
*Innováció, elektronizáció,
tudásmenedzsment*

Tanulmánykötet

2018

Innováció, elektronizáció, tudásmenedzsment

Tanulmánykötet

Kézirat lezárva: 2018. július 15.

Kiadja:
a Magyar Rendészettudományi Társaság
Vám- és Pénzügyőri Tagozata

Szerkesztők:
Czene-Polgár Viktória
Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes

Felelős kiadó:
Szabó Andrea

ISBN: 978-615-80567-3-1

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

Tartalomjegyzék

Lectori salutem!	13
Szerzők	15
Lektorok	17
Tanulmányok	
Balassa Bence: Arról, hogy mi az „igazság” – avagy a tudásmanagement elméleti problémája	21
Előhang	21
Közelítések	22
Az episztemológiai probléma, avagy amit a tudásról tudhatunk.....	24
Mi az igazság?	27
Mese az igazság győzelméről	29
Felhasznált irodalom.....	31
Budai Balázs: Néhány kiemelt megállapítás az önkormányzatok információkezeléséről	33
Bevezetés	33
Kutatási tevékenységek	33
Néhány kiemelt megállapítás az egyes területekről	35
Perspektívák.....	45
Felhasznált irodalom.....	45
Csaba, Zágón: Experiences and spread of risk analysis in the law enforcement.....	47
Preface	47
Risk Definitions.....	47
Finite resources.....	48
Methods	49
Strategic dilemmas	51
Time concept	52
Multiple measures.....	53
Priorities to focus.....	54
Conclusions	56
References	56
Czene-Polgár Viktória: „Az intellektuális munkaerő arányszámát emeljük” – Tudásmenedzsment a második világháború utáni rendvédelmi szerveknél.....	59
Bevezető	59
A Rendőr Akadémia	60

A politikai rendőrség tagjainak képzése	62
Felhasznált irodalom.....	68
Deák József: Az Oroszországi Föderáció válaszai a biztonsági kihívások közül a migrációra	71
A világ leghosszabb határa őrzésének rövid története.....	71
Emigrációból immigráció	72
Határőrizeti jogkeretek	74
Csábító szabad világ; kívül, majd belül?!.....	78
Határbiztonság az Északi sarktól Szevasztopolig.....	80
Következtetések.....	85
Felhasznált irodalom.....	86
Dézi Zsolt: Kompetencia modellek alkalmazásának lehetőségei és kihívásai	91
Bevezetés	91
Az EU vámügyi kompetencia keretrendszeréről általában, módszerek	92
Fogalmi megfeleltetések.....	93
Szerepköri szintek.....	96
A rendszerek harmonizálása	98
Következtetések.....	99
Felhasznált irodalom.....	100
Duchon Jenő: Az e-learning szerepe a szervezeti tudástőke fejlesztésében	101
A Nemzeti Adó- és Vámhivatal munkatársa mint tanuló	101
A Nemzeti Adó- és Vámhivatal elektronikus képzései	104
Összegzés.....	110
Felhasznált irodalom.....	112
Erdős Ákos: Alkalom vagy tervszerűség? – A pénzügyőr tisztjelöltek pályára lépésének rövid vizsgálatáról	115
Hipotézisek	116
Elméleti háttér.....	117
Módszer	118
Eredmények	119
Összegzés.....	126
Felhasznált irodalom.....	128
Hudák Krisztina: A vámszakmai munka szerepe és fejlesztési lehetőségei a kulturális javak védelme érdekében.....	131
Nemzetközi fellépés a kulturális javak csempésze ellen	131
Jellemző elkövetési módok a kulturális javak illegális tárolásával és mozgatásával kapcsolatban	135
Adóelkerülés felsőfokon – műtárgyakkal.....	143

Mivel találkozhat a NAV a magyar utakon?	144
Hol lehet utánanézni? – Bűnügyi nyilvántartások, az IFAR és társai	146
A képzés fontossága	146
Amelyhez a NAV munkája illeszkedik – átgondolt, integrált hazai és nemzetközi örökségvédelmi rendszer szükségessége	147
Felhasznált irodalom.....	148
Kovács László: Vállt vállnak vetve	151
Bevezetés	151
Az új mérföldkő – 2011.....	151
A változás okai és kezdete.....	153
A Magyar Program szerepe	156
Nemzetközi kitekintés, avagy cél a „svéd modell”	157
A „szolgáltató adóhivatal”, mint alapelv	159
Zárszó	160
Felhasznált irodalom.....	160
Lippai Zsolt: A Nemzetközi Oktatási Központ, a vele kapcsolatban álló nemzetközi szervezetek és az idegennyelvi képzés.....	163
A csendőrlaktanyától a Nemzetközi Oktatási Központig.....	163
International Law Enforcement Academy (ILEA) – Nemzetközi Rendészeti Akadémia Budapest	164
European Union Agency for Law Enforcement Training (CEPOL) - Európai Unió Bűnüldözési Képzési Ügynöksége	169
Mittleuropäische Polizeiakademie (MEPA) - Közép Európai Rendőrákadémia (KERA).....	173
International College of Financial Investigation (ICOFI) - Nemzetközi Pénzügyi Nyomozó Akadémia.....	181
Idegennyelvi képzés a Láng nyelviskolában	183
Összegzés.....	184
Felhasznált irodalom:	185
Magasvári, Adrienn –Szakács, Édua: Entrants at the gate of public service, or how do public service organizations see young people's career choice motivations	187
Introduction	187
Public sector or private sector?.....	188
Why does someone choose the public sector?.....	188
Why should someone leave the public sector?	190
Career motivation in public service – research results	191
Conclusion.....	202
References	203

Potoczki Zoltán: A pénzverési jövedék rövid magyarországi története.....	205
Bevezetés	205
A nemesfém monopólium kezdetei	205
Pénzverés Magyarországon	206
A Magyar Királyság pénzügyi igazgatása	211
A Magyar Királyság bevételeinek alakulása a pénzverési egyedáruság tükrében	218
A pénzverési jövedék metamorfózisa – a jegybanki tevékenység térnyerése	219
Konklúzió	221
Felhasznált irodalom.....	222
Razzhyvin, Vitalii: Main Problems in the machine-building industry of Ukraine: Innovation and Investment support of large enterprises	225
Introduction	225
Literature review.....	226
The state and characteristic features of innovative development of the Ukrainian economy.....	227
Data analysis.....	230
Result.....	235
Conceptual approaches to creation of the system of stimulation of innovation and investment development of enterprises	238
Conclusion.....	242
References	243
Szabó Andrea: Gondolatok a tudásmenedzsment folyamatáról.....	247
Bevezetés	247
A tudásmenedzsment fogalma.....	247
Stratégiai programok a tudásalapú társadalom megteremtése érdekében	248
A tudásmenedzsment folyamat elemei és a tudásközpontú környezet megvalósításának lehetőségei	249
Összegzés.....	250
Felhasznált irodalom:	251
Szilvásy György Péter: Néhány megjegyzés a pénzügyőrök szolgálati jogviszonya és az alapjogi korlátozások kapcsolatáról	255
Az alapjogok korlátozása.....	255
Alapjog-korlátozás a Hszt.-ben	256
A szabad mozgás és a tartózkodási hely szabad megválasztása.....	257
A véleménynyilvánítás szabadsága	258
Gyülekezési jog	259
Egyesülési jog.....	260
Az anyanyelv használata	260

Választójog	261
A munka és foglalkozás szabad megválasztása.....	262
A tulajdonjog gyakorlásának korlátozása.....	264
Összefoglalás	264
Felhasznált irodalom.....	265
Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes: Innováció és elektronizáció az áruosztályozásban....	269
Bevezetés	269
A Kombinált Nomenklatúra és a TARIC rendszer bevezetése hazánkban	270
Az Európai Unió TARIC adatbázisa	272
A TARIC-ban található kódszámok felépítése	274
Tagállami intézkedések megjelenítése	276
Kódszámok keresése az uniós TARIC rendszerben	277
A magyar fejlesztésű TARIC_WEB oldal.....	283
Kereskedelempolitikai intézkedésekkel összefüggő menüpontok	294
Összegzés.....	296
Felhasznált irodalom.....	296
Recenzió	
Lukács Dalma- Recenzió - Luciano Luciani: A Guardia di Finanza munkássága a nemzeti művészeti örökségek védelmében az első és második világháború után.....	299
Felhasznált irodalom.....	303
Tudósítás	
Lészko Éva-Sivadó Máté: Beszámoló egy kerekasztal beszélgetésről	305

Lectori salutem!

Ön a Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőr Tagozatának legújabb kiadványát tartja a kezében!

A kötet előzményei 2013-ig vezethetők vissza, amikor a Nemzeti Közszerológati Egyetem és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal közös szervezésében elindult egy nemzetközi konferenciasorozat, amely lehetőséget ad a hazai és külföldi bevételi hatóságok és nem utolsó sorban a kutatói szféra találkozására. A tudományos igényességgel készült tanulmányok egy része az NKE és a NAV együttes szervezésében 2017 novemberében – Innováció, elektronizáció, tudásmenedzsment címmel – lezajlott nemzetközi konferencián elhangzott előadások feldolgozása, a tudományos publikációkkal szembeni elvárásoknak megfelelően, érintve és elemelve az innovatív megoldások, a közigazgatásban lezajlott digitális változások és a tudásmenedzsment részeként emlithető tudásátadás, azaz az oktatás különböző formáit, lehetőségeit.

Az adó- és vámszerológatok világszerte egyre szélesebb körben alkalmaznak elektronizált eljárásokat. Ez a tendencia hasznára válik a hatóságoknak és az üzleti szféra szereplőinek egyaránt, mivel mindkét oldalon költség- és bürokráciacsökkentést eredményez. Az elektronikus csatornákon gyűjtött adatok azonban csak akkor válhatnak értékes vagyonná, ha az adó- és vámigazgatások szakemberei képesek e hatalmas mennyiségű információt értékelni, elemezni, és ennek eredményeként hatékonyan tudnak fellépni nem csupán a kisebb szabálytalanságot elkövető ügyfelekkel szemben, hanem fel tudják venni a harcot a gazdasági bűnözéssel is.

Az információs technológia és technika fejlettségi foka, a tudás, az ismeretek felhalmozódása átformálja mindennapi életünket. Nagyon fontos tehát, hogy egy szervezet képes legyen adaptálódni ezen új körülményekhez. Versenyképessége pedig azon múlik, hogy mennyire tudja ezeknek az új elvárásoknak a szerológatába állítani működését, szerológati struktúráját, mennyire tud tanulószervezetté válni. Egy szervezet ugyanis akkor tekinthető tanulószervezetnek, ha a felhalmozódott tapasztalatok alapján maga is képes önálló, új tudást létrehozni, ezzel értéket teremteni. Emellett az adott tudást a szerológaten belül képes elterjeszteni, hogy azok elérhetők legyenek minden munkatárs számára.

A kötetben – már szintén hagyományosnak tekinthető módon –, nem csak az említett konferencia, de más, a rendészettudományhoz kapcsolódó tudományos közlemények is helyet kaptak, így a Rendészettudományi Doktori Iskola hallgatói, a Rendészettudományi Kar

oktatói, továbbá az Államtudományi és Közigazgatási Kar, valamint a Rendészettudományi Kar egykori mester hallgatói tollából.

Már-már védjegyévé vált a kötetnek, hogy a vámfelsőoktatás területén érintett külföldi kutató is vállalta a közös munkát, jelen kötetben a dnyipro-i Vám- és Pénzügyi Egyetem doktorjelöltje.

Ajánlom a művet a Nemzeti Közszerolgalati Egyetem oktatónak és hallgatóinak, továbbá a rendészeti szervek érdeklődő munkatársai számára.

Dunaharaszti, 2018. 07.01.

Szabó Andrea

Szerzők

- ▶ **Balassa Bence PhD.**
tanársegéd, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és –történeti Tanszék
- ▶ **Budai Balázs Benjámin Dr. habil.**
*intézetvezető, egyetemi docens, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kar Európai Állam- és Jогtörténeti Intézet
Belügyminisztérium, kutatásvezető*
- ▶ **Czene-Polgár Viktória Dr.**
tanársegéd, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék
- ▶ **Csaba Zágon Dr. PhD.**
vámösszekötő tiszt, Nemzetközi Bűnügyi Együttműködési Központ
- ▶ **Deák József Dr.**
tanársegéd, Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Nemzetbiztonsági Intézet NBI Polgári Nemzetbiztonsági Tanszék
- ▶ **Décsi Zsolt Dr. PhD.**
képzési szakértő referens, NAV Képzési, Egészségügyi és Kulturális Intézete
- ▶ **Duchon Jenő**
*doktorandusz, Óbudai Egyetem
osztályvezető, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Képzési, Egészségügyi és Kulturális Intézete*
- ▶ **Erdős Ákos**
*doktorandusz, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola
tanársegéd, Rendészettudományi Kar, Vám- és Pénzügyőri Tanszék*
- ▶ **Hudák Krisztina Dr.**
*doktorandusz, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola
megbízott előadó, Pécsi Tudományegyetem, Régészet Szak*
- ▶ **Kovács László**
*egyetemi hallgató, közigazgatási vezető mesterképzési szak
Nemzeti Közsolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kar*
- ▶ **Lésczó Éva**
*szociális asszisztens, Bárka Alapítvány, szociális munka szakos hallgató, Wesley János
Lelkészképző Főiskola*

- ▶ **Lippai Zsolt**
kiemelt főelőadó, Rendőrségi Oktatási és Kiképzési Központ
- ▶ **Lukács Dalma**
doktorandusz, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola
- ▶ **Magasvári Adrienn**
doktorandusz, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Közigazgatástudományi Doktori Iskola
tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék
- ▶ **Potoczki Zoltán Dr.**
tanársegéd, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék
- ▶ **Razzhyvin, Vitalii**
Post-Graduate student
Faculty of Foreign Economic Activity of University of Customs and Finance, Dnipro, Ukraine
- ▶ **Sivadó Máté Dr. PhD.**
tanársegéd, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Kriminológiai Tanszék
- ▶ **Szabó Andrea Dr. PhD.**
tanszékvezető, egyetemi docens, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék
- ▶ **Szakács Édua**
tanársegéd, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kar Emberi Erőforrás Intézet
- ▶ **Szilvásy György Péter Dr.**
tanársegéd, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészeti Jogi és Igazgatási Tanszék
- ▶ **Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes Dr.**
tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Vám- és Pénzügyőri Tanszék

Lektorok

- ▶ **Angyalosi Gergely Prof. Dr. habil.**
tanszékvezető, egyetemi tanár, Debreceni Egyetem, BTK Filozófia Intézet
- ▶ **Berde Csaba Prof. Dr.**
egyetemi tanár, Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Vezetés- és Szervezéstudományi Intézet
- ▶ **Chirichenko, Yurii Y. prof. Dr. Sc.**
Faculty of Foreign Economic Activity of University of Customs and Finance, Dnipro, Ukraine
- ▶ **Hegedűs Judit Dr. PhD.**
tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Magatartástudományi és Módszertani Tanszék
- ▶ **Horváth Attila Dr. habil.**
tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Katonai Logisztikai Intézet Műveleti Logisztikai Tanszék
- ▶ **Kozáry Andrea Prof. Dr.**
egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Nemzetközi és Európai Rendészeti Tanszék
- ▶ **Kriskó Edina Dr.**
adjunktus, Nemzeti Közszerológati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kar Emberi Erőforrás Intézet
- ▶ **Márkus András**
*pénzügyőr dandártábornok, Nemzeti Adó- és Vámhivatal Csongrád megyei Adó- és Vámigazgatóság, vám- és pénzügyőri kiemelt főreferens
címetes egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem*
- ▶ **Peres Zsuzsanna Dr. PhD.**
egyetemi docens, Tudományos és nemzetközi dékánhelyettes, Nemzeti Közszerológati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kar
- ▶ **Sallai János Prof. Dr.**
tanszékvezető, egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és - Történeti Tanszék
- ▶ **Szabó Andrea Dr. PhD.**
tanszékvezető egyetemi docens, Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar, Vám- és Pénzügyőri Tanszék

- **Tóth Péter Prof. Dr.**
egyetemi tanár, Óbudai Egyetem Trefort Ágoston Mérnökpedagógiai Központ
- **Tózsza István Prof. Dr.**
intézetvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közzolgálati Egyetem Államtudományi és Közigazgatási Kar Közzszervezési és Közigazgatástani Intézet
- **Varga János Dr. habil**
egyetemi docens, témavezető, Nemzeti Közzszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola
- **Zsitnyánszky Lilla**
Diplomieret Zollexpertin, Ernst&Young GmbH, Frankfurt am Main, Deutschland.

Tanulmányok

Balassa Bence: Arról, hogy mi az „igazság” – avagy a tudásmanagement elméleti problémája

„A hindu filozófia az ember felszabadítására törekszik; a görög, Pürrhon, Epikurosz és néhány sehová sem sorolható gondolkodó kivételével csalódást okoz; nem akar mást... csak az igazságot.” (E. M. Cioran)

Előhang

A nyugati filozófia ismeretelméleti attitűdje, vagy „a racionalizmus szelleme” Szókratész óta, később pedig Descartes¹ bölcsellete nyomán (elég itt csupán utalnunk Cartesius „Cogito...”-jára) összekapcsolja a megismerést a birtokbavétel aktusával, ennyiben tagadhatatlanul hordoz némi arrogáns karaktert. Ugyanakkor kevésbé tartható egy olyan álláspont, amely a megismerés és értelmezés fogalomkörét nem szabja a birtoklás, vagyis a világ ember általi birtokbavételének² alapjául, fundamentális keretül. Egyszerűbben talán úgy is fogalmazhatunk, hogy az ismereteink megszerzésének módja és lehetősége, illetve az így rendelkezésünkre álló tudás révén kialakított következtetéseink, a világ jelenségeinek értelmezésére irányuló törekvésünk története önmagunk, az emberi szellem története egyúttal. Az a mód, vagy intenció³, amely által az ember, mint racionális lény és a jelenségvilág viszonya narrálhatóvá, befogadhatóvá válik, amely egyúttal perspektívát generál és a reflexió keretét adja.

Hogyan viszonyuljunk tehát önmagunk és a világ metafizikai kapcsolatrendszeréhez, hogyan, milyen eszközökkel és módszerekkel tárhatjuk fel az ismeretek megszerzésének módusait és „hasznát”?

¹ René DESCARTES, latinított nevén Renatus CARTESIUS (La Haye (ma DESCARTES), Touraine, Franciaország, 1596. március 31. – Stockholm, Svédország, 1650. február 11.) francia filozófus, természetkutató és matematikus. Vele kezdődik az újkori filozófia antropológiai fordulata, valamint ő volt az analitikus geometria egyik megalapítója.

² Vö: NAGY Sándor: Schopenhauer, a világosan látó pesszimista in: SCHOPENHAUER Arthur: A világ mint akarat és képzet. Osiris Kiadó, Budapest, 2007.

³ Intenció – szándék, törekvés, célzat (latin).

Közelítések

„A filozófia „haszna” önmagában a tevékenységben van” – írja Heller Ágnes⁴, és ez a felismerés irányítuként, vagy igazodási pontként lehet a segítségünkre későbbi vizsgálódásaink során. Elenyésző kivételtől eltekintve a bölcselet, vagy kevésbé rokonszenves kifejezéssel az „filozofálgatás” még senkit sem tett gazdaggá, ebben az értelemben tehát világosabb a napnál, hogy hagyományos értelemben „nem kifizetődő” tevékenységről van szó. Mire jó akkor, mi az értelme? Heller egy helyen felidézi Klein György genetikus professzor számítását, amely szerint az emberiséget, mint reprezentatív mintát vizsgálva, mintegy kétszázötvenezer sikeres koituszból mindössze egy alkalommal származik gyermek. Joggal tehetnénk fel a kérdést, legalábbis érveléstechnikai analógiaként: ha így áll a dolog, vajon mi a haszna a többinek? Nyilvánvaló, hogy a hasonlat sántít, hiszen a „gondolkodás gyönyöre nélkül ugyan tudunk élni, a többség ezt is teszi, de, hogy a régieket idézzem, az ilyen élet „nem jó élet”.⁵ „A filozófiai vizsgálódás célja, hogy betekintést nyerjünk a tudás, az igazság, az ész, a valóság, a jelentés, az elme és az értékek kérdéseibe.”⁶ Ezek narrálására irányul az irodalom, vagy a művészetek speciális perspektívaválasztása is, de a komplex és direkt magyarázatokkal adósak maradnak, jóllehet kétségtelen tény, hogy az esztétikai élmény révén szerzett igazságtapasztalat más módon nem elérhető⁷ az ember számára (Gadamer). Egyetlen olyan kitüntetett tudomány van csupán, a „*philosophos*”⁸ a „bölcsséget szeretők” által művelt filozófia, amelynek célja ezek közvetlen tisztázása, írja Grayling.⁹ Az ún. igazságelméletek a filozófiában az arra irányuló vizsgálatok eredményei, hogy mit nevezünk igazságnak, mit, mire vonatkozóan, milyen körülmények között tekinthetünk igaznak. Az igazság kérdése, értelme, kritériuma nem egy probléma a filozófiai problémák közül, hanem a szó szoros értelmében a filozófia alapproblémája: amennyiben a filozófia, önmeghatározása szerint, igaz tudás (episztemé) akar lenni, önnön lehetőségére és alapjaira kérdez rá, amikor az igazságra

⁴ HELLER (2016)

⁵ ld. u.o.

⁶ GRAYLING (1997)

⁷ „Hogy ezeknek a nagy gondolkodóknak a szövegeit megértve olyan igazságot ismerünk meg, melyet más úton nem lehet elérni, azt akkor is be kell vallanunk, ha ez ellentmond a kutatás és haladás mércéjének, mellyel a tudomány méri magát. Hasonló a helyzet a művészet tapasztalatával. ...a műalkotással igazságot tapasztalunk, melyet semmilyen más úton sem tudnánk elérni – ebben áll a művészet filozófiai jelentősége, mely minden okoskodással szemben érvényre jut. Így hát a filozófia tapasztalata mellett a művészet tapasztalata inti arra a legnyomatékosabban a tudományos tudatot, hogy ismerje el határait.” in: GADAMER (2003)

⁸ Görög. Melléknévként: „bölcsségszerető”, főnévként: a „bölcsség barátja”. (philo – barát, szophosz – bölcs, bölcsség)

⁹ ld. u.o.

kérdez. Az igazság kérdésének megközelítésében talán az első és legfontosabb szempont, hogy mit tekintünk igaznak, abban az értelemben, hogy mire vonatkoztatjuk az igaz jelzőt.

A másik szitokszó, amely a „haszontalanság” mellett a filozófia ellenében sűrűn a felszínre kerül, annak „absztrakt” mivolta. No de mi az hogy „absztrakt”? Mitől vonatkoztat el a filozófia? – kérdezi Heller is. A mindennapok (hamis) közhelyeitől, azok vég nélküli ismételtetésétől egészen bizonyosan, ennyiben helytálló a kritika. A filozófia legalább annyira írja le a világot, mint amennyire újat teremt és ezzel a szüntelen perspektívaváltás lehetőségét csempészi a problémalátó gondolkodásba. Egyszerre keret és metódus, élő, flexibilis háttér egyrésztől mindennemű ismeret megszerzése, ugyanakkor eme ismeretek kritikája számára. Az emberi elme igazságmegismerő képességébe vetett bizalom abból a szinte ösztönös meggyőződésünkből eredeztethető, hogy az emberi agy, vagy talán helyesebb tudatot említenünk, a dolgok igazságának befogadására, megismerésére funkcionális értelemben predesztinált – tehát lényegében erre „lett megalkotva”. Ez a bizodalom a gondolkodás révén feltámadó szkepszis következtében inog meg először, amikor azzal vagyunk kénytelenek szembesülni, hogy ami a számunkra olyan egyértelmű és világos, a másik individuum számára közel sem az. Az úgynevezett igazság megismerése tehát problematikus. Láthatjuk, hogy a megismerés eredetének problémája annak duális természetére vezethető vissza. Ez a kettősség a rendszer működésének egyedül elképzelhető sajátja. Valaki, aki megismer, és valami, amit ez a valaki a megismerésben megismer. A processzus, melyben a megismerés alanya és tárgya feltételezik egymást, jelöli ki a reflexió esszenciális keretét. Leegyszerűsítve arról van szó, hogy kettejük szerepe nem cserélhető fel, a megismerő alany a megismerés aktusa során önmagából kilépve átnyúl a megismerés tárgyába, és mintegy tudatába emeli azt; míg a tárgy elhagyja a maga körét, és átnyúlik a tudat világába. Ezt a kétirányú „mozgást” hívhatjuk a megismerés transzcendens jellegének is, amely elválaszthatatlanul tapad hozzá. Összefoglalva, az úgynevezett nyugati filozófia kétezeröttszáz éves kiindulópontja egyben a metafizika születésének, illetve a tudat eme működésének elismerése is. A megismerés aktusa során a megismerő alany az ismeret tárgyát beemeli a tudatába, hogy a megismerés révén leképezze azt. Az így a tárgyról keletkező tudattartalom maga az ismeret, amely viszont a megismerő alany tudata szerint létezik, tőle nem függetleníthető.

Ide kívánczik az ún. *Verweyen-koncepció* a megismerő ész működéséről: *Hansjürgen Verweyen*¹⁰ a végérvényes értelem fogalmát – kétségkívül nehezen visszaadható módon – a megismerő ész alapvető szerkezetéből kiindulva közelíti meg. Ez az alapvető szerkezet abból következik, hogy az ész először is kikerülhetetlenül a szubjektum objektum struktúrába illeszkedik. A megismerés mindig egy szubjektum részéről való ismeretét jelenti valaminek, szétválaszthatatlanul egybefűzve a szubjektumnak mint megismerőnek önmagáról való párhuzamos tudásával. Másodszor a megismerő szubjektum törekvése a megismerésben egyedül az egységre irányul. Még ha tökéletes összevisszaságot érzékelünk is, az egység valamilyen formájában ragadjuk és nevezzük meg azt. Káosznak mondjuk, ami az összevisszaság egységfogalma. Az ész máshogyan, mint az egység kategóriája által meghatározott módon nem tud gondolkodni. Ám ugyanígy elkerülhetetlen az is, hogy magát a megismerés mindenkor tárgyával szembeállítsa, vagyis kettősséget hozzon létre.”¹¹

Az ismeretkritikai pozíció lényege ebben áll, és ha el tudjuk fogadni Szókratész álláspontját,¹² amely egyúttal tekinthető az európai filozófia hagyomány immár kétezeröttszáz éves tudáskritikai origójának is, akkor jó eséllyel indulunk felfedező utunkra; legelőször is a múltba...

Az episztemológiai probléma,¹³ avagy amit a tudásról tudhatunk

A megismerés sémáit, feltételeit, és határait kutató tudományt hívjuk görög eredetű szóval episztemológiának (episztemé = 'tudás, ismeret' + logosz = 'elmélet, tan' szavakból képzett neologizmus). Tudomásunk szerint Arisztotelész használta először ezt a kifejezést logikájában, ahol az érzéki és tapasztalati (empirikus) megismeréstől megkülönböztetett általános, elméleti tudást jelölte vele, amelyhez az ész segítségével a tapasztalati ismeret révén jutunk, s amely ennek értelmében egyetemes, minden megismerő tudat számára rendelkezésre álló, szükségképpen ismeret. Arisztotelész a tudás, vagy ismeret kifejezésére különböző szavakat használt, amelyeket nem teljes számban, és gyakran eltérő

¹⁰ Hansjürgen WERVEYEN, (1936 –) Német filozófus, teológus professzor, elsősorban fundamentológiával (megalapozás) és Fichte megismerés-elméletével foglalkozik. Több egyetem vendégprofesszora (Essen, Indiana, Freiburg stb.)

¹¹ MÜLLER (2005)

¹² Nevezetesen azt, hogy csak azt tudjuk, hogy semmit sem tudunk... Erről így ír WARBURTON: „A Szókratésszel kapcsolatos élmények igazán zavarba ejtőek lehettek: az ókori gondolkodó szerette feszegetni azokat a határokat, ameddig partnerei megértése elérhető, és előszeretettel vonta kétségbe azokat a feltételezéseket, amelyekre az életüket alapozták. Minden olyan párbeszédet, amelynek végén a partner belátta, hogy milyen keveset is tud, sikerként könyvelt el – sokkal jobb eredményként, mint ha valaki úgy hinné, hogy megértett valamit, amikor ez meg sem történt.” in: WARBURTON (2014)

¹³ Ismeretelmélet – „Episztemé (görög = tudás): az érzéki és tapasztalati megismeréstől megkülönböztetett tudás Arisztotelész logikájában...” in: RATHMANN (1996)

jelentéstartalommal alkalmaztak más görög filozófusok.¹⁴ A gyakorlat- és eszközorientált tudás jelölésére, amely az alkotásra, létrehozásra való képességet fejezte ki, a *techné*-t használta, az ember mindennapi viselkedését meghatározó, a praktikus döntéseinket determináló belátáson alapuló „okosság” tapasztalati gyökerű, mindig konkrét etikai fogalmát a *phronészisz* szóval írta le (Nikomakhoszi Etika).

A *gnoszeológia* (gnószisz = ismeret + logosz = elmélet) kifejezést szintén az ismeretelmélet jelölésére alkalmazzuk. „A *gnoszeológia* az emberi megismerést leíró, feltáró, annak törvényszerűségeit kutató tudományterület a filozófiában. A *gnoszeológia* központi kategóriája a megismerő szubjektum, és az őt körülvevő megismerendő objektum, az objektív valóság. Alapkérdése: megismerhető-e a világ? Erre minden valamirevaló filozófiának válaszolnia kell.”¹⁵

Az ismeretelmélet (episztemológia) tehát a filozófia vizsgálódási körének egyik jelentős, ha nem a legjelentősebb aspektusát, a megismerés módszereit próbálja meghatározni, és így lényegében a tudományok alapjaival foglalkozik. Azt szeretné azonosítani, hogy mi a tudás, illetve hogy mi a tudás megszerzésének legbiztonságosabb útja. Témájába a megismerés szubjektuma (megismerő alany – individuum) és objektuma (megismerés tárgya – az individuum tudatától függetlenül létező valóság, külvilág és annak eseményei) egyaránt beletartoznak. Valódi kérdése arra irányul, hogy hogyan, miként tehetünk szert olyan alapra, amelyre aztán minden ismeretünk, tudásunk felépíthető. Van-e olyan szilárd fundamentuma a az ember világról és benne önmagáról megszerzett tudásának, amelyhez nem férhet kétség, amit nem illethet kétely, vagyis léteznek-e ún. végső, kognitív evidenciák? Ezt nevezhetjük az ismeretelméleti megalapozás (fundamentum) problémájának is. A lehető legegyszerűbben a kérdés az, mit tudhatunk *biztosan*?

Az erre a kérdésre adható pozitív válaszok körét általában két csoportra oszthatjuk. Az első csoport közös jellemzői, hogy azt állítják, hogy egyrésztől léteznek ilyen bizonyos ismeretek, és ezek képezik a fundamentum-ismereteket, amelyeken alapul minden más ismeretünk, tehát lényegében teljes ismeretrendszerünk. Ezt tekinthetjük tartalmi-strukturális, vagy hierarchikus megközelítésnek, mondván, hogy bizonyos ismeretek tartalmuk okán sorolódnak a fundamentum-ismeretek körébe, és strukturális megalapozásul szolgálnak egész ismeretrendszerünk számára. A másik csoport válaszai abban közösek, hogy bizonyos

¹⁴ pl. Platónnál az episztémé (ismeret), a phronészisz (okosság) és a szophia (bölcsség) szavak gyakorlatilag egy és ugyanazon jelentéstartalommal felruháztak, mind a jó életet megalapozó jó döntések alapjai, amelyek elvezetnek az eudaimoniához, azaz a boldogsághoz, amennyiben a tudás vezérli a lélek törekvéseit. Az erény (areté) tehát nem más, mint tudás.

¹⁵ RATHMANN (1996)

ismereteket funkcionális, nem pedig tartalmi okból tekintenek fundamentálisnak. Az, hogy ezeket az ismereteket, fundamentum-ismeretnek tekintjük, kizárólag attól függ, hogy milyen szerepet töltenek be a megismerési folyamatban. Nevezhetjük ezeket kontextusfüggő-funkcionális válaszoknak, olyan „konstatálásoknak”, amelyek a verifikációs eljárás végpontjaiban állnak (M. Schlick).

Egy kétezer háromszáz évvel Arisztotelész logikája után a múlt század hatvanas éveinek végén, Franciaországban született definíció szerint, az episztémé fogalma valamiféle *kognitív elrendezési séma*ként ragadható meg leginkább, amely alapján egy adott kor hétköznapi értelemben ismert általános, és tudományosan feldolgozott specifikus tudása strukturálisan felismerhető mintába rendeződik (Foucault). Ennek alapján leginkább az episztémé „tudásnarratíva” jellegét, és történeti korszakokhoz kötődő, azok által predesztinált hatókörét látjuk, mint valamiféle fejlődési szintekhez tapadó kollektív kognitív beágyazottságot, vagy meghatározottságot. Tudás és rend viszonyának felderítéséről, ennek a kapcsolatnak a mibenlétéről van itt szó, arról az alapvető felismerésről, hogy a struktúra, vagy mintázat egységei, elrendezési szisztémája egyúttal a megismerés alanyának és a megismerés tárgyának összekapcsolódási lehetőségeit is meghatározzák. Más szóval a reflexió, mint az ismeretszerzés alapja nem választható el funkcionális értelemben a tudományos gondolkodás mikrostrukturái adta keretrendszerétől. A tudás alakzatai, a tudományok ismeretstrukturái alakítják ki a foucaulti episztémé archeológiáját; egyszerűbben azt a rendszert, amelyben a tudományok különböző rendező elvek mentén úgy alakítják az ismeret tárgyait, ahogy.

Ebben az archeológiai, vagy architektúráli megközelítésben az *episztémé*, ez a Foucault számára mintegy *a priori*¹⁶ adott, történeti perspektívába ágyazottan értelmezett világjelenség alkalmas arra, hogy az adott történeti kor(szak) problémáit, kérdéseit, történéseit reprezentáló tudományos és szociokulturális referencia-keretként, általános ismeretelméleti diszpozícióként táruljon elénk. Az adott narratíván, vagy ha úgy tetszik kultúrán belül az episztémé teszi lehetővé a tudományos, valamint a társadalmi kérdések és problémák tulajdonképpeni artikulációját. A tudományok, az episztémé archeológiai vizsgálata során minden esetben feltárják azt az „ismeretelméleti konfigurációt”¹⁷, amelynek révén létrejöttek. mondja Foucault. „Az archeológiának tehát két feladata van velük kapcsolatban [ti. az ismeretekkel]: meghatározni a módot, ahogy az episztémében elrendeződnek, amelyben

¹⁶ a priori (latin = a korábbtól fogva, eleve) olyan belátás, amelynek helyességét a tapasztalat sem nem cáfolja, sem nem bizonyítja; Kant az olyan fogalmakat nevezi a priori-nak, amelyek egyedül az értelemről, az észből származnak. in: RATHMANN (1996)

¹⁷ FOUCAULT (2000)

gyökereznek; azt is ki kell mutatni, konfigurációjuk mennyiben különbözik radikálisan a szigorú értelemben felfogott tudományokétól. E rájuk jellemző konfigurációt nem kell negatív jelenséggént kezelni: nem egy akadály jelenléte, nem valami belső fogyatékoság zárja be előttük a tudományos formák kapuját. Sajátos formájukban a tudományok mellett és ugyanazon archeológiai talajon a tudás más konfigurációit alkotják.”¹⁸

Látjuk, hogy a tudásról való gondolkodás nem mai keletű, a tudás hasznosítása, megosztása vagy átadása – korunk modern információs eszközeinek segítségével – és ezek gyakorlati szempontú megközelítése, továbbá a tudásvagyon szerepe egyértelműen felértékelődött.¹⁹

Mi az igazság?

A filozófusokat az ún. *igazsággal* kapcsolatban két kérdésstruktúra érdekli. Az első szerint az „igazság” mint terminus jelentése, a másik pedig ennek a terminusnak a feltételrendszere, vagyis, hogy mely kritériumok fennállása esetén tekinthetnek egy állításra „igaz”-ként. Még egyszerűbben: azon paraméterek meghatározása, amelyek érvényesülése esetén egy kijelentés igazsága és/vagy hamissága egyértelműen megállapítható. A filozófiatörténeten végigvonuló jelenség, hogy a legtöbb gondolkodó nem tett feltétlenül különbséget a két kérdés között. Így adódhatott, hogy miközben megválaszolták az egyiket, azt gondolták, hogy a másik igazságára is rátaláltak. Hiba volna azonban a kettőt összemosni. Az igazság szemantikai feltételei nem esnek egybe (legalábbis nem maguktól érthetően és elfogadhatóan) azzal a kritériumrendszerrel, amelynek érvényesülése alapján egy kijelentés igaznak, vagy hamisnak bizonyul. Az igazság, mint szemantikai egység, mint szó jelentése sem fedi tehát teljesen a képzetet, amit az igazsággal azonosítunk, csakúgy ahogyan az igazság igazságként való érvényesüléséhez elengedhetetlennek tartott feltétel-, vagy keretrendszer sem azonosítható vele teljesen. Az egyik kérdésre adott felelet nem válaszolja meg a másik problémát, még akkor sem, ha mint látni fogjuk, a legtöbb filozófus nem tett különbséget ez alapján a válaszok között. Így eshetett meg, hogy az igazság szó jelentése (vagy legalábbis az, amit annak tulajdonítottak, látszólag felvette annak a kritériumnak a pozícióját, amely értelmében eldönthető, hogy az adott terminus igaz, vagy hamis.

Voltak azonban többen, akik tudatosan megkülönböztették a két kérdést. Így tett F. C. S. Schiller is, aki úgy gondolta, hogy az „igaz” mint értékelő terminus olyasvalamit jelent,

¹⁸ u.o.

¹⁹ FEHÉR Péter: Tudásmenedzsment: problémák és veszélyek. Vezetéstudomány/ Budapest Management Review, 36 (4). 2005. 11. p.

hogy: „jó, ha úgy véljük”, ugyanakkor dicséretes pragmatikussággal annak eldöntésére, hogy mi az igazság kritériuma, annak hasznosságát javasolta. Tehát az igazság mint szemantikai terminus megfeleltethető annak az állításnak, hogy „jó, ha ekként vélekedünk valamiről”, viszont annak eldöntésére, hogy egy adott állítás igaz-e annak hasznosságát (mint kritériumot) szükséges megvizsgálni.

Az igazságelméletek két legismertebbike az igazság korrespondencia-elmélete, illetve az igazság koherencia-elmélete. Egyik megértése sem kifejezetten egyszerű feladat, mégis megpróbálkozunk ezen a helyen használható bemutatásukra. A legszűkebb értelmezési keretben tehát az igazság korrespondenciája azt jelenti, hogy az igazság, mint olyan: megfelel a *tényeknek* (hogy miket tekinthetünk tényeknek, ez újabb – jogos – vita tárgyát képezheti, legyen ezen a helyen elég annyi, hogy az érzékelhető valóság elemeit tekintjük ezeknek). Az igazság koherencia-elmélete szerint az az igazság, ami koherens az egyébként széles körben elfogadott *állítások* összességével, tehát megfelel a valóságnomásnak, mint rendszernek, sőt a valóság képzetéről alkotott ítéletek összességének. Beleillik valamiféle mainstream valóságértelmezésbe. A koherencia (megfelelés) elmélet kritikusainak legfőbb munícióját az adja, hogy valamely igazságállítás koherenciája az elfogadott nézeteink összességével nem reprezentálhatja egyszerre magát az állítás igazságát, és egyben ugyanezen állítás igazságkritériumait is. A koherencia, mint az igazság kritériuma kétségkívül plauzibilis feltevés, ami adja is magát, de vajmi keveset mond magáról az igazságról. Ha egy állítás korábban elfogadott nézeteinkkel koherens, az valóban jó okot szolgáltathat arra, hogy igazságként fogadjuk el (azonossága okán, „mert beleillik a világról alkotott képbe”). Ez az ok lehet alapos, de elégséges nemigen.

A korrespondencia-elmélet kritikája sokkal nehezebben követhető és magyarázható. Egyfelől úgy tűnik, hogy azt állítani, hogy az igazság egyenlő a tényeknek való általános megfeleléssel, ordas közhely, valamint semmilyen új információt nem hoz létre a rendszerben. Ezen túl szinte feloldhatatlan nehézségbe ütközik a két kulcsfogalom a „tény” és a „megfelelés” terminus magyarázata. Álljon itt egy példa erre vonatkozóan: Nem tagadható annak az állításnak az igazsága (tehát igaz), hogy habléányok nem léteznek. Ugyanakkor az is belátható, hogy fenti állítás önmagában is megtöltheti a „tény” fogalmi keretét. Magyarán maga az állítás tartalmilag és formailag is megfeleltethető annak, amiről azt mondjuk: „tény”. Egyszerre igaz, és tény is. Eddig nincs ellentmondás. Viszont arra már nehéz mit felelni, hogy mi is a státusza annak a „tény”-nek, hogy nincsenek habléányok, és hogy miféle korrespondencia (reláció) áll fenn eme tény és az állítás között. Ez a megközelítés ti. a

korrespondencia-elmélet ezért inkább tekinthető metaforikus megközelítésnek, semmint valódi elméletnek.

Azok a nem túlzottan körültekintő, pragmatista szemléletű gondolkodók, akik úgy vélték, hogy az igazság fogalmát érdemes a „hasznos úgy vélekedni, hogy...” állítással azonosítsák, nem tudják elkerülni a logikai hibát, amelyre Schiller hívja fel a figyelmünket. Schiller igen körültekintően eljárva a hasznosságot nem abban az értelemben javasolja igazságfeltételként, hogy „kellemes lenne, ha ez és ez lenne” ezért tekintsük is igaznak, hanem azt állítja, hogy az emberi viselkedésszrendszerek és a bennük alkalmazott fogalmak a világ értelmezései, amelyek a világ jobb megértését, az abban való hatékonyabb eligazodást szolgálják. Maguk is mintázatok, amelyek a mintázat kognitív feldolgozását hivatottak elősegíteni. Ha tehát a fogalmakat értelmezéseként tekintjük, akkor érthetővé válik, hogy a *megfelelőek-e?* illetve a *betöltik-e a nekik szánt szerepet?* kérdések szétválasztása értelmetlen...

Végezetül, a sok filozófiatörténeti példa és tudományos igazságelmélet komolyságát oldandó, álljon itt egy hosszabb, de talán hangvételében könnyedebb, azonban nem kevésbé tanulságos, és mint ilyen nem kevésbé ijesztő példázat Popper Péter tanár úr tollából. Arról, hogy mi emberek hogyan viszonyulunk az igazság természetéhez. Hogy magunkra ismerünk-e, az kinek-kinek a lelkiismeretétől, őszinteségétől függ, ez pedig mindenki belső parancs...

Mese az igazság győzelméről

„Az Egyfejű Királyfi elment a Hétfejű Sárkányhoz, és így szólt hozzá: - Otthon a gyűlésen arról beszélgettünk, hogy miért van neked hét fejed. Amikor nekünk csak egy van! Nos?

- *Így születtem – felelte a Sárkány jóindulatúan. – Nekünk sárkányoknak hét fejünk van.*
 - *Ez nem mentség – replikázott a Királyfi. – Sőt annál rosszabb rád nézve. Mert ha szerezted volna valahol azt a rusnya hét fejedet, akkor ezt talán mi is megtehetnénk. De így reménytelenül egyfejűek maradunk mindörökre!*
- *Minek nektek ennyi fej, ha rusnyának látjátok? Miért irigyled?*
- *Irigyli a nyavalya. Boldog vagyok, hogy csak egy fejem van!*
- *Hát akkor?*
- *Hát akkor még jobban idegesít minket, hogy ezzel a hét fejeddal rontod a közízlést, és elszívod előlünk a levegőt.*
- *Levegőből van elég – mondta a Sárkány. – Jut belőle nektek is, nekem is.*

- Csak egy rossz szagú, Hétfejű Sárkány beszélhet ilyen demagóg módon! – mondta a Királyfi. – Hát tényleg nem akarsz olyan szép egyfejű lenni, mint mi valamennyien? Elkülöníted magad? Azt hiszed, hogy különb vagy nálunk?
- Nem gondolom, hogy különb vagyok nálatok. Csak egyszerűen így nézek ki.
- És hét kalapod is van – vádaskodott tovább a Királyfi. – Nekünk meg csak egy.
- Ti is vásárolhattok hét kalapot. Sőt hetvenhetet is.
- De nem hordhatjuk egyszerre mind a hetet. Te pedig igen.
- De nektek nincs is szükségetek rá, mert csak egy fejetek van. Hordjatok minden nap más kalapot.
- Elég volt a pimaszságból – háborodott fel a Királyfi. – De adok neked még egy utolsó lehetőséget, hogy kimagyarázkodj. Mire használod a hét fejedet?
- Látod ez az! – könnyebbült meg a Sárkány. Elárulok neked egy titkot: én mind a hét fejemmel másképp látom a világot.
- Micsoda? – ámult el a Királyfi.
- Bizony. A világ nagyon nagy és bonyolult. Nem fér be egyik fejembe sem egészen. Ezért mindegyik fejemmel másik oldalról veszem szemügyre, és más érdekeset fedezek fel benne.
- Te szélhámos! Hát nem tudod, hogy az igazság egy és oszthatatlan?!
- Ha egy fejjel gondolkozunk róla, akkor igen. De látod, én a hét fejemmel rájöttem arra, hogy annyi igazság van, ahány nézőpontból vizsgáljuk a dolgokat. Mindegyik fejem tud egy részigazságot. A hét együtt – tudja az egészet.
- Én például szép vagyok és okos és jó és erős? – kérdezte a Királyfi.
- Ha ezzel a fejemmel nézlek, akkor igen.
- És ha azzal a másikkal?
- Akkor például már nem vagy annyira erős, mert vannak nálad erősebbek is. Hozzájuk képest kifejezetten gyenge vagy.
- De okos?
- Ez a harmadik fejem úgy látja, hogy okos vagy ugyan, de mégis nagyon keveset tudsz ahhoz képest, amit tudni lehet. Akár butának is gondolhatlak.
- De szép vagyok?
- Nézd, ez a negyedik fejem mindent nagyon közeliről lát. Így nem vagy olyan szép. Például nagy lyukak vannak a bőrödön, tele faggyúval és szőrtüszőkkel. Ez az ötödik fejem pedig messziről néz. Olyan messziről, hogy csak egy pirinyó pontnak lát a mindenségben. Így sem vagy szép.

- *Fantasztikus! De remélem mindegyik fejeddel igencsak jónak látsz!*
- *Ezzel a hatodikkal – felelte a Sárkány feszengve – az a gyanúm támad, hogy nem vagy mindig jó. Néha hiú vagy, önző és erőszakos.*
- *És milyennek lát a hetedik fejed?*
- *A hetedik fejemmel egyáltalán nem látlak – felelte a Sárkány szomorúan. – A hetedik fejem máshová figyel.*
- *Nincs több dobásod, te büdös himpellér! – mondta a Királyfi határozottan. – De egy kis műtéttel majd én segítek rajtad!*
- *Ezzel levágta a Sárkány hat fejét. Csak a legelsőt hagyta meg!*
- *No, most milyennek látsz?*
- *Furcsa – mondta a Sárkány. – Most ezzel az egy fejemmel látlak sokféleképpen. Okosnak és butának, szépnek és csúnyának, erősnek és gyengének, jónak és gonosznak – egyszerre. Valószínűleg ilyen vagy.*

Ekkor a Királyfi levágta a Sárkány hetedik fejét is.

*Rögtön úgy érezte, hogy tisztább lett a levegő a világon.*²⁰

Felhasznált irodalom

- [1] ARISZTOTELÉSZ (1993): *Kategóriák*. Kossuth Kiadó, Budapest. 22-91. o.
- [2] CIORAN, E. M. (1990): *A bomlás kézikönyve*. Európa Kiadó, Budapest.
- [3] DE BOTTON, Alain (2005): *A filozófia vigasza*. Európa Kiadó, Budapest.
- [4] DURANT, William James (1931): *A gondolat hősei*. Dante Kiadó, Budapest.
- [5] FEHÉR Péter: Tudásmenedzsment: problémák és veszélyek. *Vezetéstudomány/ Budapest Management Review*, 36 (4). 2005. 11. p.
- [6] FOUCAULT, Michel (2000): *A szavak és a dolgok*. Osiris Könyvkiadó. Budapest, 2000. 407. o.
- [7] GADAMER, Hans-Georg (2003): *Igazság és módszer*. Osiris Kiadó, Budapest. 26-27. o.
- [8] GRAYLING, A. C. (1997): *Filozófiai Kalauz*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 12-61. o.
- [9] GYERGYEL Antal (2001): *Ki kicsoda a filozófiában*. Anno Kiadó, Debrecen. 22-131. o.
- [10] HALASSY-NAGY József (é.n.): *A filozófia kis tükre*. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest.

²⁰ POPPER (1991)

- [11] HAMLYN D. W. (1998): A nyugati filozófia története. Holnap Kiadó, Budapest. 13-38. o.
- [12] HELLER Ágnes (2016): A filozófia rövid története gólyáknak – I. Az ókor. Múlt és jövő Kiadó, Budapest.
- [13] JACOBY, Edmund (2003): 50 híres filozófus – Gondolkodók az ókortól napjainkig.
- [14] POPPER Péter (1991): Hogyan öljük meg magunkat? (Pszichosztorik és más írások). Relaxa Kiadó, Budapest. 7-9. o.
- [15] RATHMANN János (1996): Idegen szavak a filozófiában. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 18-194. o.
- [16] ROSS, Sir David (1996): Arisztotelész. Osiris Kiadó, Budapest.
- [17] STEIGER Kornél (1999): Filozófiai Kislexikon. Fiesta-Saxum Kiadó, Budapest. 44-174. o.
- [18] STÖRIG, Hans-Joachim (1997): A filozófia világtörténete. Helikon Kiadó, Budapest. 97-518. o.
- [19] SZIGETI Györgyné (1972): Filozófiai Kislexikon. Második, bővített kiadás, Kossuth Könyvkiadó, Budapest.
- [20] WARBURTON, Nigel (2014): A filozófia rövid története. Kossuth Kiadó, Budapest. 2-13. o.

Budai Balázs: Néhány kiemelt megállapítás az önkormányzatok információkezeléséről

Bevezetés

Az Önkormányzati fejlesztések figyelemmel kísérése II. (ÖFFK II.) című, KÖFOP-2.3.4-VEKOP-15-2016-00002 azonosítószámú kiemelt projekt, a rendszerváltás óta lefolytatott legnagyobb, az egész országra kiterjedő önkormányzati alkalmazott kutatás. A Belügyminisztérium Önkormányzati Koordinációs Irodájának 2015 őszen indult kutatás-fejlesztési és innovációs programja olyan – könnyen disszeminálható – módszertan (know-how) és eszköztár (toolkit) kialakítását vállalta, mellyel a fenti célok teljesíthetők.

Az ÖFFK II. stratégiai célja, hogy hozzájáruljon a hatékony és szolgáltató önkormányzati szemlélet kialakulásához. A projektben három, önkormányzati működést vizsgáló kutatási program került végrehajtásra:

- a horizontális és vertikális koordinációs mechanizmus jellemzőinek azonosítása.
- az inkluzív településmenedzsment a település sikerességére gyakorolt hatásainak vizsgálata.
- az információgazdálkodás, tudásmenedzsment sajátosságainak feltárása.

A kutatási időszak vége e sorok írásakor zárul, így a kutatási jelentés néhány kiemelt megállapítását osztjuk meg az olvasóval, az információgazdálkodásra vonatkozó kutatással kapcsolatban.

Kutatási tevékenységek

A kutatási módszerek kiválasztása során igyekeztünk a lehető legkörültekintőbben feltárni és körül járni a vizsgálat tárgyát. Ezért helyeztünk nagy hangsúlyt arra, hogy a terep-kutatások és a desktop kutatások arányban legyenek és egymást támogassák. Ugyanakkor a vizsgálat tárgya lehetőséget biztosított a két terület közötti távoli, kvázi terep-kutatásra is, hiszen pl.: a honlap-vizsgálatok és az IKT-modellek elkészítésénél távolról dolgozhattunk.

A vizsgálatot a következő kutatási módszerek segítették:

- I. Nemzetközi szakirodalom feldolgozása: a témában gyakori problémafelvetés (a tudományos diskurzus) és jó gyakorlat vizsgálatát a nemzetközi irodalom vizsgálatán

keresztül kívántuk elvégezni. Az irodalomkutatás nyelvterületi kijelölésének hármas szempontrendszer volt:

- 1) Nyelvi megfontolás: A nemzetközi közigazgatási szakirodalom döntően angol nyelvű, ezért e területre súlyoztunk.
- 2) Területi megfontolás: Hazánk közigazgatása és közigazgatási kihívásai nagy hasonlóságot mutatnak a német közigazgatással (gyökerei is poroszok), így a német szakirodalom vizsgálata került második helyre.
- 3) Szélsőértékek: A japán-kínai nyelvterület vizsgálata arányaiban a legkisebb. Ennek oka, hogy a közismerten a front-office-t szigorú kontroll alatt tartó Kína megközelítése szélsőséges, míg Japán a technológiai innovációk vezető befogadója szintén szélsőséges álláspontot képvisel. E területeken tehát a szélsőértékeket vizsgáltuk.

II. Az önkormányzatok információkezelésének alapadottságait csak országos felmérésekből kaphattuk meg. Ennek egyik része már elérhető volt (ezeket szereztük be – többek között – a KSH-tól), másik része azonban vagy nem került aktualizálásra (pl.: eNet kutatások), vagy egyáltalán nem létezett. Ezért döntöttük egy országos, valamennyi települési önkormányzatra kiterjedő, online kérdőív tesztelésre, majd futtatása mellett. Azt itt nyert eredmények (kiegészítve az egyéb úton nyert statisztikai adatokkal) segíthették hozzá a kutatást, hogy átfogó, de mégis részletes képet tudjunk alkotni az önkormányzatok információkezelési állapotáról, rutinjáról, környezetéről.

III. A települési információkezelés másik releváns vonatkozása az ügyfél-oldal. Itt használtuk fel az inkluzív településmenedzsmentet vizsgáló kutatás országos lakossági survey-ére adott válaszokat, ahol a vizsgálati tárgyunkra vonatkozóan 1810 fős reprezentatív minta véleményét szerezhettük meg, az önkormányzati kommunikációs formák és csatornák, az információk érthetősége, a bizalmi szint és a lakossági elégedettség vonatkozásában.

IV. E fenti három kutatási eszköz az általános kép megalkotását biztosította. A szűkebb fókusz 80 településre szorítottuk. A 80 település kiválasztása településméret (lakosság), földrajzi helyzet és funkció, települési jelleg alapján, reprezentatív szempontok szerint történt. (A megkeresett önkormányzatok túlnyomó többsége készséggel vett részt a kutatásban, az ettől elzárkózó településeket hasonló adottságú településekkel pótoltuk.) E terepkutatási módszert indokolta, hogy ennek segítségével tudtunk mélyebbre menni az információkezelés szempontjainak és környezetének (feltételeinek) vizsgálatában. A településen az információkezelés irányításában feltételezhetően kulcsszerepet játszó vezetőket kérdeztük (település méretétől függően 1-3

személyt). Így az interjúkat polgármesterekkel, jegyzőkkel, kabinetvezetőkkel, informatikusokkal készítettük. Az így kinyert 117 interjúleirat fontos inputot adott a következő kutatási eredménytermékekhez.

- V. Fontosnak láttuk, hogy elkészüljön 80 települési esettanulmány (ennek részeként a települések informatikai modellje), melyből választ kaphatunk számtalan kutatási kérdésre, illetve történjék meg az esettanulmányok szövegelemző szoftveres feldolgozása. A szövegelemző szoftverek közül a szakmai körökben nagyra tartott MaxQDA szoftvert választottuk. A kimenetek után tudtuk a kutatási hipotéziseinket alátámasztani, vagy elvetni, illetve a további kutatási irányokat, kifutási lehetőségeket felvázolni.

Néhány kiemelt megállapítás az egyes területekről

Irodalomkutatás

Számos, egyre több szálon kapcsolódó megatrend (pl.: globalizáció, digitalizáció, kommercializáció, big data, mobilizáció, perszonalizáció, hálózatosodás és a közösségek hatalmának növekedése, generációs határok elmosódása, újraértelmezett munka stb.) egyre több területet alapvetően változtat meg. E trend-kötegeket a közigazgatás sem hagyhatja figyelmen kívül.

Az internet jelenléte – a '90-es évek közepe óta – a kormányzati és közigazgatási működésben meghatározó az elektronikus csatornák egyre szélesebb körű felhasználása. Az e-közigazgatási megközelítésben front-office-nak hívott felületek egyre többféle platformon kínálnak, egyre több és egyre fejlettebb szolgáltatásokat. Emellett a kormányzat fogalma ma már nem kizárólag az államok kormányzataihoz, és kormányzati szereplőihez köthető, hanem a kormányzásban részt vevő, és ezt szintén alakító külső szereplőkhöz is. Ilyenek lehetnek például a gazdasági és civil társadalmi szereplők, de sok esetben maguk az állampolgárok is (például lakossági kezdeményezések által)²¹.

Azáltal, hogy web 2.0-ás technológiák²² és – a közösségi média kiváló lehetőséget kínálnak az egyének, hagyományos és újonnan létrejövő érdekcsoportok szándékainak becsatornázására, témák vagy ügyek eskalálására, rendes vagy rendkívüli események kezelésére, közösségi akciók kezdeményezésére – a 2000-es évek második évtizede

²¹ Joachim BETZ, Hans-Dieter KÜBLER: Internet Governance. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-531-19241-3>, Springer Fachmedien Wiesbaden, 2013.

²² Olyan közösségi használatra optimalizált technológiák gyűjtőneve, melyek megkönnyítik az információmegosztást, a hálózat- és közösségépítést a virtuális térben.

felerősítette a nyílt kormányzati diskurzust,²³ ezen technológiák a közpolitikai és szakpolitikai tematikát is befolyásolják. A mobil eszközök kiterjesztik ezt a platformot, így a felhasználók az életük szinte minden színterén, bármikor elérhetővé válnak. Ugyanakkor a közigazgatás és a kormányzati szereplők számára is hasonlóan ideális terepet biztosít a közösségi média²⁴ ahhoz, hogy a virtuális térben célzottan kommunikáljanak, érthetőbb módon adják közre a (köz)politikai anyagokat és kapják vissza az erre vonatkozó véleményeket, stratégiai céljaik elérése érdekében. A válaszkészebb, fogékonyabb közigazgatás ezáltal jobb minőségű, ügyfél-szükségleteken alapuló, iteratív és innovatív közszolgáltatásokat nyújthat.

Persze kérdés az, hogy a közösségi tereken – egyre bővebb skálán – elérhető funkcionalitások közül mit, mire, hogyan, mikor használjunk. Közérdekű információkat osszunk meg rajta, mint egy első generációs weboldalon? Intézményi kommunikációt folytassunk a segítségével? Népszerűsítsünk közszolgáltatásokat? Fokozzuk az ügyféloldali (lakossági és vállalkozói) részvételt, majd együttműködést? Kiegészítő csatornaként tekintünk rá? Csak a kríziskommunikáció színtereként számoljunk vele? Informális csatornaként kezeljük? – Ilyen és még számtalan hasonló kérdést tehetnénk fel, melyre egyértelmű válaszokat nehéz adnunk. Talán ennek is tudható be, hogy a legtöbb OECD ország extra kommunikációs csatornaként tekint a közösségi terekre, nem pedig egy – közösségi médiastratégiával megalapozott – stratégiai kommunikációs eszközre^{25,26}. Az eszközök közigazgatási kihasználatlanságából fakadó ürt gyakran *nem-kormányzati szereplők* próbálják

²³ Olyannyira indokolt a téma tárgyalása, hogy még az oly zárt államok, mint Tajvan is foglalkozik a nyílt kormányzattal, legalább a kormánynak szóló tudományos ajánlások szintjén, jelentős fáziskéséssel. Pl.: Lee Ann – Lin Cheng Xia – Zhuang Tingrui: Alapelvek és kapcsolódó politikai kérdések a nyílt kormányzásban. Public Governance Quarterly, (2)2015. vagy Chen Shun Ling, Lin Jiahong, Zhuang Tingrui: Tibeti bölcsesség az emberekben – A kormányzati tájékoztatás alapelvei és jelenlegi helyzete. IT Innovációs Kutatási Központ, CCIT Taiwan Creates CC Project, 2013. január. Ugyancsak jelzésértékű, hogy Japán is tudatosan nyit a „nyugati típusú”, polgári részvételen alapuló közigazgatási platformok kialakítása felé. Yuichi Okumura: Nyílt kormányzás általi állami reform, http://openlabs.go.jp/open_gov_column/3071/, 2015.

²⁴ A közösségi média olyan mobil- és webes technológiákon alapuló felületek gyűjtőneve, mely lehetővé teszi az interaktív, multimédiás és multimodális, egy az egyhez, egy a sokhoz, vagy sok a sokhoz típusú kommunikációt, valós időben, helyszíntől függetlenül. A közösségi média tartalmi felhasználók által megosztott és gyakran általuk is generált (vagy más média-felületről megosztott) tartalmak. Típusai sokfélék, pl.: együttműködési projektek (pl.: Wikipédia), blogok (pl.: blog.hu), tartalom közösségek (pl.: Flickr, YouTube), közösségi oldalak (pl.: Facebook, LinkedIn, MySpace) virtuális játékvilágok (pl.: Farmville) virtuális társadalmi világok (pl.: Virtualplanet 3D-s ügyintézés Budaörsön). Vannak regionálisan népszerű terek is, mint Koreában a Naver alkalmazások, a Kínában vezető QZone és Weibo, a brazil Orkut, vagy az orosz vKontakte.

²⁵ MICKOLEIT, A.: Social Media Use by Governments: A Policy Primer to Discuss Trends, Identify Policy Opportunities and Guide Decision Makers, OECD Working Papers on Public Governance, No. 26, OECD Publishing, Paris, 2014. forrás:<http://dx.doi.org/10.1787/5jxrcmghmk0s-en>

²⁶ 25 vizsgált OECD országból 7-nek volt közösségi média stratégiája, 2013-ban. Holott minden vizsgált ország kormánya használt valamilyen közösségi megoldást, valamint a 25 országból 10 belső kommunikációs folyamataiban, közösségi megoldásra is épített. Ráadásul csupán 5 ország mérte a stratégia végrehajtását, és a közösségi média hatásait.

betölteni, de ez korántsem tudja pótolni a kormányzatok ezirányú – egyelőre alacsony szintű – elköteleződését és kapacitását.

Amikor a kormányzat / közigazgatás lassú, késői reagálású, vagy egyenesen hibás szolgáltatást nyújt ezeken a platformokon, ott gyakran törnek elő emberek, vagy szervezetek, akik katalizálják a változást. Nem ritka ma már egy egyéni kezdeményezésű online petíció, de közösségi fejlesztésű mobilappok, crowdfunding-ok²⁷, vagy más közösségi akciók sem, melyek politikai veszélyét az adja, hogy a virtuális térből a valós térbe kerülhetnek, pl.: fizikai tüntetéssé változhatnak, pár óra leforgása alatt. A rossz reagálás olykor intézmények egzisztenciális kérdésévé is alakulhat, hiszen az általános- és feladatkörnyezet változására rosszul (késve, tévesen, sehogy) reagáló szervezetek funkcióit részben vagy egészben átvállalhatja a közösségi tér egy (vagy több) szolgáltatása. (Ez figyelhető meg számos ország munkaügyi központjainak funkcióvesztésével, vagy funkcióik átalakulásával.²⁸)

A hazai közigazgatás jelentős időbeli eltolódással alkalmazkodik az internet tömeges használata révén megváltozott informálódási szokásokhoz, igényekhez, valamint az önkormányzatok többsége a törvényileg előírt tájékoztatási/információ hozzáférési kötelezettségek teljesítését sem tudja szavatolni. Egyelőre sorvezetőt sem kapnak, így ki vannak szolgáltatva saját – és/vagy intézmény, szervezeti – szaktudásuknak és informatikai-kommunikációs partnereik tudásának (vagy a tudáshiányának). A jogszabályi környezet például az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (a továbbiakban: Info Tv.)²⁹ sem alkalmazkodott még az új csatornákhöz, így például a hivatalok tájékoztatási kötelezettsége még a web 1.0-ás gondolkodásmódot tükrözi. Mindezt jelentősen befolyásolja, hogy hazánkban nem kerültek korszerűsítésre a hatékony tájékoztatási kötelezettségek, bár kétségtelen, hogy több területen kellően általános feladatokat határoznak meg a jogszabályok, melyek kiterjeszthetők a közösségi médiafelületekre is.

A kormányzat és a közigazgatás hatalmas tanulási folyamat előtt áll, melynek során meg kell érteniük, hogy az új közpolitika-alkotási folyamatok ellentmondást nem tűrő utakat

²⁷ A crowdfunding a közösségi finanszírozás olyan formája, melynek során az ötletgazdák saját-, vagy kifejezetten támogatás-gyűjtésre szakosodott oldalon (pl.: kickstarter.com, indigogo.com) teremtik elő a termék, vagy szolgáltatás beindításához szükséges pénzt. Az erre vonatkozó kampány sikeressége döntően a kapcsolódó közösségi oldalakon elérhető jelenléttől (megjelenések és megosztások száma) függ. A fogalom eredetileg üzleti célú kezdeményezéseket takart, de mára nem ritkák a közigazgatási vagy civil kezdeményezések sem. (Pl.: crowdrise.com, justgiving.com)

²⁸ A munkaügyi központok matchmaking (kereslet és kínálat találkozását segítő) funkcióját kezdi átvenni az internet, így ezek az intézmények egyre inkább a képzések felé próbálnak kapukat nyitni. Németországban a helyi munkaügyi központok társultak a Xing nevű közösségi (többek között álláskereső és kínáló) portállal.

²⁹ https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1100112.TV

törnek maguknak. Az ügyféligények könnyen igazodnak a gyorsan változó trendek, ami további feladatokat ró a közigazgatásra. Annak érdekében, hogy a szolgáltatások minősége képes legyen igazodni az állampolgárok növekvő elvárásaihoz, elengedhetetlen a megatrendek ismerete, követése és a fejlesztések tudatos tervezése során ezekkel számolni kell. Ehhez egy markáns szemléletváltás szükséges, melynek központi eleme az alkalmazkodás, az új funkciók ellátásához szükséges kapacitások kialakítása, valamint a kommunikációs (és közigazgatási-) stratégiák újraalkotása.

Online felmérés

A 34 kérdéscsoportból álló online kérdőív a települési önkormányzatok információgazdálkodására, adottságaira kérdezett rá. A kérdőív minden magyarországi önkormányzat számára a Belügyminisztérium ILIAS rendszerén keresztül került kiküldésre. A 2017. február 17. és 2017. március 3-a között nyitva álló online felmérést a települések közel négyötöde töltötte ki. A válaszadó települések (2520³⁰) lakosságszám, alapterület, elhelyezkedés, jogállás és adóerő-képesség szerinti eloszlása illeszkedett Magyarország településeinek (3178) megfelelő változók szerinti eloszlásához. (Ilyen felmérés, és ilyen kitöltési arány az önkormányzati kutatások történetében kimagasló.³¹) A kitöltésben összesen 4100 válaszadó személy vett részt, legtöbbször a jegyző egyedül, illetve a polgármester egyedül válaszolt.

Az egyik legérdekesebb, és a nemzetközi irodalomkutatásra jól reflektáló kérdéscsoport a közösségi jelenlétet vizsgálta. A közösségi jelenlétnél 7 alapvető kérdést tettünk fel:

- Jelen van-e az önkormányzat közösségi webhelyen? (pl. Facebook, Twitter, Instagram)
- Hány követője van az önkormányzati Facebook oldalnak?
- Van-e az a polgármesternek, az önkormányzatnak, vagy a hivatalnak Twitter fiókja?
- Van-e az a polgármesternek, az önkormányzatnak, vagy a hivatalnak Instagram fiókja?
- Mire használják a közösségi webhelyeket? (pl. Facebook, Twitter, Instagram – több válasz is megjelölhető)

³⁰ Ezen felül legalább 100 település megkezdte a válaszadást, azonban nem fejezte be a kérdőívet. Közel 2700 településtől érkezett legalább egy válasz. A lezárt kérdőívek száma 2520 db. A feldolgozásnál a teljes körűen megválaszolt, de – technikailag – ténylegesen le nem zárt kérdőívekre adott válaszokat is figyelembe vettük (2645 db).

³¹ A kérdőív 2017.01.16. és 24-e között 40 településen személyes interjú keretében tesztelésre került 4 fő kutatószervező bevonásával.

- Figyelembe veszik-e a közösségi oldalakon megjelenő állampolgári jelzéseket, megjegyzéseket, kéréseket?
- Általánosságban mennyire figyelembe vehető hozzászólások érkeznek a közösségi webhelyeikre?

1. ábra: Települések közösségi jelenléte
(Forrás: Belügyminisztérium, ÖFFK II. Kutatás III.)

A 2645 válaszadó 39%-a jelezte, hogy valamilyen közösségi oldalon fent van. Az oldalak követőinek száma 2 és 33.234 fő között van, átlagosan 2536 követővel rendelkeznek. A közösségi jelenlét döntően a Facebookra vonatkozik. A polgármester, a hivatal vagy az önkormányzat elenyésző esetben (36 említés) számolt be Twitter fiókról, és (51 említés) Instagram fiókról.

A közel ezer település 45%-a, amely közösségi oldalt is üzemeltet, figyelembe veszi az oda érkező állampolgári jelzéseket, ha azok értékelhető hozzászólások. Bár a válaszadóknak csak nagyon kis hányada (közel 6%-a) nyilatkozott úgy, hogy az ilyen helyen hagyott vélemények nagymértékben hasznosíthatók. Közel 1000 válaszadó szerint kismértékben, illetve közepesen hasznosíthatók az ilyen vélemények, míg a fennmaradó másfélezer említés értékelhetetlennek nyilvánította azokat.

Jól látszik, hogy a közösségi weboldalak valódi karakterisztikáját és funkcionalitásait még a használó önkormányzatok is elvétve aknázzák ki. A Facebook-ra, mint alternatív – hírközlő – első generációs webhelyre tekint a válaszadatok túlnyomó többsége. A közösségi webhelyek lényegét adó tartalommegosztásról 351 esetben kaptunk említést, azonban a

vitákról és szavazások kezdeményezéséről még ennél is kevesebb, 100 alatti, azaz 10% alatti említéssel találkozhattunk, a Facebook-ot használó települések körében.

Legalább olyan téves feltételezés azt gondolni, hogy eltekinthetünk a hazai közösségi webhasználatról, mint feltételezni azt, hogy minden települési önkormányzat rendelkezik weboldallal. A válaszadók 10%-a nyilatkozott úgy, hogy nem rendelkezik ezzel (266 db említés), de további 16 nem tudott, illetve 58 nem akart erre a kérdésre válaszolni. A kérdéskör már csak azért is érzékeny, mert a weboldallal nem rendelkezők több jogszabály esetében mulasztásos törvénysértést követnek el.³² E válaszadás is új megvilágításba helyezi az önkormányzati ASP-k szükségességét.

Lakossági survey

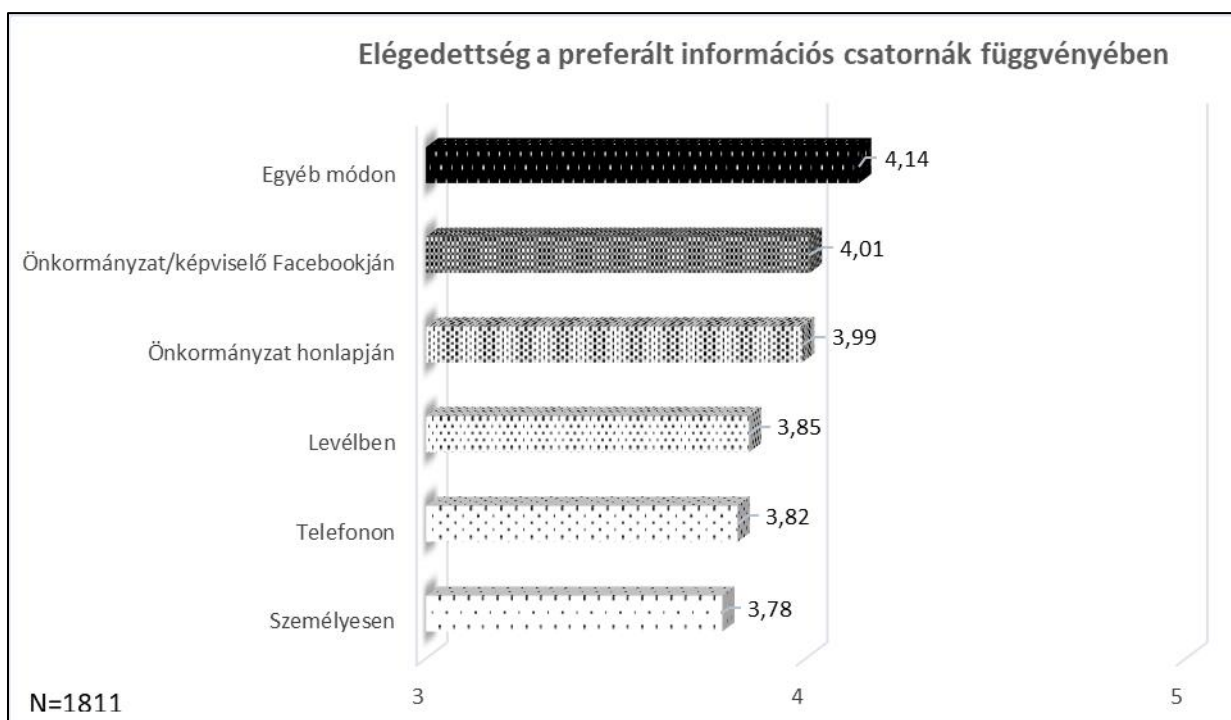
Az online felmérésből kapott információk az önkormányzatokról adtak képet, ám fontos volt az is, hogy a lakosság véleményét is megismerjük a témában, ezért 2017. áprilisának végén országos, reprezentatív felmérés zajlott. A lakossági kérdőívvel begyűjtött adatokból az információs kutatás (Kutatás III.) az önkormányzatok által alkalmazott kommunikációs formákra, a használt csatornákra, az adott információk érthetőségére, a különböző aktorokkal kapcsolatos bizalmi szintre és a lakosság –tájékoztatással kapcsolatos – elégedettségére fókuszált. Az 1810 fős, reprezentatív mintán végzett felmérésben³³ az információs kutatás szempontjából releváns 15 kérdéskörére érkezett válaszok keresztátlait vizsgáltuk. Statisztikus munkatársunk által készített mintegy 300 keresztátlal adatai precíz képet festenek arról, hogy napjaink Magyarországon melyek az önkormányzatok kommunikációs jellemzői. A lekérdezés leglátványosabb eredményét a lakosság hivatallal való elégedettségének kommunikációs függvényei mutatták. Ebből mutatunk néhányat.

Meghatározó a tájékozódás csatornája az elégedettségi értékeknél. A legmagasabb (4,01) értékpontokat azok adták, akik többnyire az önkormányzat, vagy az önkormányzati vezető Facebook oldalán keresztül tájékozódnak. Ehhez közelítő értéket az önkormányzati honlapon keresztül érdeklődők adtak (3,99). Míg a levélben tájékozódók már alacsonyabb (3,85), a telefonon informálódók (3,82), illetve a személyesen tájékozódók (3,77) értékelése némileg alacsonyabb. Kimagaslóan rossz a hivatallal való elégedettség azok körében, akik általában a helyi újság honlapján keresztül jutnak információkhoz (3,7), míg kimagaslóan

³² Az adatok további pontosítása érdekében a teljes önkormányzati körre kiterjedő weblapelemzés is történt.

³³ Az adatfelvétel során összesen 1810 fős, a felnőtt magyarországi lakosságot – nem, korcsoport, iskolai végzettség és lakóhely (településtípus és régió) szerint – reprezentáló minta készült. A minta két részből állt össze. Kialakításra került 1010 fős több lépcsős rétegzett, országos minta és ezt egészítette ki egy hasonlóan képzett 800 fős, budapesti minta. Az ezt követő súlyozás után alakult ki az országos szintű reprezentatív minta, így – Budapest kerületeit külön „településeként” kezelve – összesen 106 településen történt lekérdezés.

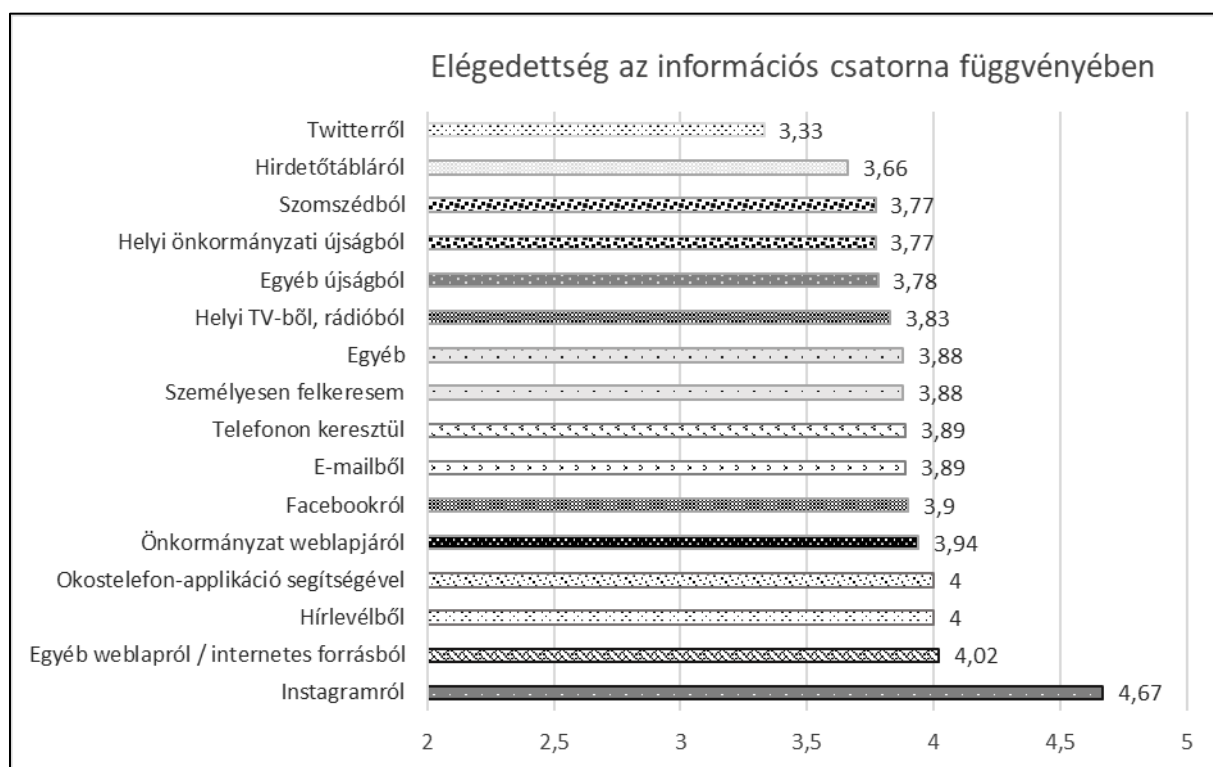
jónak (4,14) az „egyéb” módon tájékozódók értékelik a hivatal munkáját. A politikai tisztségviselők tájékoztatási hajlandóságát tükrözi, hogy a személyesen önkormányzati képviselőt felkeresők 3,29-es, míg a személyesen polgármestert / alpolgármestert felkeresők 3,74-es értéket adtak.

2. ábra: Elégedettség a preferált információs csatornák függvényében
(Forrás: Belügyminisztérium, ÖFFK II. Kutatás III., lakossági survey, 2017.04.29.)

Az információforrások hatékonysága is döntő abban, hogy a lakosság úgy véli-e, hogy az önkormányzat, hivatal „jól végzi a dolgát”. A Facebookon való tájékozódással kapcsolatban (az ötös skálán) 3,9-es értéket mutatnak az adatok, ez a válaszadók közel 8%-a. A weboldalakat a válaszadók 12%-a használja információszerzésre, az ezt preferálók között a hivatal megítélése átlagosan 3,94. A szóbeszéd a válaszadók 36%-ánál fontos forrás, megbízhatóságuk megítélése 3,77 értékpont a skálán. Ugyancsak 36% tartja az önkormányzati újságot meghatározó hírforrásnak, de az elégedettségi érték itt is 3,77-es. A teljes önkormányzati körben lekérdezett online kérdőív válaszai alapján elenyésző számú hivatal használja a Twitter-t, és a lakossági elégedettségi mutatók szerint azt is rosszul, amint ezt a 3,33-os megítélés mutatja. Ugyanakkor az Instagramot használók 4,67-es értéke, valamint az okostelefon-applikációkat használók 4,0-s értéke jó – ámbár alacsony számú – kísérleteket feltételez. A helyi TV és helyi rádió, a válaszadók 14,4%-nál jelent mértékadó forrást, az ő körükben 3,83 az elégedettségi érték. A hivatali hirdetőtábla a lakosság 4%-ánál jelent még

meghatározó forrást, azonban azoknál, akik számára ez fontos, ott a második legalacsonyabb (3,66) a megítélés.

3. ábra: Elégedettség az információs csatorna függvényében
(Forrás: Belügyminisztérium, ÖFFK II. Kutatás III., lakossági survey, 2017.04.29.)

A tájékoztatás eredményessége is szorosan összefügg a hivatal megítélésével. Minél érthetőbbek az önkormányzati közlemények, információk annál magasabb értékeket adtak a válaszadók arra a kérdésre, hogy „az önkormányzat jól végzi-e a dolgát”. Míg az egyáltalán nem érthető információk esetén a válaszok 2,44-os értéket mutatnak, addig a teljesen érthető információk esetén 4,15-öt. A hivatalok kommunikációs teljesítményére a válaszadók közel háromnegyede (74%-a) adott jó vagy jeles osztályzatot, míg 4%-uk egyest vagy kettest. Fontos jelezni azt a 18%-ot, aki közepesre értékelte, mely ebben az esetben szintén hiányosságot sejtet. Azaz a hivatalok közel negyedében feltételezhető olyan kommunikációs zavar, amely önmagában rontja az ott végzett szakmai munka megítélését a lakosság körében.

A hivatal munkájának lakossági megítélésében meghatározó az ügyintézés sikeressége is. A válaszadók közel 27%-ának volt a megkérdezés környékén ügye a hivatallal. Az ügyintézés kimenetelét 82%-uk sikeresnek, 10%-uk részben sikeresnek, és közel 8%-uk sikertelennek ítélte meg. A hivatali működés egészének megítélése ezt pontosan tükrözi, hiszen az értékek rendre: 3,8, 3,4 és 2,61.

A lakosság proaktivitásának és közügyekért felszólalásának alacsony szintjét mutatja, hogy csupán a válaszadók 2,5%-a fogalmazott meg kritikát, javaslatot, megjegyzést elektronikus formában. Ezek 89%-ára kaptak is választ. E jelenség azért fontos, mert a választ kapók hivatali értékelése 3,83-as értéket mutat, míg azok, akiket nem méltattak válasza, 3,2-es értékkel „büntették” a hivatalt, függetlenül a kapott válasz tartalmától.

Esettanulmányok

80 településen 117 interjút folytattunk le a települések vezetőivel (polgármester, jegyző, kabinetvezető, informatikus, – településenként 1-3 fő). A településeket lakosságszám, földrajzi helyzet, funkció szempontjából reprezentatív minta alapján választottuk ki. A 80 vizsgált település vonatkozásában állítottuk össze az önkormányzat/település informatikai modelljét. Ezek a leírások egyrészt a már említett adatforrásokból, másrészt webes kutatásokból építkeznek. A települések informatikai modelljei a következőkből állnak:

- a. infokommunikációs adottságok és alapadatok bemutatása,
- b. az információs struktúra állapotfelmérése,
- c. az információs csatornák, információs felületek elemzése,
- d. az inklúzió kommunikációs szintű megvalósításának vizsgálata.

Az interjúk leiratai és az informatikai modell alapján elkészítettünk 80 települési esettanulmányt, melyhez további releváns webes információkat (pl. online elérhető tanulmányokat) és KSH adatokat is használtunk. Az esettanulmányokat MAXQDA adatelemző szoftverrel elemeztük és a tapasztalatokat összegeztük.

Az esettanulmányokban szereplő kommunikációs rutinokból kikövetkeztethető legérdekesebb megállapítások a következők:

- Nagyon magas a hagyományos formákra épülő kommunikáció aránya mind a hétköznapi, mind a rendkívüli közlés vonatkozásában. Ez – azon kívül, hogy költséges – lassú, a célcsoport elérését közel sem garantálja maximálisan. A települési vezetők a „másként nem megszólítható”, döntően idősebb célcsoportok jelenlétével magyarázzák a hagyományos formákat. Ugyanakkor a fiatalabb célcsoport megszólításával nem foglalkoznak. (A „másként meg nem szólíthatóság” egy olyan feltételezett kategória, amelyet a vezetők túlnyomó többsége nem támasztott alá.)
- A 80 településes, reprezentatív minta is alátámasztotta az online országos felmérés eredményét, miszerint jelentős azon önkormányzatok száma, ahol nincs weboldal, vagy elavult weboldal található. (Az online felmérés 10%-ra, jelen vizsgálat 8%-ra hozta a weboldal nélküli településeket. Azonban, ha az elavult oldalakat is

beleszámítjuk, úgy bőven 13% feletti értéket kaphatunk a vizsgált 80 település vonatkozásában.)

- A személyes, vagy megafonon történő tájékoztatás tökéletes alternatívája lehet egy jól előkészített Twitter csatorna, vagy mobilapp, azonban ez még elvétve fordul csak elő a vizsgált önkormányzatoknál. (További szempontként jelenhet meg e tekintetben pl. a lakosság korösszetétele és a lakosság adóerőképessége mellett az internet lefedettség és a lakosság informatikai eszközökkel való ellátottsága a fejleszteni kívánt településen.)
- Bár a települési vezetők sokszor felismerik, hogy a disszemináció a virtuális térben könnyebben létrejön, mint egy nyomtatott termék esetében, mégis a helyi újságok elektronikus változatai nem, hiányosan, vagy késve jelennek meg a települési weboldalon.
- A weboldalak alternatíváiként használják a Facebook-ot a kistelepülések: a Facebook az információszórásban kiváltja (pótolja) a weboldalt. Ennek egyik következménye, hogy a friss tartalom a Facebook-ra kerül, ezzel egyidejűleg gyakran elavul a weboldal. A részletesebb elemzés alá vont 80 település vonatkozásában jelzett 56,3%-os közösségi térben mutatózó (Facebook-os) jelenlét magasabb, mint az online felmérés eredménye (39%), azonban e vizsgálatban megengedőbb volt a kérdező, amennyiben elfogadta azt is, ha a település nem hivatalos csatornával, vagy valamely intézményének oldalával jelzi a közösségi jelenlétet. Bár az 56,3% magasnak tűnhet, de ha a 83%-nyi lakossági felhasználóhoz viszonyítjuk, akkor alacsony. Ennek hátterében sokszor a polgármester/jegyző nem konstruktív (elutasító) hozzáállása jelenik meg. Az elutasítás mögött az adott csatorna ismeretének hiánya (vagy téves ismerete), a funkciók uralási képességének hiánya (ebből fakadóan a félelem a negatív véleményektől, illetve a tematizálás uralásának elvesztésétől), vagy a felületet kialakítani, kezelni képes erőforrás hiánya áll a legtöbbször.
- A csatornák integrációja csak a nagyobb településeken, ott is a legritkább esetben fordul elő.
- A vizsgált települések nagyobb számánál látunk helyi televíziós aktivitást, de ennek további szórása (YouTube csatornán) már lényegesen kisebb arányban történik. (Helyi TV/Képújság 35%-nál, míg YouTube csatorna 20%-nál volt releváns.) Holott egy helyi televízió nézettsége megsokszorozható a neten. (Ezért is jelentenek nagyobb értéket Vlogger csatornák, a városi TV-khez képest.)

- A vészhelyzet-alapú kommunikációnál az elektronikus csatornák preferenciája magasabb.

Perspektívák

Kutatásunk során 9 hipotézist támasztottunk alá, és 32 nagyobb megállapítást tettünk. Ezeket 14 tudományos közleményben és 6 konferencia-előadás során disszemináltuk eddig itthon és külföldön. Általános országos helyzetképet (és 80 település esetében részletes elemzést) kaptunk arról, hogy hol állnak hazánk önkormányzatai az információfeldolgozási képességek és szükségletek területén. Látjuk, hogy kik és milyen jellegű információt és információs csatornát látnak relevánsnak, illetve látjuk a szemléletbeli hiányosságokat és a nemzetközi tendenciákat is. Felmértük a sikeres információkezelés/tudásgenerálás sikerkritériumait. Ennek alapján az előttünk álló időszakban ajánlások formájában fogjuk kidolgozni, hogy milyen eszközöket és milyen módszereket kell használni az eltérő nagyságú települési önkormányzatoknak ahhoz, hogy a kevésbé fejlett önkormányzatok fel tudjanak zárkózni, illetve a központi közigazgatási szervek hatékonyabb kommunikációs tevékenységet tudjanak végezni az önkormányzatok irányába.

Kutatási eredményeink SWOT-táblája alapján beazonosítottuk a szükséges beavatkozási pontokat, valamint az erre építhető cselekvési terveket, meghatároztuk a további kutatási irányokat is. A mélyebben vizsgált 80 település esetén konkrétan pozicionáltunk területeket, ahol az egyes kutatási eredmények szintéziséen alapuló támogató dokumentumok hozzájárulnak a hivatal hatékonyságának növeléséhez. Kiválasztottunk továbbá 20 települést, ahol e fejlesztő tevékenységet (a kiemelt hiányosságokat felhozó eszköztárat és módszertant) a gyakorlatban is futtatásra érdemesnek találjuk. Bízunk abban, hogy tevékenységünk az önkormányzatok fejlődésében érzékelhető lesz a közeljövőben.

Felhasznált irodalom

- [1] BUDAI B.: Az önkormányzati K+F+I program információs kutatásának első eredményei. Új Magyar Közigazgatás, 2017/3 (2017) pp: 1-15; ISSN: 2060-4599. (angolul és magyarul)
- [2] BUDAI B.: Hogyan kommunikálnak ma a települési önkormányzatok? Az elmúlt két évtized legnagyobb önkormányzati kutatásának nyomában. Jegyző és Közigazgatás, XIX.: (5.) pp. 24-27. (2017)

- [3] BUDAI B.: Lakossági elégedettség és bizalom függvényei a kommunikáció során. Új Magyar Közigazgatás, 2017/4 (2017) pp: 1-10; ISSN: 2060-4599. (angolul és magyarul)
- [4] CHEN SHUN LING, LIN JIAHONG, ZHUANG TINGRUI: Tibeti bölcsesség az emberekben - A kormányzati tájékoztatás alapelvei és jelenlegi helyzete. IT Innovációs Kutatási Központ, CCIT Taiwan Creates CC Project, 2013. január
- [5] JOACHIM BETZ, HANS-DIETER KÜBLER: Internet Governance. <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-531-19241-3>, Springer Fachmedien Wiesbaden, 2013.
- [6] LEE ANN - LIN CHENG XIA - ZHUANG TINGRUI: Alapelvek és kapcsolódó politikai kérdések a nyílt kormányzásban. Public Governance Quarterly, (2)2015.
- [7] MICKOLEIT, A.: Social Media Use by Governments: A Policy Primer to Discuss Trends, Identify Policy Opportunities and Guide Decision Makers, OECD Working Papers on Public Governance, No. 26, OECD Publishing, Paris, 2014.
<http://dx.doi.org/10.1787/5jxrcmghmk0s-en>
- [8] TÓZSA I: Az elektronikus közigazgatás helyzete. Új Magyar Közigazgatás. 2012/5. pp. 2-12.
- [9] YUICHI OKUMURA: Nyílt kormányzás általi állami reform, http://openlabs.go.jp/open_gov_column/3071/, 2015.

Csaba, Zágón: Experiences and spread of risk analysis in the law enforcement

Preface

Risk analysis and its use in the law enforcement environment is frequently referred topic nowadays. I am going to explain some general concepts on risk analysis and respective methodologies, and to point out why its use is required in the law enforcement sector. These thoughts are the subjects of my previous presentation held under the same headline in a conference on ‘Innovation, Electronisation and Knowledge Management’³⁴.

Risk Definitions

Several risk definitions exist including general and specific ones corresponding to the law enforcement approaches. Instead of listing several definitions on an exhaustive manner I would rather conclude common elements of the risk concepts.

Condition 1

Risk has to be a random event that may possibly occur. This also means its probability has to be more than zero independently from the fact, whether such event has ever been occurred.

and

Condition 2

The scenario must lead to unfavourable occurrence, such as any kind of loss or damage. This also would have a negative impact on the organisation, or prevent from achieving its goals, or this could undermine security somehow.

David Vose, for instance, noted if the random event occurs a positive impact this may be considered as an opportunity instead of risk. [Vose, 2008:3]

³⁴ The conference was jointly organised by the National Tax and Customs Administration and the National University of Public Service. The event was held in the premises of Ludovika Campus, NUPS on the dates of 22-23 November 2017 and financed by the project of Padop-2.1.2-CCHOP-15-2016-00001 Public Service Development Establishing Good Governance.

Finite resources

Law enforcement agencies are often facing with shortages of their resources. Their tasks, assignments and the area of responsibility are continuously changing, very often increasing, but not as quick as their resources do.

Let us see, for instance, the chart below. The upper graph demonstrates the increasing criminality in the UK in a percentage of the value of the starting point. The lower graph, however; indicates how the law enforcement can follow this challenge by their capabilities. It is clear that their flexibility is changing much slower with their resources than the demand requires. The so-called demand gap is between the two graphs area. This is the main challenge that the law enforcement agencies have to compensate somehow. The trend was also proven in the USA with similar results. [Ratcliffe, 2008:18-20]

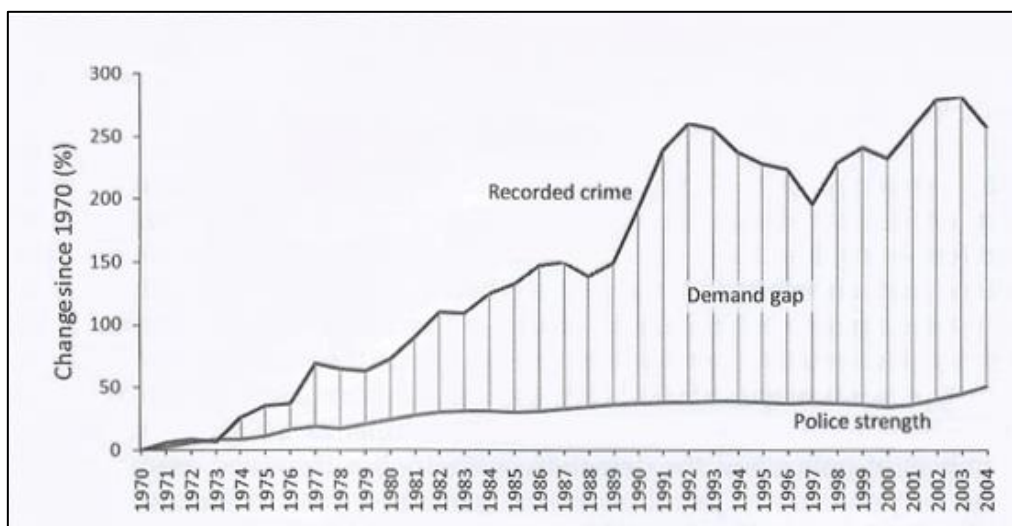

Figure 1: Limited resources and changing assignments of the law enforcement. Change in the UK police strength and recorded crime since 1970 (index year) showing the demand gap in resource availability [Ratcliffe, 2008:19]

Other researchers, such as Tim Newburn, have also analysed the crime trends and the expenditures that a state could spend on the police with the conclusion: crime trends were more dynamic than the increase of financing the police services. Moreover based on survey results he also emphasised that the increasing gap between the two phenomena may undermine the public confidence in the law enforcement. [Newburn, 1995:61-64] As the sum of assignments become greater and greater the police resources can this barely follow. However, this contradiction is however the primary area of risk analysis and management:

how to deploy limited resources and remain effective in problem solving. With other words, we need to use the best methodologies when answering the challenges.

Methods

The relationship between key terms of risk management has to be set before I can step forward. Risk management is composed of risk assessment, risk treatment, risk acceptance and risk communication. Risk assessment can be further divided into two parts. Risk analysis and risk evaluation. Risk analysis deals with identification of initiating event, cause and consequence analyses and risk description. Risk treatment; however, contains risk avoidance, risk optimisation, risk transfer and risk retention. [Aven, 2008:186]

I am focussing on a typical risk management now, that looks like a very complex procedure — at least if you look at the flowchart below you can feel like that. However it is not so complicated.

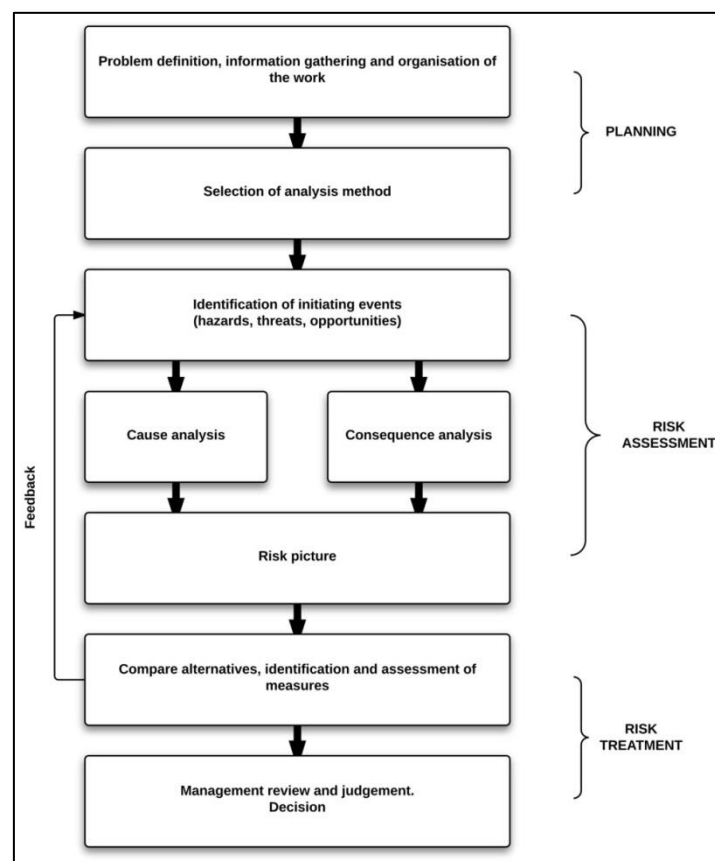

Figure 2: The main steps of risk analysis process [Terje, 2008:9]

1. The cyclic procedure always contain a planning phase;
2. The information gathering element is mandatory, where we try to learn about the risks as much as possible;

3. It is followed by an analysis element, where the noisy crowd of data becomes consumable and understandable messages that are disseminated with the decision-makers;
4. A central part of the process is the risk management phase, where we try to have an impact and reduce the problems arisen;
5. And there is also a feedback function, which is probably the most important from all of these, because it allows following the changes of the risk environment.

To the intelligence phase it is necessary to add that usually risk perception plays a key role. This reflects on how we do realise that our achievements are endangered by risks, and what the nature of these risks are. Risk analysis gives us some figures how serious the trouble is and it remains the management's responsibility how they can cope with the problems.

Certainly these risks, which are preventing to achieve our objectives, are diverse. There are always several risks; and each of them pose different volume of threat, and if the risk scenario happens some of them cause slight damages, and others will do much more serious ones. To demonstrate this I put here several risks labelled from A to J having indicated at each of them how much damage they can cause.

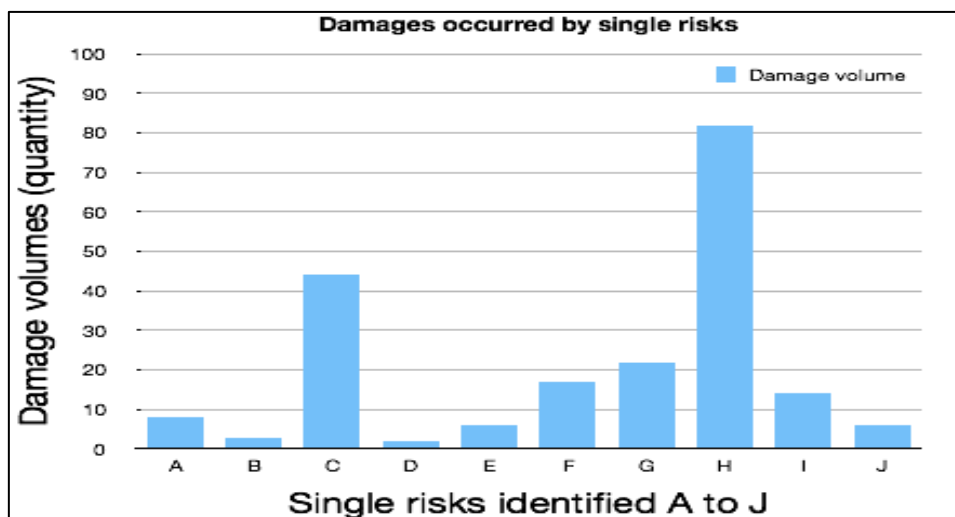

Figure 3: Versatility of risks and the damages they can occur [edited by the author]

Not simply the risk consequences are the only dimensions reflecting the risks. There is always a probability that indicates the chance if the scenario becomes true. Although the majority of the risks results consequences of low significance and these scenarios happen

quite very often. Luckily the major and catastrophic events in a well composed system remain very rear.

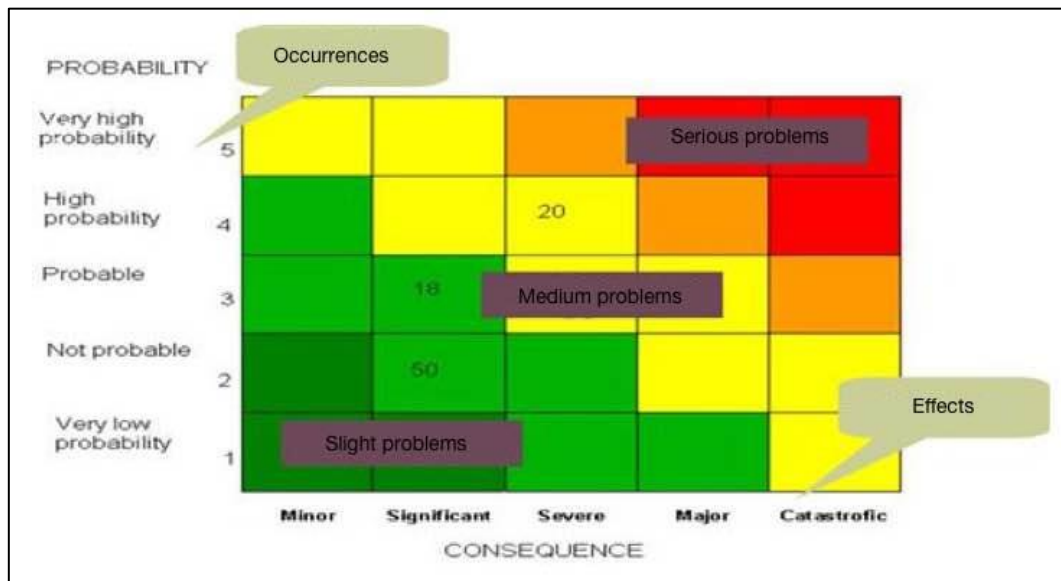

Figure 4: Consequences vs. risks probabilities
[edited by the author]

The above risk picture contains quality in the terms of consequences and probability; however, it is also possible to measure these dimensions. For instance the number of injuries or fatalities can provide a scale to the consequences just as the countable value of money in terms of economic losses. Probability may also be categorised and produced from the frequency of the events.

Strategic dilemmas

When we act as a responsible officer of the agency and our duty is to construct a risk management system it is almost sure that there will be facing several strategic dilemmas like these:

1. First of all what should we protect? “He who defends everything, defends nothing” This quotation is considered to be originated from the military strategist Fredrick II, emperor of the Holy Roman Empire. His thought advises us that a system intending to protect everything simply will not work. At least it will not perform on a balanced manner. The protective means should be prioritised and efforts have to be focussed accordingly.

2. We need to make some self-awareness as well! How much risk tolerance we have and how can we accept losses?
3. There are some approaches in the risk management we need to bear in mind. Selectivity approach says that each risk requires different method to deal with.
4. Targeting approach suggests concentrating most of our resources to the most serious problems.
5. Slicing the problems into smaller pieces would result to solve them step by step. If we deal with the problems still posing low risk we can spare lots of resources and can regroup them to the medium and higher risk sectors. The European Union has the successful Authorised Economic Operator programme³⁵, and several countries have developed their own visa waiver programmes. The security of the trade supply chains [Horváth, 2016] and several other areas of critical infrastructure protection, such as the traffic networks protection, like rail systems [Horváth, 2009], or urban traffic systems [Horváth, 2012] provides enormous opportunities for such ‘risk slicing’ techniques. These can be examples concerning this concept, because they deal with a huge portion of low risk entities and therefore indirectly allow risk managers to focus elsewhere, where needed. This could be also labelled as an indirect approach.
6. Law enforcement requires risk management systems on a longer term; therefore, the agencies have to find or develop their own business models that ensure a continuous monitoring of the risk environment and the capability to adapt to the changing conditions.

Time concept

The time concept of a well-grounded risk management has always two sides. For indication purposes I put several measures typically following risk based approaches in problem solving in a time scale. There are certain measures, which took place in its proactive side — as Noel did it: ‘before the rain comes’. The other is the reactive side when the measures focus on the elimination of the damages and the restoration of the damaged systems.

³⁵ See details at the URL https://ec.europa.eu/taxation_customs/general-information-customs/customs-security/authorised-economic-operator-aeo_en

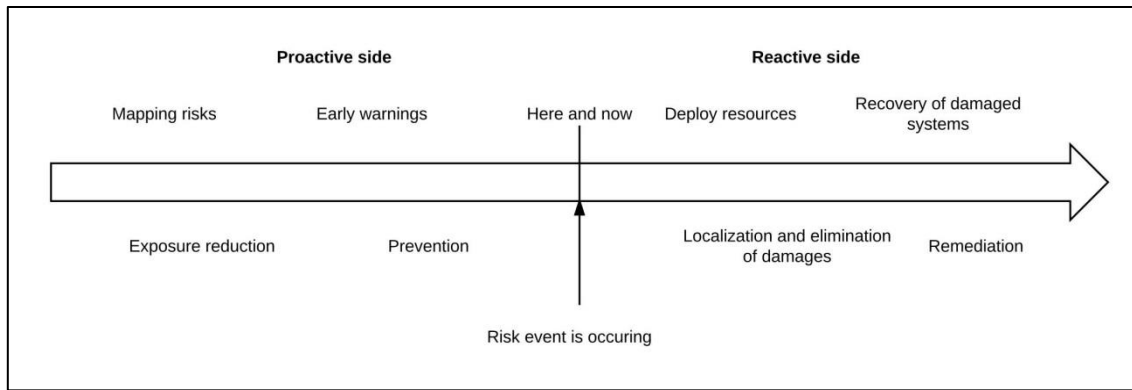

Figure 5: Certain risk management measures on the time scale
[edited by the author]

Multiple measures

There is no measure that can deal with all risks. Therefore usually the measures are organised usually in a chain-like manner. At the first line of defence some parts of the risks are filtered out, while certain risks can penetrate the layer and go further to the next one. This is the ‘Swiss Cheese’ model³⁶ that is also good for demonstration purpose concerning the differences between the measures — not just in the methods, but also their funding requirements and other necessary resources.

If we want to be effective in the use of our resources we have to be conscious how to structure the layers. For instance, the use of cheaper and less resource consuming layers can sort out a wide range of risk types, while more resource consuming and expensive measures can be directed precisely to a selected group of problems. Therefore, it has a key relevance how the layers are composed; on the one hand how to spare resources, on the other to prevent any possible event could lead to an all layers penetrating and catastrophic result.

³⁶ See details in: Revisiting the ‘Swiss Cheese’ Model of Accidents, EEC Note No. 13/06, EUROCONTROL, 2006.

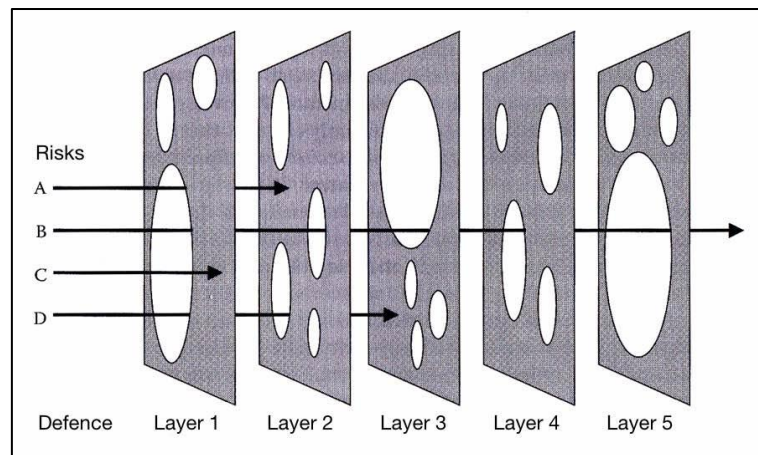

Figure 6: James Reason's Swiss Cheese Model
[Elias, 2010:144, edited by the author]

Priorities to focus

In 'Figure 3' I set several risks into a chart and labelled them from A to J. I have also indicated each of them how much damage these could occur. I followed the Italian scientist, Vilfredo Pareto, and ranked the risks according to the size of the damages. I have also indicated by the green line how much cumulated percentage of the problems could be solved if we started from the left, the risks representing the more serious problems and going to the lesser serious ones to the right.

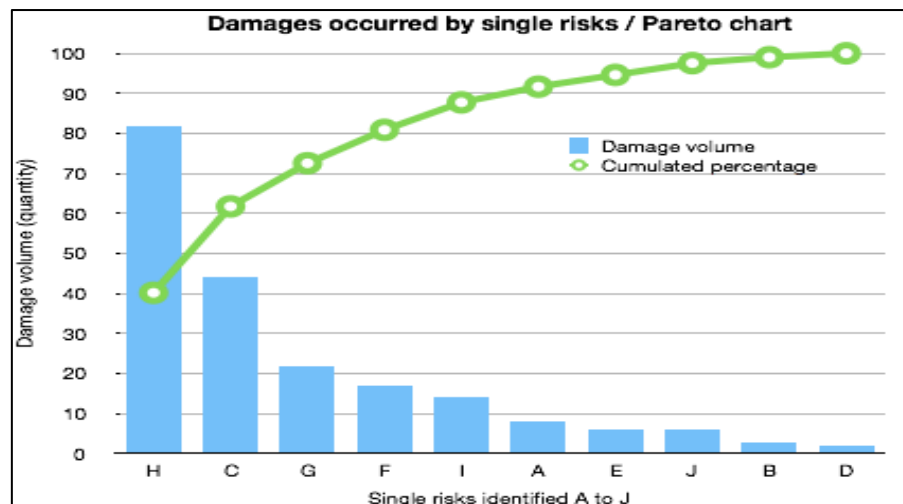

Figure 7: Pareto chart on the damages occurred by single risks
[edited by the author]

In the forthcoming chart (see Figure 7) the problems, which are indicated by the blue columns, do not represent their each value, but in a percent of the total problems all risk types cause. Pareto helps to identify those little number of risks, which are responsible for most of

the damages. This is the ‘80% to 20% principle’, where 20% of the causes are responsible for 80% of the effects. These are the high risks, on which the previously mentioned targeting approach should motivate us to focus more resources.

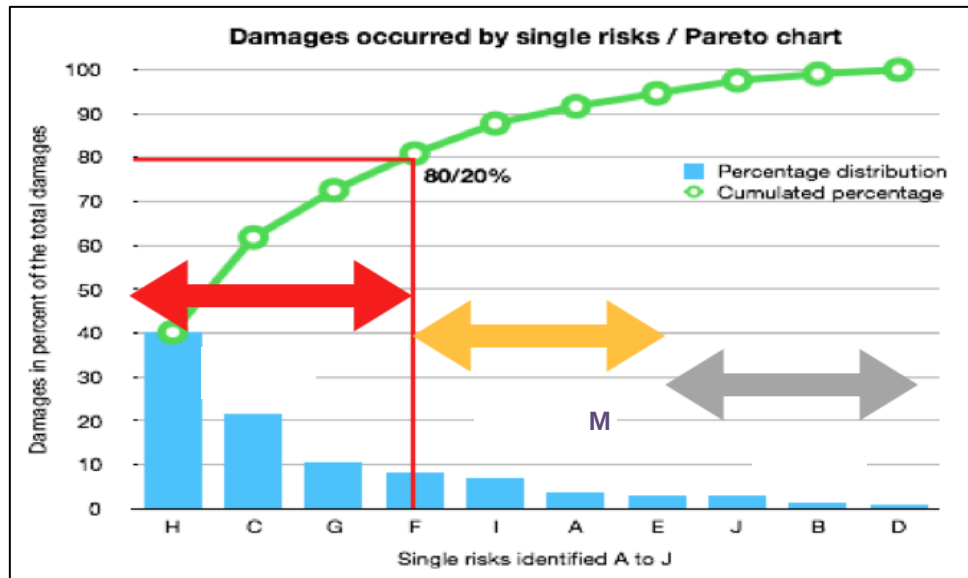

Figure 8: Pareto chart on the damages occurred by single risks supplemented with indication of risk categories
[edited by the author]

If we intend to group the risks into three categories, we can indicate for example, a high, a medium and a low risk segment. Certainly, fewer or more categories can be set according to objective considerations. The sensitivity of the risk management systems may be tailored according to the risk categories, as well as to the methods used in order to deal with the problems.

Selectivity in dealing with the individual risks and targeting the resources are obligatory moments of a successful risk management process. Targeting resources; however, could mean either the concentration of additional efforts on the high risk problems, or saving resources by tailor made measures from the medium and low risk areas, or even both. From the concept of targeting resources people often associate the measures dealing with high risk focus, but rarely the low risk segment. Low risk management programmes can ensure the masses of people and companies representing the compliance culture. It has just as high relevance, if not even more, than the extreme violators deserve. As the law enforcement capacities increase much slower than the requirements posed by the criminal challenges the decision makers often rely on the resources available and cannot expect additional ones. Therefore the increase of the sum of resources cannot allow a real option in those challenges

where flexibility is required. Development of more effective risk based means and measures and regroup of the available resources seem to be the only way forward.

Conclusions

Sending messages concerning the ideas of risk management to the law enforcement community has proven still necessary although the sector has been using risk based considerations on a wider scale. Among other researchers, Andrea Szabó pointed out that the topic of risk management has to be integrated into the law enforcement officer training because of the increasing need from the law enforcement community. [Szabó, 2017] In this aspect the National University of Public Service, where the presentation providing the basis for this article took place, has already done important steps. The Hungarian University does not stand alone from this aspect, because others are considering to follow this.

Law enforcement agencies have already collected certain experiences about risk management both from the 'front line' use and the strategic levels of decision making. This article intended to emphasise the main ideas of risk analysis and management instead of going into details with a certain single and practical solution used by a law enforcement organisation. There is no doubt; however, that the scope, where risk management is used is getting wider, while the development of solutions can provide higher quality. Thinking on the elimination of risks on an effective manner is the real motivation to use risk management systems. The methods of risk analysis can assist in saving resources and allow to regroup our means and deploy them where necessary.

References

- [1] Authorised Economic Operator Programme, Taxation and Customs Union, the European Commission (downloaded on 20/10/2017) URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/general-information-customs/customs-security/authorised-economic-operator-aeo_en
- [2] AVEN, Terje (2008). Risk Analysis. Wiley, Chichester, UK.
- [3] ELIAS, Bartholomew (2010). Airport and aviation security: U.S. policy and strategy in the age of global terrorism. CRC Press, Boca Raton, FL, USA.
- [4] HORVÁTH, Attila (2009). A vasúti közlekedés terrorfenyegetettségének jellemzői a városokban. HADMÉRNÖK, 4(3), pp.180-189. URL: http://www.hadmernok.hu/2009_3_horvatha.pdf

- [5] HORVÁTH, Attila (2016). Az ellátási lánc, mint kritikus infrastruktúra (létfenntartású rendszerelem). In: Csengeri, János and Krajnc Zoltán (Eds.) Humánvédelem - békeműveleti és veszélyhelyzet-kezelési eljárások fejlesztése. Budapest: Nemzeti Közszerolgalati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar. pp. 550-614. URL: http://real.mtak.hu/33554/1/tanulmanygyujtemeny%20_ujratervezes_CsJ_KZ_1.5.pdf
- [6] HORVÁTH, Attila and CSABA, Zágon (2012). On the Vulnerability and Reliability of Towns and Cities. In: Csapó T., Balogh A. (eds) Development of the Settlement Network in the Central European Countries. Springer, Berlin, Heidelberg. DOI 10.1007/978-3-642-20314-5_22
- [7] NEWBURN, Tim (1995). Crime and criminal justice policy. Longman, London, UK.
- [8] RATCLIFFE, Jerry, H. (2008). Intelligence-led policing. Willan, Cullmpton, UK.
- [9] Revisiting the ‘Swiss Cheese’ Model of Accidents, EEC Note No. 13/06, EUROCONTROL, 2006. (downloaded on 10/07/2014) URL: https://www.eurocontrol.int/sites/default/files/library/017_Swiss_Cheese_Model.pdf
- [10] SZABÓ, Andrea (2017) Risk management master’s degree, or past experience and new directions for the analyses and assessment specialization. In: Kuzemko et al. (Eds.) Mytna polityka ta aktualni problemy ekonomichnoyi bezpekty Ukrayiny (Upravlinski, finansovo-ekonomichni, pravovi, informacijno-technikni, humanitarni aspekty), University of Customs and Finance, Dnepropetrovsk, Ukraine.
- [11] VOSE, David (2008) Risk Analysis – A Quantitative Guide, 3rd Ed. Willey, Chichester, UK.

Czene-Polgár Viktória: „Az intellektuális munkaerő arányszámát emeljük”³⁷ – Tudásmenedzsment³⁸ a második világháború utáni rendvédelmi szerveknél

Bevezető

A második világháborút követően, az országot megszálló szovjet hadsereg segítségével a hatalmat fokozatosan megszerző Magyar Kommunista Párt alapvető érdeke volt, hogy a lehető legrövidebb időn belül kiépítse megbízható emberekből álló, saját rendvédelmi szervezetét. Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. május 10-én két rendeletet adott ki: az első, az 1690/1945. M.E. [miniszterelnöki – C.P.V.] számú feloszlatta a csendőrséget és rendelkezett az államrendőrség megszervezéséről, a második, az 1700/1945. M.E. számú a Magyar Államrendőrség felállítását rendelte el.³⁹ A szovjet segítséggel újjászervezett és a belügyminiszter, Erdei Ferenc közvetlen felügyelete alatt álló államrendőrség fő feladata a demokratikus államrend helyreállítása, megszilárdítása és a közbiztonság fenntartása volt.⁴⁰ A 1690/1945. M.E. számú rendelet szerint mindazon személyeket, akik a csendőrség szolgálatában álltak, elbocsájtották, azonban egy igazolási eljárason átesve kérhették felvételüket a rendőrséghez vagy a honvédséghez. A közszolgálatban való alkalmazásuk esetén pedig a csendőrség kötelékében eltöltött szolgálati idejüket beszámították.⁴¹

A korábbi tisztek, altisztek és a legénység mintegy fele élt a lehetőséggel, s a jelentkezők közel kétharmada nyert felvételt az igazolás birtokában valamelyik testülethez. A

³⁷ Péter Gábor beszámolója a politikai rendőrség 1946. évi munkájáról. ÁBTL 2.1. XI/4. 8.o.

³⁸ Tanulmányomban „tudásmenedzsment” kifejezés alatt azt a folyamatot/törekvést értem, amelynek során a második világháború utáni politikai rendőrség vezetése igyekezett a szakmai tudást, s egyben az új, elvárt ideológiát is elsajátíttatni az állomány tagjaival, a politikailag megbízható és minél hatékonyabb munkavégzés érdekében.

³⁹ KRAHULCSÁN Zsolt–MÜLLER Rolf: Dokumentumok a magyar politikai rendőrség történetéből 1. – A politikai rendészeti osztályok 1945-1946. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, L'Harmattan, Budapest, 2009. 117–129. o.

⁴⁰ PALASIK Mária: A politikai rendőrség háború utáni megszervezése. In: Államvédelem a Rákosi-korszakban. Tanulmányok és dokumentumok a politikai rendőrség második világháború utáni tevékenységéről. Szerkesztette: Gyarmati György. Történeti Hivatal, Budapest, 2000. 34. o.

⁴¹ 1690/1945. M.E. sz. rendelet „Az államrendőrség megszervezéséről, a csendőrség feloszlásáról”. In: Magyarországi rendeletek tára, Hetvenkilencedik évfolyam, 1945. Szikra Irodalmi és Lapkiadó Vállalat, Budapest, 1946. 131. o.

(forrás: https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_RT_1945/?pg=168&layout=s)

régi szakemberek többségét azonban a kommunista vezetők – hatalmuk megszilárdulásával párhuzamosan – eltávolították, és helyükbe kevésbé iskolázott, de számukra politikailag megbízható újoncokat vettek fel.⁴² Az iskolázatlanság önmagában nem volt akadály, hiszen az 1945. április 19-én, a „közszolgálati alkalmazáshoz előírt képesítési kellékről” szóló 1.150/1945. M.E. sz. rendelet 2. §. szerint az illetékes miniszter – illetve végleges alkalmaztatás esetében, ha főiskolai képesítés volt előírva a kormány – elengedhette az állás betöltéséhez szükséges iskolai végzettséget igazoló okmányok bemutatását.⁴³ Péter Gábor egy beszámolójában a kezdeti nehézségekről így írt: „...az indulást talán leginkább az tette nehezzé, hogy kevés alkalmas ember állott rendelkezésre. Ez természetes is, hiszen a régi emberekből éppen célkitűzéseink miatt senkit át nem vehettünk, a munkatársaink megválasztásánál pedig elsősorban a megbízhatóságot és inkább a fejlődés-képességet, mint a szakképzettséget kellett szem előtt tartanom...”⁴⁴

A Rendőr Akadémia

A rendőrség állománya részére, az elméleti és gyakorlati ismeretek elsajátítása céljából néhány hetes tanfolyamokat indítottak, illetve konzultációkkal segítették a vizsgákra való felkészülést. Az előírt vizsgák nem teljesítése esetére a testülettől való elbocsátást helyezték kilátásba (ami alól a belügyminiszter – indokolt esetben – felmentést adhatott).⁴⁵ Azonban ezek a gyorsstapalók nem pótolhatták a rendőrök szakoktatását, ezért már az Ideiglenes Nemzeti Kormány is szorgalmazta számukra az iskolarendszerű oktatás megindítását.⁴⁶

Rajk László belügyminiszter 1946 novemberében bízta meg Tömpe András rendőr vezérőrnagyot⁴⁷ a Rendőr Akadémia felállításához szükséges előkészületek

⁴² KOZÁRY Andrea: A rendőrakadémia létrehozása és működése 1947–1948-ban. In: Trezor 1. A Történeti Hivatal évkönyve 1999. Történeti Hivatal, Budapest, 1999. Szerk.: Gyarmati György 189. o.

⁴³ Az Ideiglenes Nemzeti Kormány 1945. évi 1.150. M.E. számú rendelet. In: Magyarországi rendeletek tára, Hetvenkilencedik évfolyam, 1945. Szikra Irodalmi és Lapkiadó Vállalat, Budapest, 1946. 131. o. (forrás: https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_RT_1945/?pg=147&layout=s); KOZÁRY: A rendőrakadémia létrehozása.. 189.o.

⁴⁴ ÁBTL – 2.1. – XI/4. 12.o. Beszámoló a politikai rendőrség munkájáról, é.n.

⁴⁵ KOZÁRY: A rendőrakadémia létrehozása..., 190. o.

⁴⁶ A rendőrök szakoktatásának megindításával kapcsolatban lásd: CZENE-POLGÁR Viktória: „A dolgozó nép hazájának védő karja” – Rendőrképzés 1945 és 1948 között. In: Székér Nóra–Kávássy János–Nagy Mihály Zoltán (szerk.): Utak a Teleki térről. Esszék és tanulmányok a 75 éves M. Kiss Sándor tiszteletére. Lakitelek, Antológia Kiadó, 2018. 64-66. o.

⁴⁷ Tömpe András 1913. november 14-én született Budapesten. A gimnázium elvégzése után, 1932 és 1937 között a brünni műszaki főiskolára járt, ahol gépészmérnöki oklevelet szerzett. 1945. január 10-én a kommunisták a Közlekedésügyi Minisztériumba jelölték felelős beosztásba, majd a terv megváltozott, és Tömpe a Magyar Államrendőrség Vidéki Főkapitánysága Politikai Osztálya vezetője lett. 1945. január 27-én a belügyminiszter rendőrfőtanácsossá nevezte ki. MÜLLER Rolf: Politikai rendőrség a Rákosi-korszakban. Jaffa Kiadó, Budapest, 2012. 86-89. o.; valamint: <https://www.neb.hu/asset/php9na20a.pdf>

megszervezésével. Tömpe 1945 januárjától a Magyar Államrendőrség Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztályát (PRO) vezette, míg a Budapesti Rendőr-főkapitányság PRO-ja élén riválisa, Péter Gábor állt.⁴⁸ 1946. október 6-án Rajk László belügyminiszter – Rákosi Mátyás nyomására – 533.900/1946. B.M. rendeletével a Vidéki Főkapitányság Politikai Rendészeti Osztályát beolvasztotta a Péter Gábor vezette budapesti szervezeti egységbe, amelynek elnevezése Magyar Államrendőrség Államvédelmi Osztálya (ÁVO) lett. Tömpe tehát politikai vereséget szenvedett Péter Gáborral szemben, s hogy ne maradjon teljesen feladat nélkül, ekkor bízták meg – többek között – a Rendőr Akadémia megszervezésével kapcsolatos teendők ellátásával.

A felsőfokú végzettséget nyújtó, tisztképző iskolát eredetileg négy évesre tervezték, ahová leginkább érettségivel lehetett volna jelentkezni, de felvételt nyerhettek volna az állományból a jó képességű, de érettségi bizonyítvánnyal nem rendelkező altisztek is. Tömpe a rendőri szervek illetékes vezetőit kérte arra, hogy jelöljenek ki politikailag megbízható, fizikailag alkalmas és értelmileg megfelelő szinten álló személyeket hallgatóknak. A kérést egyedül Péter Gábor, az Államvédelmi Osztály vezetője tagadta meg, mondván: „nincsenek abban a helyzetben, hogy bárhonnan is az ország területéről, az államvédelmi osztály beosztásában lévőkből az akadémiára vezényelhessenek.”⁴⁹

1947 januárjában Tömpe vezetésével megalakult az akadémia előkészítő törzse, amely a következő hetekben kidolgozta a tanmenetet, meghatározta a tananyagokat (ezek között szerepelt többek között büntetőjog, közjog, magánjog, nemzetközi jog, igazgatás-, közlekedés- és tűzrendészet, de olyan közismereti tárgyak is mint a történelem, magyar nyelv és irodalom, orosz nyelv, földrajz, mértan, gépírás, stb...), összeállította a felvételi menetet, s mindezekről jelentés készített a belügyminiszter részére, február 27-én.⁵⁰ Tömpét nem sokkal ezután hosszabb külügyi szolgálatra irányították – diplomáciai karrierjét többek között annak köszönhette, hogy öt nyelven beszélt –, több mint tíz évig szovjet hírszerzőként latin-amerikai országokban tevékenykedett.⁵¹ Az Akadémia ügye pedig úgy tűnt, hogy zátonyra futott. A munka csak nyár közepén folytatódott, s az 1947 őszére tervezett indulás halasztódott. A kommunisták által irányított rendőrségnek azonban szüksége volt a politikailag megbízható

⁴⁸ Lásd erről részletesen: BACZONI Miklós Gábor: Péter Gábor (vélt) vetélytársai: Tömpe András és Villányi András, *Rubicon* 2002/6-7. 12-15.

⁴⁹ KOZÁRY Andrea: Rendőrtisztképző iskolák Magyarországon 1945 után. *Belügyi Szemle*, 2001./10. 80-105.

⁵⁰ KOZÁRY: A rendőrakadémia létrehozása... 191-194 o.

⁵¹ MÜLLER Rolf: Politikai rendőrség a Rákosi-korszakban. Jaffa Kiadó, Budapest, 2012. 92. o.

tisztekre, ezért az Akadémia tervétől függetlenül – 1947. november 18. és 1948. május 28. között lezajlott egy hat hónapos képzés.⁵²

A Rendőr Akadémia pályázati felhívását végül 1947. november 15-én tették közzé a Rendőrségi Közlönyben. A felhívás három helyett csak egyéves képzésről szólt, az eredeti tananyagot ennek megfelelően radikálisan csökkentették. A felvételi vizsgákat decemberben tartották, az ünnepélyes megnyitóra 1948. február 1-én, a köztársaság kikiáltásának évfordulóján került sor.

A Kis Újság így tudósított az eseményről: „Ünnepi fénnel avatták fel vasárnap a Böszörményi-úton a Rendőr Akadémiát, amely Európában az első ilyen intézmény. Az ünnepségen megjelent Tildy Zoltán, a köztársaság elnöke hitvesével, Dinnyés Lajos miniszterelnök és Rajk László belügyminiszter kíséretében, a kormány számos tagja, Nagy Imre a képviselőház elnöke, továbbá a honvéd- és rendőr-tábornoki kar tagjai közül számosan. Tildy Zoltán köztársasági elnök beszédében hangsúlyozta, hogy a magyar demokrácia újjáépítő munkájának egyik legnagyobb eredménye a demokratikus rendőrség megszervezése és kifejlesztése. A rendőrség egész megjelenése, fegyelmezett magatartása, maradéktalan helytállása hivatásában, a rend és a közbiztonság világosan mutatja ezeket az eredményeket, de mutatja azt a rendőrség szelleme is. – Ez az akadémia – mondta a köztársaság elnöke – kitárja kapuit a demokrácia eszményeihez híven a rendőrség minden tagja előtt és csak a tehetségre, a rátermettségre tekint.”⁵³

A képzés megkezdődött, s az első év végzőseit 1949. március 15-én rendőrtisztté avatták, de a belpolitikai változások és tisztogatások – amelyeknek áldozatául esett többek között a gondolat fő támogatója, Rajk László is – megpecsételték az Akadémia sorsát: június 27-én a BM Politikai Kollégiumának ülésén arról döntöttek, hogy a Rendőrakadémia megszüntetik, és a jövőben, mint egyszerű tisztképző tanfolyam fog működni. Az erről szóló rendeletet Kádár János belügyminiszter 1949. augusztus 2-án adta ki.⁵⁴

A politikai rendőrség tagjainak képzése

A kezdeti időszakot jellemző fluktuációt követően – az 1945. március 19-i 182 fős létszámból 170-et júniusban elbocsájtottak –, a következő hónapok bővítése következtében,

⁵² A 147.332/1945. B.M. sz. rendeletben előírt 6 hónapos tiszti tanfolyamnak megfelelően a beiskolázott 150 fő részére az oktatás a Böszörményi úti Szabadság laktanyában megtörtént.

⁵³ Kis Újság 1948. február 3. kedd. 3. o. forrás: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/KisUjsag_1948_02/?pg=10&layout=s (letöltve: 2018. 05.12.)

⁵⁴ KOZÁRY: A rendőrakadémia létrehozása.. 205-206. o.

1946-ban már 1635 fő volt a testület létszáma.⁵⁵ 1946. október 6. után a Péter vezette ÁVO, bár még a rendőrség keretein belül maradván, de már országos hatáskörrel rendelkezve hajtotta végre Rákosi utasításait. Két éves fennállása alatt szerepe a hatalmi harcokban rendkívül megerősödött: az állomány létszáma 490-ről 1839-re nőtt. (1949. december 31-én már 9233 fő alkotta az állományt.)

A népi demokrácia ellenfelei közül a nyomozók 37829 személyt vettek őrizetbe, amivel jelentős segítséget nyújtottak a kommunista pártnak, hogy egyedüli tényezőként maradjon a politika porondján, és hogy 1948 nyarára létrehozassa az egypártrendszert Magyarországon.⁵⁶ A kommunista diktatúra egyik alapkövének számító politikai rendőrség 1948 őszén feljebb került a rendvédelmi hierarchiában. Egy hónappal belügyminiszterré történt kinevezését követően, Kádár János megszabadította az ÁVO-t rendőrségi köteleitől, amely így 1948. szeptember 10-én – bár továbbra is a Belügyminisztérium keretein belül működő – önálló intézménnyé vált, Államvédelmi Hatóság (ÁVH) néven.⁵⁷ Mivel Péter továbbra is csak Rákosi Mátyás elvárásainak kívánt megfelelni, és csak őt ismerte el tényleges vezetőjéül, így a párt első embere biztosan támaszkodhatott a hatalmát erősítő koncepciók perekben (Mindszenty-ügy, Rajk-ügy) az ÁVH vezetőjének segítségére. Ennek köszönhetően Péter hamarosan újabb előrelépést könyvelhetett el: ekkorra már nem csak a hasonló tevékenységet végző, az ő szemében riválisként jelentkező katonai hírszerzéstől, a Katona Politikai Osztálytól (Katpol) és a gazdasági ügyekben nyomozó Gazdasági Rendészeti Ügyosztálytól (GRO), hanem a maradék belügyi felügyelettől is meg akart szabadulni.⁵⁸ Végül a Magyar Közlönyben 1949. december 28-án megjelentetett 4353/1949. számú rendelet önálló, csak a Minisztertanácsnak alárendelt politikai rendészeti szervvé emelte Államvédelmi Hatóságot.⁵⁹ Bár az új intézmény felügyeletét névleg továbbra is a belügyminiszter látta el, az altábornaggyá előléptetett Péter Gábor elérte, hogy az általa irányított ÁVH mindinkább kikerült a párt és állami ellenőrzés alól, és egyedül Rákosi Mátyástól fogadott el utasításokat.

⁵⁵ JOBST Ágnes: Dokumentum az államvédelmi tisztképzés megindításáról, 1948. In: Betekintő 2010/2. http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2010_2_jobst.pdf (letöltve: 2018.05.12.)

⁵⁶ MÜLLER: Politikai rendőrség... 22–31.

⁵⁷ GYARMATI György: Kádár János és a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága. Fordulat és folyamatosság a kommunista párt politikájában, 1948–ban. In: Trezor 1. A Történeti Hivatal évkönyve, 1999. Szerkesztette: Gyarmati György. Történeti Hivatal, Budapest, 1999. 131–133.

⁵⁸ VÖRÖS Géza: Egyházüldözők arcképcsarnoka. Az egyházakkal szembeni elhárítás vezetői 1945–1956. Betekintő, 2015/1. http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2015_1_voros_0.pdf

⁵⁹ M. KISS Sándor: Péter Gábor Államvédelmi Hatósága, 1950–1953. In: Államvédelem a Rákosi-korszakban. Tanulmányok és dokumentumok a politikai rendőrség második világháború utáni tevékenységéről. Szerk.: Gyarmati György. Történeti Hivatal, Budapest, 2000. 137.

A mamutintézmény 35000 főből állt és 1953 elején közel 1,2 millió embert tartott megfigyelés alatt.⁶⁰ Rákosi elérte, hogy az ÁVH valóban a „párt ökle” legyen.

Természetes volt, hogy egy ekkora méretű, országos hatáskörű szervezet, a kötelékébe tartozók számára maga kívánta meghatározni és kialakítani a képzés formáját. A nyomozók képzésnek fontosságát Tömpe András már 1946 februárjában hangsúlyozta, amikor a politikai rendészeti osztályok értekezletén a tanügy kérdéséről szólt: „Bajtársak rendszeresen panaszkodnak, hogy kicsi a létszám, az előírtnál kevesebb a nyomozójuk, vannak járások, sőt még vármegyék is, ahol nincs politikai osztályvezető. A bajtársak nagyon jól tudják, hogy milyen nehéz még ott, vidéken is, akárcsak egy tucatnyi létszámú tanosztály megszervezése. Ezután képzeljék el hogy milyen nagy probléma egy nagy központi tanosztály megszervezése, méghozzá Budapesten. Ennek ellenére remélhetjük, hogy a legközelebbi jövőben kielégítő számban fogjuk tudni kibocsájtani központi tanosztályunkból azokat a segítségeket, akik a hiányokat betölteni, sőt ezen túlmenően az alkalmatlanokat leváltani hivatva vannak. Fogunk küldeni a vidékre nyomozókat, osztályvezetőket is. Egy bizonyos időn belül fogunk küldeni fogalmazáskarbelleket is. Mindenesetre bajtársak, ne hanyagolják el a helyi oktatást. Az oktatás nem kell, hogy feltétlenül szabályos tanfolyamok formájában folyjon, de legyen az kielégítő oktatás, rendes napi munkatervvel. Ha azonban csak egy lehetőség is van tájékoztató tanfolyamok szervezésére, úgy tegyenek meg a bajtársak minden lehetőséget, hogy ezek létre is jöjjenek.”⁶¹

Jóllehet születtek javaslatok külön államvédelmi tanosztály felállítására, amelynek keretében a beosztottak speciális államvédelmi-szakmai kiképzést nyernének,⁶² azonban 1948-ig a politikai rendészeti osztályok állományába tartozók számára egységesen szervezett oktatás nem volt. Pedig a tantárgyi összeállítások, valamint a korszakból származó jelentések és összefoglalók alapján is elmondható, hogy osztályszempontok alapján toborzott állomány alacsony iskolázottsága, szakmai és politikai képzetlensége komoly kihívás elé állította a szervezet vezetőit. Ezért egyrészt a rendőrségnél bevezetett gyakorlat mintájára a központban néhány hetes tanfolyamokat indítottak, amelyeken a legszükségesebb szakismereteket oktatták. A témakörök között szerepeltek például: „A nyomozó személyi feltételei” (Kádár

⁶⁰ MÜLLER: Politikai rendőrség... 55.

⁶¹ Jegyzőkönyv a politikai rendészeti osztályok értekezletéről, 1946. február 28. In: Dokumentumok a magyar politikai rendőrség történetéből I. A politikai rendészeti osztályok 1945-46. Szerk.: KRAHULCSÁN Zsolt – MÜLLER Rolf. Budapest, ÁBTL-L'Harmattan, 2009. 261.o.

⁶² ÁBTL – 2.1. – XI/4. 23.o. Az ÁVO munkájának és problémáinak ismertetése, é.n.

János főkapitány-helyettes előadásában), „A magyar büntetőjog elemei” (előadó: dr. Szebenyi Endre), „Nyomozástan” (Tóth Imre), „Szervezeti és fegyelmi szabályok” (Gyenes András).⁶³

Az oktatás mégis leginkább helyi szinten folyt; az adott vidéki osztály vezetőjének irányítása és szervezése alatt – bár az osztályvezetőknek az általuk összeállított tanmeneteket fel kellett küldeniük a központba, ahol kiértékeltek azokat és az oktatásügyi kérdéseket rendszeresen megtárgyalták az osztályvezetői értekezleteken. Az osztályokra beosztott tanulmányi előadók feladata volt a szervezeti egységükhöz tartozók továbbképzési és tanulmányi ügyeinek intézése, az ezzel kapcsolatos kiképzési tervezetek, tananyagbeosztás megszerkesztése, a vizsgák előkészítése és az oktatás menetének ellenőrzése. Gondoskodtak továbbá a szervek szakkönyvekkel, szabályzatokkal, hivatalos közlönyökkel és politikai napilapokkal való ellátásáról.⁶⁴ A helyi szintű oktatás tantárgyai között szerepelt például a helyesírás, gépírás, fogalmazás, az általános politikai ismeretek, a demokratikus államszemlélet, az 1946. VII. tc.⁶⁵ ismertetése, bűnvádi perrendtartás, stb...⁶⁶

A tanfolyamokon való részvétel és a vizsga letétele mindenki számára kötelező volt, a belügyminiszter elvi döntése értelmében az alól senki nem kaphatott felmentést. (Az erre irányuló kérelem leggyakoribb indoka a jogi vagy államtudományi doktorátus megléte volt.) Dr. Váradi György rendőrfőhadnagy szerint: „...a tanfolyam hallgatása alól felmentés nem adható, mert a cél az, hogy a demokratikus rendőrség minden egyes beosztottja a lehető legnagyobb fokú szakképzettségre tegyen szert, mert szolgálatát csak így látja el megfelelően.

Ez a szempont természetesen vonatkozik az Államvédelmi Osztályra is, azzal a könnyítéssel, hogy a szolgálat érdekében esetleg javaslatot fogunk tenni a halasztásra. A jogi doktorátussal rendelkező bajtársaknak pedig tisztában kell lenniük azzal, hogy az egyetem jogi karán a rendőri szakismereteket nem is tanulhatták meg, márpedig hogyan látja el rendőri

⁶³ ÁBTL – 2.1. – XI/4. 7. o. Beszámoló a politikai rendőrség munkájáról, é.n.

⁶⁴ Összefoglaló a külső osztályok vezetőinek első értekezletéről (1947. április 19.) In: Dokumentumok a magyar politikai rendőrség történetéből 2. Az államvédelmi osztály 1946-48. Szerk.: Krahulcsán Zsolt – Müller Rolf. ÁBTL-L'Harmattan, Budapest, 2015. 101.o.

⁶⁵ 1946. március 23-án kiadott törvény a demokratikus államrend és köztársaság büntetőjogi védelméről. A törvény szerint hogy büntetendő volt, aki a demokratikus államrend vagy köztársaság megdöntésére mozgalmat indít, szervezkedést kezdeményez, abban részt vesz vagy azt elősegíti, anyagilag támogatja. Aki a megváltoztatásért lázít, alapintézményei, azokat támogató személyek v. csoportok elleni gyűlésre izgat; aki háborús vagy népellenes cselekményt magasztal illetve ilyen elkövetőjét dicséri; aki 2 vagy több személy jelenlétében valótlan vagy valós tényt oly módon állít, híresztel, amely alkalmas arra, hogy az államrend és a köztársaság ellen megvetést keltsen, vagy a nemzetközi megbecsülését csorbítsa. Továbbá büntetendő cselekményről, mozgalomról, szervezkedésről tudomást szerez s azt „mihelyst lehetséges” nem jelenti a hatóságoknak.

⁶⁶ Összefoglaló a külső osztályok vezetőinek második értekezletéről (1947. május 17.) In: Dokumentumok a magyar politikai rendőrség történetéből 2. 224.o.

szolgálatát az, aki pl. soha nem tanult bűnügytant, szolgálati szabályzatot vagy rendőri ügyviteli szabályzatot, hogy csak a legfontosabbakat említsem.”⁶⁷

1947 folyamán mind többször szorgalmazták az államvédelmi vezetők – az ÁVO különleges szolgálati szempontjaira hivatkozva – a Belügyminisztériumnál is az önálló államvédelmi tanfolyam felállítását, amelynek keretén belül a beosztottak a „szolgálat sérelme nélkül fogják elnyerni” a sajátos szolgálati feladataikhoz szükséges tudnivalókat.⁶⁸ A tanfolyamon az általános rendőri és politikai oktatáson túl, külön államvédelmi szakmai kiképzést nyernének, amely által biztosítható lenne a gyors és megfelelő személyi utánpótlás. A tanosztály tananyagát bel- és külföldi anyagok felhasználásával tervezték kidolgozni, és hangsúlyozták, hogy a tananyag „megfelelő módon lenne konspirálandó”.⁶⁹

1948. július 16-án újabb, alaposan kidolgozott javaslat került benyújtásra,⁷⁰ egy Államvédelmi Tanosztály felállítására vonatkozóan, amely a szolgálatot teljesítők politikai és szakmai képzésére, valamint az általános műveltség bővítésére helyezte a hangsúlyt. A tanfolyam tervezett időtartama 6 hónap volt, a résztvevők – 100-120 fő – az ÁVH állományából, más rendőri szervek tagjaiból, valamint megbízható munkásokból tevődtek volna össze, a hallgatók a tanfolyamon rendfokozat-jelzés nélküli egyenruhában vettek volna részt, napirendjüket szoros időbeosztásra tervezték.⁷¹ A tanfolyam vezetőségének engedélye nélkül a hallgatók még a szabadfoglalkozás idejére sem hagyhatták volna el a tanosztály területét. Heti 21 órát vett igénybe a világnézeti oktatás, amelynek keretében nappal ideológiai képzést kaptak a beiskolázottak, este pedig a pártszerű magatartásra és a pártfegyelemre nevelték őket. A tananyag-tervben szerepelt a magyar történelem,⁷² politikai gazdaságtan,⁷³ világtörténelem,⁷⁴ politikai tanfolyam, a magyar munkásmozgalom története, a

⁶⁷ u.o. 101.o.

⁶⁸ u.o.

⁶⁹ ÁBTL – 2.1. – XI/4. 40. o. Tervezet, é.n.

⁷⁰ u.o. 154-174.o. Tervezet – Államvédelmi Tanosztály felállítására, 1948. 7.16.; JOBST Ágnes: Dokumentum az államvédelmi tisztképzés megindításáról, 1948. In: Betekintő 2010/2. http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2010_2_jobst.pdf (letöltve: 2018. május 04.)

⁷¹ Ébresztő: 6:00; torna: 6:10; Reggeli: 7:00; Foglalkozás kezdete: 8:00; Ebédidő: 13:00-15:00; délutáni foglalkozás: 15:00-19:00; Vacsora: 19:00-20:00; szabadfoglalkozás: 20:00-22:00.

⁷² a Honfoglalástól 1800-ig; Reformkorszak és az 1848-as szabadságharc; 1867-es kiegyezés, Dualizmus és az I. világháború; 1918-as októberi forradalom; Magyar tanácsköztársaság; Ellenforradalom és Bethleni konszolidáció; gazdasági válság, német orientáció, Gömbös-korszak; II. világháború

⁷³ társadalmi formák fejlődése; áru és pénz; értéktöbblet és tőkés kizsákmányolás; tőkefelhalmozás és válság; profit és profitráta; tőkés kizsákmányolás a mezőgazdaságban; imperializmus; szocialista tervgazdálkodás; 3 éves terv és magyar tervgazdálkodás; nemzetgazdaságunk szerkezeti változásai.

⁷⁴ francia forradalom; 1848-as forradalmak; az I. Internacionálé korszaka és a párizsi kommun; II. Internacionálé korszaka és az I. világháború; imperializmus a két világháború között, német imperializmus és fasizmus; III. Internacionálé; a Szovjetunió belpolitikája.

Szovjetunió kommunista (bolsevik) pártja története, világpolitikai tanfolyam,⁷⁵ filozófiai tanfolyam, gyakorlati ismeretek.⁷⁶ Míg esténként előadásokat hallgathattak Marxról, Engelsről, Leninről és Sztálinról, Rákosiról, a szocialista erkölcsről éppúgy, mint a természettudományokról, a szocialista irodalomról.

A szakirányú államvédelmi oktatáson belül heti egy órában foglalkoztak általános kérdésekkel (mint pl. hírszerzés, felderítés, elhárítás, hálózatépítés, hálózattartás), heti egy-egy óra jutott a kémelhárítás, az egyházi vonal, az üzemi kérdés, a párt és minisztériumi vonal vagy a tömeghálózat és vidék témaköreire. Az előadók az ÁVH magas beosztású főtisztjei és tisztjei közül kerültek volna ki – Horváth Sándor r. alezredes, Sándor Imre r. százados, Dékán István r. alezredes, Tihanyi János r. százados, Radványi Dezső r. főhadnagy, Princz Gyula r. őrnagy, Fikert Ferenc r. alezredes.

Mindezeken felül általános rendőri szakismereteket, államrendészetet, egészségügyi tananyagot, bűnügyi lélektant tanultak, valamint általános műveltséget bővítő tudást szereztek, és hetente egyszer még énekórájuk is lett volna. A terv szerint időnként moziba, színházba, kirándulni is elvitték volna a hallgatókat.

A javaslat megvalósulására vonatkozóan nem találtunk adatot, az viszont bizonyos, hogy – nem megoldásként, inkább egyfajta „tűzoltás” gyanánt –, 1948-ban az akkor induló Rendőr Akadémia első évfolyamára, Péter Gábor indítványára 7 főt beiskoláztak.⁷⁷

Az Államvédelmi Hatóság önállósulási folyamata új lendületet adott a képzés megszervezésének is. Ugyanis azon túl, hogy kádereket kaptak a párttól, a honvédségtől és a rendőrségtől – ahonnan a törzstiszti tanfolyamról, a Rendőr Akadémiáról, a nevelőtiszti tanfolyamról és egyéb tanfolyamról vehették át az arra alkalmas személyeket⁷⁸ – 1949. augusztus 4-én, a speciális oktatás jó megszervezése érdekében javaslat született három tanalakulat (nyomozó, határvédelmi és belső karhatalmi tanalakulatok) felállítására, amely szakonként tagozódott tiszti, őrsparancsnoki iskolákra, nyomozói tanfolyamra és gépkocsizó, híradós tanosztályra.⁷⁹

⁷⁵ burzsoá diplomácia, demokratikus külpolitika, világpolitika és világgazdaság, a nemzetközi munkásmozgalom jelenlegi állása és kérdései, Kominform.

⁷⁶ szakszervezeti kérdés; ifjúsági kérdés; nőkérdés; kádermunka; tömegszervezetek; propaganda munka és kultúrmunka; MDP programja és szervezeti szabályzata

⁷⁷ KOZÁRY Andrea: Az ÁVH Dzerzsinszkij tisztképző iskolájának megindítása, kezdeti tevékenysége. In: Államvédelem a Rákosi-korszakban. Szerk.: Gyarmati György. Történeti Hivatal, Budapest, 2000. 203.o.

⁷⁸ Egy javaslat szerint a törzstiszti tanfolyam 136 hallgatója közül 100-at, a 65 fővel folyó nevelőtiszti tanfolyamról 40-et, a Rendőr Akadémia 220 hallgatója közül 180-at, a 200 fővel zajló gazdasági tanfolyamról 150-et, a gépkocsivezetői tanfolyam 200 hallgatójából 140-et, a tiszthelyettes képző tanfolyam 200 hallgatójából a befejezés után 140-et vezényeltek a BM ÁVH-hoz, amelynek állománya összesen tehát 750 képzett – korabeli szóhasználatnál élve – káderrel nőtt.

⁷⁹ ÁBTL – 2.1. – XI/4. 91. o. Javaslat az Államvédelmi Hatóság továbbfejlesztésére, 1949. augusztus 4.

A BM ÁVH-n belül a tervszerű kiképzés végül 1948 szeptemberétől indult meg, öt egymás utáni, három-három hétig tartó nyomozói tanfolyammal. 1949-ben a nyomozói mellett már határrendészeti, karhatalmi, híradós, operatív nyomozói tanfolyamok is indultak. A tisztek részére hat és nyolc hónapos tanfolyamot szerveztek.⁸⁰

Az 1949. december 28-án megjelent 4353/1949. M.T. sz. rendelet megszüntette a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatóságát, s egyúttal létrehozta a Minisztertanácsnak közvetlenül alárendelt – ily módon már a Belügyminisztériumtól is függetlenített – Államvédelmi Hatóságot. Az új szervezeti rend kialakulása immár halaszthatatlanná tette az iskolarendszerű oktatás kiépítését a gyorsuló tanfolyamok helyett.

Felhasznált irodalom

- [1] 1690/1945. M.E. sz. rendelet „Az államrendőrség megszervezéséről, a csendőrség felosztásáról”. In: Magyarországi rendeletek tára, Hetvenkilencedik évfolyam, 1945. Szikra Irodalmi és Lapkiadó Vállalat, Budapest, 1946. 131. o.
- [2] CZENE-POLGÁR Viktória: „A dolgozó nép hazájának védő karja” – Rendőrképzés 1945 és 1948 között. In: Székér Nóra–Kávássy János–Nagy Mihály Zoltán (szerk.): Utak a Teleki térről. Esszék és tanulmányok a 75 éves M. Kiss Sándor tiszteletére. Lakitelek, Antológia Kiadó, 2018.
- [3] GYARMATI György: Kádár János és a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága. Fordulat és folyamatosság a kommunista párt politikájában, 1948–ban. In: Trezor 1. A Történeti Hivatal évkönyve, 1999. Szerk.: Gyarmati György. Történeti Hivatal, Budapest, 1999.
- [4] JOBST Ágnes: Dokumentum az államvédelmi tisztképzés megindításáról, 1948. In: Betekintő 2010/2.
forrás: http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2010_2_jobst.pdf
- [5] KOZÁRY Andrea: A rendőrakadémia létrehozása és működése 1947–1948-ban. In: Trezor 1. A Történeti Hivatal évkönyve 1999. Történeti Hivatal, Budapest, 1999. Szerk.: Gyarmati György

⁸⁰ Az ÁVH Dzerzsinszkij Tiszti Iskolája. In: Rubicon 2010/3. szám
http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/az_avh_dzerzsinszkij_tiszti_iskolaja/ (letöltve: 2018. 06. 21.)

- [6] KOZÁRY Andrea: Az ÁVH Dzerzsinszkij tisztképző iskolájának megindítása, kezdeti tevékenysége. In: Államvédelem a Rákosi-korszakban. Szerk.: Gyarmati György. Történeti Hivatal, Budapest, 2000.
- [7] KOZÁRY Andrea: Az ÁVH Dzerzsinszkij Tiszti Iskolája. In: Rubicon 2010/3. szám http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/az_avh_dzerzsinszkij_tiszti_iskolaja/
- [8] KRAHULCSÁN Zsolt–MÜLLER Rolf (szerk.): Dokumentumok a magyar politikai rendőrség történetéből 1. – A politikai rendészeti osztályok 1945-1946. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, L'Harmattan, Budapest, 2009.
- [9] KRAHULCSÁN Zsolt–MÜLLER Rolf (szerk.): Dokumentumok a magyar politikai rendőrség történetéből 2. Az államvédelmi osztály 1946-48. ÁBTL-L'Harmattan, Budapest, 2015.
- [10] M. KISS Sándor: Péter Gábor Államvédelmi Hatósága, 1950–1953. In Államvédelem a Rákosi-korszakban. Tanulmányok és dokumentumok a politikai rendőrség második világháború utáni tevékenységéről. Szerk.: Gyarmati György. Történeti Hivatal, Budapest, 2000.
- [11] MÜLLER Rolf: Politikai rendőrség a Rákosi-korszakban. Jaffa Kiadó, Budapest, 2012.
- [12] PALASIK Mária: A politikai rendőrség háború utáni megszervezése. In: Államvédelem a Rákosi-korszakban. Tanulmányok és dokumentumok a politikai rendőrség második világháború utáni tevékenységéről. Szerkesztette: Gyarmati György. Történeti Hivatal, Budapest, 2000.
- [13] VÖRÖS Géza: Egyházüldözők arcképcsarnoka. Az egyházakkal szembeni elhárítás vezetői 1945-1956. Betekintő, 2015/1. http://www.betekinto.hu/sites/default/files/2015_1_voros_0.pdf
- [14] Kis Újság 1948. február 3.
forrás: https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/KisUjsag_1948_02/?pg=10&layout=s

Levéltári Forrás:

- [1] Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára 2.1. XI/4. – Állambiztonsági (államvédelmi) szervek szervezetével, működésével kapcsolatos iratok.

Deák József: Az Oroszországi Föderáció válasza a biztonsági kihívások közül a migrációra

A világ leghosszabb határa őrzésének rövid története

Az orosz állami határőrizet 2012-ben volt 500 éves.⁸¹ Azaz immár bő fél évezrede őrzik állami irányítással az orosz határt.

De a több száz év alatt sem sikerült teljesen lezárni az államhatárt. Még a „vasfüggöny” időszakában sem, amikor bizonyos határszakaszokat csak „Tél tábornok” őrzött a járhatatlan hegyekkel és máshol a feneketlen mocsárvidék.⁸² A modern kori „Határ Őrizet” (határőrség), a létrehozásáról szóló 1918. május 28.-i dekrétummal született.⁸³ Több évtizedes fejlődéssel, sok küzdelemmel, újítással jutott el napjainkig.⁸⁴ Az Oroszországi Föderáció (OF), a volt Szovjetunió 22,4 millió km²-éből 17,1 millió km²-t „örökölt”. A 291 millió lakosából 149 millió maradt Oroszország területén,⁸⁵ ami 2017. január 1-re 146 804 372 főre csökkent.⁸⁶

A szovjet határőrcsapatok 1989-ben mintegy kétszázezer főből álltak. A Független Államok Közösségének létrejöttével a határőrség személyi állományának mintegy negyven százaléka, valamint az összes nyugati határátkelő az OF határain kívülre került. Ezzel, egy időre katonai őrizet nélkül maradt az OF jelentős határszakasza. Az OF határőrsége – Pogranicsnaja Szluzsba (PSZ) – Határőr Szolgálat – 1992-ben alakult meg és látott hozzá az újonnan létrejött határok őrzésének megszervezéséhez, együttműködve az új független államokkal, és az illegális migráció ellen fellépő nemzetközi szervezetekkel.⁸⁷

⁸¹ A krími kán „soros” támadását követően, III. Vaszilij moszkvai nagyherceg, 1512. május 16.-án kelt rendeletében „erősítette meg földjét őrökkel. http://www.ap22.ru/paper/paper_6914.html. (letöltve: 2018. 04. 17.)

⁸² BORISZOV, Tyimofej: *Spion v cifrevom formate (Kém számformátumban.)* (letöltve: 2015. május 4-én), www.ps.fsb.ru/smi/appearance/detail.html?id%3D10320943%40fsbAppearance.html

⁸³ JERMAKOV P. – SZAMSZONOV V.: *V besszmenom dozore. (Őrök járőrben.)* Planéta. Moszkva. 1979. p. 4.

⁸⁴ DEÁK JÓZSEF: Külföldi határőrizeti anyagok megjelenése a Belügyi Szemle Tájékoztatójában (1964—1972) Magyar Rendészet, Magyar Rendészet 2016 11. évfolyam 1. szám. pp. 25—32.

⁸⁵ BAGI József: *Az Oroszországi Föderáció nemzetbiztonsági szervezetei.* Hadtudományi Szemle. 7. évfolyam. (letöltve: 2018. április 17-én) 2014/4. p. 50. http://real.mtak.hu/25441/1/Hadtudomanyi_Szemle_2014_4_bp_bagi_u.pdf

⁸⁶ Ebből a Krími Köztársaság lakossága: 1 912 168 (letöltve: 2018. április 17-én) http://www.statdata.ru/largest_regions_russia

⁸⁷ DEÁK József: *Az Oroszországi Föderáció határőrizeti kihívásai napjainkban.* (letöltve: 2018. május 3-án) http://mhtt.eu/hadtudomany/2016/2016_elektronikus/1_deak%20jozsef.pdf p. 6.

A PSZ-t a Szovjetunió felbomlását követően közvetlenül az elnöki adminisztráció felügyelte, majd 2003-ban került a Szövetségi Biztonsági Szolgálat (Federalnaja Szluzsba Bezopasznosztyi, a továbbiakban: FSZB) alárendeltségébe.⁸⁸

Ekkortájt, 2000-ben, naponta több mint 11 ezer járőr védte az Oroszországi Föderáció határait, akik az év során mintegy 6 ezer határsértőt fogtak el. Továbbá felfedtek, több mint 4,1 tonna kábítószer, 52,5 millió rubel (több mint 0,5 millió dollár) összértékben.

A Grúziával határos legproblémásabb 81 km-es szakaszon az orosz határőrök több mint hetven alkalommal voltak kitéve csecsen fegyveresek atrocitásának. Tisztogató akcióik során a határőrök megsemmisítettek több tucat ellenséges személyt, felderítettek és felszámoltak két fegyverbázist, két védelmi állást, kilencven-egynéhány – fegyvereseket rejtő – búvóhelyet. Elkoboztak több mint ötven fegyvert, mintegy harmincezer lőszert, több száz kilogramm robbanóanyagot. A harci cselekmények során négy orosz határőr veszítette életét. Az OF területi vizein naponta mintegy 700 orosz és körülbelül száz külföldi halászhajó halászik. A 2000-ben ellenőrzött, mintegy 15 ezer hazai és orosz halászhajóból 2200-at kellett megbüntetni 200 millió rubel értékben, továbbá elkoboztak 5 millió tonnányi halat. A Kaszpi-tengeren az orvhalászok ellen 15 esetben kellett fegyvert használni. Az OF átkelőin 80 millió utas, mintegy 13 millió járművön lépett át. Az utasok közül 3000-en hamis úti okmánnyal próbálkoztak, 123 ezren pedig érvénytelen útlevéllal. Az OF-ban körülbelül 1,5 millió külföldi állampolgár, vagy hontalan él engedély nélkül. Az ország határ menti övezetiben potenciális veszélyt jelent az illegális migráción kívül a „demográfiai expanzió” is.⁸⁹

Az OF-ban, a 2009–2013 közti tudományos kutatások és konstruktóri kidolgozások eredményeként 47 új határőrizeti technikai eszköz született.⁹⁰

Emigrációból immigráció

Mindenekelőtt célszerű rögzíteni, hogy évszázadok, sőt évezredek alatt négy fő migrációs csatorna alakult ki Európában, ezek:

- Nyugat-Afrikából az Ibériai-félszigeten keresztül,

⁸⁸ Bagi, J.: *Az Oroszországi Föderáció nemzetbiztonsági szervezetei*. Hadtudományi Szemle. 7. évfolyam. 2014/4. p. 60. (letöltve: 2018. április 17-én), http://real.mtak.hu/25441/1/Hadtudomanyi_Szemle_2014_4_bp_bagi_u.pdf

⁸⁹ DEÁK József: Oroszország válaszainak rövid története az úrhadviseles, a migráció és a terrorizmus biztonsági kihívásaira. Hadtudományi Szemle, 2018. p. 417. http://epa.oszk.hu/02400/02463/00038/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2018_01_414-426.pdf (letöltve: 2018. május 3-án)

⁹⁰ JEGOROV, I. – FRONIN V.: *Pogranicsnűje novosztyi, (Határőr hírek)* www.rg.ru/2014/05/27/granitsa-site.html (letöltve: 2015. 05. 30-án)

- Észak-Afrikából Itálián keresztül,
- az ún. Balkáni útvonalon,
- a keleti útvonalon (Oroszország és a FÁK-on keresztül).⁹¹

Európában 1945 óta már csaknem a nyolcadik békés évtizedet kezdtük el, s a béke törekénységére is először, a közvetlen szomszédunkban kirobbant, 1991-es délszláv háború figyelmeztetett.⁹²

Nem sokkal ez előtt kezdődött a szocialista világrendszer gazdasági, politikai szétesése. Az OF, atomműtereje révén ma is a világ katonai nagyhatalmának számít és különösen a határai menti történéseket illetően megkerülhetetlen. Ezt sugallta a Moszkvában 2018. május 9.-én, a Győzelem Napja 70. évfordulója tiszteletére megrendezett – a Szovjetunió szétesése óta legnagyobb – díszszemle is.⁹³

Az OF geopolitikai helyzete, az európai és az ázsiai államokkal kialakult gazdasági, katonapolitikai kapcsolatainak speciális jellege, meghatározzák az állam határőrizeti politikáját is.⁹⁴

Az államhatár „a nemzetközi szerződésekben meghatározott azon képzeletbeli, függőleges síkok összefüggő sorozata, amelyek Magyarország területét a légtérben, a föld (víz) felszínén, valamint a föld (víz) mélyében a szomszédos államok területéről elválasztják.”⁹⁵ Azaz nem egyszerű vonal a terepen, ahol a határőrjárőrök kötelességüket teljesítik, hanem az állam kezdetét jelölő határvonal. Ebben fonódnak össze egy állam politikai, gazdasági és katonai-stratégiai érdekei.⁹⁶

A Vörös-téren, a jubileumi díszszemlén menetelt az OF határőrségét képviselő zászlóalj is. Ez, hagyományosan az OF Szövetségi Biztonsági Szolgálat (Federativnaja Szluzsba Bezopasznyosztyi; FSZB) Határőr Szolgálatának (Pogranicsnaja Szluzsba; PSZ) 1932-ben alapított, jelenlegi nevén „Moszkvai Katonai Főiskola”-ja hallgatóiból áll.⁹⁷

⁹¹ RITECZ György, SALLAI János: *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei*, Hanns Seidel, Budaörs, Cordoba, 2015. p. 45.

⁹² LASZÁK Ildikó: *Polgárháború Jugoszláviában*, www.konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=12:polgarhaboru-jugoszlaviaban&catid=2:tarsadalmi-konfliktusok (letöltve: 2018. május 2-án.)

⁹³ LEPESKIN, N. SZ.: *Granyice nuzsnü professzionalü, (A határra profi szakemberek kellene)* Granyica, Moszkva, 2003. p. 286.

⁹⁴ LEPESKIN, N. SZ.: *Granyice nuzsnü professzionalü. (A határra profi szakemberek kellene.)* Granyica, Moszkva, 2003. p. 287.

⁹⁵ SALLAI János–SZIMENEOV Todor (szerk.) *Az államhatárok*. Budapest: Press Publica, 2004. p.128.

⁹⁷ Egy korábbi geopolitikai helyzet szülte államközi egyezmény alapján, 1973–1991 között az akkori elnevezéssel Moszkvai Határőr-parancsnoki főiskolán, 14 évfolyamon 122 magyar határőr hallgató is végzett.

A magyarországiéhoz hasonlóan,⁹⁸ „az OF határőreinek szolgálata napjainkban, a jelentősen megnövekedett aktivitásával különbözik a korábbi időszakokétól.”⁹⁹

Az OF államhatára, a leghosszabb a világon, 61 ezer kilométernyi, amelyből 22 ezer szárazföldi. Ez a határ a világon szintén a legtöbb, összesen 18 szomszédos országgal köti össze. Az államhatár őrizetét az alkotmány és a meghatározó biztonságpolitikai dokumentumok felől áttekintve, közelebbről kirajzolódik az OF határaihoz fűződő stratégiai, nemzetbiztonsági álláspontja.

Határőrizeti jogkeretek

A PSZ jelenleg tíz területi csoportfőnökséggel működik. Ezek: az Északi-sarki, a Kalinyingrádi, az Észak-nyugati, a Nyugati, az Észak-Kaukázusi, a Dél-keleti, a Bajkálon túli, a Távols-Keleti, a Csendes-óceáni és az Észak-keleti. A szerződéses állományra áttért szervezet létszáma 100 ezer fő alatti.^{100,101}

Az OF Alkotmánya,¹⁰² az államhatár és a határbiztonság kérdésével több helyen is foglalkozik. A 4.§ rögzíti, hogy az OF szuverenitása kiterjed (az OF) egész területére. Az OF biztosítja területének egységét és sérthetetlenségét. Az OF területe magában foglalja az államalkotó jogalanyait, területi vizeit, beltengereit és fölöttük a légteret. Az OF szuverén jogokkal rendelkezik és joghatóságát érvényesíti az OF kontinentális talapzatára, valamint az OF kizárólagos gazdasági övezetére vonatkozóan a szövetségi törvény által rögzítettek és a nemzetközi jog normái szerint. Az OF államalkotó jogalanyai közti határok csak kölcsönös beleegyezésükkel módosíthatók. Az alaptörvény az OF kizárólagos hatáskörébe utalja az államhatárstátus kijelölését, ennek, valamint a beltengernek, a légtérnek, a kizárólagos gazdasági övezetnek és az OF kontinentális talapzatának védelmét.

Ők, a hazai és külföldi katonai tanintézetekben diplomát szerzett végzősökkel együtt, a Kossuth téri közös tisztavadásokon tettek tisztí fogadalmat. DEÁK József–TEKE András (szerk.): Emlékkönyv, A Moszkvai Határőrparancsnoki Főiskolán végzett magyar hallgatók I. Országos Találkozója, Göd, 2009. szeptember 19., Budapest, 2009, Convention Kft. pp. 35–113.

⁹⁸ Lásd: RITECZ György – SALLAI János: *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei 2.0.* Hanns Seidel Alapítvány, Budaörs, 2016. pp. 89–108.

⁹⁹ NYIKOLSKIJ, A. (RIA Novosztyi): *Glava Pogranszluzsbü FSZB: Kijev protyivogyejsztvuet gyejatelnosztyi v Krümu, (RIA Novosztyi hírgyűnökség: Az FSZB Határőrszolgálatának vezetője Kijev Krímben ellenünk dolgozik)* www.ria.ru/interview/20150528/1066804072.html#ixzz3bR7bVdtL (letöltve: 2018. május. 5-én)

¹⁰⁰ HUDOLEJEV, V.: *Na ohrane rubezsej otecsestvja, (Hazánk határainak őrzésén)* (letöltve: 2015. július. 23-án.) www.berlogamisha.mybb.ru/viewtopic.php?id=222&p=3

¹⁰¹ A magyar paramétereket és azok változását lásd: Ritecz György: *Határőrizet a rendszerváltástól napjainkig.* In: *Őrzők, vigyázatok a határra! Határvédelem, határőrizet, határvadászok a középkortól napjainkig.* (Szerk. Pósnán László, Veszprémy László, Boda József, Isaszegi János) Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017, pp. 642–673.

¹⁰² Конституция РФ (Az OF Alkotmánya) (1993. 12. 12) (letöltve: 2018. május 2-án) <http://www.main-law.ru/>

„Az OF külpolitikája realizálását szolgáló intézkedések” (2012. 05. 07.) szerint: célirányosan folytatni kell az OF külső határai, benne a kontinentális talapzat külső határainak rögzítését és a környező tengeri térségek szétválasztását, a vonatkozó nemzetközi jogi normák alapján, az OF nemzeti érdekeinek feltétlen érvényt szerezve, elsősorban a biztonsági és gazdasági szférában, erősítve a szomszédos államokkal a kölcsönös bizalmat és együttműködést. Konstruktívan törekedni kell az Északi-sarki térségben az együttműködés formáinak gazdagítására, az Arktisz térségében területtel rendelkező államok szuverenitásának és joghatóságának tiszteletben tartásával.¹⁰³

Az idézett rendelet alapján kidolgozott „Az OF külpolitikai koncepciója” (2013. 02. 12.)¹⁰⁴ szerint a nemzetbiztonság prioritását szolgáló külpolitikai célok közül az első az ország biztonságának szavatolása; szuverenitásának, területi egységének, továbbá a modern világ egyik befolyásos és versenyképes központját jelentő OF eddig elért, valamint érdekeit legjobban szolgáló pozíciójának megőrzése, erősítése. Emellett a jószomszédi kapcsolatok ápolása a határos államokkal, részvétel az OF-val szomszédos régiók meglévő feszültségócainak, konfliktusainak enyhítésében, a kialakulók megelőzésében.

„Az OF Nemzetbiztonsági stratégiája 2020-ig” (2009. 05. 12.)¹⁰⁵ szerint is a nemzetbiztonság egyik feltétele az OF államhatárainak megbízható védelme és őrizete. Az OF érdekeit és biztonságát, a határbiztonság szférájában fenyegető alapvető veszélyforrásnak tekinti az államhatár közeli, esetleg eszkalálódó fegyveres konfliktusokat és az OF néhány szomszédjával az államhatár nemzetközi jogi rögzítésének befejezetlenségét. A határbiztonságot fenyegetik továbbá a nemzetközi terrorista¹⁰⁶ és extrémista szervezetek, ügynökeiket és terrorista eszközeiket orosz területre ájtuttató és diverziót szervező tevékenysége. Emellett fenyegetést jelentenek a határokon átnyúló bűnözői csoportok; a kábítószer, pszichotróp anyag és áru csempészete; a kulturális értékek és műkincsek illegális kijuttatása; a határvízen történő orvhalászat; az illegális migrációs csatornák szervezése. Az OF határbiztonságára negatívan hat a határőrizeti infrastruktúra és a határőrszervek technikai felszereltségének nem megfelelő szintű fejlettsége. Ezért az OF határbiztonságának

¹⁰³ Указ Президента Российской Федерации: О мерах по реализации внешнеполитического курса, (Az OF Elnöki Rendelete: A külpolitikai irányvonal realizálási intézkedései) www.kremlin.ru/events/president/news/15256 (letöltve: 2018. május 2-án)

¹⁰⁴ Az OF külpolitikai koncepciója (letöltve 2015. május. 29-én) www.archive.mid.ru/brp_4.nsf/0/6D84DDEDEDBF7DA644257B160051BF7F

¹⁰⁵ Указ Президента Российской Федерации: О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года, (Az OF Elnöki Rendelete az OF 2020-ig szóló Nemzetbiztonsági Stratégiájáról) www.rg.ru/2009/05/19/strategia-dok.html (letöltve 2015. május. 29-én)

¹⁰⁶ Ehhez kapcsolódva lásd; RITECZ György: A terrorizmus és a migráció viszonya a számok alapján – Acta Humana 2016/5. pp. 103–123.

szavatolásához magasan fejlett technológiájú és többfunkciós határőrkomplexumokat kell létrehozni, különösen a kazah, az ukrán, a grúz és az azerbajdzsán szakaszokon. Emellett fokozni kell a határőrizet hatékonyságát, konkrétan az OF Északi-sarki térségében, valamint a Távols-Keleten és a Kaszpi-tengeri irányban.

Ennek megfelelően, az államhatár korszerű védelmi és őrizeti rendszerének kifejlesztésére, a külkereskedelmi tevékenység, a nemzetközi és tranzitforgalom számára kedvező feltételek megteremtéséhez szükséges határőrizeti infrastruktúra objektumainak, egyebek közt az OF legforgalmasabb nemzetközi átkelőin, légikikötőin megvalósítandó építkezéseire 2012–2020-ig szóló Szövetségi Célprogramot fogadott el (2012. 06. 05.)¹⁰⁷ az OF kormánya.

Az OF legújabb (2014. 12. 26.) katonai doktrínája,¹⁰⁸ a külső és belső katonai fenyegetések között egyaránt rögzíti az államhatárhoz kapcsolódóakat. Ilyen külső fenyegetés: az OF-val és szövetségeseivel szembeni területi követelés, valamint belügyeikbe való beavatkozás; az OF és szövetségesei határ közeli térségeiben keletkező nacionalista és vallási feszültségek tüzfészkei, nemzetközi fegyveres radikális csoportok ténykedése. Belső fenyegetés: terrorista szervezetek és egyes személyek tevékenysége az OF szuverenitásának, egységének és területi egységének aláásására. Katonai fenyegetést jelent, a szomszédos országban provokációs céllal végrehajtott hadgyakorlat.

Az OF tengeri doktrínája (2001. 07. 27.)¹⁰⁹ tartalmazza a nemzeti tengeri politika alapvető céljait. Például a beltengeri, területi vizek, a tengerfenék és a föld méhe, ill. légterük szuverenitásának megőrzése, valamint az OF joghatóságának érvényesítése, szuverén jogainak védelme a kizárólagos gazdasági zónájában, a tengerfenéken, a föld méhében, valamint az ezeket borító vizekben az élő és élettelen természeti kincsek felderítésében, hasznosításában, megőrzésében, e tartalékok feletti igazgatás. Továbbá a vízi, a szél- és az áramlási energia hasznosítása; mesterséges szigetek, létesítmények, építmények létesítése; tengeri tudományos kutatások, a tengeri természetvédelem, valamint az OF kontinentális talapzata tartalékainak felderítéséhez és hasznosításához fűződő, szuverén jogainak realizálása, védelme. E doktrína az állam tengeri potenciáljának alapjába a Haditengerészet után a PSZ tengeri határőrizeti szerveit sorolja, a kereskedelmi flottával és a működésüket

¹⁰⁷ Szövetségi Célprogram www.rosgranitsa.ru/ru/agency/structure/ugpsogg/news/5215 (letöltve 2015. május. 29-én)

¹⁰⁸ Военная доктрина Российской Федерации (Az OF katonai doktrínája) www.rg.ru/2014/12/30/doktrina-dok.html (letöltve: 2018. május 2-án)

¹⁰⁹ Морская доктрина Российской Федерации на период до 2020 года (Az OF Tengeri doktrínája 2020-ig) http://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICkB6BZ29/content/id/462098 (letöltve: 2018. május 2-án)

szolgáló infrastruktúrával. A nemzeti tengeri politika egyik fő célja az OF területének, határainak, légterének védelme és őrzése tengeri irányból.

„Az OF határőrizeti politikájának alapjai” (1996. 10. 05.),¹¹⁰ a határbiztonságra veszélyes tényezők közt említi a gazdasági és a demográfiai expanziót, valamint az OF nemzeti, természeti kincseinek, stratégiai nyersanyagtartalékainak, és az országban felhalmozott tőke tömeges kivitelét, elherdálását; a lakossági életszínvonal-csökkenésből adódó instabilitást; az OF-val határos régiókban fegyverek és a hadianyagok elterjedését, felhalmozódását, továbbá a határon átható baleseteket, katasztrófákat. A fentebb említett határbiztonsági fenyegetések kiküszöbölése mellett a határőrizeti politika fő irányai között szerepelnek: az OF államhatárát rögzítő nemzetközi szerződések tökéletesítése; a határbiztonsággal kapcsolatos jogszabályi háttér finomítása az állam, a társadalom és az állampolgárok kötelezettségeinek, felelősségének konkretizálásával, világos szétválasztásával. Ilyen irány még a nemzetközi határőrizeti együttműködés elmélyítése; a FÁK külső határain a nemzet- és kollektív biztonság garantálása; a FÁK-on belül közös vízümpolitika, a külső határokon felmerülő vámügyi, büntetőjogi, határbiztonsági kérdések kezelésének egységesítése.¹¹¹ Teendő továbbá az OF határ menti régiókban lakók társadalmi-gazdasági és kulturális életfeltételeinek javítása; valamint a határőrizeti politika fejlesztését elősegítő tudományos háttér erősítése, a Határőr Erők tagjai egzisztenciális biztonságának, megbecsültségének fokozása.

„A biztonságról” szóló szövetségi törvény (2010. 12. 15.)¹¹² az OF Biztonsági Tanácsának alapfeladatai felsorolását az OF szuverenitása, függetlensége és területi egysége védelmének szavatolásával kezdi.

A Szövetségi Biztonsági Szolgálatról szóló szövetségi törvény (1995. 04. 03.)¹¹³ tartalmazza a Határőr Szolgálat szövetségi és területi szerveinek az FSZB struktúrájában elfoglalt helyét, majd rögzíti a Határőrizeti tevékenység fő irányait. Ezek: az OF államhatárának védelme és őrzete, a határvonal helyzetének jogellenes módosítása megakadályozása céljából; az OF államhatárra vonatkozó törvényének, a határrendnek és az átkelők rendjének, természetes és jogi személyek általi betartatása. Emellett az OF gazdasági

¹¹⁰ Az OF határőrizeti politikájának alapjai, <http://lawru.info/dok/1996/10/05/n444827.htm> (letöltve 2018. május 2-án)

¹¹¹ Talán érdemes összevetni a Schengen Acquis Systemmel (SAS), melynek részleteit lásd: Ritecz György: A Migráció a XXI. század kezdetén, Globe Edit, Saarbrücken, 2017. pp. 179–224.

¹¹² *Federalnij zakon „O bezopasznosztyi” (Szövetségi törvény a biztonságról)* www.scrf.gov.ru/documents/28.html (letöltve: 2018. május 2-án)

¹¹³ *A Szövetségi Biztonsági Szolgálatról (FSZB) szóló törvény.* www.fsb.ru/fsb/npd/more.htm?id%3D10340801@fsbNpa.html (letöltve: 2018. május 2-án)

és egyéb jogszabályon alapuló érdekeinek védelme és őrizete a határtérségben, az OF kizárólagos gazdasági övezetében és kontinentális talapzatán, továbbá az OF kizárólagos gazdasági övezetén túl, az OF folyóiban keletkező anadrom (vándorló) halfajok állományának védelme.

„A terrorizmus elleni harcról”¹¹⁴ szóló törvény (1998. 07. 25.) külön nevesíti a határőrségi feladatokat. E szerint a határőrség részt vesz a politikai terrorizmus elleni küzdelemben, megelőzve, felfedve, illetve megakadályozva a terroristák átjutását az OF államhatárain, valamint ugyanígy, a terrorcselekmények elkövetéséhez szükséges fegyver, lőszer, robbanó-, mérgező, radioaktív anyag és egyéb tárgyak, anyagok illegális módon Oroszországba, illetve onnan való kiszállítását. Ezenkívül részt vesz a nemzeti tengerhajózás biztonságának garantálásában az OF kizárólagos gazdasági övezetén belüli vizeken, valamint terrorellenes akciókban.”¹¹⁵

A határőrizeti tevékenység jogszabályi hátterét bemutató sorban zárásként álljon itt az 1993. április 1-jén elfogadott, „Az OF államhatáráról”¹¹⁶ – szóló törvényből az államhatár fogalma: „Az OF államhatára az a vonal és a rajta függőlegesen áthaladó felület, amely kijelöli az OF állami területének határát (a szárazföldön, a vízfelületen, a föld mélyében és a légtérben) azaz az OF állami szuverenitása gyakorlásának térbeli határait.”

Csábító szabad világ; kívül, majd belül?!

A berlini fal és a belnémet „limes-rendszer” ékes bizonyítéka volt annak, hogy a „létező szocializmus” nem tud megenni „vasfüggöny”¹¹⁷ nélkül nem állja ki a versenyt sem politikailag, sem gazdaságilag a nyugati kapitalizmussal szemben, annak vonzó, „elszívó” hatását csak ily módon, az állampolgárait falakkal elzárva, bent tartva képes kivédeni.¹¹⁸ A „vasfüggöny” szellemiség, államhatáron materializálódott műszaki megoldásai közül az Sz-100-nak nevezett elektromos jelzőrendszer csak a legismertebb, ugyanis több hasonló berendezés építésére is sor került.¹¹⁹

¹¹⁴A terrorizmus elleni harcról szóló törvény: <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102054620&rdk=6> (letöltve: 2018. május 3-án)

¹¹⁵Bővebben lásd: DEÁK József: A terrorizmus természete és az ellene történő fellépés nehézségei Oroszországban Belügyi Szemle 2015. 63. évfolyam 7–8. szám. pp. 137–151.

¹¹⁶Az OF államhatáráról szóló törvény www.base.garant.ru/10103372 (letöltve 2015. május. 29-én)

¹¹⁷SALLAI János–FIXL Renáta (szerk.) Egy idejét múlt korszak lenyomata: a vasfüggöny története. Hanns Seidel Alapítvány, Budapest, 2012. p. 333.

¹¹⁸FISCHER Ferenc: *A kétpólusú világ 1945–1989*, Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2014. p.209.

¹¹⁹FÓRIZS Sándor: *Egy idejét múlt korszak lenyomata, könyvismertetés*. <http://www.forizs-sandor.hu/pdf/37.pdf> (letöltve: 2018. május 3-án)

A határok ilyen jellegű, fizikai lezárásának célja, alapvetően az állam területének külső katonai támadástól való védelme. A technika fejlődésével azonban az ilyen típusú műszaki akadályok, akadályrendszerek fokozatosan elveszítették katonai jelentőségüket. Telepítésük alapelve (személyek áthaladásának megakadályozása egy adott vonalon, vagy területsávon) miatt a határőrizetben, a modern korban is alkalmazásra kerültek/kerülnek, főleg a tiltott határátlépések és ezzel összefüggő más jogsértések megakadályozására.¹²⁰ Megfelelően integrálhatóak a több vonalas és több lépcsős határőrizeti tevékenység keretei közé.¹²¹ Az európai országok és konkrétan Magyarország államhatárai őrzésének megerősítését – mely az oroszral részben párhuzamosan zajlott –, dolgozza fel publikációiban Fórizs Sándor.^{122,123}

Az orosz tradicionális értelmezés szerint a migráció: egy vagy néhány adminisztratív-területi egység települései közötti bármilyen területváltás, függetlenül annak időtartamától, rendszerességétől, céljától.¹²⁴ „A peresztrojka megnyitotta a Szovjetunió határait is, ahonnan 1986-ban, egyebek közt Németországban mindössze 2100-an telepedtek le, Izraelben pedig 200-an, a következő évben Németországba ilyen céllal már 17400-an, Izraelbe 2000 indultak.”¹²⁵ Viszont 1987–1999 között az OF Állami Statisztikai Bizottságának adatai szerint, már több mint egy millióan (1.074.400) hagyták el az országot... A Szovjetunió szétesésével, a 80-as évek végén jelentkező, a volt szovjet köztársaságokból az OF-be irányuló migráció az etnikai villongások miatt, ugrásszerűen megnőtt. A kényszer hazatelepülés csúcsideszakában (1992–1995 között), évente milliónyi migráns érkezett a FÁK államokból és a Baltikumból, főként Közép-Ázsiából és Kaukázuson túlról. A munkavállalási célú migráció a 2000-es években nőtt meg ugrásszerűen. Míg 2000-ben hivatalosan 213 ezer külföldi érkezett, 2008-ban már 2,4 millióan, 2014-ben csaknem 4 millióan, (3,7 millió) vállaltak külföldiként munkát, jellemzően Tadzsikisztánból, Kirgíziából és Üzbekisztánból. A migráció az OF-be visszafordíthatatlanul növekszik, azzal együtt, hogy az orosz belső migráció mérséklésével mind több más etnikumú migráns érkezik. Az OF számára a belső migráció, immigráció, nem választás, hanem szükségszerűség kérdése. A belső migráció

¹²⁰ BALLA József – KUI LÁSZLÓ: *A határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár és határőrizetre gyakorolt hatásai*. Hadtudományi Szemle 2017. X. évfolyam 1. szám, Budapest, 2017. pp. 223–225.

¹²¹ BALLA József: *Határőrizeti intézkedések a migrációs válság kezelésére és megszüntetésére*, In: Tóth Péter (szerk.), Magyarország és a 2015-ös migrációs válság, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. pp. 83–100.

¹²² FÓRIZS Sándor: *Néhány európai ország határőrizete*, Belügyi Szemle 2000/3. Budapest, ISSN 1218-8956/2000, p. 87–100.

¹²³ FÓRIZS Sándor: *Az államhatár műszaki megerősítésének kezdete 1948-ban*. Hadtudomány, XXV. évfolyam 2015. 1. elektronikus szám, ISSN 2060-0437. p. 101–110.

¹²⁴ Az eukonform fogalmakat, illetve értelmezésüket lásd: Ritecz György – Sallai János: *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei 2.0*. Hanns Seidel Alapítvány, Budaörs, 2016. pp. 11–22.

¹²⁵ MUKOMEL V.: *Migrációs folyamatok Oroszországban 1985–2015.között* <http://last30.ru/issue/migration/research/>

ugyanis a gazdasági fejlődési potenciál, egyes régiókban a stabilitás megőrzésének, a nemzetbiztonság garanciájának legfőbb elemévé válik. Míg a más etnikumú más társadalmakból származó, más tradíciók, kultúrák, magatartási normák szerint élő munkavállalók tömeges beáramlása (össze sem hasonlítható a külföldről letelepedési céllal érkezőkével), komoly kihívást jelentenek az ország számára, ha nem sikerül a családjukkal az OF-ben jövőjüket elképzelők integrációja, beillesztésük az orosz körülmények közé.

„A 2013 évi TOP 10 származási ország listájára felkerült Oroszország is. Első ránézésre, logikusnak is tűnik, tudva azt, hogy Ukrajna és Oroszország között 2013 tavasza óta >> háború<< folyik, illetve a politikában, a médiában inkább Ukrajnán belüli polgárháborúként definiálják. Logikusan tehát az következne, hogy a polgárháborús Ukrajnából menekülnek el az emberek, elsősorban az orosz nemzetiségűek. Az UNHCR adatai alapján Ukrajnából 2013-ban >>mindössze<< 1431 fő menekült el, igaz 2014-ben már 15717 fő. Eközben Oroszországból már 2012-ben is 21316 fő menekült el, 2013-ban viszont már 38699 fő, pedig Oroszország területén nem is folyt háború, vagy polgárháború. A 2013 évi adattal az Oroszországból származó menekültkérelmet benyújtók száma a TOP 10 listán a második helyet jelentette. A tényekből az következik, hogy Oroszországból többen menekülnek el, mint a szomszédos polgárháborús országból. Talán ez is jól mutatja, hogy a diktatórikus (autokratikus) és anarchikus állapotok elől menekülnek (ha tudnak) az emberek és ez adja a világban zajló migráció döntő többségét.”¹²⁶

Határbiztonság az Északi sarktól Szevasztopolig

Napjainkban a világ leghosszabb határát; a legtöbb, 18 szomszéd állammal; egy időben a legváltozatosabb földrajzi, éghajlati és aktuálpolitikai helyzetben; a legszerteágazóbb kihívások közepette; rendkívül széles spektrumú eszközparkkal és megoldásokkal vigyázza.

Dél-Oszétiához és Abháziához hasonlóan, ahol lényegében már 2012 végére befejeződött a határőrizeti infrastruktúra kiépítése, zajlik a Krímben,¹²⁷ és más viszonyok közt, az Északi-sarkvidéken is az államhatár és őrzetének megteremtése, mint kiderül a szervezet vezetője, Vlagyimir Grigorjevics Kulisov hadseregtábornok, az FSZB igazgatójának első helyettese, az orosz Novosztji hírügynökségnek, 2015-ös interjújából.¹²⁸

¹²⁶ RITECZ György – SALLAI János: *A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei 2.0.* Hanns Seidel Alapítvány, Budaörs, 2016. p. 41.

¹²⁷ A Krím félszigeten az OF által kijelölt határainak hossza 735 kilométer, ebből 8,5 km szárazföldi, 159,5 km édesvízi-tavi, 567 km tengeri. www.ria.ru/interview/20150528/1066804072.html#ixzz3bR7bVdtL

¹²⁸ Saskov A.(RIA Novosti) *Interjú Vlagyimir Grigorjevics Kulisov hadseregtábornokkal, az FSZB igazgatójának első helyettesével*

Eközben változatlanul aktuális marad Távol-Keleten a tengeri halászat terméktartalékainak védelme, valamint a déli határokon a kábítószer-csempészet megakadályozása. „2014-ben az OF határain az operatív határőrizeti helyzetet a rendkívüli dinamizmus jellemezte. Ukrajna délkeleti részén a népfelkelők ellenállását Kijev erővel próbálta elfojtani. A kialakult harctevékenységek miatt, kiegészítő intézkedésekkel meg kellett erősíteni az orosz–ukrán határ őrizetét.” – olvasható az interjúban. A Krím félsziget határvédelmét és -őrizetét ma már az OF FSZB Krím Köztársasági Határőrizeti Csoportfőnökség látja el. Ehhez megteremtették a szükséges adminisztratív-jogi, anyagi-technikai körülményeket, szociális- és életviszonyokat. A Krímben is létrehoztak egy határövezetet és jóváhagyták a határrendre vonatkozó szabályozást. A Határőrizeti Csoportfőnökségnek átadták a feladatellátáshoz szükséges infrastruktúra objektumait, a határsáv kiépítéséhez a területeket. E csoportfőnökség illetékességi területén az OF kormányhatározatával 12 határátkelőhelyet (3 közúti, 3 vasúti, 5 tengeri, 1 légi) jelöltek ki. 2014-ben ezeken keresztül több mint 5 millió utast és 900 ezer járművet léptettek át. Ugyanakkor a Krím félszigeten az orosz határőrizeti tevékenységet Kijev kemény ellenlépései zavarják: felszámolták a Krím és Ukrajna között a vasúti és autóbusz-összeköttetést; korlátozzák az utasok átléptetését, szárazon és vízen egyaránt blokkolják a teherforgalmat.¹²⁹

Az ukrán hatalom nem ismeri el a Krími Köztársaság, valamint Szevasztopol útlevél- és vízumkiadó intézményeiben kiállított OF útleveleket.¹³⁰

Az utóbbi bő öt évben figyelhető meg az Északi-sarkon az intenzív gazdasági tevékenység. Míg 2010-ben az északi-tengeri útvonalon 4 hajó haladt át, 2011-ben 34, 2012-ben 46, 2013-ban pedig 71. Növekedik a szénhidrogén nyersanyagok, a tengerhalászati termékek kinyerése, aktivizálódik az északi térségben a nyersanyag-felkutatás, nő a kitermelés, fejlődik a turizmus. Ezért az OF komplex nemzetbiztonsági rendszerének kialakítása során az elmúlt évben intézkedések születtek a határőrizeti szervek vezetésének és tevékenységének optimalizálására. Az OF határőrizetének több tevékenységi mutatóban sikerült fejlődnie. A szárazföldi határon elfogtak több mint 6500 határsértőt, közülük mintegy 1500 illegális migránst, ami csaknem duplája a tavalyi év adatainak. A tengeri határszakaszokon is három és félszer több jogsértő módon lehalászott tengeri terméket

<http://ps.fsb.ru/smõi/appearance/detail.html?id%3D10320942%40fsbAppearance.html> (letöltve 2015. május. 29-én)

¹²⁹SASKOV A.(ITAR-TASZSZ) *Granyicu Rossziji jezsegodno pereszekaet 135 mln. cselovek. (Az OF határát jogszerűen évente 135 millióan lépik át.)* www.tass.ru/opinions/interviews/1598877 (letöltve: 2018. május 3-án)

¹³⁰NYIKOLSKIJ, A. (RIA Novosztyi): *Glava Pogranszluzsbü FSZB: Kijev protyivogvejsztvuet gyejatelnosztyi v Krímu, (Az FSZB Határőrszolgálatának vezetője Kijev Krímben ellenünk dolgozik)* www.ria.ru/interview/20150528/1066804072.html#ixzz3bR7bVdtL (letöltve: 2018. május. 5-én)

koboztak el. Sikerült felére csökkenteni az illegálisan halászott külföldi kikötőkbe juttatott tengerirák-termékek mennyiségét, és duplájára növelni a szabálytalanul dokumentált tengeri halászatok felfedését, megelőzve csaknem 2 milliárd rubeles veszteséget. A határátkelőkön mintegy 132 ezer belépési tilalommal rendelkező külföldi utast fedtek fel, ami szintén 60%-kal meghaladta a 2013-as év mutatóját. A határőrizeti szervek mintegy háromezer, államhatárral kapcsolatos jogsértést fedtek fel. A 2013-as évhez képest 10%-kal több büntető eljárást kezdeményeztek és több mint 75 000 szabálysértést kiszabva, összesen 197 millió rubelt meghaladó összegű szabálysértést. A határokon átható, nemzetközi árucsempészet elleni küzdelemben, a vámszervekkel közösen elkoboztak több mint 144 millió rubel értékű terméket.¹³¹

2013-ban csaknem 173 millió utast és 29 millió járművet léptettek át a nemzetközi átkelőkön.¹³² A közelmúlt fenti határőrizeti eredményeinek tükrében nyernek jelentőséget Kulisov hadseregtábornok 2015. május 27-én a TASZSZ-nak adott interjú-megállapításai:

A 2015-ös év dinamikus határőrizeti helyzetére jelentős hatással voltak az államhatáron meglévő, terrorista megnyilvánulások, az ember-, drog-, és árucsempészek, orvhalászok tevékenysége által táplált feszültséggócok. Tavaly, a Kaukázus határ menti térségében az FSZB helyi szerveivel közös akciók keretében 24 fegyveres csoporttagot semlegesítettek, és felfedtek több mint 30 titkos fegyverraktárt. A határőrizeti helyzetet rontották a Krím elszigetelésére, valamint az OF Fekete-tengeren és az Azovi tengeren folytatott tengeri gazdasági tevékenységének akadályozására tett próbálkozások. Az afgán narkotikumok útjában a legjelentősebb akadállynak az orosz-kazah határ számít. Az északnyugati határszakaszon pedig az OF ellen bevezetett embargó kijátszására szakosodott csempész-csoportok 280 próbálkozását sikerült megakadályozni. Az Északi tengeri útvonal igénybevételére kétszer annyi kérelem érkezett, mint 2014-ben. A helyzet konkrét szabályozására törvény készül. Az átkelőkön 100 ezer fő beléptetését tagadták meg, közülük sokan a zöld határon próbálkoztak. Norvégiába, az OF-be jogszerűen a válsággócokból érkező menekülők közül 5,5 ezer külföldit engedtek át. Az ott bevezetett szigorítások hatására inkább Finnország lett a cél, ahová 1,5 ezer fő lépett be az OF területéről, miközben az utóbbi államba Svédországból 32 ezer illegális migránst fogadtak be. De a finn fél kérésére a kritikus közúti átkelőn az átléptetést áprilistól ideiglenesen felfüggesztették.

¹³¹ SASKOV A.(ITAR-TASZSZ) *Granyicu Rossziji jezsegodno pereszekaet 135 mln. cselovek. (Az OF határát jogszerűen évente 135 millióan lépik át.)* www.tass.ru/opinions/interviews/1598877 (letöltve: 2018. május 3-án)

¹³² JEGOROV, I. – FRONIN V.: *Pogranicsnıje novosztıi. (Határőr hírek)* www.rg.ru/2014/05/27/granitsa-site.html (letöltve:2015. 05. 30-án)

Az OF átkelőinek összforgalma 10%-al csökkent a kiutazások számának visszaesése miatt, noha az EU-ból a jobb átváltási arányok miatt 20%-al többen érkeztek, Litvániából pedig 45%-al. Nőtt a grúz, kazah, abház és mongol forgalom is. 2015-ben a szovjet időkhöz képest 40 szerezére nőtt a forgalom, ami 143 millió utast és 26 millió járművet tett ki.

A határőrök elfogtak 69,5 ezer hamis útlevéllal próbálkozót, csaknem 30 ezren a határátlépés szabályait akarták kijátszani, a zöld határon 685 határsértőt fogtak el, 26 ezer külföldi beléptetését tagadták meg, akik az OF területét illegális migrációs céljukhoz akarták felhasználni. Háromszorosára nőtt az eredeti útlevéllal, de hamis adatokkal próbálkozó elfogottak száma. Tiltott határátlépés miatt 2,8 ezer eljárás indult és elítéltek 1838 főt. Tavaly 2,4-szeresére nőtt az átkelőkön elfogott körözöttek száma, és duplájára a határőrök által felfedett illegális kábítószer mennyisége. Az Északi sarkvidék határőrizeti ellenőrzésének megerősítésére új helikopter és drónszállító jégtörőhajókat, egyéb technikai eszközöket állítottak hadrendbe. A Csendes-óceáni térség orvhalászaival szemben bevezetett intézkedések eredményeként harmadára csökkent az ilyen jogsértések száma.

Az illegális migráció ellen a FRONTEX-el, valamint tagállamai közül Lett-, és Lengyelországgal, valamint Norvégiával és Finnországgal „Zapad-2015” kódjelű gyakorlat során elfogtak 2 szervezett bűnözői csoportot, 18 csempészbándát, 1,6 ezer illegális migránst, 219 körözött személyt. Hasonló eredményekkel zárult a FÁK tagállamokkal közös gyakorlat is.¹³³

Az OF PS felszerelése az utóbbi években igazodik a világban megfigyelhető alaptendenciákhoz. Aktívan használják a határőrizeti technikai eszközök együttes alkalmazására, és a határhelyzet automatikus ellenőrzésére létrehozott komplex rendszerek működtetésére kifejlesztett információs technológiát. 2014-ben több mint 450 különféle határőrizeti technikai eszközt vásárolt a határőrség. Rendszerbe állítottak hét stacionáris és öt mobil automatikus jelzőrendszert a veszélyeztetett kaukázusi, kazahsztáni és északnyugati határszakaszok, továbbá a szocsi-i, a Kaszpi-tengeri és a csendes-óceáni irány néhány partszakaszának jobb technikai átfogására.¹³⁴

2016. június 30-i hír szerint az OF Távol-Keleten és délen húzódó határszakaszait olyan intelligens, automatikus határőrizeti rendszerrel szerelik fel, amely képes mintegy 20

¹³³ SASKOV A (TACC): *Vlagyimir Kulsov: ekonomiceszkaja szituácija sztimulirovala privlekatyelnoszty turizma v Rosszii (Vlagyimir Kulsov: a gazdasági helyzet stimulálja az OF idegenforgalmi vonzerejét)* <http://tass.ru/opinions/interviews/3318291> (letöltve: 2018. május 3-án)

¹³⁴ NYIKOLSZKIJ, A. (RIA Novosztyi): *Glava Pogranzsluzsbü FSZB: Kijev protyivogyejstvet gyejatelnosztyi v Krímu, (RIA Novosztyi hírügynökség: Az FSZB Határőrszolgálatának vezetője Kijev Krímben ellenünk dolgozik)* www.ria.ru/interview/20150528/1066804072.html#ixzz3bR7bVdtL

kilométeres határszakaszról önállóan összegyűjteni a távvezérelt radarállomásokról, nappali és éjjellátó, valamint hőkamerákból érkező határsértési adatokat, valamint értékelve akár drónnal is kísérvé megfigyelni a határsértő tevékenységét és az adatokat továbbítani a központba a határőröknek.¹³⁵ Az északi határok őrzésében műholdak is segítik a határőröket és jelenleg vizsgálják ekranoplánok, (hajó–repülő) gyrokopterek (helikopter–repülő) alkalmazási lehetőségeit.¹³⁶

Az OF határőrségénél a nemzetközi együttműködés keretében tovább fejlődtek a közös határőrizeti műveletek, célirányos operatív-megelőző intézkedések, a nemzetközi gyakorlatok, fórumok, a határőrszolgálatok vezetőinek és szakértőinek találkozói.

2014-ben is több mint 290 esemény történt a nemzetközi és határőr együttműködés keretében. Ezek térben kiterjedtek az orosz–finn szárazföldi határszakasztól az orosz–kínai szakaszig, átfogták a Balti-, a Fekete- és Kaszpi-tenger térségeit, és a Csendes-óceán északi részét.¹³⁷

2012-ben például csak a belarusz, kazah, lett, norvég, lengyel, finn, észt határőrhatóságok, valamint a FRONTEX (Európai Unió Tagállamai Külső Határain Való Operatív Együttműködési Igazgatásért Felelős Európai Ügynökség)¹³⁸ és az IOM-mal (Nemzetközi Migrációs Szervezet) közös, „Nyugat-2012” keretében a határőrizeti szervezetek felszámolták négy embercsempész-szervezet és több mint 40 bűnözői csoport tevékenységét. Több mint 100 büntető és több mint kétezer szabálysértési eljárást kezdeményeztek.¹³⁹

2014-ben az önkéntes határőrcsoportok és kozák közösségek közreműködésével a határőrszervek több mint 111 ezer különféle intézkedést foganatosítottak. A segítők közreműködésével 324 határsértőt és több, mint 2 ezer határrend sértőt fogtak el.¹⁴⁰

Az Ohotszki-tengeren az FSZB légierije felfedezett egy felségjelzés nélküli halászhajót, amely ezt észlelve gyorsan a semleges vizek felé indult, figyelmen kívül hagyva a megállásra felszólító jelzést. Végül 11 órás üldözés után fogta el a határőrőrnaszád. A végül kambodzsai felségjelzésű, „Szabadság” hajó raktáraiban 16 tonna (10 501 db) élő kamcsatkai

¹³⁵ RIA Novosztyi: *V Rossziji iszpitiivajut iszkusztvennij intellekt dlja ohranü granyic (Az OF határőrizetében mesterséges intelligenciát próbálnak)*

¹³⁶ BORISZOV, Tyimofej: *Spion v cifrevom formate. (Kém számformátumban.)* www.ps.fsb.ru/smi/appearance/detail.html?id%3D10320943%40fsbAppearance.html (letöltve: 2015. május 4-én)

¹³⁷ SASKOV A.(ITAR-TASZSZ) *Granyicu Rossziji jezsegodno pereszekaet 135 mln. cselovek. (Az OF határát jogszerűen évente 135 millióan lépik át.)* www.tass.ru/opinions/interviews/1598877 (letöltve: 2018. május 3-án)

¹³⁸ Itt vagyunk – honlap a FRONTEX-ről. http://ittvagyunk.eu/application/essay/135_1.pdf (letöltve: 2015. május 4-én)

¹³⁹ Hudolejev, V.: *Na ohrane rubezsej otecsesztva. (Hazánk határainak őrzésén)* www.berlogamisha.mybb.ru/viewtopic.php?id=222&p=3 (letöltve: 2015. július. 23-án.)

¹⁴⁰ Tassz hírügynökségi anyag: www.tass.ru/opinions/interviews/15988771598877 (letöltve: 2015. július. 23-án.)

tarisznyarak volt, amelyeket a bizonyítékok rögzítését követően visszaengedtek a tengerbe. A kapitányt három hónap múlva elítélték, a hajót elkobozták.¹⁴¹

A Csecsenföld–Dagesztán adminisztratív határ térségében a keresett, Gelajev vezette fegyveres csoport megpróbált Grúziába jutni, de működött a határőrizet első eleme, a természeti: télen a havas hágók járhatatlanok, így tapasztalt, helyi vezetőjük is megszökött. A csoport a hegyekben szétszóródva keresett egérutat, de a helyi lakosok értesítették az határőrőrsöt. Működött a határőrizet második lépcsője is: a határőrök, őrsparancsnokuk vezetésével azonnal indultak a jelzés ellenőrzésére. Sajnos mindannyian elestek. Esélyük nem volt az életben maradásra, a 36 fős csoporttal szemben, akiknek csak golyószóróból volt nyolc. Ekkor mozgósítottak minden erőt a csoport felszámolására. A művelet eredményeként Gelajev elveszítette az összes társát és egyedül próbált átjutni egy másik hágón, ahol belefutott a mobil ellenőrzőpontba.¹⁴²

Következtetések

Legutóbb – extrém tömegekben –, 2014-ben, mintegy 940 ezren menekültek Délkelet-Ukrainából, az OF-ba, közülük 300 ezren ideiglenes menedéket kértek.¹⁴³

Csak remélhetjük, hogy ezt az újabb európai konfliktushelyzetet is mihamarabb sikerül, mindkét érintett fél érdekeinek tiszteletben tartásával és figyelembevételével békés úton rendezni. Azonban az OF határőrizeti problémáinak ez csak az egyike...

A posztszovjet térség szomszédos államai közül a legerősebb gazdasági, katonai és demográfiai potenciállal rendelkező OF a legjelentősebb határőrizeti problémával is szembesült. Helyzete lényegében a világtörténelemben is példátlan volt. Szűk határidővel és korántsem a legkedvezőbb feltételek közt kénytelen megoldani hatalmas határszakaszok kiépítésnek anyagi, szervezeti és egyéb problémáit. Egyben megakadályozni területének a határon átnyúló bűnözői csoportok általi felhasználását (amelyek közül néhány anyagi és egyéb potenciálja legalábbis összemérhető a vele szemben fellépő állami erőszakszervekével). Továbbá megteremteni a határ menti együttműködés jogi, adminisztratív, gazdasági és egyéb szabályozását, illetve aktívan bekapcsolódni a határon az etnikai konfliktusok és más látens,

¹⁴¹ GROZNÜJ, O.: *Zadacsi maszstabnűje – gyela konkretnűje (A feladatok arányosak, a feladatok konkrétak)* www.ps.fsb.ru/smi/appearance/detail.html?id%3D10320970%40fsbAppearance.html (letöltve: 2015. július. 23-án.)

¹⁴² BORISZOV, Tyimofej: *Narusitye lej granyici lovjat po novomu. Rosszjyszkaja Gazeta, (A határsértők elfogása, újszerűen)* ps.fsb.ru/smi/appearance/detail.html?id%3D10320943%40fsbAppearance.html (letöltve: 2015. július. 28-án)

¹⁴³ Az OF Migrációs Szolgálatának sajtóhíre: www.fms.gov.ru/press/publications/news_detail.php?ID=122978 (letöltve: 2015. augusztus. 15.-én)

etno-szociális ellentmondások feloldásába. Mindeközben meg kell találnia az egyensúlyt az egymásnak ellentmondó értékek, érdekek között. Például a határbiztonság megerősítése és a határok „lebontása” a határ menti régiók együttműködéséhez; a központi és a helyi államalkotó szubjektumok (jogalanyok) elképzelései; valamint az egységes európai térségbe igyekvő, (ami az OF-tól szükségképpen megkövetelné bizonyos posztsovjét határszakaszokon a határátlépés szabályainak megszigorítását) és a gazdaságilag az ázsiai irányultságú határ menti kapcsolatokat építő régiók között.¹⁴⁴

Felhasznált irodalom

- [1] A Krími Köztársaság lakossága: 1 912 168 (letöltve: 2018. április 17-én)
http://www.statdata.ru/largest_regions_russia
- [2] A Szövetségi Biztonsági Szolgálatról (FSZB) szóló törvény. (letöltve: 2018. május 2-án) www.fsb.ru/fsb/npd/more.htm?id%3D10340801@fsbNpa.html
- [3] A terrorizmus elleni harcról szóló törvény. (letöltve: 2018. május 3-án)
<http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&nd=102054620&rdk=6>
- [4] Az OF alkotmánya (1993. 12. 12) (letöltve: 2018. május 2-án) <http://www.main-law.ru/>
- [5] Az OF államhatáráról szóló törvény. (letöltve 2015. május. 29-én)
www.base.garant.ru/10103372
- [6] Az OF Elnöki Rendelete a 2020-ig szóló Nemzetbiztonsági Stratégiáról) (letöltve 2015. május. 29-én) www.rg.ru/2009/05/19/strategia-dok.html
- [7] Az OF Elnöki Rendelete: A külpolitikai irányvonal realizálási intézkedései (letöltve: 2018. május 2-án), www.kremlin.ru/events/president/news/15256
- [8] Az OF és a Független Államok Közösségének hírei: Migráció az OF-ben 2016
<http://rusdni.ru/obschestvo/migraciya/migraciya-v-rossii-2015.html> (letöltve: 2016. június 27-én)
- [9] Az OF határőrizeti politikájának alapjai, (letöltve 2018. május. 2-án),
<http://lawru.info/dok/1996/10/05/n444827.htm>
- [10] Az OF katonai doktrínája (letöltve: 2018. május 2-án), www.rg.ru/2014/12/30/doktrina-dok.html
- [11] Az OF külpolitikai koncepciója (letöltve 2015. május. 29-én)
www.archive.mid.ru/brp_4.nsf/0/6D84DDEDEDBF7DA644257B160051BF7F

¹⁴⁴ VARDOMSZKÍJ L.B.– GOLUNOV Sz. V.(szerk.): *Bezopasznoszty i mezdunarodnoje szotrudnyicsesztvo v pojasze novüh granyic Rossziji (Biztonság és együttműködés az OF új határai mentén)* www.obraforum.ru/book/titul.htm (letöltve: 2018. május 6-án)

- [12] Az OF Migrációs Szolgálatának sajtóhír: (letöltve: 2015. augusztus. 15.-én)
www.fms.gov.ru/press/publications/news_detail.php?ID=122978
- [13] Az OF tengeri doktrínája 2020-ig (letöltve: 2018. május 2-án),
http://www.mid.ru/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICkB6BZ29/content/id/462098
- [14] BAGI József: Az Oroszországi Föderáció nemzetbiztonsági szervezetei. Hadtudományi Szemle. 7. évfolyam. (letöltve: 2018. április 17-én) 2014/4. pp. 50.,60.
http://real.mtak.hu/25441/1/Hadtudomanyi_Szemle_2014_4_bp_bagi_u.pdf
- [15] BALLA József – KUI László: A határőrizeti célú ideiglenes biztonsági határzár és határőrizetre gyakorolt hatásai. Hadtudományi Szemle 2017. X. évfolyam 1. szám, Budapest, 2017. pp. 223–225.
- [16] BALLA József: Határőrizeti intézkedések a migrációs válság kezelésére és megszüntetésére. In: Tálas Péter (szerk.): Magyarország és a 2015-ös migrációs válság. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2017. pp. 83–100.
- [17] BORISZOV, Tyimofej: Spion v cifrevom formate (Kém számformátumban.) (letöltve: 2015. május 4-én),
www.ps.fsb.ru/smi/appearance/detail.htm?id%3D10320943%40fsbAppearance.html
- [18] BORISZOV, Tyimofej : Narusityelej granyici lovjat po novomu. Rosszijszkaja Gazeta, (A határsértők elfogása újszerűen) ps.fsb.ru/smi/appearance/detail.htm?id%3D10320943%40fsbAppearance.html (2015. 07. 28.) (letöltve: 2015. július. 28-án)
- [19] DEÁK József : Oroszország válaszainak rövid története az úrhadviseelés, a migráció és a terrorizmus biztonsági kihívásaira. Hadtudományi Szemle, 2018. p. 417.
http://epa.oszk.hu/02400/02463/00038/pdf/EPA02463_hadtudomanyi_szemle_2018_01_414-426.pdf (letöltve: 2018. május 3-án)
- [20] DEÁK József: Az Oroszországi Föderáció határőrizeti kihívásai napjainkban. (letöltve: 2018. május 3-án)
http://mhht.eu/hadtudomany/2016/2016_elektronikus/1_deak%20jozsef.pdf p. 6.
- [21] DEÁK József – TEKE András (szerk.): Emlékkönyv. A Moszkvai Határőr-parancsnoki Főiskolán végzett magyar hallgatók I. Országos Találkozója, Göd, 2009. szeptember 19., Convention Kft., Budapest, 2009. pp. 35–113.
- [22] DEÁK József: A terrorizmus természete és az ellene történő fellépés nehézségei Oroszországban Belügyi Szemle 2015. 63. évfolyam 7–8. szám. pp. 137–151.

- [23] DEÁK József: Külföldi határőrizeti anyagok megjelenése a Belügyi Szemle Tájékoztatójában (1964—1972) Magyar Rendészet, Magyar Rendészet 2016 11. évfolyam 1. szám. pp. 25—32.
- [24] FISCHER Ferenc: A kétpólusú világ 1945–1989, Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2014. p.209.
- [25] FÓRIZS Sándor: Az államhatár műszaki megerősítésének kezdete 1948-ban. Hadtudomány, XXV. évfolyam 2015. 1. elektronikus szám, ISSN 2060-0437. p. 101–110.
- [26] FÓRIZS Sándor: Egy idejét múlt korszak lenyomata, könyvismertetés, (letöltve: 2018. május 3-án), <http://www.forizs-sandor.hu/pdf/37.pdf>
- [27] FÓRIZS Sándor: Néhány európai ország határőrizete, Belügyi Szemle 2000/3. Budapest, ISSN 1218-89562000, p. 87–100.
- [28] GROZNÜJ, O.: Zadaci masztabnűje – gyela konkretnűje. (A feladatok arányosak, a feladatok konkrétak.) (letöltve: 2015. július. 23-án.) www.ps.fsb.ru/smi/appearance/detail.htm?id%3D10320970%40fsbAppearance.html
- [29] HUDOLEJEV, V.: Na ohrane rubezsej otecsestva. (Hazánk határainak őrzésén) (letöltve: 2015. július. 23-án.)
- [30] III. Vaszilij moszkvai nagyherceg, 1512. május 16.-án kelt rendeletében „erősítette meg földjét őrsőkkel. http://www.ap22.ru/paper/paper_6914.html. (letöltve: 2018. 04. 17.)
- [31] Itt vagyunk – honlap a FRONTEX-ről. (letöltve: 2015. május 4-én) http://ittvagyunk.eu/application/essay/135_1.pdf
- [32] JEGOROV, I. – FRONIN V.: Pogranicsnűje novosztyi. (Határőr hírek) (letöltve:2015. 05. 30-án), www.rg.ru/2014/05/27/granitsa-site.html,
- [33] JERMAKOV P. – SZAMSZONOV V.: V besszmennom dozore. (Örök járőrben.) Planéta. Moszkva. 1979. p. 4.
- [34] LASZÁK Ildikó: Polgárháború Jugoszláviában. (letöltve:2018. május 2-án.) www.konfliktuskutato.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=12:polgarhaboru-jugoszlaviaban&catid=2:tarsadalmi-konfliktusok
- [35] LEPESKIN, N. Sz.: Granyice nuzsnű professzionalű. (A határra profi szakemberek kelleneek.) Granyica, Moszkva, 2003. p. 286, 287.
- [36] MUKOMEL V.: Migrációs folyamatok Oroszországban 1985–2015 között <http://last30.ru/issue/migration/research/>
- [37] NYIKOLSZKÍJ, A. (RIA Novosztyi): Glava Pogranszluzsbű FSZB: Kijev protyivogyesztvuet gyejatelnosztyi v Krümu. (RIA Novosztyi hírügynökség: Az FSZB

- Határőrszolgálatának vezetője Kijev Krímben ellenünk dolgozik.) (letöltve: 2018. május. 5-én) www.ria.ru/interview/20150528/1066804072.html#ixzz3bR7bVdtL
- [38] RIA Novosztyi: V Rossziji iszpítüvajut iszkusztvennűj intellekt dlja ohranü granyic. (Az OF határőrizetében mesterséges intelligenciát próbálnak.)
- [39] RITECZ György – SALLAI János: A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei 2.0. Hanns Seidel Alapítvány, Budaörs, 2016. pp. 11–22., p. 41., pp. 89–108.
- [40] RITECZ György, SALLAI János: A migráció trendjei, okai és kezelésének lehetőségei. Hanns Seidel Alapítvány, Budaörs, Cordoba, 2015. p. 45.
- [41] RITECZ György: A Migráció a XXI. század kezdetén, Globe Edit, Saarbrücken, 2017. pp. 179–224.
- [42] RITECZ György: A terrorizmus és a migráció viszonya a számok alapján – Acta Humana 2016/5. pp. 103–123.
- [43] RITECZ György: Határőrizet a rendszerváltástól napjainkig. In: Őrzők, vigyázatok a határra! Határvédelem, határőrizet, határvadászok a középkortól napjainkig. (Szerk. Pósan László, Veszprémy László, Boda József, Isaszegi János) Zrínyi Kiadó, Budapest, 2017, pp. 642–673.
- [44] RoszBizniszKonszulting hírügynökség: A barátság határai: migránsok az egykori haza térségében, www.top.rbc.ru/story/638087.shtml, (letöltve: 2016. június 27-én)
- [45] SALLAI János, SZIMENEV Todor (szerk.) Az államhatárok. Press Publica, Budapest, 2004. p. 128.
- [46] SALLAI János, FIXL Renáta (szerk.) Egy idejét múlt korszak lenyomata: a vasfüggöny története. Hanns Seidel Alapítvány, Budapest, 2012. p. 333.
- [47] SASKOV A (TACC): Vlagyimir Kulisov: ekonomicseszkaja szituácija sztimulirovala privlekatyelnosztj turizma v Rosszii. (Vlagyimir Kulisov: a gazdasági helyzet stimulálja az OF idegenforgalmi vonzerejét.) (letöltve: 2018. május 3-án) <http://tass.ru/opinions/interviews/3318291>
- [48] SASKOV A.(ITAR-TASZSZ) Granyícu Rossziji jezsegodno pereszekaet 135 mln. cselovek. (Az OF határát jogszerűen évente 135 millióan lépik át.) (letöltve: 2018. május 3-án), www.tass.ru/opinions/interviews/1598877
- [49] SASKOV A.(RIA Novosti) Interjú Vlagyimir Grigorjevics Kulisov hadseregtábornokkal, az FSZB igazgatójának első helyettesével (letöltve 2015. május. 29-én) <http://ps.fsb.ru/smõi/appearance/detail.htm?id%3D10320942%40fsbAppearance.html>
- [50] Szövetségi Célprogram (letöltve 2015. május. 29-én), www.rosgranitsa.ru/ru/agency/structure/ugpsogg/news/5215

- [51] Szövetségi törvény a biztonságról (letöltve: 2018. május 2-án)
www.scrf.gov.ru/documents/28.html
- [52] Tassz hírügynökségi anyag: (letöltve: 2015. július. 23-án.)
www.tass.ru/opinions/interviews/15988771598877
- [53] VARDOMSZKÍJ L.B. – GOLUNOV SZ. V.(szerk.): *Bezopasznoszty i mezsduarodnoje szotrudnyicsesztvo v pojasze novüh granyic Rossziji. (Biztonság és együttműködés az OF új határai mentén.)* (letöltve: 2018. május 6-án) www.obraforum.ru/book/titul.htm

Décsi Zsolt: Kompetencia modellek alkalmazásának lehetőségei és kihívásai

Bevezetés

„A kompetencia-menedzsment a kompetencia alapú stratégiai emberi erőforrás gazdálkodást jelenti. Segít az egyes humán funkciók (toborzás, kiválasztás, teljesítményértékelés, ösztönzés, karrier- és utánpótlásprogramok, képzés, munkakörrendszerek) kompetencia alapú menedzselésében. Alapvetően meghatározza a szervezeti humán stratégia jellegét.”¹⁴⁵

A vámszakemberek teljesítményének fejlesztése, az EU-s vámjogszabályok egységes alkalmazása és a vámszakmát érintő globális kihívásoknak történő egységes megfelelés érdekében az Európai Unió Adóügyi és Vám Főigazgatósága (DG TAXUD) 2015-ben létrehozott egy EU Vámügyi Kompetencia Keretrendszert mind a közszféra, mind pedig a magánszféra számára. A kialakítás során felhasználásra kerültek az egyes tagállamokban már meglévő kompetencia modellek, a Vámigazgatások Világszervezete (VVSz) kapcsolódó dokumentumai, és egyéb nemzetközi források is.

Az Európai Unió vámhatóságok jelentősen eltérő szervezeti keretek között működnek. Vannak más hatósággal (például adóhatósággal, nyomozó hatósággal, határőrséggel) együttműködő szervezetek, és vannak olyan tagállami példák is, amikor a vámhatóság önálló szervezetként működik.

Jelen tanulmány célja annak bemutatása, hogyan lehet egymástól eltérő igazgatási rendszereket összehasonlítani, hogyan kerülhet sor ezen eltérő rendszerek harmonizációjára, mit kell megvizsgálni egy meglévő kompetenciamodell bevezetéséhez és alkalmazásához, hogyan lehet megfeleltetni az egymástól eltérő fogalmakat, illetve szükséges-e változtatni a kompetenciamodell tartalmán és milyen szervezeti vagy működési átalakításokra lehet szükség. A kutatás a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV), mint „... államigazgatási és fegyveres rendvédelmi feladatokat ellátó, ... központi költségvetési szerv”¹⁴⁶ példáján keresztül mutatja be az eredményeket, de tekintettel arra, hogy a vámkompetencia keretrendszer mind a köz-, mind pedig a magánszféra számára elkészült, a tanulmányban

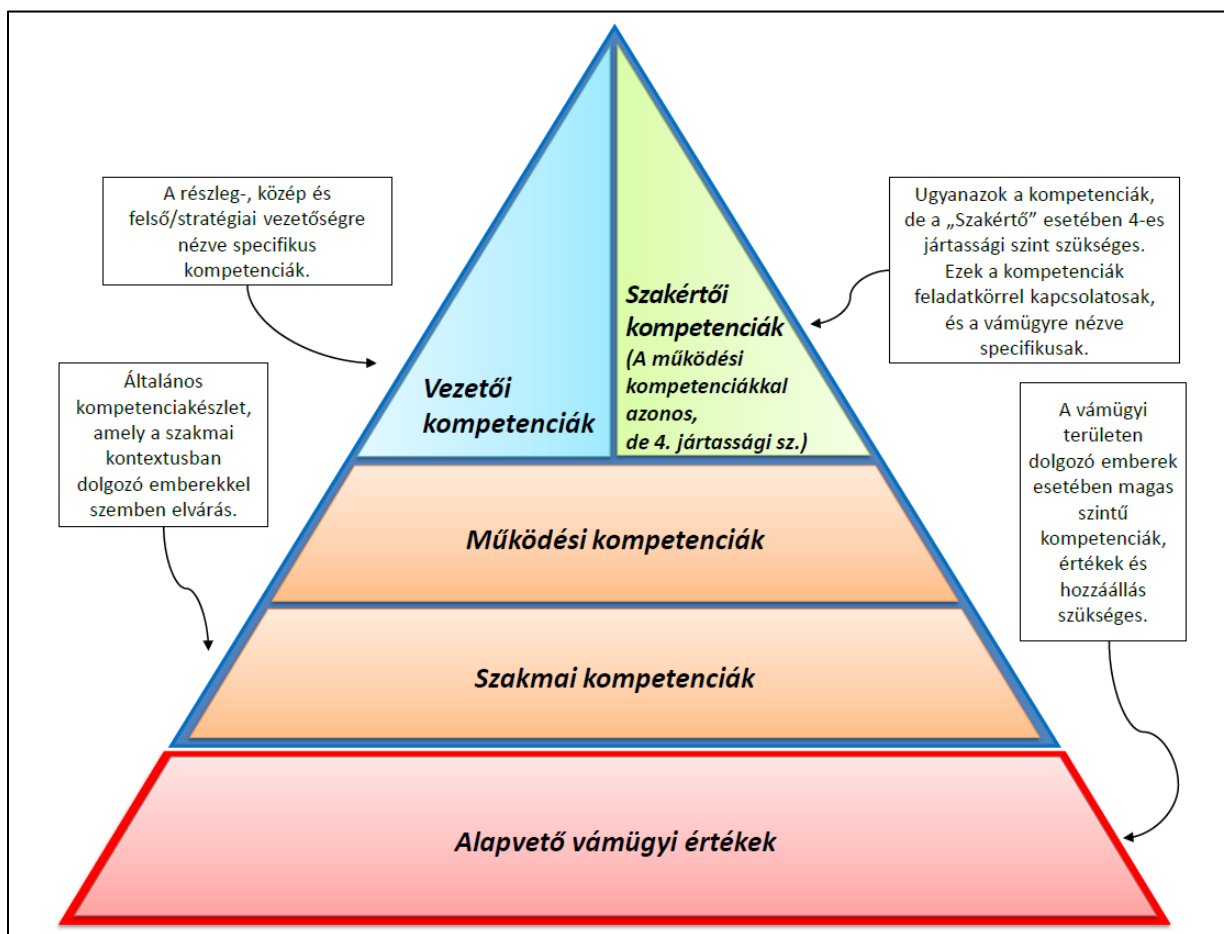
¹⁴⁵SZABÓ Szilvia: Kompetencia alapú emberi erőforrás gazdálkodás, 2014. <https://cmsadmin-pub.uni-nke.hu/.../kompetencia-alapu-emberi-eroforras-gazdalkodas>, (a letöltés időpontja 2018. március 1.)

¹⁴⁶A Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 1§-a.

leírtak vállalkozások számára is alkalmazhatóak. A kutatáshoz a dokumentumelemzés, és az összehasonlító elemzés módszerek kerültek alkalmazásra.

Az EU vámügyi kompetencia keretrendszeréről általában, módszerek

A kompetencia keretrendszer tartalmazza az alapvető vámügyi értékeket, a szakmai kompetenciákat, a működési kompetenciákat és a vezetői kompetenciákat is.

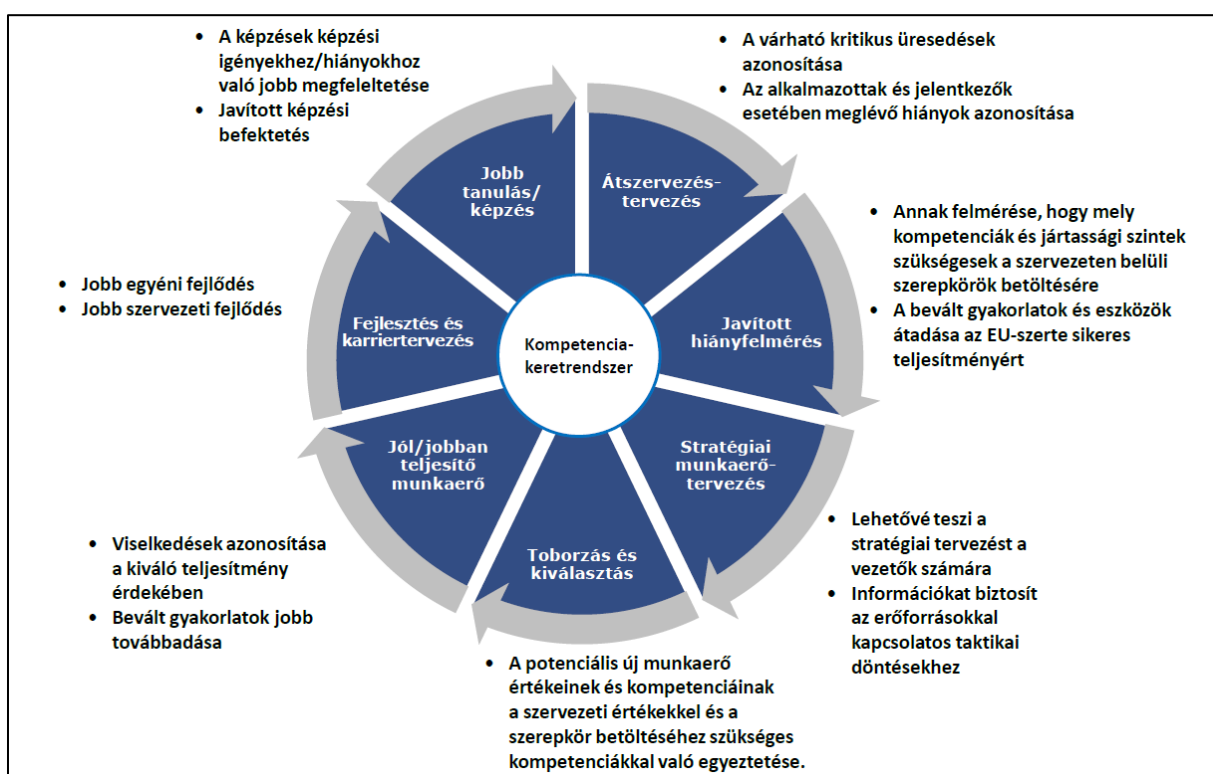
1. ábra: Az EU vámügyi kompetencia keretrendszer áttekintése¹⁴⁷

Az EU kompetencia keretrendszer az egyik eleme az életpálya modellek kidolgozásának, ezért az is meghatározásra került, hogy a vámügyi életpálya különböző szakaszaiban és szintjein az adott kompetenciákkal milyen jártassági szinten kell rendelkezni. Ezek négy fokon kerültek meghatározásra, amelyek az alábbiak: tudatosság, képzett, szakképzett, szakértő.

¹⁴⁷Vámügyi keretrendszer áttekintése. https://ec.europa.eu/taxation_customs/eu-training/eu-customs-competency-framework_en (a letöltés időpontja 2018. március 7.)

Az EU kompetencia keretrendszer további elemeiként meghatározásra kerültek mindazok a vámügyi szerepkörök, amelyek az Unió Vámkódex létrehozásáról szóló 952/2013 Európai Parlamenti és Tanácsi Rendeletben és végrehajtási szabályaiban meghatározott rendelkezések megvalósításához szükségesek. Ezek a szerepkörök a funkcionális területeknek és az életpálya modellnek megfelelően egy úgynevezett szerepköri mátrixban találhatóak meg. A mátrix egyes elemei pedig pontosan tartalmazzák az adott szerepkörhöz tartozó leírásokat (feladatkörökkel és kompetencia profilokkal)¹⁴⁸.

Azt, hogy miért is jó, illetve mire használható egy kompetencia keretrendszer, az alábbi ábra szemlélteti.

2. ábra: A kompetencia keretrendszer előnyei¹⁴⁹

Fogalmi megfeleltetések

Az EU vámügyi kompetencia keretrendszere az EU valamennyi hivatalos nyelvéen elérhető. A nemzeti szinten történő megfeleltetéshez mindenek előtt annak megvizsgálása

¹⁴⁸Vámügyi keretrendszer szerepkör meghatározó eszköz. https://ec.europa.eu/taxation_customs/eu-training/eu-customs-competency-framework_en

¹⁴⁹Vámügyi keretrendszer áttekintése. https://ec.europa.eu/taxation_customs/eu-training/eu-customs-competency-framework_en (a letöltés időpontja 2018. március 7.)

szükséges, hogy a kompetencia keretrendszerben található fogalmak hogyan feleltethetők meg a szervezetben alkalmazott definíciókkal.

Az első ilyen fogalom a funkcionális tartományok meghatározása. Az EU vámkompetencia keretrendszer alapja a vámügyi szakterülethez meghatározott szerepkörök, amelyek funkcionális tartományokba vannak csoportosítva. Meghatározásra kerül továbbá egy funkciókon átívelő tartomány is, amelyben a szervezet felsővezetői funkciói találhatóak meg. A NAV esetében a funkcionális tartományok megfelelője a munkakör csoportok, amelyeket a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál foglalkoztatott kormányszervizisek és pénzügyőrök képesítési előírásairól szóló 396/2012. (XII. 20.) Kormányrendelet határoz meg. A munkakör csoportok, illetve az EU által meghatározott funkcionális tartományok összehasonlítását az 1. számú táblázat tartalmazza.

1. táblázat: A munkaterületek és a funkcionális tartományok összehasonlítása

	Munkakör csoportok (396/201. Korm. r.)	Munkakörök (24/2016. NGM. r.)	Funkcionális tartományok (EU vámügyi kompetencia keretrendszer)
1.	Adóügyi munkakörcsoport	Adóügyi Ügyfélszolgálati Tájékoztatási	
2.	Bűnügyi munkakörcsoport	Nyomozó Bűnügyi Bűnjelkezelő	Nyomozat
3.	Ellenőrzési munkakörcsoport	Ellenőrzési Belső ellenőr Adóellenőr	
4.	Hatósági, jogi, igazgatási munkakörcsoport	Igazgatási Jogi Hatósági Hatósági fellebbviteli	Irányítói
5.	Tervezési elemzési munkakörcsoport	Tervező-elemző Elemzési és stratégiai	
6.	Vám- és pénzügyőri munkakörcsoport	Vám- és pénzügyőri Rendészeti	Ügyfélkezelési Árunyilatkozat feldolgozás

			Vámellenőrzés Rendészet Audit
7.	Végrehajtási	Végrehajtási	
8.	Beruházási, ellátási munkakörcsoport		Támogató funkció
9.	Biztonsági munkakörcsoport		Támogató funkció
10.	Humánigazgatási munkakörcsoport		Támogató funkció
11.	Pénzügyi, számviteli munkakörcsoport		Támogató funkció
12.	Egyéb munkakörcsoport		
13.	Informatikai munkakörcsoport		Támogató funkció
14.	Egészségügyi munkakörcsoport		
15.	Kulturális, üdültetési munkakörcsoport		
16.	Képzési, oktatási munkakörcsoport		Támogató funkció
17.	Szakmai értékelő, elemző	Kockázatkezelési Információtechnológiai	Kockázatkezelés
			Funkciókon átívelő szerepkörök

Forrás: a feltüntetett jogszabályok alapján saját készítés

A táblázatból jól látszik, hogy az EU kompetencia keretrendszerben meghatározott funkcionális tartományok egyértelműen, és a legtöbbször nevesítve megjelennek a NAV munkakörcsoportjaiban és munkaköreiben. Néhány munkakör vagy munkakörcsoport esetén nem található EU funkcionális tartomány. Ennek oka az, hogy az EU vámügyi kompetencia keretrendszer csak a vámszakmai feladatokat, és a hozzájuk kapcsolódó nyomozati, rendészeti, kockázatelemzési, támogatói funkciókat tartalmazza, a NAV feladatköre pedig ennél lényegesen szélesebb körű.¹⁵⁰

¹⁵⁰ NAV tv. 13.§

Az EU által meghatározott „Funkciókon átívelő szerepkörök” a NAV munkakör csoportjaiban nem jelenik meg, ezek a NAV törvényben vezetői szerepkörökként vannak meghatározva. A kompetencia keretrendszerben nem szerepelnek például a teljes adóügyi szakterületre vonatkozó kompetenciák. Ez jelenti egyébként az első és talán legnagyobb kihívást a nemzeti bevezetés szempontjából. Alkalmazható-e egy szervezetben egy olyan kompetencia keretrendszer, amely az adott szervezetnek csak bizonyos funkcióit öleli fel, és amennyiben igen, hogyan.

Szerepköri szintek

A munkakörök megfeleltetése mellett azt is szükséges megvizsgálni, hogy az adott szervezetnél milyen szintű szerepkörök találhatóak meg. Az EU vámkompetencia keretrendszer hierarchikusan három ügyintézői, két szakértői és négy vezetői szerepkört határoz meg. A Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál 8 vezetői munkakör, valamint a besorolási osztálytól függően 4 vagy 5 nem vezetői munkakör található. I. besorolási osztályban a szakmai felsőfokú végzettséghez kötött, a II. besorolási osztályban pedig az ahhoz nem kötött munkakörök találhatóak.¹⁵¹

2. táblázat: Szerepköri szintek összehasonlítása

EU vámügyi kompetencia keretrendszer		A NAV munkakörei	
		I. besorolási osztály	II. besorolási osztály
Vezetői beosztások	Magas szintű stratégiai vezetés	Főigazgató	
		Főigazgató-helyettes	
		Szakfőigazgató	
	Felsővezető	Igazgató	
		Igazgatóhelyettes	
	Középvezető	Főosztályvezető	
		Főosztályvezető-helyettes	
	Részlegvezető	Osztályvezető	
S z	Vezető szakértő	Szakértő referens	Főelőadó

¹⁵¹ NAV tv. 19/F szakasz

	Szakértő	Kiemelt főreferens/kiemelt szakreferens	
Ügyintézők	Vámhivatalnok-csoportvezető	Főreferens/szakreferens ¹⁵²	Előadó
	Vámhivatalnok	Kiemelt referens	Szakügyintéző
	Gyakornok	Referens	Ügyintéző

Forrás: EU kompetencia keretrendszer szerepköri mátrix és a NAV törvény alapján saját készítés

A táblázat alapján megállapítható, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal munkaköri struktúrája megfeleltethető az EU vámügyi kompetencia keretrendszerben meghatározott szerkezetnek. Ahhoz azonban, hogy a szerepköri mátrix tartalmilag is értelmezhetővé váljon a NAV szervezetére, annak megvizsgálása is szükséges, hogy az egyes szerepköri szintek között mi alapján történik az elhatárolás. Az EU szerepköri mátrixban ugyanis az egyes munkaköröknek és szinteknek megfelelően beazonosíthatóak a konkrét szerepkörök, és a szerepkörökhöz hozzárendelésre kerültek az adott szerepkör feladatai, illetve a szükséges kompetenciák a megfelelő jártassági szintekkel. Ez azt jelenti, hogy ugyanabban a funkcionális tartományban, egy adott kompetenciával más-más szinten kell rendelkezni attól függően, hogy milyen szintű szerepkőről beszélünk.

Az EU CFW szerint a „Szerepkör leírás” fogalma az alábbi: *„egy hivatalos dokumentum, amely meghatározza az adott beosztáshoz kapcsolódó feladatokat, kötelezettségeket és felelősségeket. Tartalmazza a munkakör elnevezését, szintjét és a funkcionális tartományt, valamint a munkakörhöz kapcsolódó tevékenységeket (mit kell végezni az adott munkakörben, ezek a működési kompetenciákkal vannak meghatározva), illetve azt, hogy hogyan kell elvégezni ezeket a feladatokat (ez a szakmai kompetenciákkal van meghatározva)”*¹⁵³

A NAV egyik belső szabályozója, az úgynevezett Foglalkoztatási Szabályzat 1. számú mellékletében kerülnek meghatározásra a NAV munkakörei, és az ezekhez tartozó Munkaköri adatlapok tartalmazzák az EU CFW által meghatározott valamennyi elemet. Ami eltérés, az az, hogy nemzeti szinten a munkakör fő feladatai nem kompetenciákként vannak

¹⁵²A munkakör elnevezése attól függően változik, hogy területi vagy központi szervnél történik-e a munkavégzés.

¹⁵³Vámügyi keretrendszer szerepkör meghatározó eszköz. https://ec.europa.eu/taxation_customs/eu-training/eu-customs-competency-framework_en.

meghatározva, hanem szövegesen, és nincs meghatározva, hogy az adott kompetenciával milyen szinten kell rendelkezni. Ez ugyanakkor a szöveges leírásból kikövetkeztethető.

A rendszerek harmonizálása

A fentiek alapján látható, hogy az EU kompetencia keretrendszer nemzeti bevezetéséhez a keret részben rendelkezésre áll, a fogalmak és a munkakörök megfeleltethetőek. A munkaköri adatlapokban az adott munkakörhöz kapcsolódó kompetenciák vagy nevesítve, vagy pedig leírással megjelennek, így ezek összehasonlíthatók az EU CFW-ben meghatározottakkal. A tanulmány 3. számú táblázata tartalmazza az EU által meghatározott szerepköri leírások és a NAV foglalkoztatási szabályzatában meghatározott munkaköri adatlapok tartalmának összehasonlítását.

3. táblázat: Az EU CFW és a NAV szerepköri leírásainak összehasonlítása

EU szerepköri leírások	NAV munkaköri adatlapok
a szerepkör megnevezése	a munkakör megnevezése
	a munkakör jogviszonya (hivatásos / kormánytisztviselő)
a szerepkör szintje	a munkakör besorolása
funkcionális tartomány	
a szerepkör leírása (a szerepkörhöz tartozó feladatok)	a munkakör főbb feladatai
	a munkakör betöltéséhez szükséges végzettség
	a munkakör betöltéséhez szükséges egyéb szakképesítés
	a munkakör betöltéséhez szükséges elvárt belső (NAV-os) képzés
	a munkakör betöltéséhez szükséges elvárt külső (nem NAV-os) képzés
	a munkakör betöltéséhez szükséges alkalmassági feltételek
	a munkakör betöltéséhez elvárt előzetes szakmai tapasztalat
szakmai kompetenciák és szintjei	szakmai kompetenciák

működési kompetenciák és szintjei	egyéb szakmaspecifikus kompetenciák
vezetői kompetenciák és szintjei	csak vezetői beosztások esetén

A táblázat alapján megállapítható, hogy a NAV foglalkoztatási szabályzatában meghatározott munkaköri adatlapok tartalmazzák azokat az elemeket, amelyeket az EU CFW meghatároz. Egyetlen adat, a funkcionális tartomány megfelelője, vagyis a munkakör/munkakör-csoport hiányzik, ez az információ azonban már szerepel a személyre szabott munkaköri leírásokban.

Azt is szükséges megvizsgálni továbbá, hogy jelenleg létezik-e kompetencia alapú humán erőforrás gazdálkodás a szervezetnél, ez pontosan milyen területeken, és hogyan valósul meg. Alkalmazásra kerül-e például a munkakör meghatározásokon kívül, a teljesítménycélok meghatározásában és értékelésében, a képzésben, a munkatársak kiválasztásában és a vezető kiválasztásában. A tanulmány terjedelme nem ad lehetőséget ezen kérdések megválaszolására, de a NAV 2.0 stratégiában szerepel, hogy „A NAV-val szemben támasztott kormányzati elvárások teljesítése érdekében folyamatosan és egyenletesen kell biztosítani a megfelelő szakmai képzettségekkel, végzettségekkel, nyelvtudással, meghatározott személyes képességekkel és készségekkel rendelkező, elkötelezett, eredményorientált és motivált foglalkoztatottakat. A humánerőforrással való eredményes és új szemléletű gazdálkodáshoz a NAV-nak szüksége van egy – a jelenlegi professzionális HR technikákat alkalmazni hivatott – HR Stratégia kialakítására és végrehajtására.”¹⁵⁴

Következtetések

A fentiek alapján megállapítható, hogy egy meglévő kompetenciamodell alkalmazásának megvizsgálásához először azt kell megállapítani, hogy az adott modell értelmezhető-e az adott szervezetre vagy vállalatra, illetve annak egy bizonyos részére. A humánerőforrás-gazdálkodás egységét csak úgy lehet megtartani, ha a kompetencia alapú fejlesztés a szervezet egészére vonatkozik. Látható, hogy a vámkompetencia keretrendszer a NAV esetében csak részben fedi le a feladatokat, így a szervezetszintű bevezetéshez további fejlesztések szükségesek. Az EU vámügyi kompetencia keretrendszerét megvizsgálva megállapítható, hogy az alapvető értékek, a szakmai kompetenciák és a vezetői kompetenciák a szervezet egészére alkalmazhatóak, ezért a működési feladat leírások tényleges kompetenciákként történő meghatározására van szükség ahhoz, hogy a keretrendszer a

¹⁵⁴ GARAMI Gergely, KALOCSAI Kornél: NAV 2.0 – Megújul az adóhivatal, 2018. Adóvilág, 2018/3

szervezet egészére alkalmazható legyen. A DG TAXUD a Fiscalis2020 program keretében létrehozott egy EU-s munkacsoportot az adóügyi kompetencia keretrendszer kidolgozására, amely várhatóan még 2018-ban el is készül.

Felhasznált irodalom

- [1] SZABÓ Szilvia, 2014, Kompetencia alapú emberi erőforrás gazdálkodás, <https://cmsadmin-pub.uni-nke.hu/.../kompetencia-alapu-emberi-eroforras-gazdalkodas> (a letöltés időpontja 2018. március 1.)
- [2] Vámügyi keretrendszer áttekintése, https://ec.europa.eu/taxation_customs/eu-training/eu-customs-competency-framework_en (a letöltés időpontja 2018. március 7.)
- [3] Vámügyi keretrendszer szerepkör meghatározó eszköz, https://ec.europa.eu/taxation_customs/eu-training/eu-customs-competency-framework_en
- [4] A Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 1.§
- [5] A Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 13.§
- [6] A Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 19.§
- [7] GARAMI Gergely, KALOCSAI Kornél: NAV 2.0 – Megújul az adóhivatal, 2018. Adóvilág, 2018/3,
- [8] A Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál foglalkoztatott kormánytisztviselők és pénzügyőrök képesítési előírásairól szóló 396/2012. (XII. 20.) Kormányrendelet
- [9] 24/2016 (VII. 12.) NGM rendelet a Nemzeti Adó és Vámhivatalnál egyes munkakörökben bevezetendő közszolgálati pótlék mértékéről

Duchon Jenő: Az e-learning szerepe a szervezeti tudástőke fejlesztésében

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal munkatársa mint tanuló

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal minden munkatársának lehetősége van arra, hogy a munkavégzéshez szükséges ismereteit a szervezeten belül, szervezetspecifikus képzések formájában bővítse, kompetenciáit fejlessze. Ugyanakkor ez a fejlesztés nem csak lehetőség, hanem egyfajta kötelesség is, hiszen a változó jogszabályi környezet, a fejlődő infrastrukturális háttér megköveteli magától a szervezettől és annak munkatársától is a naprakészen alkalmazott tudást, amellyel a lehető legmagasabb színvonalon szolgálhatják a közérdeket.

A tipikus NAV tanuló

Nehéz lenne meghatározni, milyen a tipikus NAV tanuló, és itt vonatkoztassunk el a pénzügyőri hivatásos állomány és a közszolgálati jogviszonnyal rendelkezők eltérő szervezeti kultúrájától vagy a munkatársak eltérő iskolázottságától, bár ezek mind befolyással bírnak a képzésben résztvevők tanulási szokásaira.

Jelen tanulmány célja a szervezeten belüli e-learning képzési forma szerepének és eszközrendszerének a bemutatása. Ez esetben leszögezhetjük, hogy a NAV munkatársainak életkora igen széles skálán mozog, azaz jelentős generációs különbségekkel kell szembenéznie annak, aki a szervezeti tudás fejlesztésével foglalkozik.

Tekintsük át a NAV szervezetén belül dolgozó munkatársak generációinak legfontosabb jellemzőit^{155 156 157}

- Baby-Bumm generáció: Ugyan a szakirodalom az 1946 és 1964 között születetteket sorolja ebbe a kategóriába, de általánosságban kijelenthetjük, hogy ők az '50-'60-as évek születési évei. Jellemző rájuk, hogy jelentős cselekvési vágygal bírnak, számukra fontosak az egyértelmű keretek (pl. munkaidő), a hierarchia (szervezeti alá- és

¹⁵⁵ TARI: Y generáció. Jaffa Kiadó, Budapest, 2010.

¹⁵⁶ MERETEI: Generációs különbségek a munkahelyen. Vezetéstudomány, 1. kötetl. szám. 10, pp. 10-18, 2017.

¹⁵⁷ K. KISSNÉ ANDRÁS: Lehet-e egységesen motiválni a különböző generációs munkaerőt? 30 01 2014. [Online]. Available: <https://www.hrportal.hu/hr/lehet-e-egysegesen-motivalni-a-kulonbozo-generacios-munkaerot-20140130.html>. [Hozzáférés dátuma: 10 04 2018].

fölérendeltség). Tanulásukra jellemző lesz a nyitottság, szívesen beszélgetnek, nem utasítják el az alá fölérendeltségi viszonyt, így igénylik a tanári vezetést.

- X generáció: A 1965-1980 között születettek kerülnek ebbe a kategóriába. Jellemző rájuk, hogy könnyebben képesek alkalmazkodni a hirtelen jövő változásokhoz. Az internettel fiatal felnőttként találkoztak, így azt tudatosabb használattal (és pont ezért nagyobb óvatossággal) építették be mindennapjaikba. Nem is képezi szerves részét az életüknek.
- Y generáció: A szakirodalom szerint az 1981 és 1995 között kollégák sorolhatók ide. A dátum alapján jól látható, hogy ez az a korosztály, akiket a technikai fejlődés rohamtempóban érintett, akik számára az információhoz történő hozzáférés egyszerre több csatornán keresztül történt. Pontosan ezzel indokolható, hogy ez a generáció hozzászokott az ingerhalmazhoz. Nem véletlen, hogy nehezen tudnak hosszan, elmélyülten egy témára összpontosítani, kivéve azokat a feladatokat, amelyeket teljesen magukénak éreznek. A változásokat ugyanakkor jól tűrik, nem ijednek meg az újdonságoktól. Kifejezetten jellemző rájuk, hogy nem terveznek hosszútávon, és a tetteik következményeit sem gondolják ki előre. A hagyományok keveset jelentenek nekik, viszont fontos számukra a valahova tartozás, így kifejezetten kedvelik a csoportmunkát (a tanulás során is). Rettentő fontos számukra a környezet visszajelzése és a (valós vagy vélt) eredményeik jutalmazása.

4. táblázat X és Y generáció összehasonlítása egy munkahelyen:

X generáció	Y generáció
Tanult öneladás	Elvárt megvétel
Nem lázad	Nem fél az elbocsátástól
Nem hivatkozik információhiányra Utánamegy az információnak	Elvárja az információt Precíz szervezeti kommunikációt akar Nincs pontos információ = Nem lehet számon kérni
Lojalitás	Lojalitás = rabszolgaság
	Csapatjátékra igény

Ugyan jelenleg, még nem jelentek meg a szervezeten belül, de pár év múlva munkavállalóként meg fognak jelenni a Z generáció idősebb tagjai is a Hivatalon belül, amire célszerű már most felkészülni.

Miben más ma egy NAV tanuló, mint régen?

Ma már közhely, információs társadalomban élünk. Olyan környezetben, melyben „maga az információ és a hozzá kapcsolódó jelenségek, mint a kommunikáció, az adatgyűjtés, az adatfeldolgozás, a korábbinál sokkal központibb szerepbe kerülnek és jelentősen meghatározzák az emberi kapcsolatokat, a kultúrát, az állami és más szervezetek működését, a tér és idő fogalmát, rögzítettségét.”¹⁵⁸

Az információrobbanás érinti a mindennapjainkat éppen úgy, mint a munkavégzésünket. Szükséges, hogy képessé váljunk arra, hogy ki tudjuk választani a releváns információkat, és azokat adaptálni tudjuk egy adott feladat végrehajtása során. A képzés során éppen ezért egy adott ismerethalmaz szó szerinti megtanulása és rendszerezett visszaadása mellett fel kell készíteni a munkatársakat arra, hogy a megszerzett ismereteiket miként alkalmazzák hatékonyan a mindennapi munkájuk során. Ebben az esetben kiemelt hangsúlyt kap a meglévő és az új ismeretek összekapcsolása, a képzés gyakorlatorientáltsága, a NAV specifikus gyakorlatok kialakítása és az önfejlesztéshez kapcsolódó készségek fejlesztése. A napjainkban elérhető információs és kommunikációs eszközök segítenek bennünket ebben a folyamatban, miközben nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a fiatal generáció számára ezek jelentős motivációt adnak, azon túl, hogy a tanulást idő- és helyfüggetlenné teszik. Természetesen mindez azt is jelenti, hogy a képzésben résztvevő szerepe átalakul, passzívból a tanulási folyamat aktív szereplőjévé, alakítójává válik.

A NAV munkatársai a képzés során munkáltatva, tapasztalati úton, irányított önvezérléssel szereznek új ismereteket, célirányos képzésen vesznek részt, melyen belül rengeteg szemléltető eszköz, médium kerül felhasználásra.

Az információs technológiák változása hatást gyakorolt a gondolkodási logikánkra is. A korábbi lineáris gondolkodás helyett a gondolatok hálózatos formába rendeződnek. Egy-egy probléma megoldásához nem lineáris úton, hanem számos elágazáson, feltételen és mellékszálak vizsgálatával jutnak el a kollégák. Ebben az esetben az információszerzés módja sokkal felszínesebb, egy-egy problémakörben nincs elmélyülés, kizárólag a megoldásra történik az összpontosítás. Éppen ezért kiemelt fontossággal bír az információ feldolgozása során, hogy képessé tegyünk a munkatársakat az információ szűrésére. Munkatársaink az óriási információhalmazban akkor tudnak eredményesen tájékozódni, ha nem magát az információt

¹⁵⁸ R. PINTÉR: Úton az információs társadalom megismerése felé. In Az információs társadalom – Az elmélettől a politikai gyakorlatig., Gondolat – Új Mandátum, Budapest, 2007.

jegyzi meg, hanem annak elérhetőségét, a hozzáférés útját. Ezáltal kiszervezik a memóriájukat külső eszközökbe.

Elmondhatjuk tehát, hogy a NAV munkatársainak képessé kell válniuk az információkat a lehető legrövidebb idő alatt értelmezni, hatékonyan feldolgozni, és az elsajátított ismeretekből új ismeretet létrehozni.¹⁵⁹

A képzés területén mindez kettős elvárásként csapódik le. Egyrészt a korábbiaknál sokkal nagyobb szerepet kap a visszacsatolások szükségessége, és ezen visszajelzések minél hamarabb történő megadása. Másrészt képesnek kell lennünk az információt a lehető legrövidebb idő alatt értelmezni, hatékonyan feldolgozni, és az elsajátított ismereteket gyakorlatorientáltan hasznosítani, azaz, hogy tudást építsünk. Az információs és kommunikációs technológiák nagy segítségünkre lehetnek ebben a folyamatban, hiszen segítségükkel, és helyes használatukkal megsegíthetjük ezt a folyamatot.

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal elektronikus képzései

A Nemzeti Adó és Vámhivatal több mint 170 képzési programot kínál a munkatársak számára. A képzési programok moduláris felépítésűek, ahol az egyes modulok lebonyolítása a következő képzési formák valamelyikében történik:

- *Tantermi képzések:* Klasszikus jelenléti képzés, mely során egy vagy egymást követően több oktató vezénylete alatt zajlik az oktatás. Ezen képzések nem kizárólagosan előadás formában zajlódnak, hanem számos esetben vita, gyakorlatorientált feladat-végrehajtás történik, számos oktató alkalmaz a képzés hatékonyságát növelendően különböző interaktív módszereket. Ezen képzések hossza általában 1 és 5 nap közé tehető. (Ez alól kivételt képeznek a pénzügyőri terület alapozó és szakosító képzései.)
- *Tréningek:* A képzések célja a készségfejlesztés, amely szintén jelenléti formában történik számos tréningmódszer felhasználásával. Ezeket a képzéseket a klasszikus, minden munkavállalót érintő készségfejlesztésen túl a vezetői munkakört betöltők számára speciálisan összeállított képzésekkel egészítjük ki. E tréningek átlagosan 3 napig tartanak.
- *e-learning alapú képzések:* A képzés az elektronikus képzési keretrendszer által kínált szolgáltatások segítségével valósul meg. A képzésben résztvevők önálló tanulással

¹⁵⁹ G. BÖGEL: Terepszemle. Typotex Kft., 2012.

vagy tutor támogatásával sajátíthatják el a szükséges ismereteket. A tanulást interaktív képzési tartalmak, tesztek, konstruktivitást igénylő feladatok segítik. A képzési tartalmakhoz ezen képzések esetén a tanulók általában 2-5 hét időintervallumban férnek hozzá, amely időintervallum alatt 10-30 óra tanulási időt igénylő tanfolyamokat tudnak sikeresen abszolválni.

A képzési program szintjén több esetben is találkozhatunk a b-learning (azaz blended learning, magyarul kevert vagy vegyes) típusú képzésekkel, amely az e-learning és a hagyományos oktatás komplementer kapcsolata, amikor a tananyag, a kurzus áttervezése történik meg azzal a céllal, hogy a rendelkezésünkre álló IKT eszközök felhasználásával a képzés eredményessége és a képző intézmény hatékonysága növekedjen. Ez úgy valósul meg, hogy a hagyományos tanítás-tanulás folyamatában egyes szakaszok esetén a tanár-tanuló kapcsolatot az elektronikus interaktív tananyag helyettesíti. [6] Mindez tehát azt jelenti, hogy a kevert képzés során az e-learninggel támogatott és a jelenléti szakaszok felváltva követik egymást, melyek száma és sorrendje változó lehet.

Mivel a képzési programok a Hivatalon belül moduláris felépítésűek, és az egyes modulok jelenléti vagy e-learning formában valósulnak meg, így amennyiben a program több modulból áll, és a modulok a képzés egyes szakaszait fedik le, az adott képzés esetén b-learning képzésről beszélhetünk.

Az e-learning megoldáselemek az egyes képzési formáknál a Nemzeti Adó- és Vámhivatalon belül

A képzési keretrendszerek szerepe, hogy olyan interaktív felületként szolgáljanak, amely a képzési tartalmakat szervezetten tárják a tanulók elé, miközben segítik a tanulást, támogatják az eltérő tanulási stratégiákat, egyéni illetve a csoportmunka eszközökkel növelik a tanítás-tanulás folyamatának hatékonyságát, miközben képesek mérni és naplózni a tanulási tevékenységet annak érdekében, hogy hatékony visszacsatolást biztosítsanak a képzésben résztvevő összes szereplő (oktató-tanuló-szervező-képzésfejlesztő) számára.¹⁶⁰

A Hivatalon belül a Moodle képzési keretrendszer lett rendszeresítve, amely a képzési tartalmakat elektronikus kurzusokba szerkesztve továbbítja a tanulók felé. Az elektronikus kurzus egy olyan felület, amelyen keresztül a képzésfejlesztési terület a képzési tartalmakat elérhetővé teszi a tanulók számára. Fontos hangsúlyozni, hogy a Moodle képzési keretrendszer úgy lett megtervezve és megalkotva, hogy egy elektronikus kurzuson belül

¹⁶⁰ B. KOMENCZI: Elektronikus tanulási környezetek. Gondolat Kiadó, Budapest, 2009, p. 114.

biztosítsa mindazokat az eszközöket, amelyek a teljes képzési folyamat lebonyolításához szükségesek.¹⁶¹¹⁶²

A NAV képzési szakterületének alapelve szerint minden modulhoz kapcsolódik egy elektronikus kurzus, függetlenül a képzés formájától, így érdemes áttekinteni minden egyes képzési forma szerint, hogy a képzésben résztvevők milyen tartalmakat érhetnek el az egyes elektronikus kurzusokon belül:

- *Tantermi képzéshez kapcsolódó elektronikus kurzusok:* Ezen kurzusok esetén a kurzus célja alapvetően a képzés támogatása, legtöbb esetben annak információs háttértáraként szolgál. Minden esetben a kurzuson belül elérhetik a képzésben résztvevők az adott modul tematikáját és digitalizált jegyzeteit, munkafüzetait, prezentációit. A tanfolyami résztvevők által kitöltendő kérdőíveket (többségében tanfolyami elégedettségmérőket) szintén az elektronikus kurzus tárolja, mivel az adatgyűjtés így sokkal megbízhatóbb, és számos alapvető statisztikai összesítést a rendszer automatikusan elvégez.^{163 164} Amennyiben a képzéshez elektronikus vizsga kapcsolódik, vagy a gyakorlást, felkészülést segítően önellenőrző teszt érhető el, ahhoz a résztvevők szintén e kurzuson belül férnek hozzá. Ezeket a kurzusokat a képzésben résztvevők a jelenléti képzést követően szokták igénybe venni, ismereteik elmélyítése, illetve az esetleges vizsgára történő felkészülés okán.
- *Tréningekhez kapcsolódó elektronikus kurzusok:* E kurzusok alapvetően a tantermi képzésnél látott kurzusok bővített kiadásai. Itt is elérhetőek a korábban látott, tanulást és képzésszervezést támogató funkciók, azaz itt is elérhető minden képzés esetén a tematikai, az elégedettségmérő kérdőívek, a digitalizált jegyzetek és prezentációk, és önellenőrző illetve vizsga tesztek. Ugyanakkor ezek támogató szerepen túl az elektronikus kurzus kiegészül a jelenléti képzésre történő felkészülés céljával. A résztvevők számos esetben a tréning témájához kapcsolódó személyiség, illetve kompetencia felmérő, öndiagnosztikus teszteket, vagy pedig különböző problémaorientált feladatokat oldanak meg. Ezeknek az eredményét a résztvevők elhosszák a tréningre, ahol megtörténik azok kiértékelése, majd reflexiói.

¹⁶¹ P. TÓTH: Online learning behavior and web usage mining, *Transactions on Advances in Engineering Education*. Vol. 10, No. 2, pp. 71-81, 2013.

¹⁶² P. TÓTHA virtuális kurzusok szervezésének és működtetésének szempontjai. Felnőttképzés, 6. kötet, 2. szám, pp. 10-15, 2008.

¹⁶³ T. LENGYELNÉ MOLNÁR: On-line értékelési módszerek II. Eszterházy Károly Főiskola, Eger, 2013.

¹⁶⁴ I. HOLIK és R. ŐSZ: Bevezetés a pedagógiai kutatómódszertanba. Typotop Kft, Budapest, 2016.

- *e-learning alapú képzésekhez kapcsolódó elektronikus kurzusok*: Ezek a képzések alapvetően a résztvevők önálló tananyag-feldolgozására építenek. Ugyanakkor e képzések úgy lettek felépítve, hogy mind technológiájában, mind pedig módszertanában korszerűek legyenek. Számos esetben a tanulást segítő interaktív elemeket tartalmazó elektronikus oktatóanyagon keresztül sajátíthatják el a képzésben résztvevők a szükséges ismereteket, de alkalmazásra kerülnek a greenbox háttérre épülő videoelőadások, melyek adott pontokon tanulói reakciót igényelnek és szoftverszimulációk is, melyek az éles környezetet imitálva segítik a tanulókat egy-egy rendszerfolyamat lépéseinek betanulásában. Természetesen e képzések esetén is alkalmazásra kerülnek az önellenőrző illetve vizsgatesztek, de több esetben a tanulóknak valamely feladatot kell elkészíteniük és azt feltölteniük a rendszerbe, ahol azt a tutor, vagy éppen egy, vagy több tanulótárs fogja értékelni. Az értékelések számos esetben nem egyszerűen pont alapúak, hanem komplex értékelőtáblák kerültek bevezetésre, melyen a tanulók láthatják a kritériumokat, és az egyes kritériumokhoz tartozó teljesítési szinteket. A képzési keretrendszer lehetőséget biztosít arra, hogy a kurzuson belül nyomon kövessük az aktivitást és a kurzuselemekhez teljesítési feltételeket rendeljünk. Ennek köszönhetően kialakításra kerülnek speciális tanulási útvonalak, mivel egy kurzustartalom eléréséhez előfeltételként beállításra kerül más elemek teljesítése. Minden ilyen beállítás esetén a kurzus fejlesztői nagy hangsúlyt fektetnek arra, hogy a tanulók kellően nagy szabadsággal rendelkezzenek a saját tanulási folyamataik érvényesítése terén, ugyanakkor a hozzáférés szabályozás támogató szerepe (segítse, vezesse a tanulót az ajánlott tanulási útvonalakon) és korlátozó szerepe (ne engedje adott ismeretek elsajátítása nélkül a tanulót az arra épülő ismeretekhez) közötti egyensúly megteremtődjön. Az elektronikus képzések esetén megkezdődött a kitűzők használata is, amely egy tipikus gamifikációs elem. Jelenleg kitűző az egyes kurzusok teljesítéséért jár, így e modern motivációs eszköz, mint egyfajta elektronikus tanúsítvány kerül felhasználásra, de már megkezdődtek a módszertani építkezések más irányú felhasználása terén, illetve a keretrendszer által biztosított egyéb gamifikációs (Level Up! modul; Ranking modul; Stash modul; stb.) eszközök felhasználásának a módja is folyamatban van.¹⁶⁵

¹⁶⁵ J. DUCHON: A Moodle képzési keretrendszer által kínált gamifikációs lehetőségek. In: Empirikus kutatások az oktatásban és a pedagógusképzésben. VI. Trefort Ágoston Szakképzés- és Felsőoktatás-pedagógiai Konferencia. Óbudai Egyetem, Budapest, 2016, pp. 585-598.

Az elektronikus kurzusok típusai a Nemzeti Adó- és Vámhivatalon belül

Korábban láttuk, hogy a képzési formákhoz igazítottan milyen megoldások érhetők el a Hivatal képzési struktúrájában. Ugyanakkor e képzések általában valamilyen képzési program adott moduljához köthetők. A szervezeti tudástőke fejlesztése érdekében azonban a képzési keretrendszeren belül további kettő kurzustípus is elérhető, azaz összesen három csoportba sorolhatjuk azokat:

- *Önregisztrációs kurzusok:* Tisztán e-learning alapú képzések. A tanulók maguk döntenek a képzési tartalmak feldolgozására szánt időről és a kurzusra történő beiratkozásról.
- *Képzési programhoz kötött modul kurzusa:* A NAV munkatársainak képzéséért felelős intézet minden évben adott számú, tervezett képzési programot kínál a munkatársak számára. Az egyes szakterületek humánmenedzsment szempontok alapján kötelezik a résztvevőket a képzési programokon való részvételre. Ezek a képzések lehetnek jelenléti képzések illetve e-learning alapú képzések vagy több modul esetén akár vegyes (b-learning) képzések.
- *NAV által megrendelt kurzusok:* A kötött képzéseken túl, egy adott szervezeti egység által megrendelt, kért feltételek szerint kialakított, tisztán e-learning alapú kurzusok, melyekre a megrendelő szerv által kijelölt munkatársak kerülnek beiratkoztatásra a megrendelő szervezet által kért időintervallumon belül

5. táblázat Kurzustípusok a NAV Moodle képzési keretrendszerén belül:

Önregisztrációs kurzusok	Képzési programhoz kötött modul kurzusa	NAV szerv által megrendelt kurzusok
Tanuló önállóan dönt a felvételtől	Tanulók adott köre megrendelés szerint kerül beíratásra	Tanulók adott köre megrendelés szerint kerül beíratásra
Tanulási időkeret önmenedzselt	Tanulók adott időintervallumon belül férnek hozzá a tartalomhoz	Tanulók adott időintervallumon belül férnek hozzá a tartalomhoz
Tisztán e-learning alapú képzés	Jelenléti képzéshez köthető képzés <i>illetve</i> Tisztán e-learning alapú képzés	Tisztán e-learning alapú képzés

Az elektronikus kurzusok technológiai háttere

Jól látható, hogy Nemzeti Adó- és Vámhivatal képzési szakterülete nagy hangsúlyt helyez az aktuális képzési módszertanok bevezetésére, annak érdekében, hogy a képzésben

résztevők fejlesztése a lehető leghatékonyabb legyen. Ugyanakkor a hatékonyság érdekében nem elegendő a képzések jól szervezett lebonyolítása és a tartalom jól strukturált közzététele. Elektronikus környezetben kiemelt hangsúlyt kap maga az oktatási környezet infrastrukturális háttere és ergonomikus kialakítása. Ebből a szempontból különösen fontos a képzési keretrendszer és az abban elérhető oktatóanyagok technológiai háttere.

Az elektronikus kurzusok terén elérendő cél volt, hogy azokat a képzésben résztvevők bárhol, bármilyen eszközről és platformról információvesztés nélkül elérhessék a vonatkozó információvédelmi szabályok figyelembe vételével és betartásával. Annak érdekében, hogy ez megvalósulhasson a képzési rendszer és az abban elérhető oktatóanyagok webtechnológiára épülnek, mert így minden olyan eszköz, amely rendelkezik valamilyen böngészőprogrammal képes lesz a kurzusokat és azok tartalmát megjeleníteni. Ebben az esetben azonban olyan tartalommegjelenítést kell alkalmazni, amely képes az eltérő eszközök (pl. notebook, táblagép, okostelefon, stb.) eltérő kijelzőméretéből fakadó megjelenítési nehézségek, problémák kezelésére.¹⁶⁶

Szerencsére a modern webfejlesztést biztosító technológiák lehetővé teszik e problémák kezelését. A Hivatalon belüli elektronikus kurzusok esetén az oktatóanyag és kurzusfejlesztők az alábbi technológiákat használják:

- *HTML5 leíró nyelv:* A böngészőben megjelenő weboldalak struktúráját a HTML nyelv írja le. A nyelv nem a tartalom megjelenítését, hanem annak struktúráját, szerkezetét definiálja. A legfrissebb, 5-ös verzió, a korábbi verziókra épít, azokkal kompatibilis, de bővített eszköztárral rendelkezik, amely lehetővé teszi számos olyan tartalmi elem beépítését, amelyhez korábban valamilyen böngészőkiegészítőre (plugin-ra) volt szükség (pl. Adobe Flash, Microsoft Silverlight, stb.). Ezzel is biztosítja a tényleges platformfüggetlenséget, illetve az akadálymentes oldalak egyszerűbb kialakítását.¹⁶⁷
[13]
- *Interaktivitást biztosító Javascript nyelv:* Az elektronikus oktatóanyagok esetén illetve képzési környezet ergonomikus használatához kiemelten fontos az interaktivitás, amelyet valamilyen programnyelv segítségével lehet biztosítani. Webes környezetben

¹⁶⁶ G. MOLNÁR: Új IKT-tendenciák a nemzetközi és hazai gyakorlatok tükrében... In: Digitális Pedagógia 2.0. Typotex, Budapest, 2013, pp. 85-130.

¹⁶⁷ M. PILGRIM: HTML5 - Az új szabvány. Kiskapu Kft., Budapest, 2011.

ez a nyelv az ECMAScript szabványra épülő Javascript, amelyet minden böngésző támogat.

- *Responsive megjelenés:* A platformfüggetlen tartalommegjelenítés valahogyan biztosítanunk kell, hogy ugyanaz a tartalom minden egyes kijelzőn információtorzulás nélkül fogyasztható legyen. Úgynevezett RWD (Responsive Web Design) megoldást használva a tartalmat egyszer kell előállítani, és annak megjelenése igazodik az aktuális képernyőmérethez. Természetesen a technológia használata nem merül ki abban, hogy egyszerűen az adott kijelző méretére csökken vagy növekszik a megjelenítendő tartalom, hanem számos esetben az egyes tartalmi elemek szerkezeti átrendezését is eredményezi. Az elektronikus oktatóanyagok esetén a Bootstrap technológia kerül felhasználásra, amely az egyik legismertebb és legelterjedtebb RWD megoldás napjainkban.

Összegzés

Láthattuk, hogy napjainkban egy szervezet globális tudásának fejlesztése elég összetett feladat, amelyen belül a képzésre igen nagy hangsúly helyeződik. Annak érdekében, hogy a gyorsan változó környezetben (mely lehet infrastrukturális és technológiai, szervezeti felépítést érintő vagy jogszabályi környezet), az eltérő tanulási szokásokkal és attitűdökkel rendelkező generációk (a szervezet munkatársai) eredményesen képezhetők legyenek, az elsajátított ismeretek a gyakorlatban hatékonyan alkalmazhatók legyenek, a képzésnek a következő kihívásoknak kell eleget tennie:

- A képzéseknek rövidnek, tömörnek és célirányosnak kell lenniük.
- A képzés során a munkatársak fejlesztését szem előtt tartva, számos médiát alkalmazva, a tartalmat jellemzően vizualizálva kell végrehajtani.
- Kiemelt hangsúlyt kell helyezni a képzés során az irányított önvezérléssel történő ismeretszerzésre.
- Szervezni és menedzselni kell a szervezeten belül felhalmozott tudást.
- Az információs felületeknek pontosnak kell lenniük.
- Az információforrásokhoz és a képzési tartalmakhoz biztosítani kell a széleskörű hozzáférést.
- Kiemelt szerepet kap a szakmai közösségteremtés.

- A képzésfejlesztés folyamatában nagy hangsúly helyeződik a tapasztalaton nyugvó építkezésre.

Ezeknek a kihívásoknak megfelelni nem lehet kizárólag csak jelenléti képzés által, nagyon fontos szerepet kapnak az információs technológiákra épülő megoldások, mint például a bemutatott elektronikus kurzusok, melyeknek, mint láthattuk a következő kiemelt szerepe van a szervezeti tudástőke építésében:

- Tértől és időtől függetlenül biztosítják az ismeretek továbbítását a képzésben résztvevők felé.
- Kiegészítik és támogatják a jelenléti képzéseket.
- Biztosítják a konstruktív, gyakorlatorientált tudásépítést.
- Lehetőséget biztosítanak az ismeretek megszerzésének, illetve az elsajátított és alkalmazott tudás nyomon követéséhez.
- Visszacsatolást nyújtanak a képzési folyamatban mind a képzésben résztvevők (esetlegesen az őt beiskolázók vezetői), mind pedig a képző intézmény részére.
- Lehetőséget biztosítanak az adaptív tanuláshoz, támogatják az önmenedzselte tanulást, ismeretszerzést, tudásbővítést.
- Biztosítják, hogy a képzésben résztvevők téről és időtől függetlenül hozzáférjenek az elsajátítandó ismeretekhez.
- Támogatják a komplex képzési programok kialakításához kapcsoló moduláris rendszert.
- Eszközrendszere többféle megoldást is kínál a csoportmunka biztosításához.
- A képzésben résztvevők számára számos kommunikációs csatorna áll a rendelkezésére a képzés ideje alatt, illetve azt megelőzően vagy követően.
- Bővítik a képzés során alkalmazható módszertani lehetőségeket, utat és eszközrendszert biztosítanak az olyan modern képzésmódszertani megközelítésekhez, mint például a gamifikáció alkalmazása az oktatás során.

Jól látható tehát, hogy napjainkban az e-learning szerepe nem elhanyagolható az alkalmazott tudás szervezeten belül történő építésében, fejlesztésében. A Nemzeti Adó- és Vámhivatal képzésfejlesztésért felelős munkatársai folyamatosan igyekeznek lépést tartani a jelenlegi képzésmódszertani és technológia trendekkel és azokat adaptálni a Hivatal

szervezetén belül, annak sajátosságaihoz igazítva. Munkájukat igazolja, hogy immár nem csak a képzésszakma irányából, hanem a képzésben résztvevő munkatársak, illetve a képzéseket megrendelő szakterület részéről is egyre több igény érkezik az elektronikus kurzusok kialakítására, e-tananyagok fejlesztésére.

Felhasznált irodalom

- [1] TARI: Y generáció. Jaffa Kiadó, Budapest, 2010.
- [2] MERETEI: Generációs különbségek a munkahelyen. Vezetéstudomány, 1. kötet 1. szám. 10, pp. 10-18, 2017.
- [3] K. KISSNÉ ANDRÁS: Lehet-e egységesen motiválni a különböző generációs munkaerőt? 30 01 2014. [Online]. Available: <https://www.hrportal.hu/hr/lehet-e-egysegesen-motivalni-a-kulonbozo-generacios-munkaerot-20140130.html>. [Hozzáférés dátuma: 10 04 2018].
- [4] R. PINTÉR: Úton az információs társadalom megismerése felé.. In Az információs társadalom – Az elmélettől a politikai gyakorlatig,. Gondolat – Új Mandátum, Budapest, 2007.
- [5] G. BÖGEL: Terepszemle. Typotex Kft., 2012.
- [6] B. KOMENCZI: Elektronikus tanulási környezetek. Gondolat Kiadó, Budapest, 2009, p. 114.
- [7] P. TÓTH: Online learning behavior and web usage mining, *Transactions on Advances in Engineering Education*. Vol. 10, No. 2, pp. 71-81, 2013.
- [8] P. TÓTHA virtuális kurzusok szervezésének és működtetésének szempontjai. Felnőttképzés, 6. kötet, 2. szám, pp. 10-15, 2008.
- [9] T. LENGYELNÉ MOLNÁR: On-line értékelési módszerek II. Eszterházy Károly Főiskola, Eger, 2013.
- [10] I. HOLIK és R. ŐSZ: Bevezetés a pedagógiai kutatómódszertanba. Typotex Kft, Budapest, 2016.
- [11] J. DUCHON: A Moodle képzési keretrendszer által kínált gamifikációs lehetőségek. In: Empirikus kutatások az oktatásban és a pedagógusképzésben. VI. Trefort Ágoston Szakképzés- és Felsőoktatás-pedagógiai Konferencia. Óbudai Egyetem, Budapest, 2016, pp. 585-598.
- [12] G. MOLNÁR: Új IKT-tendenciák a nemzetközi és hazai gyakorlatok tükrében... In: Digitális Pedagógia 2.0. Typotex, Budapest, 2013, pp. 85-130.

[13] M. PILGRIM: HTML5 - Az új szabvány. Kiskapu Kft., Budapest, 2011.

Erdős Ákos: Alkalom vagy tervszerűség? – A pénzügyőr tisztjelöltek pályára lépésének rövid vizsgálatáról

„Az tud, aki számol az idővel, s tudását nem az alkalom szüli.”¹⁶⁸

„Minden kezdet nehéz. De egyszer minden véget ér. Az élet pedig nem habostorta. Mindennapi életünkben ezek a mondatok, kifejezések számtalanszor elhangzanak, és néha feltűnik, néha nem, hogy mennyire klisékben, közhelyekben beszélünk és gondolkodunk.”¹⁶⁹

Kuttor bevezető gondolatai nyomán nem meglepő, s úgy vélem bizton állíthatjuk, hogy nincs is olyan, aki ne ismerné azt a rendészeti – elsősorban bűnmegelőzési – szempontból sem jelentéktelen gondolatot, miszerint *„az alkalom szüli a tolvajt.”* Ha tehát az alkalom kedvező, még az is tolvajjá válhat, aki egyébként nem lopna.¹⁷⁰

A bűnelkövetővé válás folyamatának effajta skiccelt vázlata természetesen nem tekinthető általános vagy tudományos igazságnak, azonban mindenképp alkalmas arra, hogy kérdést ébresszen. Nevezetesen, ha az alkalom szülhet bűnelkövetőt,¹⁷¹ vajon mire képes a bűnözés ellenpólusán, azaz rendészet területén?

Mennyiben játszik szerepet vajon a véletlen, az alkalom adta lehetőség a rendészet egyes területein – nevezetesen a pénzügyőrök esetében – a hivatáshoz vezető út kiválasztásában?

A következőkben bemutatott vizsgálat e kérdésekre keresi a választ, az adó- és vámügyekért felelős központi bevételi hatóság¹⁷² hivatásos, tiszti állományába készülő – speciális, úgynevezett tisztjelölti jogállásban álló – hallgatók vonatkozásában.

¹⁶⁸ BACSÓ Béla: *„Herkules válaszüton (akarat és döntés)”. In: Laczkó Sándor (szerk.): Lábjegyzetek Platónhoz 9. – Az akarat. Szeged, Pro Philosophia Szegediensi Alapítvány – Magyar Filozófiai Társaság – Státus Kiadó, pp. 11-19., 2011., 18.*

¹⁶⁹ KUTTOR Eszter: *Közhelyszótár*. In: Iskolakultúra, 15 (5) pp. 130-133., 2005., 130.

¹⁷⁰ BÁRDOSI Vilmos – KISS Gábor: *Közmondások. 300 magyar közmondás és szójárás betűrendes értelmező dióhéyszótára*. Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2005., 16.

¹⁷¹ Az alkalmosszerűség a morál egyik leg súlyosabb sarokköve. *„Az öldöklés napján úgy mentek ölni a többi hutuval, mintha csak piacra mennének...”* Vö.: BALASSA Bence: *Egy dicstelen történet – A dehumanizáció karrierje a XX. században*. In: Polgári szemle 13 (1-3), 2017., 203.

¹⁷² Az utóbbi időkben több fórumon is elhangzott már a Nemzeti Adó- és Vámhivatal szinonimájaként a *„bevételi hatóság”* kifejezés. Az általam használt *„központi bevételi hatóság”* kifejezés alkalmazását ugyanakkor azért tartom pontosabbnak, mivel a helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény értelmében a

A cél elsősorban annak a kiderítése volt, hogy mennyiben játszik szerepet az ad hoc jellegű választás, a véletlenszerűség a pénzügyőr tisztjelölti jogállás megválasztásában, és ezek nyomán a későbbi pénzügyőrré válásban. Továbbá, hogy milyen szinten jelenik meg a tervszerűség e döntésben, s azt esetlegesen mik befolyásolhatják. Végezetül pedig, hogy az első- és második évfolyam tisztjelölti állományai között e kérdések kapcsán megfigyelhető-e valamilyen meghatározó különbség. A pályamotiváció vizsgálata az adott közigazgatási szervezet szempontjából nézve is jelentőséggel bír, hiszen a köz szolgálata, a szervezeti munkafolyamatok megfelelő elvégzése igényli a felkészült és motivált munkaerőt.¹⁷³ Másrészt e kutatás közvetve hathat a képzési időszak alatt tapasztalható pályaelhagyással szemben, azáltal, hogy részben betekintést nyújt a tisztjelöltek motivációs bázisába, segítséget adva a rendészeti felsőoktatási intézmény, illetve a központi bevételi hatóság pályaaorientációs stratégiáinak megválasztásához, fejlesztéséhez.

Hipotézisek

H. 1. Első hipotézisünk, hogy a pénzügyőr tisztképzés, annak rendkívül specializált jellege okán, elsősorban olyan személyeket vonz, akik tudatosan készülnek erre a pályára. Többségüknél a rendészeti szakterület választása már a középiskolás évek alatt – vagy ezt megelőzően – kirajzolódik, a felsőoktatási intézményekbe való jelentkezésük alkalmával a rendészeti pálya egyértelmű prioritást élvez. Következésképpen esetükben a rendészeti felsőoktatásba történő bekerülés nem a véletlen műve.

H. 2. Feltételezzük továbbá, hogy a pénzügyőri tisztképzést elsősorban azok a fiatalok választják, akik családjában, közvetlen környezetében található hivatásos szolgálati jogviszonyban dolgozó személy. Esetükben a szakmáról való informáltság mellett ugyanis megjelenhet egyfajta szülői (hozzátartozói) nyomás, amely e szakterület irányába tereli a pályakezdőt.

H. 3. Tekintettel arra, hogy korban rendkívül közel állnak egymáshoz, feltételezzük, hogy az első-, illetve a második évfolyamon tanuló tisztjelöltek között a pénzügyőri pályára történő bejutás főbb vonásai között nincs jelentős különbség. Az első évfolyamos tisztjelöltek tehát alapvetően épp úgy tudatosan készültek erre a pályára, mint másodéves társaik. A más felsőoktatási intézmény, illetve más rendészeti szerv képzése iránti érdeklődés, vagy a

helyhatóság által kivetett adók tekintetében az önkormányzat adóhatósági feladatokat lát el, ilyen tekintetben tehát az önkormányzat is (helyi) „bevételi hatóságként” funkcionál.

¹⁷³ MAGASVÁRI Adrienn: *"Pénzügyőrt keresünk... De milyen legyen?" Az EU vámügyi kompetencia-keretrendszere*. Magyar Rendészet, 16 (3) 2016., 145.

pénzügyőri pálya választásának prioritása tekintetében a két állomány között nem tapasztalható meghatározó eltérés.

Elméleti háttér

A vizsgálatot rendkívül speciálissá és egyedivé teszi, hogy a nappali munkarendű rendészeti tisztképzés, azon belül is a pénzügyőri szakirányok állományával foglalkozik.

A témához szorosan kapcsolódó irodalmi források – épp a vizsgált csoport egyedisége okán – meglehetősen korlátozottak. A tágabb, általában vett pályaaorientációs kérdésekkel foglalkozó szakirodalom természetesen terjedelmes.¹⁷⁴ Ugyanakkor e vizsgálatához kapcsolódó rendészeti, kiváltképp a pénzügyőri jelleg sajátossá teszi a témát.

A kutatás alapvetően feltáró igénnyel készült. Kifejezett célja annak a megismerése, hogy a pénzügyőr tisztjelöltek a pályára lépést megelőzően mennyire elkötelezettek a választott hivatás iránt, illetve ezt az elköteleződést mik erősítik. Úgy vélem ugyanis, hogy ha tudatában vagyunk annak, hogy a pályaválasztást orientáló olyan eszközök, mint a hozzátartozói készítés, a pénzügyőri hivatásról, vagy a központi bevételi hatóságról szóló előzetes információk, mennyiben voltak jelen a tisztjelölti állomány körében a felsőoktatási rendszerbe történő jelentkezéskor, az a későbbiekben segítheti a képzést folytató intézet és a rendészeti szervek utánpótlást szolgáló stratégiáit, valamint rámutathatnak egyes hiányosságokra.

Az orientációs folyamat befolyásolásában ugyanis rendkívül fontos feladat hárul a képzési intézményre és a rendészeti felsőoktatás esetén a szakképzett munkaerőt „megrendelő szervekre” egyaránt. Kiemelt jelentősége van ehelyütt az informálásnak. Szilágyi szerint: „a pályaaorientáció egyik legfontosabb, szinte tantárgy jellegű eleme a pályaismeret mind szélesebb körben való megismertetése. Nyilvánvaló, hogy a pályaismeret egy permanens folyamat kell legyen, amely egyaránt támaszkodik az iskolai képzés különböző tartalmaira, illetve azokra a szocializációs hatásokra, amelyek a fiatal a társadalom különböző szegmenseiben, elsősorban a családban érik. A pályaismeret nemcsak a realitást tudatot kell erősítse, tehát olyan elemek tudatosítását, amelyek a pálya mindennapi gyakorlatában, ha úgy tetszik néha az árnyoldalon jellemzik az adott tevékenységet, hanem olyan érzelmi

¹⁷⁴ FEJÉR Noémi: *Áttekintés a pályaaorientáció témakörében megjelent bibliográfiáról*. Életpálya-tanácsadás, 2 (5-6) 2010., 6-11.

momentumokat is kell megjeleníteni, amely a pályához való kötődést, az elkötelezettséget, a hivatástudatot képes valamilyen módon fejleszteni.”¹⁷⁵

Joggal feltételezhetjük, hogy amennyiben a pályaválasztás a pénzügyőr tisztjelöltek részéről mindössze ad hoc jellegű, a hivatás megválasztása mögött nem húzódnak meg reális ismeretek, információk, az a későbbiekben segíti a pályaelhagyást. Kiváltképp a rendészeti szakterületen, ahol a közvélekedésben megjelenő romantikus szakmakép sok esetben szöges ellentétben áll a valósággal.

Ahogy Hegyi-Halmos Nóra megfogalmazza: „a pályák legalapvetőbb tartalma és követelményrendszere mellett, a mindennapokban megjelenő munkatevékenységhez kapcsolódó örömök és élmények megismertetése, a pályához való érzelmi kötődés kialakítása segíthet a foglalkozáshoz kapcsolódó elkötelezettséget és hivatástudatot megalapozni.”¹⁷⁶ Látnunk kell tehát azt, hogy a rendészeti felsőoktatásba, a pénzügyőri tisztképzésbe jelentkező hallgatók választása tudatos, reális információkon alapuló választás eredménye, vagy pusztán a véletlen műve.

Szentes rávilágít arra, hogy a szakmai életutak alakulásában rendkívül komplex hatásrendszerrel kell számolnunk. A fiatalok pályájának fejlődését befolyásolja az őket körülvevő környezeti kontextus, az életkor, nem, anyagi helyzet, értékek, célok, a politikai, kulturális, társadalmi, gazdasági hatások és sok más egyéb.¹⁷⁷

E rövid kutatásban – ahogy arra a tanulmány címe is utal – nem vállalkozhattunk arra, hogy a pénzügyőr tisztjelöltek pályaválasztását motiváló tényezők teljes spektrumát feltérképezzük. Mindössze arra keressük a választ, hogy mennyire tekinthető tudatos, előre eltervezett választásnak a pénzügyőr tiszt pályára lépés napjaink rendészeti felsőoktatásában.

Módszer

A vizsgálat – ahogy arra a fentiek is utalnak – kizárólag a központi bevételi hatóságként működő Nemzeti Adó- és Vámhivatal tisztjelölti állományának (első, és második évfolyam) körében zajlott, 2018 március és április közötti időszakban. A központi bevételi hatóság teljes tisztjelölti állománya a Nemzeti Közszerológiai Egyetem Rendészettudományi

¹⁷⁵ SZILÁGYI Klára: *A fiatalok és felnőttek pályaeorientációs és karrierépítési készségeinek szintje, fejlesztésének lehetőségei*. Budapest, Nemzeti Felnőttképzési Intézet, 2015., 44.

¹⁷⁶ HEGYI-HALMOS Nóra: *Az iskolai pályaeorientáció szerepe és gyakorlata a hazai köznevelési intézményekben. A pedagógusok vélekedései a pályaeorientáció iskolai szerepéről a gimnáziumokban*. Disszertáció, Kézirat, Budapest, Eötvös Lóránd Tudomány Egyetem, 2016., 77.

¹⁷⁷ SZENTES Erzsébet: *A pályaszocializáció felsőoktatási lehetőségeinek vizsgálata*. Disszertáció, Kézirat, Eger, Eszterházy Károly Főiskola Neveléstudományi Doktori Iskola, 2016., 3.

Kar (NKE RTK) Rendvédelmi Tagozatában teljesít szolgálatot.¹⁷⁸ A Hszt. szerint, a tisztjelöltek elsődleges szolgálati kötelezettsége a rendészeti feladatokat ellátó szervnél a tiszt besorolási osztályba tartozó szolgálati beosztásba történő szolgálatteljesítésre való felkészülés.¹⁷⁹ A rendészeti szervek vonatkozásában, a tisztjelölti jogállás ezzel a hivatásos szolgálati- és a felsőoktatási hallgatói jogviszony keresztmetszetében elhelyezkedő *quasi hivatásos jogviszony*.¹⁸⁰

Az értékeléshez felhasznált adatok begyűjtése, önkéntességen alapuló, önbevallásos, anonimizált, elektronikus kérdőív felvételével történt. A vizsgálat során az alapsokaságot a pénzügyőr tisztjelölti állomány adta (n=63), amelyből mintegy 85,7 % adott választ a feltett kérdésekre. A mintában szereplő (n=54) személyek a nemek és a képzésben eltöltött idő tekintetében egyaránt kiegyenlítettek voltak. 57,4 % férfi és 42,6 % nő szerepel a mintában, amely szinte teljesen megegyezik az alapsokaság jellemzőivel (férfi: 60 %, nő: 40 %). A képzésben eltöltött idő szempontjából vizsgálva, a válaszadók 51,9 %-a az első-, míg 48,1 %-a a második évfolyamról került ki. Az alapsokaság tekintetében ez a jellemző 57,1 % és 42,9 % arányban jelenik meg. A fentieket tekintetbe véve tehát a vizsgálati minta reprezentatív értékűnek tekinthető és alkalmas az alapsokaságra vonatkoztatott megalapozott következtetések levonására.¹⁸¹

Eredmények

A vizsgálat szempontjából az egyik legjelentősebb kérdésre, miszerint „*Mikor döntötte el, hogy hivatásos szeretne lenni?*”, a válaszadók többsége (46,3 %) állította azt, hogy a középiskolás éve alatt, de még a felsőoktatási intézményekbe történő jelentkezés évét megelőzően döntötte el, hogy hivatásos állományú közszolga szeretne lenni. 25,9 % a pályaválasztás évében jutott erre az elhatározásra, míg 11,1 % azt állította, hogy választása egyáltalán nem volt tudatos, és még a középiskola utolsó évében sem készült erre a pályára. Ez utóbbiak tehát mindössze a jelentkezés leadásakor döntöttek e képzési terület kiválasztásáról. Ugyanennyien voltak azok, akik már az általános iskolai évek alatt is

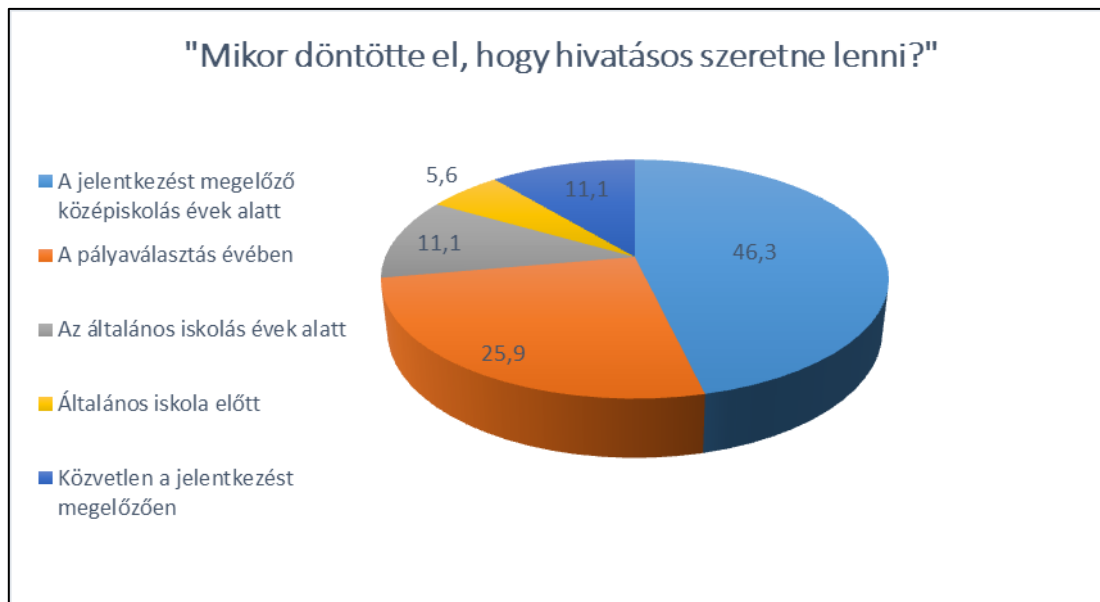
¹⁷⁸ A rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi törvény (Hszt.) 287. § (1)

¹⁷⁹ Hszt. 284. § (1)

¹⁸⁰ A tisztjelölti jogviszony, mind a Hszt. mind pedig a szerv specifikus törvények (pl. a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény (NAV tv.), a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény) által szabályozott, továbbá az kétség kívül magán viseli a hivatásos jogviszony egyes speciális jellemzőit (pl. eskütételi kötelezettség, fegyver-, (egyetemi) rendfokozat- és egyenruha viselésének joga). Álláspontom szerint ezek alapján a tisztjelölti jogviszony nevezhető „*quasi hivatásos jogviszonynak*”.

¹⁸¹ BABBE, Earl: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó, Budapest, 2008., 207.

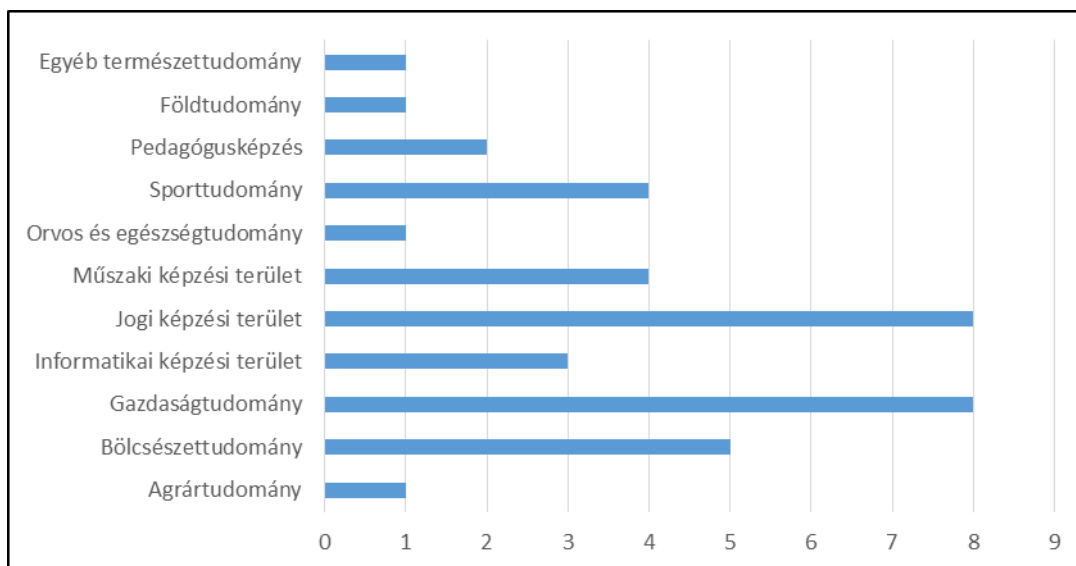
egyenruhások szerettek volna lenni, míg a maradék 5,6 % (n=3) már a kisiskolás éveit megelőzően is ilyen terveket dédelgetett. (lásd 1. sz. ábra).

1. ábra „Mikor döntötte el, hogy hivatásos szeretne lenni?” kérdésre adott válaszok, a felsorolt kategóriákra vonatkoztatva, százalékban kifejezve
(a szerző saját szerkesztése)

A felsőoktatási intézményekbe történő jelentkezéskor a pénzügyőr tisztjelöltek 51,9 %-a jelölt meg a Nemzeti Közszerológati Egyetemen kívül másik felsőoktatási intézményt. Ebben a tekintetben az évfolyamok között nincs jelentős különbség. A más felsőoktatási intézményt is megjelölő 28 főből, jelenleg 12 fő az első-, míg 16 fő a második évfolyamon folytatja tanulmányait.

A válaszok alapján meglehetősen széles spektrumú érdeklődési kör rajzolódik ki a rendszeten kívül választott képzési területek tekintetében (lásd. 2. számú ábra). Összesen nyolc személy volt, aki kettő vagy annál több képzési területet is megjelölt az NKE-n gondozott szakokon kívül.

2. ábra Az NKE által nyújtott képzési területeken kívül, a jelentkezés során megjelölt képzési területek, a megjelölés esetszámaiban kifejezve
(a szerző saját szerkesztése)

Azok a tisztjelöltek, akiknél a hivatásos pálya választása nem volt előre eltervezett még a választás évében sem (6 fő), kivétel nélkül megjelöltek más képzési területet is. Míg azok, aki a pályaválasztás évében már tudatosan készültek e képzési terület választására, csak 50 %-ukban fordultak más pályák irányába is. Érdekes, hogy azon tisztjelöltek közül, akik gyermekkoruk vagy általános iskolás éveik óta a hivatásos pályát tűzték ki célul, hárman a pályaválasztás évében más képzési területet is megjelöltek. Ennek oka ugyanakkor feltehetőleg a felsőoktatásba történő bejutás biztosítása volt.

Annak ellenére, hogy a pénzügyőr tisztjelöltek az NKE által biztosított tudományterületeken kívül számos más képzési terület iránt érdeklődést mutattak, általában elmondható, hogy a közszolgálati pálya a választásokban prioritást élvezett. Arra a kérdésre ugyanis, hogy: „Amennyiben a jelentkezés során jelölt meg másik intézményt is, mi az oka annak, hogy végül az NKE-n kezdte meg tanulmányait?”, a más képzési területet is megjelölő tisztjelöltek 82 %-a (n=23) válaszolta azt, hogy „a jelölések sorrendjében az NKE volt az első.” Mindössze négy személy volt, aki azért került a rendészeti pályára, mert az általa preferált képzési területre nem volt elegendő pontszáma. További egy fő erre a kérdésre egyéb okot jelölt meg válaszként.¹⁸² Ez utóbbi öt személy közül – egy kivétellel – mindenki azt állította, hogy a rendészeti pálya egyáltalán nem volt tudatos választás. Így esetükben a

¹⁸² A válaszadó egyéb okként a következőket jelölte meg: „Fontos volt, hogy Magyarországon maradjanak, viszont nem szerettem volna itthon orvos lenni, tekintettel az egészségügyi körülményekre (saját tapasztalatok)”

közszolgálati pályára lépést alapvetően a véletlenek eredményezték, azzal, hogy a kívánt szakterületre nem nyertek felvételt.

A válaszokból az is világosan látszik, hogy a tisztjelöltek elsősorban a hivatásos jogviszonnyal együtt járó közszolgálati pályák iránt érdeklődtek. A válaszadók 83,3 %-a a Rendészettudományi Karon (RTK) kívül az NKE más karán folyó képzési szakot nem jelölt meg. A fennmaradó 16,7 % – két válaszadó kivételével – az Államtudományi és Közigazgatási Kar (ÁKK) gondozásában működő szakirányok iránt érdeklődött. A kivételként szereplő személyek közül, egy fő a Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, egy pedig a Nemzetközi és Európai Tanulmányok Kar képzéseire jelentkezett az RTK-n kívül.

A hivatásos jogviszonnyal járó rendészeti pálya választásának prioritását jelzi az az eredmény is, miszerint a válaszadók 96,3 %-a kizárólag olyan szakirányok iránt érdeklődött, amelyek tisztjelölti jogállásban teszik lehetővé a tanulmányok folytatását. Mindössze 3,7 % (n=2) jelentkezett olyan képzési területekre, amelyek például a bevándorlási- és menekültügyi hatóság, illetve a magánbiztonsági szektor számára képez szakembereket.

A rendészeti pálya különböző szakágai között ugyanakkor megoszlott az érdeklődés. A felsőoktatási képzésre történő jelentkezés során a pénzügyőr tisztjelöltek 72,2 %-a olyan szakirányt is megjelölt az NKE RTK-n, amely nem a Nemzeti Adó- és Vámhivatal számára képez felsőfokú végzettséggel rendelkező szakembereket. A más rendészeti szervek iránt is érdeklődők (n=39) egy kivételével, mindnyájan a rendőrség tisztjelölti állománya számára specializált képzési szakok valamelyikét jelölték meg. A fennmaradó egy fő állította azt, hogy az Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság (OKF) tisztjelölti állományának tagjaként is eltudta volna magát képezni.

A fenti eredmények azt látszanak alátámasztani, hogy bár a rendészeti pályára lépés alapvetően tervszerűen történik, s nem a jelentkezőn kívül álló okok (pl. nincs elegendő felvételi pontszáma más képzési területre történő felvételhez) eredményezik, e megállapítás kifejezetten a pénzügyőri pálya vonatkozásában nem igaz. Az a tény tehát, hogy a pénzügyőr tisztjelöltek több, mint 70 %-a más rendészeti szerv tiszt állománya iránt is érdeklődést mutatott, nem feltételez kizárólagos elköteleződést a pénzügyőri pálya, illetve az oda történő bejutás iránt.

A látszat ellenére ugyanakkor az adatok azt igazolják, hogy a tisztjelöltek választásában a pénzügyőri képzési terület prioritást élvezve jelenik meg. Az összes válaszadó 77,8 %-a (n=42) ugyanis első helyen jelölte meg a pénzügyőr tiszt pályára készítő valamely szakirányt (pénzügyi nyomozó vagy vám- és pénzügyőri). 16,7 % (n=9) a második, 3,7 %

(n=2) a harmadik, és mindössze 1,9 % (n=1) jelölte meg a negyedik helyen a pénzügyőr tiszti pályára felkészítő szakirányok valamelyikét.

Még azok a tisztjelöltek is, akik más rendészeti szerv tevékenységére specializált képzési szakirányt is megjelöltek a pénzügyi nyomozó, illetve vám- és pénzügyőri szakirányokon kívül, döntő többségükben (74,3 %-ban, n=29) első helyen jelölték ez utóbbi képzési területeket. A további 17,9 % (n=7) a második, s mindössze három fő (7,8 %) jelölte a harmadik vagy negyedik helyen a pénzügyőr tiszti pályára felkészítő szakirányok egyikét.

A vizsgálat eredményei tekintetében tehát azt állapíthatjuk meg, hogy a felsőoktatási intézményekben történő jelentkezés alkalmával a pénzügyőr tisztjelöltnek nem csak az volt a célja, hogy – több szakirány megjelölésével biztosítandó – mindenképp bejussanak az NKE RTK tisztjelölti állományába, hanem kifejezetten a pénzügyőri hivatás gyakorlására szánták el magukat.

A tudatos pályaválasztást¹⁸³ ugyanakkor mindenképp árnyaltabbá teheti az a kérdés, hogy vajon mennyiben rendelkezett a jelentkező valós képpel arról a hivatásról, amely gyakorlására jelentkezett? A vizsgálatban résztvevő tisztjelöltek 70,4 %-ának (n=38) saját bevallása szerint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, illetve a pénzügyőrök tevékenységéről, munkájáról csak részben (59,3%), vagy egyáltalán nem (11,1%) voltak előzetes ismeretei. A válaszadók kevesebb, mint egyharmada (29,6%) vallotta azt, hogy a jelentkezését megelőzően is már rendelkezett ismeretekkel a pénzügyőri hivatásról.

E vizsgálatnak nem volt célja, hogy a pénzügyőri pályára jelentkező tisztjelöltek választását motiváló tényezőket a teljesség igényével feltárja, ugyanakkor részben e kérdésre is kitért. Arra a kérdésre, hogy „*Miért választotta a pénzügyőri hivatásra felkészítő szakirányt?*”¹⁸⁴ a többség (n=27) úgy nyilatkozott, hogy mindenképp pénzügyőrként szeretett volna a későbbiekben szolgálni. A másik jelentős motiváló tényezőt a pályaválasztásban, a szülők, rokonok javaslatai adták. Ezt a választ 19 fő adta.

Érdeklődésre tarthat számot azoknak a személyeknek a válasza, akik szerint a pénzügyőr tisztjelölti állományba kerülésük egyáltalán nem tudatos választás eredménye, és arra még a középiskola utolsó évében sem készültek. E csoport tagjainak fele válaszolta azt, hogy nem voltak előzetes ismeretei e hivatásról, így semmilyen különösebb oka nincs annak,

¹⁸³ Vö.: A metafizika karriertörténeti elemzésével Nietzsche gondolkodásában: „...csak a megismerés eredetének tisztázásával kezdődhet, mert a tét a megismerés érvényessége...” in: BALASSA Bence: *Gott ist tot – A metafizika mint fenomen – krízis és ellenmozgás*. In: Kellék, filozófiai folyóirat. 55. szám, 2016. Kolozsvár-Nagyvárad-Szeged. 218.

¹⁸⁴ A vizsgálat során arra a kérdésre, hogy „*Miért választotta a pénzügyőri hivatásra felkészítő szakirányt?*” – tekintve, hogy nem feltétlen egyetlen körülmény hatására történt a választás – több válasz is adható volt. Az e kérdésre adott válaszok száma ezért eltér a mintában szereplő személyek számától.

hogy a pénzügyőri hivatásra felkészítő szakirányokat választotta. A három válaszadó közül egy személy vélhetően mégis csak rendelkezhetett némi információval a pénzügyőrök által gyakorolt tevékenységről, ugyanis válaszát a következővel egészítette ki: *„Nem akartam rendőr lenni, de nyomozó igen.”* Míg a következő válaszból pedig egyértelműen arra lehet következtetni, hogy a pályaválasztás idején a hivatással szemben fennálló bizonytalanság, a pályára lépést követően változhat: *„Előzetesen volt olyan elképzelésem, hogy a matematika iránt való érdeklődésemet tudom majd kamatoztatni. Bár ez a hipotézis hamar elűszott, már rájöttem, így kellett történnie, jelenlegi képzésem befejezése után pénzügy és számvitel szakon, levelező munkarendben fogok tanulni (ez volt az első szak amit megjelöltem). Utólag már látom a két pálya igen közel áll egymáshoz így a szervezeten belül biztosan meg fogom találni szívemhez és érdeklődésemhez legközelebb álló helyet.”*

Az összes válaszadó mindössze 9,2%-a (n=5) állította azt, hogy a pályaválasztáskor eredetileg más tudományterületre, vagy a rendészeti felsőoktatási képzésen belül más szakirányra szeretett volna bejutni, de felvételi pontjai alapján a pénzügyőri tisztképzést folytató szakirányokra nyert felvételt.

Olteanu pályaválasztással kapcsolatos publikációjában – különböző kutatási eredményeket feldolgozva – rávilágított arra, hogy a szülők részvétele, illetve bevonása a pályaválasztási folyamatba pozitív eredményekkel jár.¹⁸⁵ Továbbá, ahogy azt Steinberg és munkatársai kutatásukban bizonyították, maga a szülői stílus is egyértelműen hatást képes gyakorolni a pályaválasztási tevékenységre.¹⁸⁶

A fenti megállapítások napjainkban, a rendészeti pályára történő jelentkezés alkalmával is helytállónak tekinthetők, amelyet e vizsgálat is igazolni látszik. Függetlenül ugyanis attól, hogy melyik rendészeti szerv tisztjelölti állományába kívánt elsőként bejutni, a vizsgálatban résztvevők 22 esetben jelölték meg az NKE RTK-ra történő jelentkezés egyik, vagy kizárólagos¹⁸⁷ motiváló tényezőjeként a szülők, illetve rokonok javaslatát. Ennél többször csupán egy motiváló faktort emeltek ki a válaszadók, és pedig a saját kizárólagos elhatározást.¹⁸⁸

¹⁸⁵ OLTEANU Lucián Líviusz: *A pályaválasztás rendszerelméleti nézőpontból*. In: Iskolakultúra, 25 (9) pp. 45-55., 2015., 51.

¹⁸⁶ STEINBERG, Laurence – LAMBORN, Susie D. – DARLING, Nancy – MOUNTS, Nina S. – DORNBUSCH, Sanford M.: *Over-Time Changes in Adjustment and Competence among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Families*. In: Child Development, 1994/65, pp. 754-770., 1994., 766.

¹⁸⁷ A vizsgálat során arra a kérdésre, hogy „Az NKE RTK-ra történő jelentkezése során elsősorban milyen tényezők motiválták?” – tekintve, hogy nem feltétlen egyetlen körülmény hatására történt a választás – több válasz is adható volt. Az e kérdésre adott válaszok száma ezért eltér a mintában szereplő személyek számától.

¹⁸⁸ A kérdőívben szereplő, saját kizárólagos elhatározást kifejező választás szó szerinti megfogalmazása: *„Én gondoltam azt, hogy mindenképp hivatásosként szeretnék dolgozni a jövőben.”*

Még e felmérést megelőzően, jóval korábban kialakult bennem az az előzetes feltételezés, miszerint a rendészeti felsőoktatásra jelentkezők többségi jellemzője, hogy azok közvetlen környezetében élnek olyan személyek, akik hivatásos szolgálati jogviszonyban állnak. Illetve – ez utóbbival szoros összefüggésben –, hogy e személyek pályaválasztását leginkább a hivatásosként szolgáló szülők, rokonok javaslatai motiválják.

A vizsgálat eredményei – amely a rendészet teljes spektrumára nem, kizárólag a pénzügyőr tisztjelöltekre terjed ki – azt mutatják, hogy e hipotézis nem megalapozott. A válaszadók mindössze 38,9%-ának közvetlen környezetében található hivatalos szolgálati viszonyban álló hozzátartozó. Közel kétharmaduk (61,1%) esetében ugyanakkor ez nincs így. Az tehát, hogy a rendészeti felsőoktatásra jelentkező többségi jellemzője lenne a közvetlen környezetben élő hivatásos családtag, rokon, a pénzügyőr tisztjelöltek esetében kétségtelenül nem igaz.

A másik hipotetikus gondolat, miszerint a szülők, rokonok befolyása azoknál az egyéneknél a legjellemzőbb, akiknek környezetében hivatásos szolgálati jogviszonyban álló hozzátartozó található, e vizsgálat eredményei szerint szintén megalapozatlan.

Azon tisztjelölteknél, akik a rendészeti pályaválasztást motiváló főbb tényezők között megemlítették a szülők, rokonok tanácsait, nem volt általánosan jellemző, hogy környezetükben hivatásos szolgálatot teljesítő hozzátartozó volna. Az ilyen választ adó személyeknek (n=22), mindössze 40,9 %-a (n=9) környezetében él ilyen személy. A többségre, 59,1%-ukra (n=13) ugyanakkor ez nem volt jellemző. A pénzügyőr tisztjelöltek vonatkozásában tehát a fenti hipotézisek egyike sem nyert igazolást.

A szülők, rokonok javaslatain túl, a rendészeti hivatás megválasztását befolyásoló tényezők között fontos kiemelni továbbá, az elmúlt évek felvételi pontszámaira alapozott biztosnak vélt bejutás reményét. A válaszadók 13 esetben állították azt, hogy az NKE RTK-ra történő jelentkezésüket az (is) motiválta, miszerint: *„az elmúlt évek felvételi ponthatárai alapján esélyesnek tartottam, hogy felvételt nyerek.”*¹⁸⁹

Schüttler 1983-as doktori disszertációjában a következőket jegyzi meg: *„az iskola, illetve a pályaválasztási szándékokra ható tényezők vizsgálata feltárta, hogy mind az iskola, mind a pályaválasztást a legszorosabban a tanulmányi eredmények határozzák meg. Az egyes iskolatípusok illetve pályaszintek felé irányulás szelekciójában a tanulmányi átlag játsza a*

¹⁸⁹ A kérdőívben szereplő szó szerinti válasz

legdöntőbb szerepet.”¹⁹⁰ A pénzügyőr tisztjelöltek válaszai alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy e megállapítás – harmincöt év elteltével – mind a mai napig megállja a helyét.

Összegzés

Az eredmények alapján összegzésként megállapíthatjuk, hogy a pénzügyőr tisztjelöltek pályaválasztását alapvetően nem ad hoc jellegű (pl. előre nem tervezett, nem tudatos), vagy rajtuk kívül álló körülmények (pl. felvételi pontszámok) determinálják. E vizsgálat szempontjából neuralgikus kérdésre adható válasz tehát az, hogy nem az alkalom szüli a pénzügyőr tisztjelöltet.

A másik felmerülő kérdésre adott válasz, miszerint e területen milyen különbségek fedezhetők fel az első, illetve második évfolyamon tisztjelölti szolgálati jogviszonyban álló személyek között, a következők szerint foglalható össze *(lásd 3. számú ábra)*.

Az alábbi táblázatban hét különböző szempont alapján kerültek összehasonlításra a vizsgálatban résztvevő első- illetve második évfolyamos pénzügyőr tisztjelölti állomány. Az eredmények arra engednek következtetni, hogy e szempontok alapján a két évfolyam állománya tekintetében alapvetően nincs szignifikáns különbség. Mindössze kettő szempont volt, ahol a két állomány között egyértelmű, illetve meghatározónak tekinthető eltérés rajzolódott ki.

A válaszok alapján úgy tűnik, az első évfolyamos tisztjelöltek között jellemzőbb volt, hogy a pályaválasztást megelőzően is rendelkeztek már pontos információkkal a pénzügyőri hivatásról, illetve központi bevételi hatóság tevékenységéről. E különbség okaként feltételezhetnénk, hogy az első évfolyamos tisztjelöltek esetében jellemzőbb az, hogy azok közvetlen környezetében találhatók olyan hivatásos szolgálati jogviszonyban dolgozó személyek, akiktől a tisztjelölt szervezetről, a pénzügyőri hivatásról információhoz juthatott. Mindezt ugyanakkor cáfolja az a tény, hogy e jellemzőben a két állomány között szinte egyáltalán nincs különbség. Az első éves tisztjelölti állomány körében ilyen hozzátartozó ugyanis 39,2%-uk esetében található, míg a második évfolyamon ez az esetek 38,4%-ban tapasztalható. A különbség tehát egyáltalán nem szignifikáns. Mint ahogy abban sincs meghatározó különbség, hogy a tisztjelöltek környezetében élő, hivatásos szolgálati

¹⁹⁰ SCHÜTTLER Tamás: *A pályaválasztás indítékainak vizsgálata*. Doktori disszertáció (Szegedi Tudományegyetem) Kézirat, Szeged, 1983., 100.

jogviszonyban álló hozzátartozók között milyen arányban található a Nemzeti Adó- és Vámhivatal állományába tartozó pénzügyőr.¹⁹¹

A két állomány között különbséget képező másik szempontot a hivatásos pálya megválasztásának véletlenszerűsége adja. A második évfolyamon hat esetben válaszolták azt, hogy a hivatásos pályára lépés nem egy tudatos, előre eltervezett lépés eredménye. Az első évfolyam válaszadói között ilyen személy ugyanakkor egyáltalán nem szerepel.

ÖSSZEHASONLÍTÁSI SZEMPONTOK	VÁLASZADÓK SZÁMA AZ ELSŐ ÉVFOLYAMON	VÁLASZADÓK SZÁMA A MÁSODIK ÉVFOLYAMON
1. Az NKE-n kívül más képzési területet is megjelölt.	12	16
2. Az NKE más karára is jelentkezett, az RTK mellett.	3	4
3. Más rendészeti szerv számára felkészítő szakirányokra is jelentkezett.	21	18
4. A jelentkezés során első helyen jelölte meg a pénzügyőri szakirányok valamelyikét.	20	22
5. A felvételi eljárást megelőzően is rendelkezett ismerettel a pénzügyőri hivatásról.	11	5
6. A jelentkezés évében döntötte el, hogy hivatásos szeretne lenni.	6	8
7. Állítása szerint a hivatásos pálya kiválasztása nem volt tudatos döntés.	0	6

3. ábra Összehasonlító táblázat az első- és a másodévfolyamos tisztjelölti állományra
vonatkozóan
(szerző saját szerkesztése)

Az azonban még mindig kérdés marad, hogy a jelentkezők tisztában vannak-e a hivatásos lét irányába vezető út – a tisztjelölti élet – erőpróbaival, így a Rendészettudományi Karon folyó képzés, rendészeti felkészítés tartalmával.¹⁹²

¹⁹¹ A tisztjelöltek közvetlen környezetében található, hivatásos szolgálati jogviszonyban álló hozzátartozók többsége a rendőrség állományába tartozik (16 esetben), míg a továbbiak a NAV (8 esetben), az OKF (2 esetben), a Büntetés-végrehajtási Országos Szervezete (2 esetben), illetve a Honvédség (4 esetben) kötelékében teljesítenek szolgálatot.

Az alkalom tehát szülhet tolvajt, s miként Rákai fogalmaz, szülhet kritikust.¹⁹³ Olybá tűnik ugyanakkor, hogy a pénzügyőr tisztjelöltté válást – jellemzően – a céltudatos, tervszerű választás jellemzi. Esetükben az alkalmosság nem meghatározó, amely a szakmai elhivatottság, a pályára történő hatékony felkészülés tekintetében mindenképp elengedhetetlen.

A tudatos pályaválasztást ugyanakkor továbbra is beárnyékolja az előzetes informáltság hiánya. Ezen a területen tehát szükséges volna további fejlesztésekre, illetve az eddigi „toborzási” konstrukció alakítására a képzési intézmény, valamint a központi bevételi hatóság részéről.

Úgy vélem, a jövőben fontos volna mélyrehatóbb és szerteágazóbb módon vizsgálni továbbá a pénzügyőri pályára lépő tisztjelöltek motivációs bázisát. Ezek tükrében ugyanis nem csak a hivatásválasztást segítő-, hanem a pályán tartást lehetővé tevő stratégiák is fejleszthetők volnának. Ez utóbbi pedig épp olyan fontos kell, hogy legyen a rendészeti szerv, valamint a rendészeti felsőoktatásért felelős intézmény számára, mint a pályaválasztás mozzanata.

Felhasznált irodalom

- [1] BABBIE, Earl: *A társadalomtudományi kutatás gyakorlata*. Balassi Kiadó, Budapest, 2008.
- [2] BACSÓ Béla: „Herkules válaszüton (akarat és döntés). In. Laczkó Sándor (szerk.): Lábjegyzetek Platónhoz 9. – Az akarat. Pro Philosophia Szegedi Alapítvány – Magyar Filozófiai Társaság – Státus Kiadó, Szeged, 2011. pp. 11-19.
- [3] BALASSA Bence: *Egy dicstelen történet – A dehumanizáció karrierje a XX. században*. In: Polgári szemle 13 (1-3), 2017.
- [4] BALASSA Bence: *Gott ist tot – A metafizika mint fenomén – krízis és ellenmozgás*. In. Kellék, filozófiai folyóirat. 55. szám, Kolozsvár-Nagyvárad-Szeged, 2016.
- [5] BÁRDOSI Vilmos – KISS Gábor: *Közmondások. 300 magyar közmondás és szójárás betűrendes értelmező dióhéjszótára*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2005.
- [6] FEJÉR Noémi: *Áttekintés a pályaaorientáció témakörében megjelent bibliográfiáról*. Életpálya-tanácsadás, 2 (5-6) 2010.

¹⁹² SZABÓ Andrea: Sub pondere crescit palma, avagy a pénzügyőr tisztjelölt erőpróbája. In: Dobák Imre – Hautzinger Zoltán (szerk.): Szakmaiság, szerénység, szorgalom. Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére. Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2018. pp. 608-609.

¹⁹³ RÁKAI Orsolya: *Uszályok, viszályok, muszájok*. In. BUKSZ, 17 (3) pp. 210-219., 2005., 210.

- [7] HEGYI-HALMOS Nóra: *Az iskolai pályaorientáció szerepe és gyakorlata a hazai köznevelési intézményekben. A pedagógusok vélekedései a pályaorientáció iskolai szerepéről a gimnáziumokban.* Disszertáció, Kézirat, Budapest, Eötvös Lóránd Tudomány Egyetem, 2016
- [8] KUTOR Eszter: *Közhelyszótár.* In. Iskolakultúra, 15 (5) pp. 130-133., 2005.
- [9] MAGASVÁRI Adrienn: *"Pénzügyőrt keresünk... De milyen legyen?" Az EU vámügyi kompetencia-keretrendszer.* Magyar Rendészet, 16 (3) 2016.
- [10] RÁKAI Orsolya: *Uszályok, viszályok, muszájok.* In. BUKSZ, 17 (3) pp. 210-219., 2005
- [11] SCHÜTTLER Tamás: *A pályaválasztás indítékainak vizsgálata.* Doktori disszertáció (Szegedi Tudományegyetem) Kézirat, Szeged, 1983.
- [12] STEINBERG, Laurence – LAMBORN, Susie D. – DARLING, Nancy – MOUNTS, Nina S. – DORNBUSCH, Sanford M.: *Over-Time Changes in Adjustment and Competence among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Families.* In. Child Development, 1994/65, pp. 754-770., 1994.
- [13] SZABÓ Andrea: *Sub pondere crescit palma, avagy a pénzügyőr tisztjelölt erőpróbája.* In: Dobák Imre – Hautzinger Zoltán (szerk.): *Szakmaiság, szerénység, szorgalom. Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére.* Dialóg Campus Kiadó. Budapest, 2018. pp. 608-609.
- [14] SZENTES Erzsébet: *A pályaszocializáció felsőoktatási lehetőségeinek vizsgálata.* Disszertáció, Kézirat, Eger, Eszterházy Károly Főiskola Neveléstudományi Doktori Iskola, 2016.
- [15] SZILÁGYI Klára: *A fiatalok és felnőttek pályaorientációs és karrierépítési készségeinek szintje, fejlesztésének lehetőségei.* Budapest, Nemzeti Felnőttképzési Intézet, 2015.
- [16] OLTEANU Lucián Líviusz: *A pályaválasztás rendszerelméleti nézőpontból.* In. Iskolakultúra, 25 (9) pp. 45-55., 2015.

Hudák Krisztina: A vámszakmai munka szerepe és fejlesztési lehetőségei a kulturális javak védelme érdekében

Az árucsempészet egyik fajtája a műtárgycsempészet, amelyek sok esetben nem szakmai kvalitásuk, kiemelkedő minőségük, vagy egyediségük révén képviselnek komoly értéket, hanem történeti értékük miatt. A kulturális javak korának és értékének megállapítása szakértő munkája, az illegális forgalom figyelése, illegálisan mozgó műtárgy kiszűrése azonban a nyomozó hatóságoknak, így a NAV-nak is kihívást jelentő feladata.

A kulturális javak eltulajdonítása, illegális szállítása és értékesítése a jogellenes cselekmények sorába tartozik, de nincs könnyű dolguk a hatóságoknak az áruk kiszűrésében. A kulturális javak körébe igen változatos tárgytipusok tartoznak: érmék, sokféle technikával készült festmények, rajzok, szobrok, bútorok, hangszerek, antik könyvek, kéziratok, oklevelek, régészeti tárgyak, őskövületek és őslénycsontok, porcelán és más anyagból készült tárgyak, valamint régészeti korú (Magyarországon 1711 előtti) és későbbi korokból származó, történeti értékénél vagy művészi kidolgozottságánál fogva értékes tárgyak. Mindezt ráadásul – ritka kivételtől eltekintve – tisztítatlan vagy szándékosan feldarabolt formában látja a nyomozóhatóság tisztje.

Nemzetközi fellépés a kulturális javak csempészete ellen

Az UNESCO kijelölése szerint 2018 a Kulturális Örökség Európai Éve (röviden EYCH 2018).¹⁹⁴ A kulturális év egyik első eseménye volt a párizsi UNESCO székházban 2018. március 20-21.-én megrendezett *“Engaging the European Art Market in the fight against the illicit trafficking of cultural property”* elnevezésű konferencia. Ezen a résztvevő diplomaták megfogalmazták az EU nagyobb szerepvállalását, a köz- és magán műtárgypiac közötti szorosabb együttműködést, valamint a témával kapcsolatos igazságügyi, bűnügyi és vámügyi intézkedések és oktatás szorosabb harmonizációját. Napjainkban előnyös színben tünteti fel a gazdag államokat, ha nagy összeget áldoznak valamely fejlődő ország kulturális

¹⁹⁴ <http://www.unesco.org/new/en/brussels/eych-2018/>, https://europa.eu/cultural-heritage/about_en (letöltés ideje: 2018. április 22.)

örökségének védelmére, megóvására,¹⁹⁵ de ezek mellett rendészeti intézkedésekre is egyre inkább szükség van. A nemzetközi műtárgypiac éppen olyan jövedelmező, mint a fegyver, a drog vagy a hamisítványok piaca és jelenleg is növekvő tendenciát mutat.¹⁹⁶ Mivel az illegális műtárgy-kereskedelem az első öbölháború kitörése óta egyre riasztóbb méreteket ölt, a nemzeti és nemzetközi fellépés ellen egyre sürgetőbb feladatává vált minden ország hatóságainak, amely feladat beépült az európai bűnüldöző szervezetek tevékenységi körébe.¹⁹⁷

A kulturális javak illegális kereskedelme tipikusan nemzetközi jellegű probléma. Természetesen a nemzetközi jellegű problémák ellen történő hatékony fellépés is csak nemzetközi jellegű lehet, amelynek alapvető kiindulópontja az egyes országok közötti irányelvi és eljárásjogi szintű jogharmonizáció.¹⁹⁸ A kulturális javak illegális értékesítése, különösen külföldön, a legritkább esetben köthető magányos elkövetőhöz; a tárgyak már Magyarországon szervezett bűnözői csoportok kezébe kerülve indulnak el új tulajdonos-kereső útjukra. Emiatt a kulturális javak feketepiacja besorolható a szervezett bűnözés tevékenységi körébe, amelyben a megrendelők, a közvetítőként jelenlévő műtárgykereskedő, az éles szemű ócskás, a beszerzett szállítmányozó, a fémkeresős, a sírrabló, rosszabb esetben a szemet hunyó helyi rendőr, polgárőr, mezőőr vagy muzeológus egyaránt helyet kaphatnak. A bűnügyi besorolásban is a szervezett bűnözés körébe tartozik: az Europol éves SOCTA-jelentésében 2017-ben is szerepel, még hozzá kiemelt súllyal szerepelnek az illegálisan mozgó javak, amelybe beletartoznak a kulturális javak is.¹⁹⁹ A műtárgypiac fenyegetettségi szintje tehát jelenleg is igen magas. Az egyik legnagyobb nemzetközi rendészeti kapcsolatokat bonyolító szervezet, az Interpol éves kimutatásai szerint az elmúlt években éves szinten rendre kb. 4-6 billió dollár értékű, státusza szerint illegálisan mozgó

¹⁹⁵ Pl. az USA Nigériában: <https://ng.usembassy.gov/u-s-mission-nigeria-announces-2018-funding-opportunity-cultural-preservation/> és <http://sunnewsonline.com/u-s-announces-116000-for-preservation-of-nigerias-cultural-heritage/> (letöltés ideje: 2018. április 24.)

¹⁹⁶ [https://www.interpol.int/Crime-areas/Works-of-art/Works-of-art;SOCTA_2017_48.file:///C:/Users/CHR/Downloads/report_soc2017_1%20\(1\).pdf](https://www.interpol.int/Crime-areas/Works-of-art/Works-of-art;SOCTA_2017_48.file:///C:/Users/CHR/Downloads/report_soc2017_1%20(1).pdf) (letöltés ideje: 2015. április 27.)

¹⁹⁷ Pl. az Airpol feladatai között szintén szerepel a reptéri rendészet között a bűncselekmények elkövetésének megakadályozása, amelybe a csempészet is beletartozik. <https://www.airpoleuropa.eu/node/3> A Tispol az utakon történő bűnelkövetések között a közúti áruszállítás, valamint a magán szállítást érintő csempészzettel is foglalkozik. <https://www.tispol.org/about/tispol> Az Aquapol feladatai közé tartozik a vízi úton történő árucsempészet visszaszorítása is. <https://www.aquapol-police.com/> A Railpol feladatai között szintén helyet kapott az árucsempészet kiszűrése. Minden év tavaszán megrendezik a 24 órás Rail Action Day-t, amelyre idén márciusban is sor került. [https://www.railpol.eu/site/8C92F443905B1A32C125821D0053104D/\\$FILE/PRESS%20RELEASE%2015th%2024BLUE.pdf](https://www.railpol.eu/site/8C92F443905B1A32C125821D0053104D/$FILE/PRESS%20RELEASE%2015th%2024BLUE.pdf) A hazai akcióban, legalábbis 2015-ben, amelynek híre a sajtóban is megjelent, a NAV szamebrei is részt vettek. <http://www.police.hu/hu/hirek-es-informaciok/legfrissebb-hireink/kozrendvedelem/a-railpol-akcio-eredmenyei> (letöltés ideje: 2018. április 26.)

¹⁹⁸ Vö. BAKAI 2016. 29-31.

¹⁹⁹ <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/serious-and-organised-crime-threat-assessment> (letöltés ideje: 2018. április 29.); Istranovszki – Kenedli 2007. 76.

műtárgy van jelen a nemzetközi piacon, bár a feketekereskedelem tetten érése és számarányának becslése igen nehéz.²⁰⁰

Az 1968. július 1.-én megkötött Vámunió a hajdani Európai Gazdasági Közösség tagállamai között elindította Európában a kereskedelem addig soha nem látott szabadságát és ma is az európai közigazgatási szolgáltatások egyik legfontosabb eleme. Ezzel a szabadsággal azonban nagy felelősség is szakadt a hatóságok nyakába, mert a szabad mozgás az illegális árumozgást is megélénkítette.²⁰¹ Az 1970. évi UNESCO egyezmény²⁰², majd az 1995. évi UNIDROIT egyezmény²⁰³ szintén tárgyalja ezt a témakört. A 2005 májusában megkötött Prümi Szerződés többek között a határokon átnyúló bűnözés leküzdéséért kötött meg.²⁰⁴ 2006-tól a Svéd Kezdeményezés nyomán a bűnügyi információcsere leegyszerűsödő eljárása ezt a folyamatot még inkább megkönnyíti. A JIT-ek egyre növekvő száma annak eredménye, hogy a nemzeti és nemzetközi hatóságok a hatékonyság érdekében keresik a gyorsabb, egyszerűbb engedélyeztetési eljárásokkal dolgozó együttműködési kereteket. Jelenleg az 1967-es I. Nápolyi Egyezményt felváltó, szorosabb együttműködést lehetővé tevő ún. Nápoly II. Egyezmény szellemében (1997. december 18., hatályba lépése 2009. június 23.) az uniós vámszervek kölcsönösen jogsegélyt és más segítséget nyújtanak egymásnak, valamint együttműködnek egymással. Az Egyezmény kifejezetten nevesíti a kulturális javak védelme érdekében történő, határokon átnyúló együttműködés fontosságát.²⁰⁵ 1990. november 8.-án Strasbourgban az Európai Tanács többek között a bűncselekményből származó dolgok felkutatását, lefoglalását és elkobzását illetően elfogadott egy egyezményt.²⁰⁶ Az 1993-as Maastrichti Szerződés a III. Pillér megalkotásával a belügyi- és igazságügyi együttműködés területére is kiterjesztette az Európai Közösségek hatáskörét. Az államközi jellegű együttműködési területek közé tartozik többek között a vámügyi együttműködés, a nemzetközi méretű csalások és a szervezett bűnözés elleni fellépés.²⁰⁷

A nemzetközi műtárgycsempészet felderítésnek nagy lendületet adhat az integrált bűnügyi szemléletmód. Az elektronikusan vezetett két és többoldalú vám- és bűnügyi

²⁰⁰ <https://news.artnet.com/market/art-theft-interpol-database-1261133> (letöltés ideje: 2018. április 22.)

²⁰¹ BAKAI 2014. 119-120., 123.

²⁰² <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/illicit-trafficking-of-cultural-property>

²⁰³ <https://www.unidroit.org/english/conventions/1995culturalproperty/1995culturalproperty-e.pdf> (letöltés ideje: 2018. április 22.)

²⁰⁴ Magyarország a 2007/CXII.tv.-ben implementálta 2007. decemberében.

²⁰⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l33051&from=EN> (letöltés ideje: 2018. április 30.)

²⁰⁶ Magyarország implementációja csak 10 évvel később, a 2000-évi CI. tv. keretében történt meg. Nagy – Várdaí 2015. 106-107.

²⁰⁷ NAGY – VÁRDAI 2015. 90-91.

adatszerék számos kockázatra és összefüggésre hívják fel a figyelmet.²⁰⁸ Ennek szelleméhez nemcsak integráltan működő rendészeti, nemzetközi és nemzeti vámügyi és rendőri együttműködések, hanem joint operation típusú akciókat lebonyolító integrált bűnügyi felderítés is hozzá tartozik, amely a határokon átnyúló bűnözési formák elleni küzdelemben jóval nagyobb sikereket ér el mint korábban. Ennek eredményei többek között az Athena, majd a nagyon sikeres Pandora műveletek.²⁰⁹ A Pandora I. művelet 2016 novemberében Európában nagyon biztató kezdésnek bizonyult.²¹⁰ Az Athena II.²¹¹ azonban egy 81 ország részvételével zajló, globális méretű vámügyi és rendőri együttműködés volt 2017 októbere és decembere között, amelynek keretében mintegy 41 ezer illegalitásban rejtőző kulturális javat sikerült lefoglalni. Részben párhuzamosan zajlott vele (2017. nov.20-30. között egy közös cselekvési fázisban) a szintén a műkincs kereskedelem ellen irányuló, regionális Pandora II. művelet (2017.október-december), amelyet az Europol, az UNESCO és a Vámigazgatások Világszervezete (World Customs Organisations, WCO) koordinált a ciprusi rendőrség és a spanyol Guardia Civil vezetése alatt.²¹² Az összehangolt akciósorozatok mindegyik esetben kimagasló eredményekkel jártak. Mindez jól mutatja, hogy a határokon átívelő jellegű illegális tevékenység elleni küzdelem szoros nemzetközi, nemzeti és koordináló szerepű nemzetközi hatóságokon egyaránt átívelő, szakértőkkel dolgozó összefogást kíván az eredményesség eléréséhez. Szakértőket az Athena II. és a Pandora I-II. műveletek során egyaránt igénybe vettek, csakúgy mint az illetékes közigazgatási szervek segítségét.²¹³

Az Interpol és különösen az engedélyeztetési eljárásokban az Interpolnál némileg gyorsabb európai uniós rendészeti ügynökség, az Europol,²¹⁴ valamint az 1999 májusától működő SECI, majd 2011.őszétől jogutódja, a SELEC is koordinál joint műveleteket. A joint nyomozások száma egyértelmű növekedést mutat a SELEC tagállamok között az elmúlt tíz évben.²¹⁵ Az integrált szemléletmód terjedésének jeleit mutató rendőri és igazságügyi

²⁰⁸ BAKAI 2016. 17-19.

²⁰⁹ <https://www.europol.europa.eu/activities-services/europol-in-action/operations/operation-athena-ii> (letöltés ideje: 2018.április 30.); <https://www.interpol.int/News-and-media/News/2018/N2018-006> (letöltés ideje: 2015.április 28.)

²¹⁰ amelyben Magyarország sajnos nem vett részt. <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/3561-artefacts-seized-in-operation-pandora> (letöltés ideje: 2018.április 28.)

²¹¹ Hasonló razzia-szerű akció volt Európában korábban az Athena I., amely az illegális pénzmozgások és pénzmosás koordinált megfigyelésére és kiszűrésére irányult 2010. áprilisában.

²¹² <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/over-41-000-artefacts-seized-in-global-operation-targeting-illicit-trafficking-of-cultural-goods> (letöltés ideje: 2018.április 29.) A SOCTA 2017-es jelentése egy másik időpontot ad meg a 2017-es évre a Pandora műveletet illetően, egy 2017.januári időszakot. SOCTA 2017 48. [file:///C:/Users/CHR/Downloads/report_soccta2017_1%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/CHR/Downloads/report_soccta2017_1%20(1).pdf) (letöltés ideje: 2018.április 27.)

²¹³ uo.

²¹⁴ NAGY – VÁRDAI 2015. 74.

²¹⁵ http://www.selec.org/p253/Joint_Investigations (letöltés ideje: 2018.április 30.)

együttműködések keretében 2002-től szaporodni kezdtek a JIT-ek (Joint Investigation Team). A munkacsoportok egyike az Európai Unió Tanácsa mellett működő Vám-együttműködési tanácsi munkacsoport (CCWP), amely elvileg a különleges/érzékeny áruk körébe tartozó műtárgycsempészetet is figyeli közös vámműveletek (Joint Customs Operation, JCO) és közös rendőri és vámügyi műveletek (Joint Customs Police Operation, JPCO) keretében.²¹⁶ Az illegális kereskedelem elleni fellépés keretében²¹⁷, a PEKOM elnevezésű bolgár-török bűnügyi együttműködés során, hosszas kétoldali egyeztetések után egy teljes szervezett bűnözői csoportot szűrtek ki 2016-ban és 2017. elején, amelyben több ezer db, több millió euro értékű elsősorban fémkeresős tevékenységből és sírablásból származó kulturális javak, elsősorban régészeti korú fémtárgyak, bronzmécsesek, pénzek, kanalak, keresztek, különleges alakú ötvöstárgyak értékesítésére készültek. A tettenérés egy franciaországi aukciós házban történt, majd mintegy 30 főt tartóztattak le Bulgáriában és Törökországban.²¹⁸

Egy-egy akció még az aktívan a műveletben részt nem vevő országok, pl. sajnálatos módon Magyarország, nyomozó hivatalai számára is értékes információval szolgálhat a csempésztútvonalakat és az elkövetési módokat illetően.²¹⁹ Ehhez néhány jellemző aspektust valamint esettanulmányt szeretnék az alábbiakban kiemelni.

Jellemző elkövetési módok a kulturális javak illegális tárolásával és mozgatásával kapcsolatban

A vámhatóságok eleinte csak a „klasszikusan” felismerhető műtárgyak kiszűrésére fordítottak figyelmet, ezek az általában a keretükből kivágott és összetekert állapotú festmények, az antik márványszobrok²²⁰, görög vázák, aranypénzek, nemesfém tárgyak. Ezek a tárgytipusok a mai napig kedvelt csempészáruk: a Pandora II. művelet során tavaly ősszel egy brazil turista kézitáskájában találtak egy antik márványfejet az argentin vámosok; valamint ugyanekkor került foglaltak le a párizsi Gard du Nord-on egy Londonba induló nemzetközi vonaton egy elloptott festményt.²²¹

²¹⁶ BAKAI 2014. 121.

²¹⁷ http://www.selec.org/m115/Operational_Activities (2018. április 30.)

²¹⁸ <http://www.selec.org/p659/28+February+2017> ; <http://www.selec.org/p670/07+June+2017> (letöltés ideje: 2018. április 30.)

²¹⁹ BAKAI 2016. 21.

²²⁰ <https://www.nytimes.com/1985/01/15/arts/customs-service-recovers-3-art-works-stolen-in-europe.html>

²²¹ <https://www.interpol.int/News-and-media/News/2018/N2018-006> (letöltés ideje: 2017. április 27.)

A tárgyak utaztatása

A kulturális javak csempészetének elemzésekor megkülönböztetünk kibocsátó országokat (a legfontosabb jelenleg a régi forrásországok, Törökország, Irán mellett ma Líbia, Szíria, Irak, Afganisztán), célországokat (a legfontosabbak: Európai Unió, arab államok, Kína, Japán, USA), valamint tranzit országokat.²²² Emellett külön meg kell nevezni azokat a piaci változásokra szinte azonnal reagáló országokat, ahol a leggyakrabban idéznek elő az árun 1. változást (pl. elefántcsont kész áruvá faragása, vagy a szállításhoz szükséges álcázás kialakítása a keresett, utaztatásra váró tárgyon, valamint a tárgy darabolása a feltűnésmentes szállítás érdekében), vagy 2. jó minőségű, méretarányos hamisítványokat állítanak elő. Ezek az országok elsősorban és kiemelkedően Kína, valamint közel-keleti és távol-keleti országok.

A gyakran csak szakértő számára kiszűrhető hamisítványipar (pl. az alapanyag, vagy festékanyag nem korhű, a mintázat kompozíciója elcsúszott, nem értelmezhető, a felirat nem olvasható) és az árucsempészet tartósan ígérkezik, emelkedő volument mutat a kibocsátó országok tartós instabilitása, a helyi rendvédelmi szervek gyengesége vagy hiánya miatt. A profit egy kis részével, amelyet más bevételi forrásokhoz képest a SOCTA alacsonynak ítél meg,²²³ akár terrorista szervezeteket is támogathatnak a műtárgycsempészettel foglalkozó szervezett bűnözői csoportok, azért a problémát komolyan kell venni.

Európa szerepe és súlya az arab és a kínai műtárgypiac fellendülésének ellenére a műtárgypiacon még mindig rendkívül hangsúlyos. A tavalyi évre vonatkozó adatok szerint a legnagyobb forgalmat lebonyolító exportőrként és a második legnagyobb importőrként van jelen a nemzetközi műtárgypiacon.²²⁴ Ez azt jelenti, hogy mind az Európába befelé, mind az onnan kifelé távozó forgalom igen jelentős. Évi 14-16 billió dollár jelenleg a legális európai műkincsforgalom (licit vagy értékebecslés utáni értékesítéssel), A nem legálisan, azaz a feketepiacon mozgó műtárgyak forgalma túlnyomó többségében beolvad a szervezett bűnözésbe, a pénzmosás, valamint a terrorizmus finanszírozásával összefüggő pénzmozgások magasan tartják az árakat. Az illegális műtárgy-kereskedelem ma is egy olyan terület, ahol

²²² SOCTA 2017. 48. In: [file:///C:/Users/CHR/Downloads/report_socta2017_1%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/CHR/Downloads/report_socta2017_1%20(1).pdf) (letöltés ideje: 2018.április 27.)

²²³ SOCTA 2017. 48. In: [file:///C:/Users/CHR/Downloads/report_socta2017_1%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/CHR/Downloads/report_socta2017_1%20(1).pdf) (letöltés ideje: 2018.április 27.) Ezt a „kis mértékű profitot” a SOCTA-jelentésben („... *the profits achieved from cultural goods trafficking for these organisations are thought to be low compared to other revenue streams.* „) kissé elbagatellizálnak érzem, tekintettel arra, hogy másutt közel azonos súlyúnak tekinti a kutatás a műtárgycsempészet volumenét a drog- és a fegyverkereskedelemmel.

²²⁴ <https://en.unesco.org/news/unesco-eu-and-art-market-together-ramp-fight-against-illicit-trafficking-cultural-objects> (letöltés ideje: 2018. április 22.)

egyes országokban, sajnos hazánkban is, a témával kapcsolatos ismeretek hiánya – hiszen a műtárgy nemcsak festmény lehet – kedvez a zavarosban való halászásnak.

A kibocsátó országok: fosztogatás és megrendelésre lopás

Bár napjainkban nagy lendületet kapott a múzeumi szférában az ún. repatriáció folyamata, a magángyűjtőknél azonban éppen ellentétes folyamat figyelhető meg; a korábbinál jóval több, befektetni kívánó nyugati vásárló kb. 2003 óta folyamatosan erős, szárnyaló konjunktúrát tart fenn.²²⁵ Mivel a műkincspiac más piacokhoz hasonlóan jól beárazott és egyes tárgytípusok eladása extraprofittal kecsegtet, a biztos bevétel miatt gyakran tulajdonítanak el tárgyakat megrendelésre.²²⁶ A műkincsekben rendkívül gazdag Közel- és Közép-Keleten továbbá Észak-Afrikában: Afganisztánban, leginkább 2001, Irakot illetően 1991 eleje, az első öbölháború kezdete, de még inkább 2003 tavasza, a Maghreb-országokban 2011, az arab tavasz kezdete, Szíriában pedig kb. 2011 nyara előtt, ahogyan Kalla Gábor asszirológus fogalmazott egy interjúban, „a tekintélyelvű rendszerek nagy figyelmet fordítottak a kulturális örökség védelmére”. Az iszlám Állam ehhez képest „pusztítással és brutalitással” biztosította magának a folyamatos médiajelenlétet. A lakosság elleni brutalitásként, mint egyfajta háborús bűnként jelent meg a kulturális örökség pusztítása, azonban a látványos műemlékpusztítás egy olyan parván, amely mögött az illegális ásatásokból szerzett, vagy ásatási raktárakból rabolt tárgyak kereskedelmének ideológiai szempontból cinikus támogatása és megadóztatása áll.²²⁷

Tanulságos történet ebben a témakörben a Hobby Lobby-ügy. Az amerikai cég képviselői 2003-hoz képest egészen későn, csak 2009-ben kapcsolódtak be – természetesen illegálisan –, a 2017 novemberében Washingtonban megnyíló új Biblia Múzeumba (amely egyébként a Hobby Lobby tulajdonos-családjának egy nonprofit magánvállalkozása; az alapító a Hobby Lobby alapítójának fia), jól illeszkedő tárgyakat keresve az iraki és izraeli feketepiacon. A Közel-Keletről érkező, jellegzetes tárgyfajtákkal foglalkozó csempészet 2003

²²⁵ Elsősorban a 19. század gyarmati háborúi után a katonai erőfölényben lévő gyarmattartó csapatok a világ nagy múzeumaiba számos értékes lelettel és leletegyüttessel tértek haza. Az elmúlt évtizedben felgyorsult a kulturális gesztusgyakorlás és a repatriáció folyamata, amelynek során látványos kiállításokat szerveznek a tárgycsoport köré, vagy ceremónia kíséretében visszaadják az anyaországnak. A témának nagy sajtóvisszhangja van, számos cikk és tanulmány született róla. Pl. <https://www.theartnewspaper.com/news/v-and-a-opens-dialogue-on-looted-ethiopian-treasures> (letöltés ideje: 2018. április 21.); <http://www.okayafrica.com/the-history-politics-of-african-art-repatriation/> (letöltés ideje: 2018. április 26.)

²²⁶ https://www.theartnewspaper.com/news/chinese-antiquities-stolen-in-raid-on-bath-museum?utm_source=daily_april19_2018&utm_medium=email&utm_campaign= (letöltés ideje: 2018. április 26.)

²²⁷ http://archiv.magyar-muzeumok.hu/muhely/3089_%E2%80%9Emindenki tudja a szakmában hogy honnan szarmaztak azok a tárgyak%E2%80%9D (letöltés ideje: 2018. április 22.)

óta egészen kiemelt figyelmet kap²²⁸ az FBI szakcsoportjának (FBI Art Crime Team) munkájában, ezért nagy kockázattal járt a javak szállítása az Egyesült Államokba, amibe bele is buktak. 2017 és 2018 tavasza között zajlott az ügy nagy nyilvánosságot kapott bírósági szakasza, amelyben a cégnek egy 3 milliós USD bírság megfizetése mellett vissza kellett szolgáltatnia az eltulajdonított kulturális javakat az iraki kormánynak. A 2010-ben vásárolt, az Egyesült Arab Emírségeken át csempészett, mintegy 450 ékírást tartalmazó hamis eredetpapírokkal és tárgyleírással került az USA-ba, törökországi és izraeli eredetmegjelöléssel. Annak ellenére folytatta a cég a vásárlást, hogy saját szakértője és az ügyvédek is felhívták a származási papírok meghamisításának jogi kockázatára a tulajdonosok figyelmét. 2017 tavaszán az izraeli rendőrség öt műkincskereskedőt tartóztatott le, amivel ezzel lezárult az ügy nyomozati szakasza. A Hobby Lobby ügy azt mutatja, hogy nagyon nehéz, szinte lehetetlen nagyobb mennyiségben egy ilyen keresett és közismert témát (sumer, asszír, babiloni, stb.) csak hamis papírokkal álcázva eladni, és rögtön nyilvánossá tenni (nyilvános múzeumba helyezni). Még akkor is, ha a tárgyak egy hangsúlyozottan felekezetszemleges, kiemelkedő technikai színvonalú, új múzeumba kerülnek, olyan helyre (főváros, a kormányzati negyed közelében) és olyan kormányzati ciklusban (konzervatív republikánus), amely határozottan támogatja a bibliai témát. A nemes máz, a cél nagyszerűsége nem tudta elfedni a nyilvánvaló csalást, amelynek túrése önmagában kínos lett volna egy ilyen illusztris környezetben.²²⁹ A CBP (U.S. Customs and Border Protection) tisztje természetesen azonnal kiszúrta az álcázás nélküli tárgyakkal lévő, szándékosan helytelen eredetmegjelölést, amint arra a cég saját szakértője már előre hasztalan figyelmeztetett. A Hobby Lobbynek összesen 5500 db különféle tárgy elkobzásával, majd visszaadásával járó, határozottan dilettáns műtárgyas fiaskója külön wikipédia szócikket érdemelt ki.²³⁰

Gyors szállítások és/vagy hosszú pihentetések

A tárgy megszerzését nagyon gyors értékesítés vagy hosszú pihentetés is követheti, mindegyikre számos példa van az esetek között. Talán a magányos elkövetőkre jellemzőbb a hosszú pihentetés, éppen a lebukástól való félelem miatt, míg a szervezett bűnözői körben elkövetett eltulajdonítást az azonnali értékesítés, a gyors profitra való törekvés motivál.

²²⁸ <https://www.fbi.gov/investigate/violent-crime/art-theft/fbi-top-ten-art-crimes/iraqi-looted-and-stolen-artifacts> (letöltés ideje: 2018. április 20.)

²²⁹ https://web.archive.org/web/20150923201104/https://www.washingtonpost.com/opinions/2015/09/04/f145def4-4b59-11e5-bfb9-9736d04fc8e4_story.html (letöltés ideje: 2018. április 20.)

²³⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Hobby_Lobby_smuggling_scandal . További irodalommal. (letöltés ideje: 2018. április 20.)

Gyakori, hogy egy gyors eladás után hosszú ideig pihen az áru, és 30-50 év múlva bukkan fel újra.

A világ legszélesebb körben kedvelt antikvitásait a nagymértékű fosztogatások ellenére még mindig ontó Egyiptomban, a 2011. január 25.-én kitört forradalmat követően nőtt meg nagymértékben az illegális ásatások száma. Számos sajtóhír áll rendelkezésre a csempészek elfogásáról. Nemrég éppen egy Egyiptomból Franciaországba tartó egyiptomi utast fogtak el a kairói nemzetközi reptéren, aki 329 db antik pénzt csempészett volna ki a csomagjában.²³¹ Az egyiptomi turisztikai és antikvitás rendőri egység (Egyptian Tourism and Antiquities Police) a Fayyumi-oázisban illegális kereskedőknél, a gyűjtők körében igen kedvelt, kisméretű szolgaszobrocskákat, az usébtí szobrocskákat és a ritka kék mázas szobrokat foglalt le.²³² Egy másik esetben, 2017. júliusában az Antikvitásügyi Minisztérium (Ministry of Antiquities) egy boltjából próbálták meg 124 db antik tárgyat kicsempészni. 2016-ban olyan elkövetőket is elfogtak, akik a kamerák tanúbizonysága szerint a piramisokból kisebb darabokat törtek ki, majd turistáknak próbálták azokat értékesíteni.²³³

Szállítás: rejtetten utaztatás hamis papírokkal vagy a tárgy külső, kémiai-mechanikai álcázásával

Az illegálisan mozgatott kulturális javak utaztatása más anyagtípusokhoz hasonlóan gyakran történik hamis papírokkal, amelynek elkészítése bűnözői körökhöz köthető és szervezett szállítmányozókkal, közúti szállítójárművekkel együtt valósítják meg a cselekményt.²³⁴

Mozaikok, freskók

A mozaikok csempészetét illetően jellemző azok feldarabolása és akár a motívumonként történő értékesítés is.²³⁵ Éppen 2018. április elején jelentették be, hogy kereken negyven évvel az elrablása után, 2014-ben Londonban, Európa legnagyobb műtárgyas piacán próbált értékesíteni egy török műkereskedő egy ciprusi görög, 6. századi mozaikot. Pechére egy görög ciprióta műkereskedő végezte a tárgy hitelesítését. 1974-ben, Ciprus kettéosztása után számos kulturális örökségnek nyoma veszett a szigeten, amelyek

²³¹ <http://www.egypttoday.com/Article/2/48513/New-law-intensifies-penalties-for-antiquity-related-crimes> (letöltés ideje: 2018. április 24.)

²³² uo.

²³³ uo.

²³⁴ BAKAI 2016. 23.

²³⁵ http://archiv.magyar-muzeumok.hu/muhely/3089_%E2%80%9Emindenki_tudja_a_szakmaban_hogy_honnan_szarmaztak_azok_a_targyak%E2%80%9D (letöltés ideje: 2018. április 22.)

közül a Szent Andrást ábrázoló mozaik kereken 40 évig lappangott. A repatriáció négy éves folyamatának 50 ezer eurós költségét két ciprusi görög üzletember fedezte, és mint a görög ciprióta nemzeti örökség egyik fontos ereklyéjét nagy sajtóvisszhang kíséretében szállították haza.²³⁶ Élénk visszhangot váltott ki egy, a nyolcvanas években Franciaországba került egyiptomi, kiemelkedően jó állapotú öt freskótöredék esete is.²³⁷

Értékálló, drágakőből, féldrágakőből és nemesfémből készült tárgyak

Az értékes és ritka megmunkált antik kövek, mint a jade, vagy éppen az arany tárgyak, mindig jól eladhatóak a feketepiacon. Éppen idén április közepén törtek be egy angol múzeumba és tulajdonítottak el többek között aranyból és jade kőből készült antik kínai tárgyakat.²³⁸ A távol-keleti műtárgyak ára stabilan magas, mert a nyugati gyűjtők számára továbbra is kedvelt, emellett az elmúlt tíz évben megjelentek az igazán tehetős kínai gyűjtők is. Ezek a tárgyak a hozzá nem értő számára nemigen különböztethetőek meg a modern kori tucatárutól, gyakran rosszabb állapotúak is azoknál. Emiatt könnyű turista szuvenírként szállítani őket.

Értéktelen külső kialakítása festékekkel vagy különféle műanyag bevonatokkal

Különösen egyiptomi tárgyak esetében jelenik meg a csúnya, bővli-jellegű külső kialakítására való törekvés annak érdekében, hogy a bevonat alatt rejtőző, kimagasló művészi értékű tárgyat feltűnés nélkül szállítani lehessen.²³⁹

Darabolás

Szintén jellemzően az egyiptomi szarkofágoknál megfigyelhető – a feltűnésmentes szállítás érdekében – a múmiakoporsó feldarabolása. Így az akár egy kézításkában is szállíthatóvá válik.²⁴⁰

²³⁶ <https://wtop.com/world/2018/04/cyprus-regains-rare-orthodox-christian-mosaic-stolen-in-70s/#sthash.xvvzaYci.uxfs> (letöltés ideje: 2018. április 26.)

²³⁷ <https://www.theguardian.com/world/2009/dec/14/france-louvre-returns-egypt-relics> (letöltés ideje: 2018. április 22.)

²³⁸ https://www.theartnewspaper.com/news/chinese-antiquities-stolen-in-raid-on-bath-museum?utm_source=daily_april19_2018&utm_medium=email&utm_campaign= (letöltés ideje: 2018. április 26.)

²³⁹ <https://www.telegraph.co.uk/culture/3836319/Smuggled-ancient-sculpture-returns-to-Egypt.html> (letöltés ideje: 2018. április 22.)

²⁴⁰ <https://news.nationalgeographic.com/2015/04/150422-ancient-egypt-artifact-repatriation-looting-archaeology-smuggling-antiquities-mummy/>; <https://www.timesofisrael.com/smuggled-ancient-egyptian-sarcophagi-found-in-jerusalem-old-city-shop/> (2018. április 22.)

Picassók szökésben

Vannak olyan kiemelkedően keresett tárgytipusok, amelyekből annak ellenére, hogy nagyon sok eredeti készült, van kereslet és magas az ára. Tipikusan ilyenek például Picasso festményei, grafikái. Pablo Picasso hosszú ideig élt és rendkívül termékeny festőművész volt. Már életében megélt festményei árából, halála után pedig magasba szöktek alkotásai árai. Az IFAR 1300 ellopott Picasso festményről tudott 2015-ben.²⁴¹ Az IFAR a bünyügyi hatóságok számára ingyenesen nyújt adatokat az ellopott műtárgyakról, amelyet mindaddig őriz, amíg a tárgy vissza nem kerül eredeti tulajdonosához, így akár évtizedekig is. Ez rendkívül fontos, mert az ellopott műtárgyak gyakran 40 év pihentetés után tűnnek fel újra a piacon.

Antik tárgyak mint modern „kézműves tárgyak”

Néhány éve a FedEx-en keresztül, karácsonyi csomagban küldtek Belgiumból New Yorkba „kézműves tárgy” (art craft/toy) megjelöléssel egy 13-16 éve, egy párizsi múzeumból ellopott, 2,5 millió dollár értékű Picasso-festményt az amerikai vámhatóságok.²⁴² Tipikus megtévesztési mód a modern kézműves tárgyként való feltüntetés.

Antik elefántcsontnak mondott új készítésű áruk

Bár az elefántcsont-kereskedelem 1989 óta nemzetközi tilalom alá esik, 1997-től enyhítettek a tilalmon és engedélyezték Botswana-ból, Namíbiából és Zimbabwe-ből a régebben készült, „antik” elefántcsont-áruk kivitelét. Ezzel a kiskapuval sajnos újra fellendült az elefántcsont-kereskedelem, mivel minden újonnan készült elefántcsont árut antiknak minősítenek az eladók.²⁴³ Titkolni gyakorlatilag csak a nyers elefántcsontot és a készítés helyét kell, a készáru már antikként van eladva. Kambodzsai végcéllal egy Mozambikból induló hajó konténerébe, újrafeldolgozásra váró műanyag palack-bálák közé rejtett nagy mennyiségű tisztítatlan elefántcsontot még a mozambiki vámhatóságok fűlelték le 2018. április elején. Kambodzsában is elfogtak összehangolt hatósági akcióval egy Mozambikból Szingapúron át érkező hajót, közel 1 tonna elefántcsonttal és egyéb egzotikus állatcsonttal, bőrökkel megrakva. Az elefántcsont utaztatásának úti célja Kína.²⁴⁴

²⁴¹ <http://www.artloss.com/about-us> (letöltés ideje: 2015.április 27.); <https://www.theguardian.com/artanddesign/2015/feb/27/happy-christmas-stolen-picasso-posted-to-new-york-by-fedex> (letöltés ideje: 2015.április 27.)

²⁴² <https://www.theguardian.com/artanddesign/2015/feb/27/happy-christmas-stolen-picasso-posted-to-new-york-by-fedex> (letöltés ideje: 2015.április 27.)

²⁴³ Lemieux – Clarke 2009 451-471.; <https://www.theguardian.com/environment/2014/feb/13/elephant-slaughter-ivory-trade-us> (letöltés ideje: 2018.április 30.)

²⁴⁴ Egyes kutatások szerint csak az Afrikából származó vadállatcsontok és bőrök éves kereskedelme eléri az évi 23 billió dollárt, csak Délkelet-Ázsiában. <http://clubofmozambique.com/news/mozambique-customs-seize-a-ton->

Online piacok

A SOCTA 2017. évi jelentése külön kiemeli, hogy az ún. Darknet, az internet szövevényes világának szürke elektronikus piacán, mindenfajta tétel eladása, és az online hirdetések volumene is nőtt az elmúlt évben, így a kulturális javaké is.²⁴⁵ Magyarországon, de egész Kelet-Európában jellemző, hogy az eladásra kínált tételek nagyon rövid ideig, mintegy jelzésszerűen (jelezve a kvalitásos új áru érkezését) vannak fent a neten (gyakran olyan képpel, amit nem is árul), majd a partner (vevőjelölt) jelentkezése után azonnal leveszik a hirdetéseket. Hasonlóképpen jellemző, hogy az internetes csoportokban az új tárgyakkal büszkélkedő fémkeresős tagokat egy-egy agresszívabb, nagyban játszó (üzletelő) tag tettlegességgel fenyegeti, elsőrangú tárgyak képének feltevésével „megszégyeníti”, amelynek híre futótűzként terjed. Ezeknek a személyeknek a megfigyelése, kiemelése mindenképpen hasznos, mert általában nemcsak a műtárgyakban érdekeltek.

A hatóság mint gyűjtő

Nagyon nehéz és fajsúlyos kérdés, amikor maga a hatóság nem tartja be a törvényi szabályozást. Gyakorlatilag a legfejlettebb államokat – többek között az Amerikai Egyesült Államokat és az Európai Uniót – kivéve mindenhol probléma az a beidegződés, hogy az elfogott vagy a földből frissen előkerülő kulturális javakból a törvényes hatóság egyes tagjai elveszik a számukra szimpatikus darabokat. Erre sajnos tőlünk nem sokkal keletebbre a mai napig akad példa a vámszerveknél,²⁴⁶ de igaz ez az egykori keleti blokk országaira is,²⁴⁷ ahol éppen az elmúlt két évtizedben haltak/halnak ki az egykori „hatósági” gyűjtők, és mivel a család nem tudja legálisan egyben eladni a sokszor kifejezetten kvalitásos, nagy tárgyszámú gyűjteményt, kénytelen azt részleteiben, akár darabonként is külföldre juttatni. A rendészeti szervek számára minden határátkelőnél, bármely irányban várható ilyen jellegű darabok felbukkanása: ezek tisztított, sokszor restaurált tárgyak, zömmel helyi származásúak, de lehetnek (vannak) közöttük egykor a határátkelőhelyen eltulajdonított darabok is. Hiányoznak közülük az iraki és szíriai eredetű tárgyak, mert ebben az időszakban, a kilencvenes években

[of-ivory-destined-for-cambodia/](#) (letöltés ideje: 2018. április 23.), <http://clubofmozambique.com/news/breaking-cambodia-police-seize-nearly-one-tonne-of-ivory-shipped-from-mozambique/> (letöltés ideje: 2018. április 21.), <http://clubofmozambique.com/news/shipped-mozambique-tarnsit-china-ivory-worth-millions-uncovered-cambodia-bust/> (letöltés ideje: 2018. április 21.)

²⁴⁵ SOCTA 2017 22. In: [file:///C:/Users/CHR/Downloads/report_soccta2017_1%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/CHR/Downloads/report_soccta2017_1%20(1).pdf) (letöltés ideje: 2018. április 27.)

²⁴⁶ http://www.academia.edu/8363392/Metal_detecting_and_treasure_hunters_in_Moldova , a 35. oldalon. (letöltés ideje: 2018. április 20.)

²⁴⁷ Pl.: http://www.academia.edu/1455982/Metal_detector_users_and_archaeology_in_Poland_the_current_state_of_affairs (letöltés ideje: 2018. április 20.)

és előtte még nagyon jól működött ezekben az országokban a helyi műtárgyfelügyelet. Nagyon fontos, hogy ezek a minőségi tárgyak ne kerüljenek külföldre, mert külföldön nagyon nehéz, vagy lehetetlen már egykori származásukat bizonyítani. Éppen ezért helyzetüket – akár jogilag mintegy legalizálva, látogathatóvá téve az egykori gyűjteményt –, mindenképpen rendezni kellene minden kelet-európai országban, vagy a világ más részein. A múzeumi szféra számára a tárgyak helyben, az előkerülési országban tartása, ottani bemutatása kiemelten fontos, éppen a kulturális kontextus együttes értelmezése, a helyi kulturális örökség védelme miatt.

Adóelkerülés felsőfokon – műtárgyakkal

Az illegálisan vagy akár legálisan szerzett kulturális javaknak szabadkereskedelmi kikötőkben, konténeres raktárvárosokban való tárolása az adómegkerülés érdekében, mára mintegy nemzetközi népszokássá vált, a nagy és kis aukciós házak és a magángyűjtők körében egyaránt. A legnagyobbak, a svájciak méreteit illetően a Louvre igazgatója 2015-ben úgy nyilatkozott, hogy a svájci vámszabad területek konténerei a világ legnagyobb múzeumai.²⁴⁸

A „régis svájci gyűjteményből” származó tárgyaknak régóta gyanús híruk van a műtárgyakkal foglalkozó szakmákban.²⁴⁹ Genf esetében csaknem száz éve, de az elmúlt évtizedekben néhány más országban és városban is, a vámszabad területek megtakarítást hoznak és biztonságot nyújtanak a gyűjtők számára. Ezek a különleges szabadkikötők, szabadkereskedelmi zónák, raktárvárosok: Svájcban legkevesebb négy, valamint Szingapúrban (2010-től), Monacóban (2012-től), Luxemburgban (2014-től) és Newarkban (2015-től, USA, Delaware állam)²⁵⁰ és részben egyes ciprusi raktárak legalább részben olasz és orosz üzletemberek,²⁵¹ rosszabb esetben bűnözői csoportok, vagy ilyen jellegű kapcsolatokkal rendelkező gyűjtők érdekeltségébe tartoznak. A privát kézben lévő raktárak

²⁴⁸ <https://www.nytimes.com/2016/05/29/arts/design/one-of-the-worlds-greatest-art-collections-hides-behind-this-fence.html>; <http://www.bbc.com/news/entertainment-arts-38167501> ; <https://www.widewalls.ch/geneva-freeport-art-storage-freeports> (letöltés ideje: 2018. április 29.)

²⁴⁹ http://archiv.magyar-muzeumok.hu/muhely/3089_%E2%80%99Emindenki_tudja_a_szakmaban_hogy_honnan_szarmaztak_azok_a_targyak%E2%80%9D (letöltés ideje: 2018. április 22.)

²⁵⁰ <https://www.nytimes.com/2016/05/29/arts/design/one-of-the-worlds-greatest-art-collections-hides-behind-this-fence.html> (letöltés ideje: 2018. április 29.)

²⁵¹ Pl. Dmitrij M. Ribolovlev orosz gyűjtő Genfből Ciprusra helyeztette át gyűjteményét. <https://www.nytimes.com/2016/05/29/arts/design/one-of-the-worlds-greatest-art-collections-hides-behind-this-fence.html>; http://hvg.hu/kkv/20171124_dmitrij_ribolovljev_portre_oligarcha_orosz_as_monaco_leonardo_mukincs; <http://www.origo.hu/gazdasag/20170310-ribolovljev-nagy-bukasa-az-aukcio.html> (letöltés ideje: 2015. április 29.)

közül csak a genfiben 1,2 millió darabra becsülték 2015-ben a svájci hatóságok az ott tárolt műtárgyak számát. Sokat közülük évtizedek óta pihentetnek, némelyiket luxuskonténerekben. Nemcsak gyűjtők, hanem egy londoni aukciós ház tulajdonosa is tárol – bár saját elmondása szerint kicsit restelkedve – Svájcban így módon műveket, mintegy külső raktárként használva a vámszabad területet.²⁵² A változásért tett jogi erőfeszítések, az olasz hatóságok nyomozásai és néhány időszakos kiállítás az itt tárolt művekből megcsillantja a reményt a jövőbeni változást illetően.

A kulturális javak gyűjtése nemcsak a műértőket vonzza, hanem azokat a tőkebefektetőket is, akik értékálló, sőt, idővel értéknövelő, stabil befektetésbe szeretnék fektetni a pénzüket. A művészet és a kulturális örökség kereskedelmi árucikként való kezelése és tárolása szerencsére morálisan egyre szélesebb körben elfogadhatatlan.²⁵³ Mivel az adóelkerülés nagyon fontos szerepet játszik ezeknek a raktárvárosoknak a megjelenésében, még szorosabb nemzetközi és nemzeti adó és vám együttműködésre van szükség, többek között a WCO (World Customs Organization) és a partnerszervezetek között.

Mivel találkozhat a NAV a magyar utakon?

A fent felsorolt áruféleségekből bármelyikkel találkozhat a hatóság az utakon, mivel Magyarország jellegzetesen tranzit ország, amellet, hogy a feketepiacon jelen vannak a hazánkból illegálisan kikerült különféle kelendő tárgytipusok. Így elsősorban a magyarországi bronzkori kultúrákból származó, Nyugat-Európában jól eladható kardok, ékszerek, nagyméretű fémedények, római kori pénzek, ékszerek, fémtárgyak, népvándorlás kori ruhakapcsoló tűk, kardok, stb. vagy akár a 19. sz. második fele–20.század eleji festmények, valamint kisebb mértékben a magyar történelemhez köthető régészeti emlékek és más tárgytipusok. Általában véve elmondható, hogy a gyűjtői specializálódás mértéke miatt gyakorlatilag szinte mindenre van kereslet, de a magyar vonatkozású tárgyak ára valamivel alacsonyabb. Az eltulajdonított műtárgyak közül a régészeti korúak jelentős része nem kifejezetten magyar vonatkozású, és jól értékesíthető külföldön. A joghézagokat, valamint a múzeumi szakértőkben, a gyűjteményi raktározásban és a bűnügyi felderítésben lévő kapacitáshiányt kihasználva egy élénk „nemzeti feketepiac” van ma Magyarországon is, különösen a magyar régi pénzek piacát vagy a militáriákat (fegyverek, hadizászlók, stb.)

²⁵² <https://www.nytimes.com/2016/05/29/arts/design/one-of-the-worlds-greatest-art-collections-hides-behind-this-fence.html> (letöltés ideje: 2018.április 29.)

²⁵³ <https://www.nytimes.com/2016/05/29/arts/design/one-of-the-worlds-greatest-art-collections-hides-behind-this-fence.html> (letöltés ideje: 2018.április 29.)

illetően. Különösen a régészeti korú tárgyak és a festmények feketekereskedelmére jellemző a nemzetköziség, és a szervezett bűnözéshez, a nemzetközi csempészet más ágaihoz való kapcsolódás. Így a csempészetben is gyakran más tárgytípusokkal együtt jelenik meg.

Az EKÁER és a tranzitforgalom szűrése

Az Elektronikus Közúti Áruforgalom Ellenőrző Rendszer (EKÁER) bevezetése, amelynek során az áruforgalom átláthatósága érdekében tett lépések érdekében fizikai és elektronikus ellenőrzésekre is több lehetőség van a korábbiaknál, önmagában nem gyakorolt a kulturális javak illegális nemzetközi kereskedelme elleni fellépésre kedvező hatást, mivel a tranzitszállítások és az azokban részt vevő járművek nem tartoznak az EKÁER hatálya alá. Valószínűleg elhanyagolható lehet az az illegális kulturális javak témakörébe tartozó hazai eredetű árumennyiség, amelyet teherfuvarozás keretében akarnak külföldre vinni. A kiutaztatás gyakori módja a személygépkocsi vagy repülőgép segítségével (elsősorban a gyengébben vizsgált pozsonyi reptéren keresztül²⁵⁴) történő szállítás. A tranzit közúti teherforgalom ellenőrzésére továbbra is a váratlan közúti ellenőrzések maradtak.²⁵⁵ Egy ilyen módszer alkalmazásakor azonban műkincset találni vagy nagyon nagy szerencse vagy nagyon jó megérzés kérdése. Ilyen egészen kivételesen szerencsés alkalom volt az a 2016 szeptemberében történt eset, amelyről sajtóhírek csak 2017. február 8.-án jelentek meg.²⁵⁶

Nagyon fontos lenne, hogy Magyarországon is elkészüljön egy korlátozottan nyilvánosan is hozzáférhető, nagy felbontású, éles képeket tartalmazó online katalógus, amely a Magyarországon illegalitásban lévő legfontosabb műtárgyakat tartalmazza, és 3D-s technológiájú kép- és tárgyfelismeréssel rendelkezik.²⁵⁷ Az EKÁER-ben alkalmazott szállítmányszűrést érdemes lenne alkalmazni a műtárgycsempészet témakörére is. Ennek megfelelően, az EKÁER-hez hasonlóan kerülné sor az iránymutatások és műveleti terv

²⁵⁴ BUZINKAY Péter, a Műtárgyfelügyeleti Osztály osztályvezetőjének (Miniszterelnökség) szíves szóbeli közlését ezúton is köszönöm.

²⁵⁵ BAKAI 2016. 29.

²⁵⁶ Pl.: „Több mint száz, először ócskavasnak tűnő fém tárgy és 14 aranyérme került elő egy Litvániába tartó török kamion utasfülkéjének rakteréből, amikor a járművet szűrőpróbaszerűen ellenőrizték a NAV munkatársai az M5-ös autópálya egyik parkolójában – írta a Zsaru magazin. Az eset még tavaly szeptember végén történt, és azóta az ügyben eljáró Bács-Kiskun megyei nyomozók a Szépművészeti Múzeum asszisztens szakértője segítségével kiderítették: alsó hangon 100 milliót érő műkincsletről van szó. A megtalált kincs vélhetően egy illegális ásatáson került elő, valahol Törökországban, több ezer éves, és az Urartu nevű királyságból (a mai Törökország és Örményország területén a Kr. e. IX–VII. században létezett birodalomból) származik. A török sofőr, az orgazdasággal gyanúsított 51 éves Ugur C.-t elmondása szerint egy alkalmi ismerőse bízta meg, hogy szállítsa Lengyelországba a kincseket, és ott várja meg a „kontaktszemély” telefonhívását. A rendőrség tudomása szerint ilyen jellegű ókori csempészszállítást még sosem figyeltek le Európában.” <https://www.lokal.hu/2017-02-ocskavasnak-neztek-a-szazmillios-mukincset/> (letöltés ideje: 2018. április 27.)

²⁵⁷ file:///C:/Users/CHR/Downloads/Katalogs_Latvia%20ENG_090616_sk.pdf

kidolgozására, hazai és nemzetközi információcserékre, a szállítási útvonalak megfigyelésére, az információk kielemezésére, kockázatelemzés készítésére, majd a razzia jellegű beavatkozásokra. Ehhez azonban biztosan szükség lenne személyi állomány-fejlesztésre.²⁵⁸

Hol lehet utánanézni? – Bűnügyi nyilvántartások, az IFAR és társai

Az 1976-ban alakult, New York-i székhelyű privát szervezet, a The International Foundation for Art Research (IFAR) számítógépes adatbázisa, az Art Loss Register (ARL), az ellopott műtárgyak nemzetközi nyilvántartása. Emellett a témával foglalkozó, nemzeti és nemzetközi bűnügyi és közigazgatási szerveknek, szervezeteknek és számos múzeumnak a jogi előírások szerint van nyilvános vagy nem nyilvános adatbázisa a lopott műtárgyakról.²⁵⁹ Ezek közül azonban jó néhány hiányos, gyenge minőségű képeket tartalmaz vagy nem elég gyakran frissítettek az információi. Kíváncsú lenne, ha minél több országban, nálunk is elterjednének azok az olasz Leonardo-hoz²⁶⁰ vagy az Interpol WOA adatbázisához²⁶¹ hasonló, a hatósági munkát segítő számítógépes programok, amelyek az adott tárgyról készített kép beszkenyelése után kiadják a tárgytypus azonosítását, esetleges nyilvántartási státuszát. Az ilyen típusú programok használata minőségi ugrást jelent a hatósági munkában, ebben a témakörben, gyors és viszonylag pontos, emellett bárhol használható, ahová laptopot lehet vinni.

A képzés fontossága

Egy adott ország nemzetközi illegális piaca bármely szektorának felderítése, megismerése, majd ezek tudatos kiszűrése nagymértékben segíti az ország hatósága imázsának növelését is, és válaszlépésre készíti a feketepiac résztvevőit.²⁶² Ezért nemcsak érdekes, de hasznos, fontos megismerni, akár csak nyílt források, sajtóhírek áttekintésével is az elmúlt évek műkinccs-csempészetének tendenciáit. Mindez elősegíti a belső képzés

²⁵⁸ BAKAI 2016. 20-21.

²⁵⁹ A teljesség igénye nélkül: <http://icom.museum/resources/red-lists-database/>; <https://www.fbi.gov/investigate/violent-crime/art-theft/national-stolen-art-file>; <https://www.interpol.int/Crime-areas/Works-of-art/Database>; <http://mutargy.forsterkozpont.hu/>; <http://antik.szepmuveszeti.hu/kalypso>; http://antik.szepmuveszeti.hu/antik_gyujtemeny/evszak_mutargya/evszak.php?id=715 (letöltés ideje: 2018.május 1.)

²⁶⁰ <http://tpcweb.carabinieri.it/SitoPubblico/search>

²⁶¹ <http://tpcweb.carabinieri.it/SitoPubblico/psyche/slide?pag=7>;

<http://tpcweb.carabinieri.it/SitoPubblico/psyche/slide?pag=10>

²⁶² <https://www.theguardian.com/artanddesign/2015/feb/27/happy-christmas-stolen-picasso-posted-to-new-york-by-fedex> (letöltés ideje: 2018. április 28.)

fejlesztését, valamint a szakértői csoportok alkalmazását.²⁶³ Annak érdekében, hogy a szomszédos vagy távolabbi államok adatszolgáltatási kérelmére használható, minőségi választ tudjanak adni a vám- és rendőrnnyomozó hatóságok, mindenképpen érdemes a kulturális javak témakörét illetően is – amely a tárgyak értékét tekintve mindenképpen fajsúlyosnak tekinthető tárgykör – a belső képzés minőségi fejlesztésére, beemelni azt a mesterképzés állandó, kötelező tananyagába valamint szakmai továbbképzések, tréningek tananyagába. Akár a Nemzetközi Pénzügyi Nyomozói Akadémia (ICOFI)²⁶⁴, vagy a PICARD, az INCU²⁶⁵, a CEPOL, a KERA/MEPA, Frontex keretében is.²⁶⁶ Kiemelten fontos, hogy a hallgatók tisztítatlan, illetve restaurálatlan állapotukban is lássák a tárgyakat, mert munkájuk során nagy eséllyel így fognak azokkal találkozni. Ehhez felsőoktatási és múzeumi együttműködés kialakítására van szükség, amelyre a cél, a magasabb hatékonyság érdekében biztosan nyitott lesz a múzeumi szféra, csakúgy, mint más európai és tengerentúli országokban.

Felderítő kutyák használata műkincsekkel kapcsolatos nyomozásban – akár Magyarországon is?

A jelenleg is zajló amerikai ún. K-9 Artifact Finders program ígéretes eredményekkel kecsegtet. Érdekes lenne Magyarországon, amely a kutyakiképzés egyik nemzetközi viszonylatban is elismert központja, kiképezni a repülőtéri viszonylatban jól alkalmazható „műtárgykereső” kutyát.²⁶⁷ A jelenleg a NAV-nál szolgálatot teljesítő 37 kutya²⁶⁸ nemcsak a cigaretta, a kábítószer, de az antik áru megtalálására is kiképezhető lehetne. Tekintve, hogy a tranzit közúti áruforgalomban kamionba rejtett műtárgyat találni talán még nehezebb is, mint tűt a szénakazalban, és nagy szerencse kell hozzá, mindenképpen érdemes lenne ilyen típusú kutyakiképzésben gondolkodni.

Amelyhez a NAV munkája illeszkedik – átgondolt, integrált hazai és nemzetközi örökségvédelmi rendszer szükségessége

Fontos kiemelni, hogy a kulturális javak elleni hatósági fellépés hatékony módja nem elsősorban a fizikai ellenőrzés állandó használata, amely nagy leterheltséggel jár, hanem annak kapcsolódnia kell egy jól működő örökségvédelmi törvényi szabályozáshoz. Nem lenne

²⁶³ BAKAI 2014. 126-128.

²⁶⁴ GÖMÖRI 2016. 56-57.

²⁶⁵ SZABÓ 2016. 127-128.,131.

²⁶⁶ SZABÓ 2015. 177-193.

²⁶⁷ <http://www.redarchresearch.org/K-9-Artifact-Finders.html> (letöltés ideje: 2018.április 28.)

²⁶⁸ <https://www.teol.hu/gazdasag/hazai-gazdasag/varga-mihaly-a-vamhivatal-eredmenyes-felderito-munkat-vegez-1076001/> (letöltés ideje: 2018.május 1.)

ördögtől való egy olyan közigazgatási, műtárgyfelügyeleti szervhez való csatlakozás, amely az egyes anyagtípusok mozgását és veszélyeztetettségét akár egy a jól működő EKÁER-hez hasonló,²⁶⁹ naprakész elektronikus rendszer segítségével, hatékonyan tudja felügyelni, kockázatelemzéseket végez és szorosan együtt dolgozik a rendészeti szervekkel, más közigazgatási szervekkel és a múzeumi rendszerrel. A két legfontosabb feladat az állami szervek részéről ebben a témakörben a jogsértések felderítése, megszüntetése, valamint a régészeti területeken végzett tevékenységek, a múzeumügy és a kulturális javakkal kapcsolatos legális kereskedelmi tranzakciók részletes szabályozása.²⁷⁰ Az elkövetés jellegéből adódóan fontos továbbá a nemzetközi, európai és nemzeti bünelkövetési minták monitoring-vizsgálata, folyamatos nyomon követése, az adatcsere lehetőségek kihasználása és újabb közös ellenőrzések kezdeményezése.²⁷¹

A jó gyakorlat és a megfelelő törvényi szabályozás kialakítása érdekében a nyomozó hatóságok és a közigazgatási szervek egymás segítségére vannak utalva, amely szemléletet az Európai Unió is támogat.

Felhasznált irodalom

- [1] BAKAI 2014: BAKAI, Kristóf Péter: A vámunió irányításának reformja: az Európai Unió egyik legégetőbb kérdése. In: Magyar Rendészet XIV., 2014/6., 119-130.
- [2] BAKAI 2016: BAKAI, Kristóf Péter: A 42-es eljárásban történő adómentes termékbehozattal kapcsolatos visszaélések elleni nemzetközi fellépés tapasztalatai. In: Válogatott tanulmányok a Vám- és Pénzügyőri Tanszék fennállásának 25. évfordulója alkalmából. Nemzeti Közsolgálati Egyetem – Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Budapest, 2016. 12-33.
- [3] GÖMÖRI 2016: GÖMÖRI, Dóra: ICOFI – nemzetközi együttműködés továbbképzések útján. In: Válogatott tanulmányok a Vám- és Pénzügyőri Tanszék fennállásának 25. évfordulója alkalmából. Nemzeti Közsolgálati Egyetem – Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Budapest, 2016. 53-63.
- [4] GUTYÁN Tibor: Adóelkerülés és a közúti áruforgalom kapcsolata, lehetőségek a nemzetközi ÁFA (HÉA) csalások felderítésére, megakadályozására. In: Válogatott

²⁶⁹ GUTYÁN 2016 68-69.

²⁷⁰ <http://www.egypttoday.com/Article/2/48513/New-law-intensifies-penalties-for-antiquity-related-crimes> (letöltés ideje: 2018. április 24.)

²⁷¹ https://www.theartnewspaper.com/news/chinese-antiquities-stolen-in-raid-on-bath-museum?utm_source=daily_april19_2018&utm_medium=email&utm_campaign= (letöltés ideje: 2018. április 26.)”

tanulmányok a Vám- és Pénzügyőri Tanszék fennállásának 25. évfordulója alkalmából. Nemzeti Közszerológati Egyetem – Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Budapest, 2016., 64-71.

- [5] ISTRANOVSKI – KENEDLI 2007: ISTRANOVSKI, László KENEDLI, Tamás: Új értékelési módszerek alkalmazása a szervezett bűnözésre. In: Magyar Rendészet 2007/1-2., 72-79.
- [6] LEMIEUX – Clarke: LEMIEUX, Andrew M. – Clarke, Ronald V.: The International Ban of Ivory Sales and its Effects on Elephant Poaching in Africa. In: British Journal of Criminology, Vol.49., 4/1., July 2009, 451-471.
<https://academic.oup.com/bjc/article/49/4/451/325177>
- [7] NAGY – VÁRDAI 2015: NAGY, Judit – VÁRDAI, Viktória Jáde: Nemzetközi rendészet. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2015.
- [8] NYESTE 2012: NYESTE, Péter: A bűnügyi hírszerzés. In: Magyar Rendészet 2012/4., 25-31.
- [9] SZABÓ 2015: SZABÓ, Andrea: Training opportunities in law enforcement (CEPOL, MEPA, FRONTEX) In: Az adó- és vámszerológatok aktuális kihívásai. Konferencia és tanulmánykötet. Nemzeti Közszerológati Egyetem – Magyar Rendészetudományi Társaság, Budapest, 2015., 177-196.
- [10] SZABÓ 2016: SZABÓ, Andrea: Világméretű hálózat a vámszakmai felsőoktatás területén. In: Válogatott tanulmányok a Vám- és Pénzügyőri Tanszék fennállásának 25. évfordulója alkalmából. Nemzeti Közszerológati Egyetem – Nemzeti Adó- és Vámhivatal, Budapest, 2016., 122-134.

Kovács László: Vállt vállnak vetve

Bevezetés

Tanulmányomban a közszolgálatban előforduló két hivatásrend, a civil és a hivatásos szolgálati jogviszony egymáshoz való kapcsolódását, valamint egy vegyes jogállású szervezet életpályamodelljének létrejöttét vizsgálom. Erre legalkalmasabb a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (továbbiakban: NAV) és személyi állománya. A témám szempontjából a NAV azért is különleges, mert a 2011-es integrációt követően hivatásos és kormányzati jogviszonyban lévő személyek egyazon szervezeten belül teljesítettek szolgálatot. Az ő szervezetük, életpályájuk és annak „kiteljesedése” sajátos utat tett meg a közigazgatás más területeihez képest.

3. ábra Nemzeti Adó- és Vámhivatal logója

Az új mérföldkő – 2011

Az adó- és vámigazgatás szervezeti felépítése számos változáson ment végig, amikor a korábbiakhoz nem mérhető módon alakították át és a hatékonyság nevében egy új szervezetet hoztak létre, a Nemzeti Adó- és Vámhivatalt. A szervezet a Adó és Pénzügyi Ellenőrzési Hivatal (APEH), valamint a Vám- és Pénzügyőrség (VP) jogutódjaként 2011. január 1-jétől kezdete meg működését.²⁷² A két jogelőd szervezet ezzel a dátummal megszűnt. Az APEH és a VP integrációja nagyon jelentős szervezeti reform volt, hiszen az újonnan megalakult szervezet ebben a formában tudja a leginkább szolgálni a kormányzati elvárásokat.²⁷³

*„Az integráció számos problémát vet fel, hiszen két eltérő hagyományokkal és szervezeti kultúrával rendelkező, egy civil és egy részben fegyveres testület összevonását kell megoldani.”*²⁷⁴ A NAV a Kormány irányítása alatt, az adópolitikáért felelős miniszter felügyelete alatt álló kormányhivatalként,²⁷⁵ országos hatáskörrel jött létre.

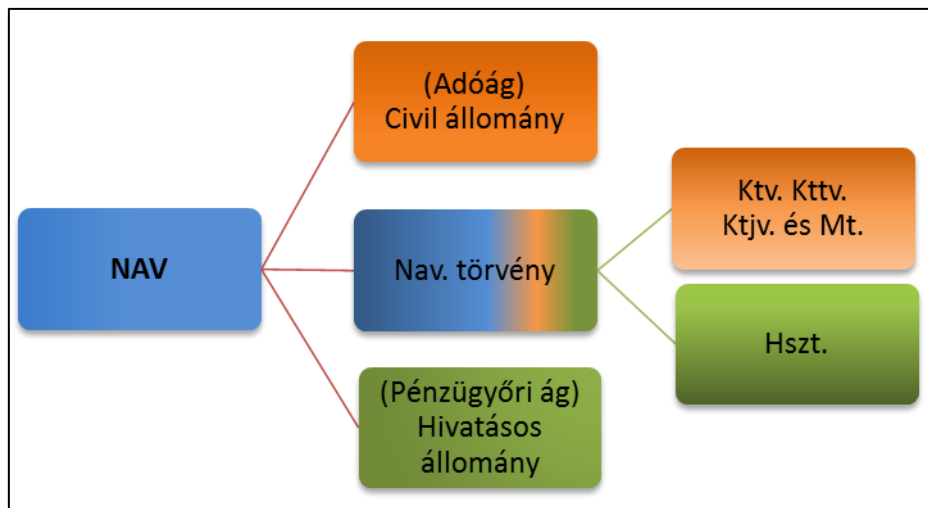
²⁷² BÉRCES Kamilla: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal munkajogi-humánpolitikai vizsgálata a 2011–2013 közötti időszakban ÁROP-2.2.1 7. o.

²⁷³ MAGASVÁRI Adrienn: *Adó- és vámhatóságok szervezeti integrációja – bilaterális összehasonlítás, avagy egy tanulmányút tapasztalatai.* In: SZABÓ Andrea – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSZKY Ágnes: Az adó- és vámszolgálatok aktuális kihívásai. NKE RTK VPT és MRTT Vám- és Pénzügyőri Tagozat, Budapest, 2015, 167. o.

²⁷⁴ VIDA Ildikó köszöntője. Bulletin a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Szaklapja 2011 5.o.

²⁷⁵ 2016. január 1-től központi hivatalként működik

Az új szervezeten belül a két igazgatási terület integráltan, de mégis önállóan végzi igazgatási tevékenységét és tartozik felelősséggel annak hatékonyságáért. Az elkülönülést jól szemlélteti a 2. számú ábra, ami egyúttal a jogi szabályozás hátterét is mutatja.

2. sz. Ábra. A szervezett állományának megoszlása és a jogi szabályozás háttere (saját szerkesztés)

Egy szervezeten belül két hivatásrend eltérő hivatásrendi kultúrával, irányítási, igazgatási eszközökkel, hierarchikus felépítéssel. Felmerül a kérdés, hogy hogyan tud együttműködni eltérő feladatok, de azonos érdekek mentén – a költségvetés érdekeit szolgálva – két olyan állomány, akikkel szemben különbözőek az elvárások. A kötelezettségek és jogok területén pedig még nagyobb volt a távolság a két hivatásrend között. Első, és talán a legfontosabb változás a személyzeti politika tekintetében az a tény, hogy a NAV egyik jogelődje, a VPOP fegyveres szerv volt, az új szervezet (NAV) viszont mint kormányhivatal lett létrehozva. Ez a tény alapján határozta meg a jogalkotás irányát a későbbiekre tekintettel, ugyanis a „rég” Hszt.,²⁷⁶ mint szolgálati törvény alkalmazása fegyveres rendvédelmi szervek állományát²⁷⁷ volt hivatott szabályozni, és a NAV, mint hivatal csak részben volt az.²⁷⁸

A szervezeti ábrából és a korábbi megállapításokból az is kiderül, hogy a két önálló igazgatási terület sajátosságai, sok esetben azonos rendeltetésű főosztályok létrehozását és párhuzamos működését eredményezték, mint a Pénzügyőrök Humánigazgatási Főosztálya, és

²⁷⁶ 1996. évi XLIII. törvény a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról

²⁷⁷ 2010. évi CXXII. törvény 1§. *A NAV (...) államigazgatási és fegyveres rendvédelmi feladatokat is ellátó kormányhivatal.*

²⁷⁸ BÉRCES I. m. 28.o.

a Kormánytisztviselők Humánigazgatási Főosztálya.²⁷⁹ Ezt a feladatot ma már egy humánigazgatási főosztály végzi.

A változás okai és kezdete

A NAV jelentős állami funkciót, feladatot lát el. Jelentősége tükröződik abban is, hogy a szervezetnél jelenleg megközelítőleg 21 ezer fő teljesít szolgálatot. Az adó- és vámigazgatás területét a rendszerváltás óta eltelt időszakban sok tényező befolyásolta, mint az EU-csatlakozás, adóreformok, Schengeni övezetbe való belépés, stb.

Az adó- és a vámigazgatási feladatokat ellátó szervezetek ebben az időben – az integrációt megelőzően – két egymástól elkülönült szervezetenként működtek. Az adóigazgatási feladatokat ellátó civil tisztviselőkre a köztisztviselők jogállásáról szóló 1992. évi XXIII. törvény (a továbbiakban: Ktv.), míg a hivatásos pénzügyőrökre a fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény (a továbbiakban: „rég” Hszt.²⁸⁰) vonatkozott. A két törvény között számottevő kapcsolódási pontot nem volt található.

A civil szabályozás és változásai

Magyarországon a rendszerváltozást követően a civil állami szolgálati jogviszonyokat új alapokra helyezték. A gazdasági és társadalmi elvárásokhoz és lehetőségekhez alkalmazkodó jogi szabályozást, közigazgatási rendszert kellett létrehozni, így az egész közsférára vonatkozó szabályozást újraalkották, amely közül egy volt a köztisztviselőkre vonatkozó törvény.

A Ktv. fontos szerepet játszott a magyar közzolgálati karrierrendszer kialakításában. A nagyszámú és gyakran egymással ellentétes irányú módosítások azonban megbontották a törvény belső egységét. A folyamat csúcspontja 2010 volt, mikor a kormánytisztviselőkre vonatkozó szabályozás formailag is kivált belőle.²⁸¹ Ennek a jogállásnak a szabályozására született meg a 2010. évi LVIII. törvény a kormánytisztviselők jogállásáról. A következő évben a civil közigazgatási jogállásra egy újabb törvényt alkotott a jogalkotó, amely a ma is hatályban lévő köztisztviselők jogállásáról szóló 2011. évi CXCV. évi törvény volt (Kttv.).

²⁷⁹ NAV SZMSZ, 2. Függelék: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Hivatala főosztályainak feladatai. 1.6 és 1.7 pontok

²⁸⁰ Jelenleg hatályos: A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény

²⁸¹ GYÖRGY István - HAZAFI Zoltán - HORVÁTH Attila - JUHÁSZ Lilla - KIS Norbert - LINDER Viktória: *Közzolgálati életpályák*. Nemzeti Közzolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt., Budapest, 2013. 184-185.o.

Azóta pedig már hatályba lépett az állami tisztviselőkről szóló 2016. évi LII. törvény, amely a Kormányhivatalokban dolgozó civil állományt emelte ki a Kttv. hatálya alól.

A közszolgálatban (rendvédelem, honvédelem, civil közigazgatás, igazságszolgáltatás) megmutatkozó széttagozottság eredménye az új önálló, egyes szervek személyi állományára vonatkozó jogi szabályozás, életpályák létrejötte. A civil közigazgatási személyi állományra vonatkozó szabályozás újragondolása és az életpálya bevezetése a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény bevezetésével lett újra egységes – a korábban említett 2016. évi LII. törvénytől eltekintve –, a rendészeti szervek személyi állományára vonatkozóan pedig a 2015. évi XLII. törvény „vezette” be az életpályát.

Az idő múlásával viszont újabb a hivatásos állomány jogi háttéréből kiváló, elkülönülő szabályozás vált szükségessé, amelynek az alapja a NAV létrehozása és az integrációs törekvések. A folyamat egészen 2011-től zajlik és tart napjainkig. A törekvések eredménye pedig az eddigi egységes szabályozást – mind hivatásos, mind civil közszolgálat tekintetében – megbontó 2016. évi LXVI. törvény.

A „jogias szemlélet”

A magyar közigazgatás történelménél fogva is a porosz-német mintát követve fejlődött. Ennek alapja a jogias szemlélet, amely – kizárólagosan – a jogszerűségre, mint egyedüli értékre helyezi a hangsúlyt. A társadalom tagjainak bevonását, eredményességet a korábbival ellentétben figyelmen kívül hagyja, ahogyan a közigazgatás alakítása során is. A jogi szabályozás eszköze a közigazgatás megújításnak és nem a célja. A hatékony megközelítés szerint a szabályozási környezetet a humán környezetre tekintettel kell kialakítani. Ezen megközelítésre nagy nyomást gyakorol azonban a közszolgálati átjárhatóság és a feladatrendszer változásai egyes közigazgatási szervek esetében. A feladatrendszer változásának alapja az autonóm közigazgatási szervek oldaláról megfogalmazott specializációs igény vagy különböző jogállású szervek integrálásában mutatkozik meg. Ez a folyamat egyfelől differenciálódást másfelől pedig vegyes jogállású szervek létrejöttét eredményezi. A személyi állományt tekintve a koncentráció megnövekedését eredményezi. Az átjárhatóság, mint probléma vagy lehetőség a szervezetileg differenciált közigazgatásban merül fel. A magyar jogi és szervezeti környezet is széttöredezett, amelynek áthidalására vagy megoldására a Magyar Programot hívták életre. Az egységes elvek mentén felépített

szervezeteken belül így áthidalható a belső koherencia problémákkal küzdő szabályozás egy vegyes jogállású szervben.²⁸²

Magyarországon a rendszerváltozást követően a korszerűsítés, hatékonyságnövelés kifejezésekkel, számos alaklommal kilátásba helyezték a reformtörekvéseket. A reformok azonban a jogszabályi környezet átalakításánál, megnövelésénél megtorpantak. A szabályozás szemlélete uralkodott, amely a társadalmi részvételt, hatékony szervezést és a működésbe vetett bizalom szükségességét maga mögé állította. A rendszerváltozás közepette a hosszú távú stratégiák, tervek és jövőkép kialakítása szinte elképzelhetetlen volt az átalakuló és bizonytalan környezetben. Ennek eredményeként a pillanatnyi problémák megoldására törekedtek rövidtávú szabályozással, vagy folyamatos módosításokkal.

A humánerőforrás gazdálkodást, menedzsmentet ezzel szemben nem kizárólagosan jogi eszközökkel kell irányítani, fejleszteni – bár a tapasztalatok sajnálatos módon azt mutatják, hogy ami nincs Magyarországon részleteiben leszabályozva, az nem működik – mint a teljesítményértékelés elemei.

A Hszt. közeledése a civil szabályozáshoz

Magyarország csatlakozása a NATO-hoz (1999-ben) új kihívások elé állította a hivatásos állományt és a rájuk vonatkozó jogi szabályozást. A nemzetközi hatások elkerülhetetlenné tették a jogi környezet átalakítását, így született meg a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról szóló 2001. évi CXV. törvény. A törvény 2002. január 1-jén lépett hatályba, amelynek következtében „*A kötöttebb katonai jogviszony kiemelése teret engedett a hivatásos szolgálati jogviszony „civilizálásának”, a kormányzati szolgálati jogviszonyhoz való közeledésének.*”²⁸³ A „régí” Hszt. a közeledési folyamat és a törvény folyamatos módosításai következtében – amely megbontotta annak belső koherenciáját – elkerülhetetlenné tették a szabályozás újragondolását. Ennek a folyamatnak az eredményeként született meg a 2015. évi XLII. törvény (a továbbiakban: Hszt.).

A NAV törvény 17. § (1) bekezdésében tételesen meghatározza azon Hszt. rendelkezéseket, amelyeket nem kell, illetve nem lehet alkalmazni a pénzügyőrök tekintetében. Ilyenek például a Hszt. összeférhetetlenségi, fegyelmi felelősségre, kártérítési

²⁸² SZABÓ Szilvia és SZAKÁCS Gábor: *Közszolgálati HR-Menedzsment*. NKE Szolgálatató Nonprofit Kft, Budapest, 2015., 80. o.

²⁸³ HAZAFI Zoltán: Új közszolgálati életpálya a közszolgálat fejlesztésének jogi és emberi erőforrás dimenziói http://magyarprogram.kormany.hu/download/e/fa/a0000/ZaroTanulmany_online_AROP2217.pdf
2.2.17 57.o Letöltés dátuma: 2018.03.10.

felelősségre, becsületbírárságra és a teljesítményértékelésre vonatkozó rendelkezései. Megítélésem szerint ez a felsorolás a jövőben tovább fog bővülni.

Azonban a NAV személyi állományához a 2011-es integrációt követően is számos szabályozáson keresztül kapcsolódott még, és kapcsolódik ma is a Hszt. Ilyen például az alapvető jogok korlátozása. A kérdés az alkotmányjog szemszögéből²⁸⁴ van megközelítve: *”a fegyveres jelleg (...) az, ami speciális megközelítést tesz lehetővé és elvárhatóvá.”*²⁸⁵ A korlátozás szükségességének központi eleme itt található.

A személyi állományra vonatkozó törvény egységesítése

A következő ok lehet a személyi állományra vonatkozó törvény egységesítése. A NAV létrehozásakor, 2011-ben, a szervezet két hivatásrendet integrált magába. A kormányzati célkitűzés az volt, hogy hatékonyabbá és költségtakarékosabbá tegyék a közigazgatási modernizációs elveknek megfelelően azt a szervezetet, amely az állam adó- és adójellegű bevételeiért felelős és beszedi, kontrollálja azokat.²⁸⁶ A szervezet személyi állománya eltérő kiválasztási eljárásban, besorolásban, előmenetelben, felelősségi szabályokban és illetményben részesült. Nem említve az együttműködés során az eltérő igazgatási eszközöket – mint a parancs intézménye –, a hivatali kultúrát, képzettséget, képességeket, kötelezettségeket és jogokat, mint sarkalatos pontokat.

A Magyary Program szerepe

2011-ben született meg a Magyary Program (a továbbiakban: Program), amelynek a célja a közigazgatás megreformálása és a „Jó Állam” megteremtése volt. Az ilyen kiemelkedő programok valódi, átfogó változást hozhatnak a közigazgatás egészére. A „Jó Állam” víziója nem hozható létre olyan személyek nélkül, akik nem szakszerűen és a mindenkori politikai hatalomhoz lojálisan – politikai semlegességüket megőrizve – szolgálják az államot.

²⁸⁴ SZIGETI Péter - SZILVÁSY György Péter: *Rendészet és emberi jogok* Rejtjel Kiadó, Budapest, 2015, 36 .o. – *”A rendészet és az emberi jogok érvényesülése két fontos területen vet fel sajátos kérdéseket. Az egyik a közhatalom gyakorlása a civil társadalom tagjaival szemben, a másik maguknak a rendvédelmi szerveknek a belső élete, tagjaik jogi helyzete az ember és állampolgár státuszához viszonyítva.”*

²⁸⁵ 8/2004.(III.25.) Alkotmánybírósági határozat.

²⁸⁶ SZABÓ Andrea: Egy új „státusú” központi hivatal rendvédelmi feladatai. In: In: Deák József, Gaál Gyula, Sallai János (szerk.): *A toll sokszor erősebb, mint a kard: rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Fórizs Sándor 65. születésnapja tiszteletére.* Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar, Budapest: NKE Szolgáltató Nonprofit Kft, 2016. 201. o.

”Az állam attól tekinthető jónak, hogy az egyének, közösségek és vállalkozások igényeit a közjó érdekében és keretei között, a legmegfelelőbb módon szolgálja”.²⁸⁷

Ez a Program, a korábbiaktól eltérően, a köz szolgálatában állók fogalmát tágabban határozza meg, így beletartoznak a szűk értelemben vett kormánytisztviselők, valamint a hivatásos szolgálati jogviszonyban lévő katonák és rendőrök, mint tágabban vett értelmezés.²⁸⁸ Ennek oka, hogy a köz szolgálatában álló hivatásrendek életpályája úgy teljesedik ki a leghatékonyabban, ha közös értékek és elvek alapján van szabályozva. Így teremthetők meg azon életpályák, amelyek nem egymás mellett elszigetelten futnak, hanem több ponton is kapcsolódnak egymáshoz.

A „Jó Állam” feladata véleményem szerint a hivatásrendekre vonatkozó szabályozás egységesítése, természetesen az egyes hivatásrendek sajátosságainak figyelembevételével. Ezzel csökkenthető a személyi állomány differenciálódása és növelhető együttműködésük eredményessége, akár egyazon szervezeten belül is.

Nemzetközi kitekintés, avagy cél a „svéd modell”

*„A kitűzött cél nem lehet más, mint a
svéd modell elérése, ahol a közigazgatási
szervek népszerűségi listájának élén az
adóhivatal áll”²⁸⁹
Varga Mihály*

Az adóhivatalt érintő integrációs²⁹⁰ folyamat nem számít egyedinek a nemzetközi összehasonlításban. Az integrációtól, ahogy a magyar példa is mutatja más országok – tagországok – vezetői is a hatékonyság növekedését, átláthatóságot, egyszerűbb ügyintézet és a költségek csökkenését várták. Az erre vonatkozó próbálkozások eredményeiről – véleményem szerint még nem letisztult – nagy mennyiség tapasztalat gyűlt már össze. A „kevesebb szervezet és kisebb létszám” illúziója külföldön sem ismeretlen. Azonban

²⁸⁷ Magyary Zoltán Közigazgatás-Fejlesztési Program 12. 6. o.
<http://magyaryprogram.kormany.hu/admin/download/d/2c/40000/Magyary%20kozig%20fejlesztesi%20program%202012%20A4.pdf>

Letöltés dátuma: 2018.02.20.

²⁸⁸ HAZAFI I. m.: 57-58.o .

²⁸⁹ VARGA Mihály Nemzetgazdasági miniszter beszéde a Nemzeti Adó- és Vámhivatal országos vezetői operatív értekezletén, Budapest 2016.02.18.

²⁹⁰ Integrációs folyamatok Magyarországon a rendészeti szervek tekintetében érintették a rendőrség és a határvédelem valamint a katasztrófavédelem, nemzetbiztonsági szolgálatok szervezeteit.

bizonyított, hogy az összevont szervezetek sem feltétlenül képesek kisebb állománnyal működni, ugyanis a nagyobb szervezet irányítása szükségessé teszi a nagyobb számú koordinációs stáb fenntartását. Ennek oka, hogy a jogelőd szervezetek munkavégzését össze kell hangolni, valamint a nagyobb szervezet – méreténél fogva – igényli a koordinációt. Az elkövetkezendőkben az európai tagállamok adó, vám illetve illetékekkel kapcsolatban feladatot ellátó szervezeteibe tekintünk be, amelynek alapjául különböző tanulmányok és – a NAV nemzetközi kapcsolatain keresztül – internetes honlapok szolgálnak.²⁹¹

Az integrációs folyamat nem egyik napról a másikra mennek végbe. Hosszú folyamat keretében kell kialakítani a szervezet személyi állományának egymáshoz fűződő viszonyát. Különösen nehéz feladat ez egy olyan szervezet esetében, mint a „magyar” NAV. A nemzetközi szinten történő összehasonlításban azonos jelenség az, hogy a „közelítési” folyamat keretében a személyi állományra nagy nyomás helyeződik. Egy részről azért, mert magasabb szakmai elvárást támaszt velük szemben az új, már integrált szervezet. Másrészt pedig az integráció sok esetben létszámleépítéssel jár együtt – a hatékonyság nevében –, valamint közelíteni kell egymáshoz az eltérő feladat- és hatáskörrel rendelkező szerveket.

Az adóigazgatást érintő svédországi és magyarországi viszonylatok összehasonlítása számos különbségre mutat rá. Svédország klasszikus jóléti állam, mind az állami szolgáltatások, mind a szociális ellátások területén széles állami lefedettséggel rendelkezik. Az ország gazdasági mutatói még a nyugati viszonylatokban is kiemelkedően jónak számítanak. Ezek a tények közvetetten hatnak a közigazgatásban dolgozókra és a munkavégzésükre, munkájuk minőségére. A társadalomra vonatkozó jellemzők itt nagy szerepet játszanak. Gondolok itt a jogkövető magatartásra, vagy magához az anyagikhoz, a pénzhez való hozzáállásra. A társadalom nyitottsága és a jogkövető magatartás (a jogszabályok teljes mértékű leegyszerűsítése a hatékonyság és követhetőség érdekében) következtében, az adózási morál kivételes világviszonylatban is. Alacsony a korrupció az országban és az adóhivatalon belül is, így társadalmi bizalommal rendelkezik a hivatal.²⁹²

Svédország esetében az integrációs folyamatok keretében a szervezetek állományát szinte teljes egészében újraalkalmazták. Ezzel elviselhető szintre csökkentették a szervezeti ellenállást az átalakítással szemben. Az állomány létszámának optimalizálása csak később

²⁹¹ LINDER Viktória: *A hivatásos és a civil közigazgatási személyi állomány foglalkoztatási viszonyai nemzetközi összehasonlításban* 18. o.
http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Y3UMWEA25M0J:magyaryprogram.kormany.hu/download/1/1b/a0000/19_JOG_HivatasosNemzetkozi_AROP2217.pdf+&cd=10&hl=hu&ct=clnk&gl=hu
(Letöltés dátuma: 2018.04.01.)

²⁹² TEMESI István (szerk.): *Jó gyakorlatok Európai Unió országok közigazgatásában*, Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal, Budapest 2012, 37-39. o.

kezdődött el.²⁹³ Azonban itt is jelentkeztek problémák az integrációs folyamatok keretében. Legnagyobb problémát a svéd folyamatban – ahogy a magyar példában is – az illetményben való nagymértékű eltérések okozták.

A magyar szabályozás ennek a problémának a megoldását az életpálya bevezetésével nem, vagy csak kevésbé hatékonyan tudta megoldani. Ennek eredménye lett az eltorzult szervezeti korfa. Az állomány létszámát tekintve egészen 2018-ig a szervezet létszáma folyamatosan csökkent, és az életpálya bevezetését követően sor került további leépítésre, így jelenlegi a létszám megközelíti a 21 ezer főt²⁹⁴, azonban a ténylegesen szolgálatot teljesítők száma alig éri el a 20 ezret.

A svéd modell jellemzője a szolgáltató tevékenység. Annak ellenére, hogy a skandináv államok adóztatási struktúrája jelentősen eltér az európai formáktól – magas adók és széles állami szociális, szolgáltató rendszer avagy „*Bölcstől a sírig*” az állami gondoskodás elve – mégis hatékornak bizonyul az adózási morál tekintetében.²⁹⁵ A svédek, adómoráljuk javításával közvetlenül tudtak hatni az ilyen feladatokkal foglalkozó szervek személyi állományára. Ezzel szemben Magyarország az adómorál tekintetében nem rendelkezik hasonló adatokkal. A társadalmi ellenállás – és a bevételek beszédésének szükségessége – közvetlenül teszi szükségessé a nagy számú apparátus alkalmazását.

A „szolgáltató adóhivatal”, mint alapelv

Cél egy olyan hivatal kialakítása, amely partnere az ügyfeleknek, természetesen a szervezet saját funkcióját is szem előtt tartva. Az utóbbi időben történt elmozdulás – hasonló elvek mentén – a magyar szabályozásban is, mint az adminisztrációs teher csökkentése a vállalkozások tekintetében, bár ezen a területen még nem értük el a leghatékonyabb szintet. Problémát okoz itt a jogi szabályozás, és a köztudatban való megítélés is. A NAV mint ügyfélbarát hivatal kialakítása viszont sokkal több munkát és időt venne igénybe. Az adózókkal napi kapcsolatban lévő tisztviselő hozzáállása teszi érezhetővé a változást az

²⁹³ Az összevonást megelőzően az adóigazgatás területén, Magyarországon közel 15 ezer fő dolgozott. Közel azonos létszám volt megfigyelhető az 1990-es években Svédország esetében is, viszont a társadalmi hatásoknak köszönhetően a kétezres évek közepétől jelentős létszámcsökkenést tudtak végrehajtani, így ma 9900 fővel dolgozik a svéd adóhivatal. A létszámok azért is lényegesek, mert a két ország közel azonos lakosságszámmal rendelkezik.

NAV-nál lévő foglalkoztatottak
http://nav.gov.hu/nav/kozerdeku_adatok/altalanos_kozzeteteli_lista/3_3_mukodes/a_foglalkoztatottak
 Letöltés dátuma: 2018.02.20.

²⁹⁵ Magyar adózási morál http://www.blochamps.hu/news/blcc_080515.pdf (Letöltés dátuma:2018.02.25.)

állampolgárok számára. Az ő felelőssége, kommunikációja kiemelkedően fontos, a változások átadásában és a pozitív megítélés elérésében.

Zárszó

„*Civil és hivatásos együttműködni, dolgozni képes.*” Ezzel a mondattal tudnám jellemezni az elmúlt évek, a NAV integrációs folyamatának eddigi eredményeit. A 2011-es mérőföldkő, az azt követő számos jogszabálmódosítás és a nemzetközi hatások következtében ma egy olyan szervezetté alakult a NAV, amelyben a Magyar Program célkitűzései is megvalósulni látszanak. A kormányzati célkitűzések és nemzetközi példák jónak ítélt irányba mozdították el a szervezet hosszú távú rendeltetését. Így elmondható, hogy a svéd modell sarkalatos pontjai felé történt elmozdulás, viszont egyéb elemei, úgymint a személyi állomány jellege a közigazgatásban és az integrációjuk, sajátos módon alakul ki Magyarországon. A modell kialakítása közben figyelembe kell venni a magyar társadalom sajátosságait, az ország gazdasági felépítettségét, és a jogszabályi rendszert. A külföldi minták átvétele csakis a helyi sajátosságok figyelembevételével és beépítésével járhatnak sikerrel.

Felhasznált irodalom

- [1] A Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény
- [2] 8/2004.(III.25.) Alkotmánybírósági határozat.
- [3] A fegyveres szervek hivatásos állományú tagjainak szolgálati viszonyáról szóló 1996. évi XLIII. törvény
- [4] NAV SZMSZ, 2. Függelék: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Központi Hivatala főosztályainak feladatai.
- [5] BÉRCES Kamilla: A Nemzeti Adó- és Vámhivatal munkajogi-humánpolitikai vizsgálata a 2011–2013 közötti időszakban ÁROP-2.2.1
- [6] VIDA Ildikó köszöntője. Bulletin a Nemzeti Adó- és Vámhivatal Szaklapja 2011
- [7] GYÖRGY István – HAZAFI Zoltán – HORVÁTH Attila – JUHÁSZ Lilla – KIS Norbert – LINDER Viktória: *Közszolgálati életpályák*. Nemzeti Közszolgálati és Tankönyv Kiadó Zrt., Budapest, 2013
- [8] SZABÓ Szilvia és SZAKÁCS Gábor: *Közszolgálati HR-Menedzsment*. NKE Szolgáltatató Nonprofit Kft, Budapest, 2015.
- [9] SZIGETI Péter – SZILVÁSY György Péter: *Rendészet és emberi jogok* Rejtjel Kiadó, Budapest, 2015.

- [10] SZABÓ Andrea: *Egy új „státusú” központi hivatal rendvédelmi feladatai*. In: DEÁK József, GAÁL Gyula, SALLAI János (szerk.): *A toll sokszor erősebb, mint a kard: rendészettudományi tanulmányok* Prof. Dr. Fórizs Sándor 65. születésnapja tiszteletére. Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Kar, NKE Szolgáltató Nonprofit Kft, Budapest, 2016.
- [11] MAGASVÁRI Adrienn: *Adó- és vámhatóságok szervezeti integrációja – bilaterális összehasonlítás, avagy egy tanulmányút tapasztalatai*. In: SZABÓ Andrea – ZSÁMBOKINÉ FICSKOVSKY Ágnes: *Az adó- és vámszerológatok aktuális kihívásai*. NKE RTK VPT és MRTT Vám- és Pénzügyőri Tagozat, Budapest, 2015.
- [12] VARGA Mihály Nemzetgazdasági miniszter beszéde a Nemzeti Adó- és Vámhivatal országos vezetői operatív értekezletén, Budapest 2016.02.18.
- [13] TEMESI István (szerk.): *Jó gyakorlatok Európai Unió országok közigazgatásában*, Közigazgatási és Igazságügyi Hivatal, Budapest, 2012.
- [14] HAZAFI Zoltán: *Új közszérológati életpálya a közszérológat fejlesztésének jogi és emberi erőforrás dimenziói*
http://magyaryprogram.kormany.hu/download/e/fa/a0000/ZaroTanulmany_online_AROP2217.pdf 2.2.17
- [15] MAGYARY Zoltán Közigazgatás-Fejlesztési Program
<http://magyaryprogram.kormany.hu/admin/download/d/2c/40000/Magyary%20kozig%20fejlesztési%20program%202012%20A4.pdf>
- [16] LINDER Viktória: *A hivatásos és a civil közigazgatási személyi állomány foglalkoztatási viszonyai nemzetközi összehasonlításban*
http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Y3UMWEA25M0J:magyaryprogram.kormany.hu/download/1/1b/a0000/19_JOG_HivatasosNemzetkozi_AROP2217.pdf+&cd=10&hl=hu&ct=clnk&gl=hu
- [17] NAV-nál lévő foglalkoztatottak
http://nav.gov.hu/nav/kozerdeku_adatok/altalanos_kozzeteteli_lista/3_3_mukodes/a_foglalkoztatottak
 Magyar adózási morál
http://www.blochamps.hu/news/blcc_080515.pdf

Lippai Zsolt: A Nemzetközi Oktatási Központ, a vele kapcsolatban álló nemzetközi szervezetek és az idegennyelvi képzés

A csendőrlaktanyától a Nemzetközi Oktatási Központig²⁹⁶

„Budán – írják a korabeli források – az I. Enyedi út (18 sz.) illetőleg az Istenhegyi út (1 sz.) és a Németvölgyi út elágazásától, a Csörsz u. 57-ig, illetve a Pilsudsky út 1-ig és a Németvölgyi árok 44-ig, a (Németvölgy 9. sz., a Közrendészeti Kórház mögött) a Németvölgyi úttól az Alkotás utcáig csendőrlaktanya működik.”²⁹⁷

A fővárosunkban 1901-ben létrehozott, a kezdetektől fogva rendvédelmi célú objektum - a funkcióját, szervezetét és személyi állományát érintő jelentős számú változások során - az alábbi szervezeteknek adott otthont:

- Vörös Hadsereg kiegészítő részét alkotó Vörös Őrség;
- Magyar Királyi Budapesti Csendőrkerületi Parancsnokság;
- Észak-Pest T. vármegye kir. Csendőrparancsnokság;
- Híradó Osztályparancsnokság;
- Központi Gazdasági Hivatal;
- Csendőrségi Felszerelési Anyagraktár;
- M. Kir. Csendőrtiszti tanfolyamok parancsnokság;
- M. Kir. Pótlókeret parancsnokság;
- M. Kir. Csendőrség állandó tanulmányi bizottság;
- Központi Csendőrnnyomozó Parancsnokság;
- az Országos Szaktanulmányi Felügyelőség;
- Rendőrákadémia²⁹⁸;
- Budapesti Karhatalmi Forradalmi Ezred II. zászlóalj;
- Őrsparancsnokképző Iskola;

²⁹⁶ Forrás: A csendőrlaktanyától a BM Nemzetközi Oktatási Központig 2005, második bővített kiadás. Felelős kiadó: Dr. Boda József r. ezredes

²⁹⁷ Forrás: A csendőrlaktanyától a BM Nemzetközi Oktatási Központig 2005, második bővített kiadás. Felelős kiadó: Dr. Boda József r. ezredes – 19. oldal

²⁹⁸ A második világháborút követően, a Rendőrákadémián újra induló rendőrképzés történetéhez lásd CZENE-POLGÁR Viktória: „A dolgozó nép hazájának védő karja” – Rendőrképzés 1945 és 1948 között. In: Szekér Nóra–Kávássy János–Nagy Mihály Zoltán (szerk.): Utak a Teleki térről. Esszék és tanulmányok a 75 éves M. Kiss Sándor tiszteletére. Lakitelek, Antológia Kiadó, 2018. pp. 61–68.

- Kun Béla Tiszthelyettes-képző Iskola;
- ORFK Oktatási és Kiképző Központ;
- BM Nemzetközi Oktatási Központ (továbbiakban: BM NOK);
- Nemzetközi Oktatási és Polgári Válságkezelési Központ.

Majd a jelenlegi szervezeti struktúra kialakulásához vezető úton a Közép-európai Rendőrakadémia (KERA) és a Nemzetközi Rendészeti Akadémia (ILEA) volt a következő állomás.

A mostani, területi besorolású, önálló ORFK szervként működő NOK az alábbi akadémiáknak, szervezeteknek, nemzetközi oktatási intézményeknek ad otthont:

- International Law Enforcement Academy (ILEA) – Nemzetközi Rendészeti Akadémia Budapest;
- European Union Agency for Law Enforcement Training (CEPOL) - Európai Unió Bűnüldözési Képzési Ügynöksége;
- Mitteleuropäische Polizeiakademie (MEPA) - Közép Európai Rendőrakadémia (KERA);
- International College of Financial Investigation (ICOFI) - Nemzetközi Pénzügyi Nyomozó Akadémia;
- Akkreditált nyelviskola és nyelvvizsga központ.

International Law Enforcement Academy (ILEA) – Nemzetközi Rendészeti Akadémia Budapest²⁹⁹

Az ILEA feladata, hogy továbbképzési lehetőséget biztosítson a kelet-közép-európai országokban, valamint a volt Szovjetunió utódállamaiban szervezett bűnözéssel foglalkozó, rendészeti középvezetői beosztást betöltő szakemberek részére, továbbá segítséget nyújtson a térség újonnan demokratizálódó államainak a nemzetközi szervezett bűnözés elleni harc és a bűnüldözési munka terén jelentkező feladatok magasabb szintű megoldásában.

A speciális elméleti és gyakorlati felkészítés során lehetőséget ad arra, hogy az eltérő tapasztalatokkal rendelkező szakemberek újabb ismeretekre tegyenek szert, harmonizálják

²⁹⁹ Forrás: Gósi Tiborné r. alezredessel, a Nemzetközi Rendészeti Akadémia (ILEA) Magyar Titkárság osztályvezetőjével 2017. január 10-én folytatott személyes interjú

gyakorlati tevékenységüket, felhasználva az oktatásra felkért országok rendészeti szerveinek már bevált módszereit.

Az ILEA a kétoldalú kormányközi szerződésben vállalt kötelezettségeit, a napi működéshez szükséges feladatait Magyarország Belügyminisztériumával, ezen belül a Nemzetközi Oktatási Központtal együttműködésben látja el.

A NOK igazgatója és az ILEA igazgatója a Magyar Köztársaság Kormánya és az Amerikai Egyesült Államok Kormánya között a Nemzetközi Rendészeti Akadémia létesítéséről szóló Megállapodás (165/1996. (XI.20.) Kormányrendelet), illetve a Megállapodás végrehajtására létrejött Megállapodás, valamint annak 1998. december 11-én és 2000. szeptember 13-án hatályba lépett módosítása szerint működnek együtt.

A budapesti ILEA-t az USA Külügyminisztériumának Nemzetközi Kábítószerügyi és Rendészeti Hivatala (INL) finanszírozza.

Az Akadémiát az amerikai fél által kinevezett amerikai igazgató vezeti, aki egyúttal a budapesti USA Nagykövetség jogi attasé szintű diplomatája. Az igazgató felett az USA budapesti nagykövete gyakorolja a felügyeletet, önállóan vezeti az Akadémiát, irányítja, ellenőrzi a szervezeti egységek együttműködését, szakmai tevékenységét.

Az igazgató az USA Igazságügyi Minisztériuma Szövetségi Nyomozó Irodájának kiemelt különleges ügynöke, míg helyettese az USA Külügyminisztériuma Diplomáciai Biztonsági Szolgálatának (Diplomatic Security Service – DSS) kiemelt különleges ügynöke, aki ugyancsak jogi attasé szintű diplomata.

Miután a budapesti ILEA³⁰⁰, mint az első tengerentúli amerikai rendészeti oktatási intézményként bizonyította életképességét és kivívta elismertségét, követte a thaiföldi ILEA (ILEA Bangkok, 1999), a botswanai ILEA (ILEA Gaborone, 2001), majd az El Salvador-i ILEA (ILEA San Salvador, 2005) megnyitása.

³⁰⁰ <http://www.ilea.hu/index.php?page=1> letöltve: 2018.07.01.

ILEA logók

A logók forrása: Gósi Tiborné r. alezredessel, a Nemzetközi Rendészeti Akadémia (ILEA) Magyar Titkárság osztályvezetőjével 2017. január 10-én folytatott személyes interjú

Az ILEA egyre inkább gyakorlatias jellegűvé váló előadások az alábbi kérdéskörökkel foglalkoztak:

- emberi jogok, emberi méltóság, rendőretika kérdései;
- szervezett bűnözés, számítógépes és internetes bűnözés;
- kábítószer-rendészeti kérdések, terrorizmus elleni harc;
- pénzügyi és gazdasági bűncselekmények;
- erőszakos bűnözés, utcai túlélés, bűnügyi technikák;
- vezetéselméleti ismeretek;
- kihallgatási technikák és taktikák;
- útlevél-, okirat- és pénzhamisítás;
- illegális bevándorlás, a vámügyi szervek rendészeti kérdései;
- lőfegyverek, robbanóanyagok és robbantásos bűncselekmények;
- embercsempészet, emberkereskedelem, gyermek-kizsákmányolás, szexturizmus;
- gyűlölettől vezérelt bűncselekmények, családon belüli erőszak;
- válságkezelés, csapatépítő programok;
- angol nyelvoktatás, testnevelés/egészséges életmód.³⁰¹

³⁰¹ <http://www.ilea.hu/article.php?page=14> letöltve: 2018.07.01.

Az ILEA képzések fajtái

Nagykurzusok

Az Akadémia legjelentősebb képzése egy héthetes (korábban nyolchetes) személyiségfejlesztő és szakmai program, amelyet évente három (korábban öt, majd négy) alkalommal 50-50 rendészeti szakember részére szervez.

A tanfolyamokon az előre kidolgozott éves terv alapján egyszerre három ország 16-16 hallgatója vesz részt (azért csak ennyi egyszerre, mert így egyidejűleg legfeljebb három nyelvről és nyelvre kell tolmácsolni, fordítani, hiszen az angol nyelv ismerete nem feltétele a részvételnek).

Az idegen nyelvű kurzusonként fennmaradó két helyet magyar tisztek töltik be, mert az USA Kormánya ezzel is elismerését fejezi ki a magyar államnak, mint vendéglátó országnak, az ILEA Program létrehozásában nyújtott támogatásáért (a részvétel feltétele, hogy a magyar tisztek tárgyalási szinten beszéljék az angolt, vagy az adott kurzuson résztvevő három ország nyelvének egyikét).

Az ún.: utcai túlélés intézkedéstaktikai oktatás

A kép forrása: Gösi Tiborné r. alezredessel, a Nemzetközi Rendészeti Akadémia (ILEA) Magyar Titkárság osztályvezetőjével 2017. január 10-én folytatott személyes interjú

A program középpontjában nem a technikai képességek, készségek elsajátítása áll, hanem a vezetői képességek, a személyügyi és pénzügyi vezetés, az emberi jogok, etika, a jogállamiság, a nyomozói munka irányítása, a terrorizmus elleni harc, taktikai képzés és más időszerű rendészeti kérdések megismertetése a cél. A képzés lehetőséget biztosít arra, hogy a résztvevők kötetlen beszélgetések útján szoros munkakapcsolatokat alakíthassanak ki és elmélyítsék az országok közötti együttműködést.

Kiskurzusok

Az ILEA otthont ad az amerikai és a magyar rendészeti szervek által igényelt speciális szakterületre vagy országra koncentrálnak konferenciáknak, szemináriumoknak 3-4 napos, vagy egy- és/vagy kéthetes időtartamban. A kiskurzusok hallgatói kiválasztásának követelményeit minden egyes, az adott kurzus megszervezését végző kormány szerv/hivatal maga dolgozza ki igazodva az alapképzés témáihoz, egy speciális tárgykörre koncentrálnak.

E speciális területek a következő témaköröket dolgozzák fel: nemzetközi pénzmosás kérdései, számítógépes bűnözés, menekültügy és bevándorlás, ügyészek konferenciája, törvényszéki ismeretek, fedett nyomozók képzése, embercsempészet, emberkereskedelem, vezetéselméleti továbbképzés, tömegpusztító fegyverek, terrorizmus, környezetvédelem, szervezett bűnözés, bombafenyegetések tanulmányozása, robbantások utáni nyomozati technikák, robbanószerkezetek azonosításával kapcsolatos képzések, kábítószerrel kapcsolatos rendészeti kérdések, adószakértői továbbképzés, gyűlöletből fakadó bűncselekmények, bűnügyi helyszínelés, nyomozati technikák, személy-és objektumvédelem, szerzői jogvédelem, bűnügyi szakértők képzése, nyomozati technikák, titkos információgyűjtés, közéleti korrupció, válságkezeléssel kapcsolatos konferencia, végzett ILEA-s hallgatók (öregdiákok) továbbképzése, felsővezetői fórum, árucikkek azonosítása, profilalkotás, radiológiai nyomozati technikák, maroklőfegyverek kereskedelme, energiaügyi regionális szeminárium, családon belüli erőszak, női vezetők a rendészetben, közösségi rendőrség, életellenes bűncselekmények nyomozása és extrémizmus-terrorizmus.

Jelentkezési feltételek az ILEA-ra:

- a jelentkezőt az adott ország jelöli származásra, vallásra, bőrszínre és nemre való tekintet nélkül;
- a jelentkezőnek be kell töltenie a 25. életévét;
- a jelentkező minimum 5 év folyamatos rendészeti gyakorlattal rendelkező, főállású, teljes munkaidejű rendészeti tiszt legyen, aki a tanfolyam befejezése után minimum három évig köteles rendészeti szervnél szolgálatot teljesíteni;
- a jelentkezőnek kitűnő egészségi állapotban kell lennie, alkalmasnak arra, hogy bírja a megerőltető fizikai igénybevételt;
- a jelentkezőnek erkölcsileg kifogástalannak, rendészeti szakmájában kitűnőnek kell lennie;
- a jelentkezőnek legalább középiskolai szintű végzettséggel kell rendelkeznie (bármilyen felsőfokú végzettség előnyös, mivel a kurzus intenzív és magas fokú

teljesítményt vár el, ennek megfelelően a jelentkezőnek képesnek kell lennie a felsőfokú képzésben való részvételre);

- a jelentkező ellenőrzése – mivel nem lehetséges a megfelelő háttérvizsgálat – a jelentkező országában működő amerikai nagykövetségen keresztül történik, megvizsgálva az esetleges kizáró tényezőket.

Fontos kiemelni, hogy az ILEA képzése bentlakásos oktatási program, azaz a hallgatóknak hétfőtől péntekig és egyes hétvégéken is az ILEA hálókörletében kell tölteniük az éjszakát. Minden ország egy csoportvezetőt delegál, aki a 7 hét alatt a csoport hivatalos vezetője, akinek olyan rendfokozatú és beosztású tisztnek kell lennie, hogy elláthassa a hallgatói csoport adminisztratív és vezetői teendőit is. Minden külföldi hallgató ellátását, szállását, utaztatását, és a kurzussal kapcsolatban felmerülő más költséget az Amerikai Egyesült Államok fedezi, míg a magyar hallgatók költségeit a magyar partnert képviselő NOK viseli.

A hallgatók fényképes igazolványt, mágneskártya belépőt, egyenruhát, szabadidő ruhát és irodaszert kapnak.

European Union Agency for Law Enforcement Training (CEPOL) - Európai Unió Bűnüldözési Képzési Ügynöksége 302

A CEPOL bemutatása

Az Európai Rendőrákadémia (ma: Európai Unió Bűnüldözési Képzési Ügynöksége, CEPOL) létrehozásának alapvető célja az uniós országok vezető beosztású tisztjeinek képzése, a tagállami képzést kiegészítő, uniós szintű ismeretek, legjobb gyakorlatok átadásával. Az Európai Unió egyik jelentős vívmánya a szabad mozgás, mely valamennyi uniós polgárt megillet, ami azonban magával hozta a bűnözés, a bűnelkövetők szabad, ellenőrzés nélküli áramlását is, amivel szemben csak a tagországok rendőrségeinek szorosabb együttműködésével lehet eredményesen harcolni. Ezért volt fontos egy akadémia létrehozása, mely képes arra, hogy a bűnüldözés, bűnmegelőzés, közrend, közbiztonság fenntartása területén - különösen a határon átnyúló vonatkozásokat figyelembe véve - európai szintű megoldási lehetőségeket kínáljon, támogassa a tagországok közötti tapasztalatcserét, illetve a kutatást és a tudományos munkát.

³⁰² Forrás: Horváczy Emese r. ezredessel, a Nemzetközi Oktatási Központ igazgatóhelyettesével 2017. január 23-án folytatott személyes interjú

A CEPOL kiemelt célja a tagországok nemzeti rendőrségeinek, a határon átnyúló rendőri együttműködés lehetőségeinek megismertetése, hiszen a sikerese együttműködés alapfeltétele, hogy a tagországok tudják, pontosan mit várhatnak el a partnereiktől és milyen jogi, szervezeti keretek között tudnak közösen dolgozni (a nemzetközi és uniós jogi ismeretek elmélyítése szintén a kiemelt célok között szerepel).

Az Európai Rendőrakadémia felállításáról 1999 októberében Tampere-ben döntött az Európai Tanács, a megalakulásához szükséges tanácsi határozat pedig 2000-ben született meg. A szervezet 2001. január 1-vel kezdte meg működését az Európai Unió tagországainak részvételével.

A CEPOL működését számtalan igazgatótanácsi határozat szabályozza, de a két legfontosabb talán a 30/2006-os, mely a tanfolyamokra, szemináriumokra és konferenciákra vonatkozó legjelentősebb adminisztratív szabályokat és irányelveket tartalmazza és a 13/2012-es, mely a munkacsoportok megalakításának feltételeit és módját határozza meg.

A CEPOL egyszerre működik európai uniós ügynökségként és a tagállamok rendészeti képzéssel foglalkozó intézményeinek hálózataként, amely kettősséget tükrözi a szervezet felépítése is. Az akadémia ügynökség része korábban Bramshill-ben, jelenleg Budapesten található Titkárság, élén az igazgató áll, a munka a Tanulmányi, Tudományos, Kutatás-fejlesztési Osztályon (Learning, Science, Research & Development Department), valamint a Vállalati Szolgáltatások osztályán (Corporate Services Department) folyik. A belső ellenőrzés és minőség-ellenőrzés (Internal Audit & Quality Management), a külkapcsolatok (External Relations) továbbá a számvitel (Accounting Officer) az osztályoktól független önálló tevékenység.

Nagyon leegyszerűsítve a CEPOL működését, az Igazgatótanács hozza a döntéseket, a Titkárság felel azok végrehajtásáért, a tagországok szervezik a képzéseket. Jogi értelemben a CEPOL képviselője az igazgató, a szervezet munkanyelve az angol.

2009-ben felvetődött a CEPOL és az Europol összevonása, amely mostanra lekerült a napirendről, és a CEPOL így legfontosabb feladatára koncentrálhat az EU Belső Biztonsági Stratégiájának megvalósulásához, a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni harc eredményességéhez nélkülözhetetlen magas színvonalú rendvédelmi képzésre, amely képes harmonizálni és egységes szintre emelni a tagországok eltérő rendvédelmi hagyományait, képességeit.³⁰³

³⁰³ SZABÓ Andrea: A rendőrségi együttműködés jogi alapjai és intézményei. In.: Fülöp Péter (szerk.): Tavaszi Szél 2012/Spring Wind 2012. Konferenciakötet. Doktoranduszok Országos Szövetsége. Budapest, 2012. 708. old.

Képzéstípusok és a képzések célja

A CEPOL képzéseket három nagy csoportba lehet sorolni. A legnagyobb csoportot a szemináriumok, kurzusok, konferenciák alkotják, melyekből éves szinten körülbelül százat szerveznek a tagországok, illetve a Titkárság. Ezeknél a képzéseknél nagy hangsúlyt kap az európai dimenzió, a szervező országon kívül még legalább három támogató ország, és több uniós intézmény közösen tartják, így erősítve az európai szintű, közös gondolkozást. A képzések 25-30 fősek, több más dolog mellett nagy előnyük, hogy lehetőséget biztosítanak az azonos szakterületen dolgozók személyes találkozására, a problémák, nehézségek megvitatására, és a legjobb tapasztalatok átadására.

A második nagy csoportba a webinárok tartoznak, melyeket a Titkárság 2011-et óta szervez. A hagyományos szemináriumi képzéssel szemben hátránya, hogy nincs a személyes találkozásból eredő hozzáadott értéke, ugyanakkor előnye, hogy maximálisan 200 fő érhető el alkalmanként. A webinár emellett olcsó is, hiszen nem kell utazni, szállást, ellátást fizetni, minden érdeklődő a saját irodájából be tud kapcsolódni, ráadásul a résztvevők a munkából is csak néhány órára esnek ki.

A képzések harmadik csoportja a csereprogram, ami nem véletlenül az egyik legnépszerűbb CEPOL termék. A Titkárság a pályázók közül a szakterületeknek megfelelően alakítja ki a párokat, akik 1-2 hetes tanulmányi látogatást tesznek egymás szervezeténél. A program lehetővé teszi az azonos szakterületen dolgozók közötti szorosabb kapcsolat kialakítását és más országok lehetőségeinek, módszereinek megismerését. Szintén a csereprogram keretében szervez a Titkárság Tanulmányutakat azokhoz az uniós intézményekhez, melyek munkája fontos a rendészeti területen dolgozók számára, például az Europolhoz vagy a Frontexhez. A látogatások során a résztvevők bepillantást nyerhetnek az intézményeknél folyó munkába, jobban megismerhetik annak tevékenységét és mindazokat a lehetőségeket, melyekkel munkájukat segíteni tudják.

A CEPOL portfólió részei még a közös tantervek és az e-learning modulok, melyek mindegyikét a tagországok szakértői fejlesztették (pl.: Terrorizmus Elleni Küzdelem (Counter Terrorism), Európai Rendőri Együttműködés (European Police Cooperation), Europol, (Europol) Rendőri Etika és a Korrupció Megelőzése (Police Ethics and Prevention of Corruption), Családon Belüli Erőszak (Domestic Violence), Pénzmosás (Money Laundering), Emberkereskedelem (Trafficking in Human Being), Polgári Válságkezelés (Civilian Crisis

Management), Kábítószer-kereskedelem (Drug Trafficking), Másság Kezelés (Management of Diversity).

A közös tantervi anyagok lehetőséget biztosítanak arra, hogy egységesebbé váljon a nemzeti rendészeti képzés a tagországokban (több online tananyag érhető el a CEPOL weboldalán, pl.: CoPRa (Community Policing Prevention of Radicalisation and Terrorism) Számítástechnikai Bűnözés (Cyber Crime), Europol, Nemi Alapú Erőszak (Gender based Violence), Schengen).

Képzésfajtától függetlenül a cél ugyanaz, az európai rendvédelmi együttműködés erősítése és a szaktudás növelése.

A CEPOL, a 2014-re tervezett – a jelenlegiekkel jelentős átfedést mutató - képzéseit az alábbi kategóriákba sorolta:

- Európai Unió Policy Cycle alapján kialakított képzési programok;
- Szervezett bűnözéssel kapcsolatos egyéb képzési programok;
- Anti- terrorizmussal kapcsolatos képzési programok;
- Gazdasági bűncselekményekkel kapcsolatos képzési programok;
- Különleges rendvédelmi technikákkal kapcsolatos képzési programok;
- Európai Unió és együttműködéssel kapcsolatos képzési programok;
- CSDP és a belső biztonság külső aspektusaival kapcsolatos képzési programok;
- EU rendőrség és az igazságügyi együttműködéssel kialakított képzési programok;
- Menedzsment:
 - Krízis és válság menedzsmenttel kapcsolatos képzési programok;
 - Vezetés és stratégiai tervezéssel kapcsolatos képzési programok;
 - Állampolgárok biztonságára fókuszáló képzési programok;
- Alapjogokra vonatkozó képzési programok;
- Bűnmegelőzéssel kapcsolatos képzési programok;
- Képzés és oktatási terület:
 - Nyelvi képzések;
 - Tanulás és oktatás;
- Kutatói és Tudományos területre vonatkozó képzési programok.

A fenti képzési kategóriacsoportok áttekintése alapján egyértelműen látszik, hogy a CEPOL képzési tevékenységével a rendvédelem szinte teljes szegmensét lefedi. A konkrét, speciális területeket érintő kurzusokon (pl. célkörözési vagy éppen számítógépes bűnözésre fókuszáló képzések) túl a vezetői, kutatói, tudományos, de akár bűnmegelőzési, vagy éppen a

rendőr orvosi, emberi jogi szakterületen is magas szintű, naprakész továbbképzési, illetve együttműködési lehetőségeket kínál az ügynökség az európai országok rendvédelemi és igazságügyi területén tevékenykedő szakemberei számára.

A CEPOL a magyar rendőrök, pénzügyőrök, köztisztviselők, valamint az oktatással és kutatással foglalkozó kollégák számára is olyan, szinte minden igényt kielégítő minőségi képzési portfólióval rendelkezik, amely kiváló lehetőséget ad a legújabb nemzetközi gyakorlati és kutatói tudásanyag, továbbá a legújabb bűnügyi, közrendvédelmi trendek megismerésére, valamint az európai szintű kapcsolati és hálózatépítési célok megvalósítására.

Mitteuropäische Polizeiakademie (MEPA) - Közép Európai Rendőrákadémia (KERA)³⁰⁴

A KERA megalapításának célja, feladatai

A KERA elődjének, az Osztrák-Magyar Rendőr-akadémiának (Ausztria és Magyarország összefogása alapján történő) megalapításáról szóló okiratot 1991. március 12-én írták alá Budapesten, majd ünnepélyes megnyitójára 1992. január 20-án Bécsben került sor (az első kurzusnak tíz osztrák és tíz magyar résztvevője volt, a képzés váltakozó helyszíneken, Bécsben és Budapesten zajlott 5 hónapon át).

A régió országai rövidesen felismerték a képzési együttműködésben rejlő esélyt és csatlakoztak a szervezethez, így született meg a KERA, a regionális együttműködés. A KERÁ-t jelenleg hét tagország, Ausztria, Csehország, Németország, Svájc, Szlovákia, Szlovénia és Magyarország alkotja.

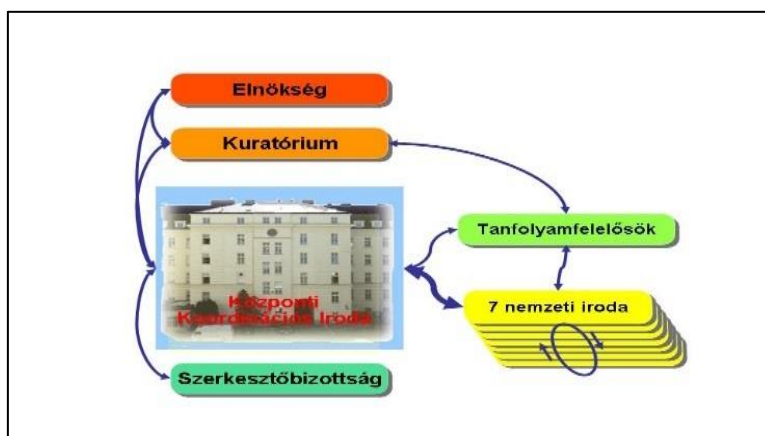
A közép-európai országok kriminál-geográfiai szempontból szorosan összetartoznak, ugyanis hasonló jelenségekkel állnak szemben a szervezett bűnözés területén, gyakran ugyanazzal a bűncselekménycsoporttal, bűnszervezettel találkoznak, hol küldő-, hol fogadó ország minőségben. A regionalitás gondolata, amely az Európai Unióban is egyre hangsúlyosabb szerepet kap, korszerűséget kölcsönöz a KERÁ-nak. A nemzetközi szint megfelelő rálátást biztosít a bűnügyi folyamatokra, ugyanakkor a nagy, nehézkesen reagáló szervezetekkel szemben a KERA rugalmas, gyors válaszokra képes, a folyton megújuló kihívásoknak és feladatoknak rövid idő alatt meg tud felelni, egyesíti magában a globális és lokális szintek előnyeit.

³⁰⁴ Forrás: Fehér Zoltán r. alezredessel, a Nemzetközi Oktatási Központ Közép-európai Rendőrákadémia (KERA) Magyar Nemzeti Iroda vezetőjével 2017. január 23-án folytatott személyes interjú

A KERA továbbképzési együttműködés, amely nem iskolarendszerű képzést nyújt, hanem színes továbbképzési palettájáról, az általa kínált tanfolyamok, szemináriumok, szaknyelvi, szakmai hospitációk közül azok a gyakorlati szakemberek válogathatnak, akik legalább öt éves szakmai tapasztalattal rendelkeznek a szervezett bűnözés területén.

A KERÁ-nak nincsenek tanárai, nincs igazgatója. Előadói, a KERA egyik mottója szerint „gyakorlati szakemberek, gyakorlati szakembereknek a gyakorlatról” tartanak továbbképzéseket a legfrissebb információk kicserélésére, a legjobb gyakorlat („best practice”) megtalálására, a problémák feltárására, a szakmai területen nélkülözhetetlen kapcsolati háló kialakítására. A képzések nemcsak frontális ismeretátadást jelentenek, hanem interaktív megbeszéléseket, workshopokat, együtt gondolkodást is.

A KERA felépítése

A KERA organigramjának forrása: Fehér Zoltán r. alezredessel, a Nemzetközi Oktatási Központ Közép-európai Rendőrákadémia (KERA) Magyar Nemzeti Iroda vezetőjével 2017. január 23-án folytatott személyes interjú

A KERA működése az egyenlő partnerség elvén alapul. A rendészeti továbbképzési intézkedések tervezésében és végrehajtásában a tagállamok egyenjogú partnerként vesznek részt, a finanszírozásból egyformán veszik ki a részüket.³⁰⁵ A szervezet rugalmas működtetésének nagyszerűsége éppen az egyszerűségében és a kölcsönösségben rejlik.

A nemzeti irodák (Nationale Verbindungsstellen – NVS)

³⁰⁵ SZABÓ Andrea: Training opportunities in law enforcement (CEPOL, MEPA, FRONTEX). In: Szabó Andrea – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): Az adó- és vámhatóságok aktuális kihívásai. Konferencia és tanulmánykötet. NKE RTK Vám- és Pénzügyőri Tanszék és MRTT Vám- és Pénzügyőri Tagozat. Budapest, 2015. 187. old. <https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/az-ado-es-vamszolgalatok-aktualis-kihivasai.original.pdf> letöltve: 2018.07.01.

Mind a hét tagállam nemzeti irodákat tart fent. A nemzeti irodák jelentik az adott ország és a KERA közötti összekötő kapcsolatot. A nemzeti irodák feladatai közé tartozik, hogy:

- fogadó országgént az adott országban megrendezendő képzéseket megszervezze, megrendezze;
- küldő országgént a többi országban megrendezett továbbképzésekre hallgatókat rekrutáljon, az oda- és visszautazásukat megszervezze;
- leendő hallgatóit a továbbképzésekre felkészítse, például nyelvtanfolyamokkal;
- volt hallgatóival kapcsolatait ápolja, azoknak a KERA közvetítésével megszerzett szakmai és nyelvi tudását frissen tartsa, bővítse. A volt hallgatókkal való kapcsolattartást az alumni-koncepció segíti;
- a KERA kiadványaihoz szerzőket találjon, a publikálandó szöveget gondozza és amennyiben szükséges, németre fordítsa;
- a Kuratórium és az Elnökség döntéseit végrehajtsa.

A nemzeti irodák beilleszkedését az államigazgatási rendszerbe a mindenkori állam maga határozza meg, Magyarországon a KERA Magyar Nemzeti Irodája a NOK egyik osztályaként működik.

A Központi Koordinációs Iroda

A nemzeti irodák munkáját a bécsi székhelyű Központi Koordinációs Iroda (Zentrales Koordinationsbüro – ZKB) fogja össze és gondoskodik a nemzeti irodák munkájának összehangolásáról, a következő módon:

- a tevékenységek szervezési és időbeli koordinálása;
- a KERA képviselete harmadik féllel szemben, így például a pályázatok esetében;
- a munkavégzés gördülékenysége érdekében életre hívott, a modern kommunikációs csatornákkal szembeni elvárásoknak megfelelő MEPA-Online gondozása;
- a tananyagok és információs anyagok felelős feldolgozása és kiadása a nemzeti irodákkal való együttműködésben;
- PR-tevékenység;
- a Szerkesztőbizottság vezetése;
- a Kuratórium és az Elnökség üléseinek előkészítése;
- a nemzeti programfelelősök munkájának koordinálása.

Tanfolyamfelelősök, program-előkészítő konferenciák

A bűnügyi és a speciális tanfolyam programfelelősei – a szervezésért és megrendezésért felelős személyek, sok esetben azonosak a nemzeti irodák vezetőivel – évente egy-egy alkalommal összeülnek, hogy előkészítsék a tanfolyami továbbképzést, amelynek során, többek között:

- kiértékelik az előző tanfolyamot;
- meghatározzák a képzési helyszínek végleges sorrendjét;
- véglegesítik a tanfolyam kiírását;
- meghatározzák a tanfolyam tartalmának súlyponti kérdéseit;
- döntenek a workshopok megrendezéséről;
- döntenek szervezési kérdésekben (ellátás a hétvégén, utazási napok, ünnepi beszédek);
- aktualizálják a hallgatókra vonatkozó irányelveket (pl. viselkedési kódex, a hallgatók közül választott tanfolyamfelelősök feladatai);
- aktualizálják a visszajelző-értékelő lapokat (minőségbiztosítás).

A programfelelősök konferenciáját úgy időzítik, hogy a tanfolyamokat közvetlenül utána ki lehessen írni, és az érdeklődők jelentkezése, annak kiértékelése és a leendő hallgatók kiválasztása megfelelő időpontban megtörténhessen, a tanfolyamra való nyelvi-szakmai felkészülésre elég idő jusson.

A Kuratórium

A Kuratórium a szervezet hajtómotorja, ugyanakkor végrehajtó szerve is, ami döntéseket készít elő és javaslatokat dolgoz ki az Elnökség számára (a Kuratórium tagságát a tagországok rendőrségeinek képviselői, szakértői és a nemzeti irodák vezetői alkotják).

Ezen grémium feladata kettős, egyfelől a következő év programjára tesz javaslatot éves rendes ülésén, amelyre ősszel, váltakozó helyszíneken kerül sor. Ezeken a kuratóriumi üléseken a tagországok delegáltjai értékelik az elmúlt év eseményeit és összeállítják a következő év programját. Státuszjelentés készül a tanfolyamok, szemináriumok és hospitációk megrendezéséről és dokumentációjáról, a futó projektekről (minőségbiztosítás). Megállapítják a jövő évi kurzusok megrendezésének menetét és helyszíneit, a tanfolyami workshopok témáit. A tagországok felajánlásokat tesznek a következő évi szemináriumi programokat illetően. A Kuratórium a Szerkesztőbizottság javaslatai alapján határoz a KERA szakfolyóiratának tematikáiról.

Másfelől a Kuratórium stratégiai kérdésekkel is foglalkozik. A stratégiáról, hosszú távú tervekről általában rendkívüli üléseken tanácskoznak, az elképzeléseket pedig éppúgy az Elnökség elé terjesztik döntéshozás céljából.

Az Elnökség

Az Elnökség a KERA döntéshozó grémiuma. Amint láttuk, a Kuratórium készíti elő számára a döntési javaslatokat, amit az Elnökség tagjai jóváhagynak vagy elvetnek. Az Elnökség dönt az alapvető természetű kérdésekben, mint a képzési intézkedések megvalósítása, az éves program és a finanszírozási kérdések jóváhagyása, valamint a KERA stratégiáját illető kérdések. A képzési intézkedések vonatkozásában az Elnökség dönt tehát magáról a megrendezésről, a Kuratórium pedig a konkrét szervezési kérdésekről.

Az Elnökséget a tagországok belbiztonsági szakterületének magas rangú képviselői, államtitkárok, országos rendőrfőkapitány-(helyettesek), rektorok alkotják. Abban az esetben, ha sürgős döntésre van szükség, az úgynevezett körleveles eljárást alkalmazzák. Ilyenkor az előkészített javaslatot írásos formában kapják meg az Elnökségi tagok, akik szintén írásban hozzák meg döntésüket. A döntéshozatalnak ez a formája rugalmas és gazdaságos, azonban nem pótolhatja a személyes találkozót, amire évente, váltakozó helyszíneken kerül sor.

Szerkesztőbizottság

A Szerkesztőbizottság határoz a KERA kiadványainak tartalmi és formai kérdéseiről, ugyanis annak érdekében, hogy a KERA naprakész információkkal láthassa el hallgatóit és az érdeklődőket, összehangolt intézkedésekre van szükség. Ez a koordinációs és minőségbiztosítási munka alkotja a Szerkesztőbizottság alábbi fő feladatait:

- kidolgozza a minden évben frissülő KERA-könyv aktualizálásának irányelveit;
- javaslatokat vagy ajánlásokat dolgoz ki az Elnökség és a Kuratórium számára a KERA-szakfolyóirat jövő évi témáiról;
- meghatározza a KERA PR-tevékenységének feladatait;
- felügyeli és szerkeszti, szükség szerint átalakítja a KERA kiadványainak palettáját;
- elemzi és szerkesztési javaslatokat tesz a KERA honlapjára (MEPA-Online) vonatkozólag;
- felügyeli a szemináriumi dokumentációkat.

A Szerkesztőbizottság az egyes tagállamok szakértőiből és a Központi Koordinációs Iroda vezetőjéből áll. A szerkesztőbizottsági ülésre évente egyszer kerül sor, az ülésre meghívást kap a KERA-könyv főszerkesztője is.

A képzések célcsoportja

A KERA továbbképzéseire elsősorban a rendőrség azon tagjai jelölhetőek, akiknek feladata szervezett és súlyos bűncselekmények kategóriájába tartozó olyan ügyek feldolgozása, amelyekhez nemzetközi és/vagy határon átnyúló együttműködés is szükséges.

A jelölésnél továbbá számításba lehet venni olyan rendőrtisztek részvételi lehetőségét is, akik hazájukban a KERÁ-n szerzett ismereteket, tapasztalatokat és kapcsolatokat továbbadhatják kollégáiknak.

A tanfolyami, szemináriumi kiírások mindenkor részletesen tartalmazzák a célcsoportot, illetve a konkrét részvételi kritériumokat, amelyek a legtöbb KERA-képzés során a következők:

- felsőfokú szakmai (főiskolai, ill. egyetemi) végzettség;
- 3-5 éves szakmai gyakorlat;
- nemzetközi együttműködésre való alkalmasság;
- megfelelő kommunikációs és kapcsolatteremtő készség, valamint;
- a megfelelő németnyelv-tudás annak érdekében, hogy a résztvevő a képzés rendezvényeit problémamentesen tudja követni, a vitákon, szemináriumokon és gyakorlati feladatok végrehajtásában aktívan részt tudjon venni.

A KERA oktatói és képzési tevékenysége

A KERA, mint képzési forma nem intézményszintű, nem rendelkezik saját campusszal, egyszemélyi vezetővel (rektor, dékán stb.), hétköznapi értelemben vett állandó oktatókkal, vagy éppen állandó tantervvel, ugyanakkor a KERA rendszere egy nagyon pontosan összehangolt, decentralizált képzési forma, a részt vevő országok szoros együttműködése.

Az alapvető cél minden KERA-képzés esetében a megrendelő, azaz a nemzeti rendészeti (bűnügyi, határrendészeti) igények felmérése és az ehhez kapcsolódó képzések szervezése. A tananyag összeállításában elsősorban a nemzeti irodákkal együttműködő nemzeti rendészeti szakegységek működnek közre azzal, hogy az aktuális kérdéseket, rendészeti problémákat, megoldatlan szituációkat, illetve újólag megjelenő rendőri, rendészeti beavatkozást igénylő jelenségekről információkat adnak a KERA munkatársainak.

Minden év szeptemberében a nemzeti irodák felméri e témaköröket, és a KERA Kuratórium ülésén megvitatják a tématerületeket. Azaz, hogy mely tématerületeket dolgozzák fel a következő képzési évben, és azt milyen formában (tanfolyam, szeminárium stb.) teszik. Ez utóbbi eldöntése leginkább attól függ, hogy hány országot érintő problémáról van szó, illetve, hogy az adott kérdés milyen súlyú az egyes témákhoz viszonyítva.

Előadók és oktatók

A KERA nem rendelkezik önálló és állandó tantestülettel, a tanfolyamok és szemináriumok előadóinak kiválasztása és koordinációja – a grémiumok ülésein meghatározott szempontok figyelembevételével – a nemzeti tanfolyam- és szemináriumfelelősök, azaz a nemzeti irodák feladata.

A KERA deklarációja szerint az előadók felkéréséről elsősorban a szükséges gyakorlati szakismeretek és pedagógiai, retorikai, illetve nyelvi képességek alapján kell dönteni. E sorrend egyben fontossági sorrend is, azaz a felkért együttműködőknek elsősorban gyakorlatban dolgozó szakembereknek kell lenniük. A legelső és legfontosabb a szakma, a KERA mottójára (is) – „Gyakorlati szakemberek a gyakorlati szakembereknek a gyakorlatban tapasztaltokról” – tekintettel. E kíváncsi egyébként már a rendészeti alapképzésben is felmerül, például a testbeszéd értelmezése kapcsán: „a tréningek lebonyolításába hasznos lenne bevonni olyan rendkívül tapasztalt pénzügyőröket, akik saját gyakorlatukból mutatnának be tanulságos eseteket, felderítéseket”.³⁰⁶ Természetesen a rendelkezésre álló szakértői „bázisból” elsősorban azokat a kollégákkal kell igénybe venni, akik a kritériumrendszerben felsorolt többi feltételeknek leginkább megfelelnek. A nemzeti tanfolyam- és szemináriumfelelősök végzik az előadók bemutatását, és teremtik meg a csoportmunkákhoz szükséges kapcsolatot az előadók és a résztvevők között.

A képzések fajtái

A KERA képzési formái a résztvevők számát tekintve tulajdonképpen piramishoz hasonlíthatóak. A piramis csúcsán képletesen a tanfolyamok, így a bünygyes és a speciális (határrendészeti) tanfolyam helyezkednek el, ezekben a képzésekben vehetnek részt országoként a leginkább felkészültek, viszont számszakilag a legkevesebben. Alattuk a szemináriumok, ez alatt a szakmai és a nyelvi hospitációk és a piramis alján, mint az összes

³⁰⁶ SUBA László: A testbeszéd értelmezése a vámmellenőrzés során. In: Orbók Ákos (szerk.): A hadtudomány és a XXI. század. Tanulmánykötet. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2016. ISSN 2498-5228, 271-288. o.

képzés alapjául szolgáló „eszköz” a nyelvoktatás, azaz a nyelvtanfolyamok helyezkednek el, amelyek magukba foglalják a szaknyelvi képzést is.

A tanfolyamok és szemináriumok lefolytatásának közös alapelvei

- a képzés tartalmának aktualitása;
- a gyakorlatiasság, szemléletesség, életszerűség és rugalmasság a legfőbb kritériumok az érintett országok által kialakítandó részletes program közös tervezése során;
- lehetőség szerint valamennyi KERA-ország egyenlő mértékű bevonása a program tartalmi kialakításába;
- a résztvevők szakmai ismereteinek és érdeklődési területének figyelembevétele;
- az elméleti és gyakorlati képzés közötti optimális váltakozás;
- különlegesen képzett gyakorlati szakemberek, szakértők felkérése előadás tartására.

A tanfolyami és szemináriumi programok általános jellemzői

A képzések nyelve, mint ahogyan az akadémián együttműködők által használt nyelv, a német. Ez azt jelenti, hogy a KERA összes rendezvényén ezt a közös nyelvet használják kommunikációjukban a résztvevők. Tolmácsolásra csak akkor kerül sor, ha az adott előadó, szakértő német nyelven nem tud megfelelő színvonalon kommunikálni.

A KERA tanfolyamok és KERA szemináriumok keretében a résztvevőknek aktívan kell közreműködniük a programok során, így különösen pl. referátumok, érdemi (tartalmi) hozzászólások, a workshopokon, vitákban való részvétel útján.

A KERA tanfolyamok végén a résztvevőknek a nemzeti szakértők előtt prezentáció formájában be kell mutatniuk a workshopok eredményét, azaz azoknak a feladatoknak a megoldását, melyeket a teljes tanfolyam ideje alatt kaptak. Valamennyi résztvevőnek képesnek kell lennie megválaszolni azokat a kérdéseket, amelyeket a szakértők tesznek fel a workshoppal kapcsolatban. Ennek során a heti programra vonatkozó általános kérdések is feltehetők.

A KERA tanfolyamok és KERA szemináriumok résztvevői a sikeres tanfolyami részvételről annak elvégzését igazoló tanúsítványt kapnak.

International College of Financial Investigation (ICOFI) - Nemzetközi Pénzügyi Nyomozó Akadémia³⁰⁷

Az ICOFI létrehozásának célja, feladatai

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (továbbiakban: NAV) minden rendelkezésére álló közigazgatási és büntetőjogi eszközzel arra törekszik, hogy az adózókat jogkövető magatartásra ösztönözze, illetve a jogellenes magatartásokat feltárja és az okozott károkat megtérítse, ezáltal biztosítva a költségvetési bevételeket, valamint azok jogszerű felhasználását, ugyanakkor a költségvetés védelme is kiemelt prioritást élvez hazai és nemzetközi szinten egyaránt. A jogellenes magatartásokkal szembeni hatékony védekezésre kizárólag az ebben érdekelt hazai és külföldi szereplők (közigazgatási hatóságok, büntetőügyi szervek és civil szervezetek) összehangolt tevékenységével van mód.

Ezt a stratégiai célt szolgálja a Belügyminisztérium és a NAV között 2014. március 20. napján létrejött képzési Együttműködési Megállapodás is, amely alapján létrejött a Nemzetközi Pénzügyi Nyomozói Akadémia, hivatalos elnevezéssel az International College of Financial Investigation, az ICOFI.³⁰⁸

Az ICOFI a NOK osztály jogállású szervezeti egysége, működésének szakmai irányítását a NAV hatáskörét érintő kérdésekben a NAV büntetőügyi elnökhelyettese a NOK igazgatójával közösen látja el.

Az Együttműködési Megállapodás alapján a Rendőrség és az állami adóhatóság együttesen mozgósítja az elméleti és gyakorlati tudásbázisát, létesítmény- és kapcsolatrendszerét alapvető közös céljaik érdekében, amelyek a következők:

- a pénzügyi, gazdasági, kifejezetten a költségvetési érdekeket sértő bűncselekmények elleni harc során, a határon átlépő és nemzetközi szintű büntetőügyi együttműködés fokozása;
- az ilyen tárgyú képzési együttműködés elmélyítése;
- az érintett bűncselekmények üldözésére hatáskörrel rendelkező hatóságok közötti képzési-oktatási tevékenység összehangolásának elősegítése.

³⁰⁷ Forrás: dr. Gömöri Dóra pü. századossal, a Nemzetközi Oktatási Központ Nemzetközi Pénzügyi Nyomozói Akadémia (ICOFI) osztályvezetőjével 2017. január 23-án folytatott személyes interjú

³⁰⁸ GÖMÖRI Dóra: A nemzetközi együttműködés új területe – ICOFI. In: Szabó Andrea – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): Az adó- és vámhatóságok aktuális kihívásai. Konferencia és tanulmánykötet. NKE RTK Vám- és Pénzügyőri Tanszék és MRTT Vám- és Pénzügyőri Tagozat. Budapest, 2015. 118. old. <https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/az-ado-es-vamszolgaltatok-aktualis-kihivasai.original.pdf> letöltve: 2018. 07.01.

Az ICOFI a nemzetközi vonatkozású pénzügyi, gazdasági, kifejezetten a költségvetési érdeket sértő bűncselekmények elleni küzdelmet támogatja, elsősorban a NAV bűnügyi szakterületét érintő nemzetközi képzések szervezésével és más nemzetközi együttműködési formák útján.

Az ICOFI működési rendjét és részletes feladatait a NOK Szervezeti és Működési Szabályzata tartalmazza, mindenkori szakmai programját a NAV bűnügyi területével egyeztetve, a szakmai igények figyelembevételével alakítja ki.

Az osztály rövid távú célja a nyomozóállomány fenti tárgyú ismeretanyagának bővítése, és a nemzetközi kapcsolatrendszer kiépítése, illetve fokozása. Az ICOFI tevékenységén keresztül számtalan módon segítheti a nyomozó állomány naprakész ismeretanyagának bővítését, például:

- rövid- és hosszabb távú tanfolyamok, szakszemináriumok, vagy tanulmányutak révén megismerhető és elsajátítható a pénzügyi, gazdasági bűncselekmények felderítése és nyomozása során rendelkezésre álló nemzetközi tapasztalat és eljárási gyakorlat;
- nemzetközi konferenciák, értekezletek lebonyolítása egy-egy kiemelt aktuális témában;
- személyes bizalmi kapcsolatok alakíthatók ki a NAV bűnügyi szakterületével azonos feladatot ellátó, de esetenként eltérő szervezetekben helyet foglaló szervezetek munkatársaival.

A későbbiekben, a nemzetközi szervezeti forma kiépítését követően az ICOFI tevékenységét a további aktivitásokkal tervezi bővíteni:

- közreműködés nemzetközi támogatási programok, pénzügyi források igénybevételére irányuló pályázatokban;
- saját honlap szerkesztése; szakfolyóirat kiadása;
- kutatások, műhelymunkák, szakmai tárgyú felmérések támogatása abból a célból, hogy a költségvetés hatékony védelmére eltökélt országok útmutatást kaphassanak az adóztatási, bűnügyi tárgyú szabályozásuk egymáshoz igazításához, a jogalkotási folyamatok esetleges befolyásolásához;
- fórum biztosítása nemzetközi szakértői hálózatnak.³⁰⁹

³⁰⁹ GÖMÖRI Dóra: ICOFI – Nemzetközi együttműködés továbbképzések útján. In: Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): Válogatott tanulmányok a Vám- és Pénzügyőri Tanszék fennállásának 25. évfordulója alkalmából. NKE RTK Vám- és Pénzügyőri Tanszék és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal. Budapest, 2016. 55-56. old.

2016-ban az ICOFI - a releváns hazai szakmai szervezetekkel egyeztetve, a felé jelzett nemzetközi képzési igényeinek megfelelően - az alábbi képzéseket bonyolította le:

- Mental-tactical train the trainer (Lélektaktikai „train the trainer” képzés);
- Lélektaktikai képzés NAV bűnügyi állománya részére;
- Communication, conflict management & interrogation technics (Kommunikáció, konfliktuskezelés, kihallgatás technika);
- Financial aspects of money laundering (A pénzmosás vagyoni aspektusai);
- Bűnügyi taktikai gyakorlat;
- „Minőségi bizonyítékgyűjtés” tréning;
- „Recovering damages of MTIC fraud” képzés (MTIC csalás és vagyonvisszaszerzés).

Az ICOFI 2016 évi képzésein összesen 135 hallgató vett részt a következő országok adó- és bűnügyi szervezeteitől: Magyarország, Szlovákia, Hollandia, Egyesült Királyság, Ausztria, Szlovénia, Olaszország, Lengyelország, Csehország (a hallgatók hatfokú skálás állításokat és nyitott kérdéseket tartalmazó elégedettségmérő kérdőívet töltenek ki minden nemzetközi képzés végén, amelyek szerint összességében megállapíthatjuk, hogy az ICOFI valamennyi képzése kiemelkedően pozitív visszajelzéseket kapott).

Az ICOFI 2017. évi képzései:

- Pénzmosás vagyoni aspektusai;
- Humán hírszerzői tanfolyam;
- Bűnügyi taktikai gyakorlat;
- Új trendek a pénzügyi bűncselekmények terén - virtuális pénzeszközök büntetőjogi szemlélete;
- Kommunikációs eszközökkel történő konfliktuskezelés.

Idegennyelvi képzés a Láng nyelviskolában³¹⁰

A NOK-on belül működő Láng Nyelviskola már több mint tíz éve kínál akkreditált nyelvi programokat az állami szektorban dolgozóknak (Rendőrség, Ügyészség, Katasztrófavédelem, NAV, stb.) vállalkozások vezetőinek és alkalmazottainak, valamint magánszemélyeknek.

³¹⁰ Forrás: a <http://www.langnyelv.hu/> internetes oldal tartalma alapján, a letöltés ideje: 2017. január 23.

Az alapvetően angol, német, orosz, francia, eszperantó nyelvi képzések, tanfolyamok felsorolása:

- 450 órás intenzív nyelvtanfolyam (hétköznapi délelőttönként napi 5 tanórán, évente kétszer, február és szeptember eleji indítással);
- 50 órás munkaidőn kívüli (hétköznapi 17 órától, illetve szombat délelőttönként, évi háromszori indítással);
- 100-órás munkaidő-kedvezményes (két hétköznapi délután 13 órától);
- nyári tanfolyam (amely júliusban 100 tanóra, minden hétköznapi délelőtt, ez a képzés a 14 éven felüli gyerekek, fiatalok számára is elérhető).

A fentiekén túl a nyelviskola lehetőséget kínál az akkreditált, tehát államilag elfogadott ELTE Origó Nyelvi Centrum széles nyelvi kínálatának elérésére is.

A képzések helyszíne alapvetően a NOK által biztosított tanterem, nyelvi kabinet, de legalább 8 fő esetén kihelyezett tanfolyamra is van lehetőség.

A tanfolyam végén a NOK-on ITK ORIGÓ akkreditált kétnyelvű akkreditált nemzetközi nyelvvizsga tehető.

Összegzés

Megállapítható, hogy a NOK, már több mint százéves kőoszlopokon álló zöld kapuja nyitva áll a nemzetközi tanulmányokra éhes, idegen nyelvet tanulni vágyó kollégák előtt.

Megállapíthatjuk, hogy a fenti intézmények széles értelemben fedik le a rendőri együttműködést, hiszen a tanítás és fejlesztés elsődleges forrásai, a képzés és kiképzés területén – a jobb együttműködés és rendészet Európájában – a rendészet és a képzés világából érkező szövetséges ügynökségek és hatóságok által elismerten.³¹¹

Elmondható, hogy a felsőoktatás területén oly fontos nemzetköziesedés³¹² a rendészeti szerveket sem hagyta érintetlenül. És nem csak a mindennapi munka során jelenik meg, hanem a szakmai képzések területén is.

³¹¹ SZABÓ Andrea: Változások és új irányok az Európai Rendőrákadémia jövőjében. In: Hautzinger Zoltán – Verhóczy János (szerk.): Sodorvonalon. Tanulmányok Virányi Gergely 60. születésnapja tiszteletére. Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat. Budapest, 2012. 276. old.

³¹² Vö.: SZABÓ Andrea: Nemzetközi együttműködési lehetőségek a felsőoktatásban – különös tekintettel a pénzügyőrtisztképzésre. Magyar Rendészet. Nemzeti Közszerológiai Egyetem rendészettudományi szakmai folyóirata. XVI. évfolyam 2017/4. (2017). 97-101. old.

A kép forrása: Gósi Tiborné r. alezredessel, a Nemzetközi Rendészeti Akadémia (ILEA) Magyar Titkárság osztályvezetőjével 2017. január 10-én folytatott személyes interjú

Felhasznált irodalom:

- [1] A csendőrlaktanyától a BM Nemzetközi Oktatási Központig 2005, második bővített kiadás. Felelős kiadó: Dr. Boda József r. ezredes
- [2] GÖMÖRI Dóra: A nemzetközi együttműködés új területe – ICOFI. In: Szabó Andrea – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): Az adó- és vámügyi szolgálatok aktuális kihívásai. Konferencia és tanulmánykötet. NKE RTK Vám- és Pénzügyőri Tanszék és MRTT Vám- és Pénzügyőri Tagozat. Budapest, 2015. 118. old. <https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/az-ado-es-vamszolgalatok-aktualis-kihivasai.original.pdf> letöltve: 2018.07.01.
- [3] GÖMÖRI Dóra: ICOFI – Nemzetközi együttműködés továbbképzések útján. In: Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): Válogatott tanulmányok a Vám- és Pénzügyőri Tanszék fennállásának 25. évfordulója alkalmából. NKE RTK Vám- és Pénzügyőri Tanszék és a Nemzeti Adó- és Vámhivatal. Budapest, 2016. 55-56. old.
- [4] SUBA László: A testbeszéd értelmezése a vámellenőrzés során. In: Orbók Ákos (szerk.): A hadtudomány és a XXI. század. Tanulmánykötet. Budapest, Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2016. ISSN 2498-5228, 271-288. o.
- [5] SZABÓ Andrea: A rendőrségi együttműködés jogi alapjai és intézményei. In.: Fülöp Péter (szerk.): Tavasz Szél 2012/Spring Wind 2012. Konferenciakötet. Doktoranduszok Országos Szövetsége. Budapest, 2012. 708. old.

- [6] SZABÓ Andrea: Változások és új irányok az Európai Rendőrakadémia jövőjében. In: Hautzinger Zoltán – Verhóczy János (szerk.): Sodorvonalon. Tanulmányok Virányi Gergely 60. születésnapja tiszteletére. Magyar Rendészettudományi Társaság Határrendészeti Tagozat. Budapest, 2012. 276. old.
- [7] SZABÓ Andrea: Training opportunities in law enforcement (CEPOL, MEPA, FRONTEX). In: Szabó Andrea – Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes (szerk.): Az adó- és vámhatóságok aktuális kihívásai. Konferencia és tanulmánykötet. NKE RTK Vám- és Pénzügyőri Tanszék és MRTT Vám- és Pénzügyőri Tagozat. Budapest, 2015. 187. old. <https://rtk.uni-nke.hu/document/rtk-uni-nke-hu/az-ado-es-vamszolgalatok-aktualis-kihivasai.original.pdf> letöltve: 2018.07.01.
- [8] SZABÓ Andrea: Nemzetközi együttműködési lehetőségek a felsőoktatásban – különös tekintettel a pénzügyőrtisztképzésre. Magyar Rendészet. Nemzeti Közszerológati Egyetem rendészettudományi szakmai folyóirata. XVI. évfolyam 2017/4. (2017). 97-101. old.

Magasvári, Adrienn –Szakács, Édua: Entrants at the gate of public service, or how do public service organizations see young people's career choice motivations

Introduction

Nowadays we generally accept that the state, and hence the public service, have an important role in ensuring the competitiveness of economy.³¹³ Concerning public administration and law enforcement bodies, competitiveness is basically the ability to acquire and retain the right amount of quality and quality of workforce. Competitiveness also plays a major role in the priorities of the Public Administration and Public Service Development Strategy (2014-2020), according to which, competitiveness should be improved primarily by reducing the cost of state operations and administrative burdens, and by creating a service-based, customer-oriented public service. This, of course, also means that the key to competitiveness lies primarily in the proper planning of recruitment needs, in the management and long-term retention of properly prepared young people. What are the 'chances' of public service organizations in the labor market competition? What career motivation factors make young entrants choose public organizations? What is the attraction to them?

This study summarizes the results of one of the topics of a multi-subject, complex, empirical research carried out in the KÖFOP 2.1.5. project. We show why – according to the interviewed managers and staff members of the administrative and law enforcement bodies – do beginners enter the public sector? What do they think about the career motivation factors influencing their decision? We also examine what type of state education those young people have, who choose the administrative and law enforcement organizations as their future workplace. If they come from different educational institutions, are there any differences in their preparedness, attitudes and commitment, according to the respondents? And how long will they stay in public service? Do they regard the jobs offered by public sector organizations as a retirement job, a lifelong employment or perhaps a springboard?

³¹³ IMRE Miklós: *Az állam és a közigazgatás gazdasági szerepe és feladatai*. In: VEREBÉLYI Imre – IMRE Miklós (ed.): *Jobb közigazgatás helyben járás és visszafejlődés helyett*. Századvég Kiadó, Budapest, 2009, p. 29.

Accordingly, the study focuses on the career motivation factors of the entrants choosing the public sector and on their decisions influencing their exit from the sector. However, prior to presenting the specific research, we find it necessary to compare the features of the public and the private sector, and to present the relevant, previous Hungarian research results in this topic.

Public sector or private sector?

Which one should I choose? The question may be raised by young people before choosing a workplace... The future employee can have a good chance to find a position in both the private and the public sector. However, the operation of the two sectors is very different in many respects, and therefore offers different conditions for entrants. While the private sector operates in a market environment, its revenues come from the sale of the goods it generates, the administrative and law enforcement organizations are financed by the budget from the tax revenues. The private sector is much more open to innovation, adapts to changes more easily, while the public sector is more difficult to move, according to some views it is slow and sluggish.

Employees of the public service, as employees of executive organizations, are under a stronger political influence than the employees of private companies. Officials are the 'faces' of public service, so they have to pay much more attention to aspects such as justice, equal treatment, honour and accountability. The society's judgement on the functioning of state institutions is based on the decisions and activity of public service leaders and employees. For this reason, people in the public service are encouraged rather by social values, commitment and the principle social utility.³¹⁴

Why does someone choose the public sector?

Certain studies give you easy answers on this question, such as income, job security, social assistance or the principle of social utility. Many authors have already examined the differences between public and private wages, too, but is it really only the available income that affects work choice?

³¹⁴ PAPP Bence: *A munkaerő-piaci bizonytalanság hatása a közszféra és a versenyszféra közötti bérkülönbségekre.* Közgazdasági Szemle, Vol. LXII., No. 5, 2015, 477 p., Source: <http://epa.oszk.hu/00000/00017/00226/pdf/> (downloaded: 2018. 04. 30.)

According to Linder³¹⁵, the public sector's attractiveness, in addition to adequate salaries, is employment security, a foreseeable, predictable career path, the provision of social benefits, the perspective of an appropriate pension and prestige. He presents a survey, which was made in 2003 among public service employees. In this questionnaire people were also asked about the most attractive elements of public service work. Most of them mentioned the public benefit of the work (75 percent of respondents), followed by employment security (70 percent), while cash benefits, such as the 13th month salary (61 percent) or the possibility of additional benefits (39 percent) only came after those. But respondents also consider the possibility of gaining professional experience (49 percent) and the moral appreciation of public service status (38 percent) as a more attractive factor than financial appreciation (36 percent). Of course, the order may have been influenced by the adaptation to expectations.

In their study³¹⁶ György Molnár and Zsuzsa Kapitány find that choosing the public sector as a workplace is not necessarily a personal decision, but family aspects can play an important role in it, too. This is most true of situations where the greater security and predictability of the public sector also play a role, it is less likely to be dismissed and promotion is foreseeable. Typical examples of this are: a family member in need of care, a single parent, or workplace absenteeism in families with multiple children. The authors also examined social commitment and estimated it by the time intended for volunteering. The results are not homogeneous in this respect, as for those who work in the field of education, culture, health and research and development, it is definitely true that their social commitment is greater, but in the case of employees in other areas of public service, this statement has not been proved.

An empirical research conducted in June 2013 examined the willingness to move between the public and the private sector.³¹⁷ During the research in-depth interviews, focus-group interviews and nationwide representative surveys were conducted. In-depth interviews highlighted what aspects dominate when choosing public sector jobs:

- the importance of personal contacts;
- boss-subordinate relationship;

³¹⁵ LINDER Viktória: *Személyzeti politika – humánstratégiai a közigazgatásban.* (Doctoral thesis) Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Debrecen, 2010, p. 195, p. 203.

³¹⁶ MOLNÁR György – KAPITÁNY Zsuzsa: *Munkahely a közszférában. Biztonság és hivatás, a szubjektív szempontok szerepe.* Közgazdasági Szemle, Vol. LX., No. 7-8., 2013, 794. p., 808-809. pp. Source: http://epa.oszk.hu/00000/00017/00205/pdf/EPA00017_kozgazdasagi_szemle_2013_07-08_781-813.pdf (downloaded: 2018. 04. 30.)

³¹⁷ GELLÉN Márton: *A közszféra és a magánszféra viszonya az egyéni karrierutak tervezésében.* Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás, No. 2013/4., 42. p.

- commitment to public service;
- predictable advancement;
- the payment will surely come in time;
- relatively good salaries (including other benefits);
- predictable working hours;
- possibility of harmonization between work and private life.

Why should someone leave the public sector?

Fluctuation means the emigration of the workforce, that is, the exit from the organization. It is very important to collect fluctuation data and to examine the causes of the exit because the emigration may have organizational causes, such as the difficulty of tasks, working conditions, working hours, workload, quality of social care, workplace atmosphere, salary, or the difficulty or the possible lack of the opportunity of promotion.

The Civil Service Human Mirror Research³¹⁸ conducted in 2013 also questioned the characteristics of labor retention, among other things. According to the respondents in public service, difficulties in retaining the workforce are mainly due to the fierce labor market competition (40.6 percent) and poor working conditions (28.8 percent). In addition, the low wage level and the negative social judgment of the job and the workplace, the difficulty of the job, and the lack of moral appreciation are also a major problem, especially in the case of law enforcement organizations. For organizations, however, it may be positive that the style of leadership, the skill level of the staff, and the excessively centralized and hierarchical relationships do not increase the intention of emigration. Respondents considered the rate of fluctuation to be the highest in the age group of 20-29, with a particularly high figure (69.3 percent) for law enforcement organizations. Researchers have explained that new entrants are absorbed by the private market sector more easily and quickly. Especially because it has much better financial conditions. Members of the age group of over 40 have established professionalism and loyalty, so they have less intention to change job.

The above-mentioned researches show that salary is not the most important part of the choice of public sector posts. Rather, those are looking for public service organizations who want security, including lower probability of dismissal and more regulated working

³¹⁸ SZABÓ Szilvia: *A közszolgálati életpálya modell – Emberi erőforrás áramlás a közszolgálatban. („Közszolgálati Humán Tükör 2013” résztanulmány).* Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2014, 13-14. pp.
 Source: http://magyaryprogram.kormany.hu/download/5/0b/a0000/07_HR_EletpalyaModell_AROP2217.pdf
 (downloaded: 2018. 04. 30.)

conditions (e.g. predictable working hours, foreseeable career). Employees of the public sector are often motivated by vocation, commitment and social responsibility, as well.

At the same time, it is particularly interesting to know why employees of administrative or law enforcement organizations leave their job. In this regard, there is much more emphasis on wages (the more favorable material terms of the private sector are much more enticing) but also the bad working conditions and the negative social judgment of the workplace are high on the list.

Career motivation in public service – research results

The basic objective of the subproject 'Mentoring system to assist the integration of entrants' (whithin the project 'Strategic support for the competitive public service personnel supply') was to assist the integration and organizational socialization of entrants in public service and to support their career and keep them in the job, but in the research we also assessed the views of the organizations about entrants. We examined how the interviewed managers and staff members see the factors influencing career choice and exit.

Test conditions, participants and methods

In order to reach the research goals, we were investigating in the fields of law enforcement, state administration and municipal administration, with semi-structured interviews and questionnaire data collection. 41 interviews were made; 12% of respondents came from the municipal administration, slightly more than one third (34%) from law enforcement agencies, while more than half (54%) of the interviewees work within state administration. At this stage of the research, we mostly involved senior executives. In the questionnaire survey we received 1967 responses. The distribution of those who filled in the questionnaires was the same as for the interviews. In the questionnaire data collection, besides the leaders we were also curious about the staff members' opinions. Both the interviews and the questionnaire surveys deal with the motivation of career choice and exit of entrants.

At the beginning of the research, we assumed that job seekers primarily choose public sector organizations because of security, work stability, family traditions and past experience of traineeship completed here (H1). According to our hypothesis, typically the graduates of NUPS (National University of Public Service) go to work in the public administration and in the law enforcement agencies, who – because of their specific qualification – are professionally better prepared and more committed to public service, than those coming from other educational institutions (H2). But starting from the fact that young entrants are already

the members of the Z generation, we have also assumed that if their expectations are not fulfilled, they quickly leave the institutions of the state sector. This is mainly due to the attractiveness of the private sector and the higher salary provided there (H3).

Results of interview data collection

During the interviews of the survey, we examined the subject as an open question, so the interviewees were free to categorize why, for what reasons entrants choose public service organizations. According to a third of the answers, the potential for development and the nature of work motivate them most. According to a smaller proportion of respondents, young people see the work in public service organizations as a safe job or had no other option in terms of finding a job. What is almost in no way motivating the entrants according to the respondents is the salary and the career.

Public administration and law enforcement organizations typically expect staff with higher education qualifications (81% of respondents). It can also be shown that mainly young people from the National University of Public Service begin to work in public service organizations, but young graduates with legal university degrees are also willing to choose the public sector. (It must be added, that most of them stay in the public service only for the duration of the traineeship necessary for the advanced law degree).

Only a few of the respondents could answer to the question, whether the entrants from different educational institutions are different in competence or attitudes. Those who answered, typically said that new entrants coming from the National University of Public Service have more professional and organizational knowledge and, accordingly, integrate into the organizational culture and accept the hierarchy more easily.

We were also curious about what leaders thought about the reasons why newcomers leave the organization. According to the interviewed executives, the five most common causes are as follows:

- dissatisfaction with the salary,
- career opportunities are limited in the public service,
- the competitive sector offers them more attractive opportunities (primarily salaries)
- high workload,
- there are uncertainties because of the many reorganizations and changes.

In accordance with the methodological description indicated above, the results of the interview research were mainly used to determine the factors to be studied in the

questionnaire research, so we will focus only on the detailed presentation of the results of the questionnaire.

Results of the questionnaire data collection

Of course, in this case, we were also curious to know, what attracted young people to public service organizations, that is, what the most important factors of career motivation are. Among the factors of career motivation we examined those with the questionnaire that most interviewees mentioned. The individual factors had to be evaluated by respondents on a four-grade Likert scale, depending on how much they considered it typical for the entrants in their organization. The basic distribution of the evaluation of the surveyed career motivation factors is illustrated by the following diagram:

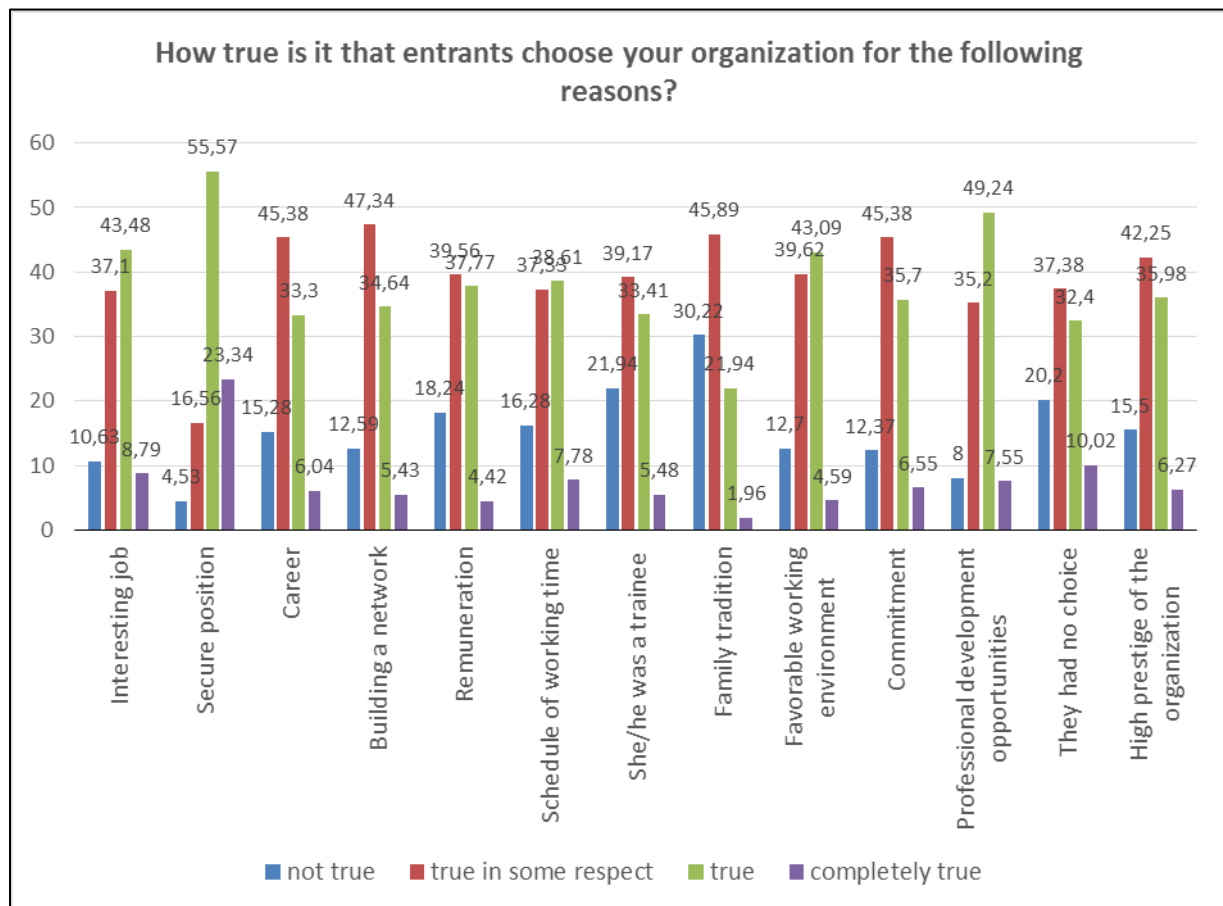

Figure 1. Career motivation factors

Source: authors' editing

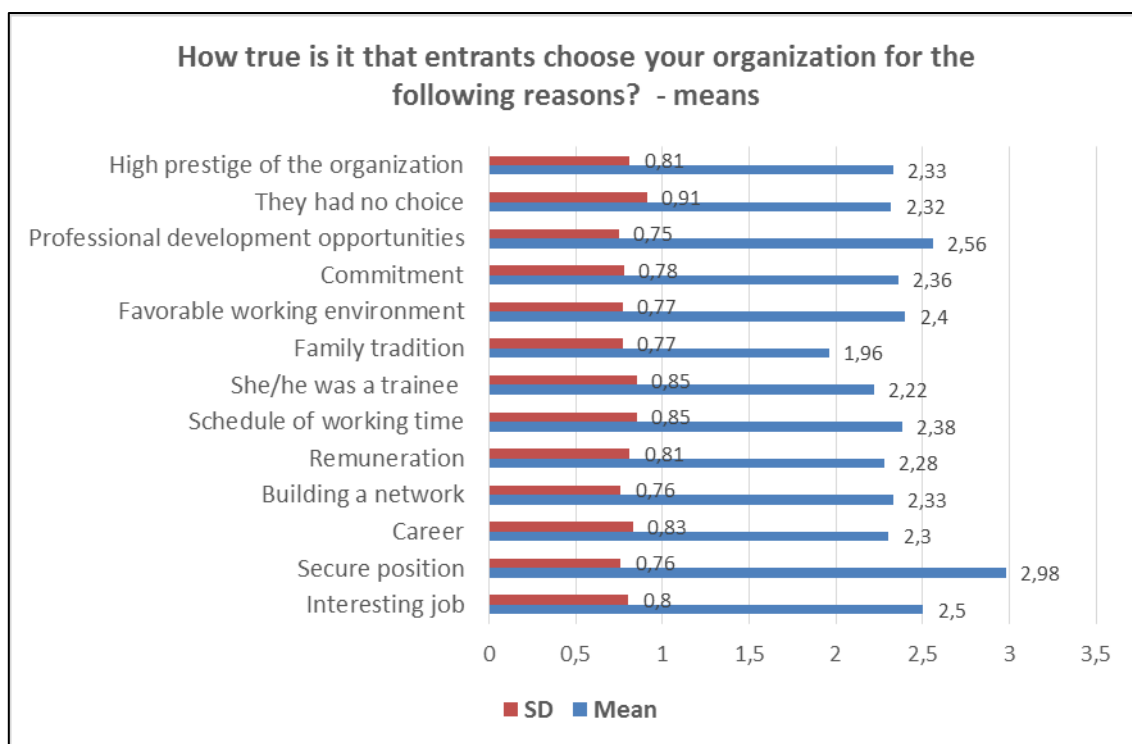

Figure 2. Mean of the answers given to the question about career motivation
Source: authors' editing

From the mean of the values, it is clear that fillers consider that entrants primarily choose public service organizations because they are looking for a secure job or attracted by interesting work and professional development opportunities. This result confirms the responses given in the interviews that the potential for professional development, interesting work, and job security were among the strongest motivational factors, though their order of importance was different. At the same time there are differences between the interviews and the results of the questionnaire survey. The role of family traditions was repeatedly mentioned by the leaders in the interviews, but respondents of the questionnaire said this was the least important factor. So, based on the questionnaire, it can be said that entrants are least concerned with family traditions and previous traineeship, when choosing public service organizations, but in the case of family tradition the reliability of the results is questioned by the data collected during the interview.

The significance of the factors of career motivation was also examined in a sectoral distribution, i.e., we have looked at whether there are differences in judging the individual factors in the three public service areas interviewed. Based on the result of the cross-tab comparison, it can be concluded that there are no significant differences between the three areas, except for two factors: the 'she / he was a trainee' and the 'they had no choice' factors. In law enforcement, interesting job, job security, family tradition and commitment are more

significant compared to the other two areas. At the same time, the potential to build a network, the favorable time schedule and the favorable working environment have a significantly lower impact in law enforcement than in the other two sectors. In the case of municipal administration, the motivational impact of career, remuneration and the potential for professional development was evaluated significantly lower by respondents than in the other two sectors. In the field of public administration, the prestige of the organization proved to be significantly more attractive than in the other sectors.

The National University of Public Service is one of the most prominent bases for the recruitment of public service (including law enforcement) organizations. The most important objective of the establishment of NUPS was the high level training, development and further education of the personnel of civil administration, law enforcement, defense and the public servants of the future. As it is discussed in the Magyary Program 12.0, the purpose of the NUPS was primarily the strengthening of vocation and professionalism of the labour supply, and to develop and educate the labour supply of the different professions on a unified basis. According to the NUPS Institution Development Plan, the University's priority training task is to provide young people with targeted training for the public service, to provide modern and complex knowledge built on solid moral and value bases. It is no coincidence, therefore, that based on the results of the interviews we have put the question in the questionnaire survey, too, whether the graduates of the faculties of the National University of Public Service have more experience and higher level of professional skills than those from other training areas?

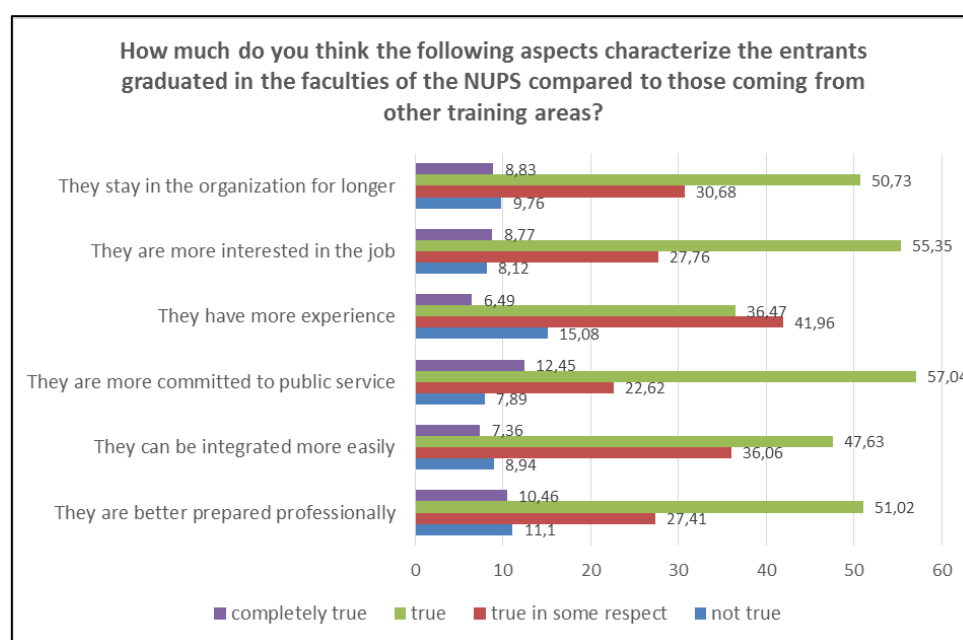

Figure 3. Assessing the characteristics of entrants graduated in NUPS
Source: authors' editing

Participants on this issue had to compare NUPS's students with those who arrived to work from other educational areas. The answers show that the difference is mainly due to internal motivation. According to the results, those who graduated at the National University of Public Service are more strongly committed to public service and more interested in this work than the former students from other institutions. At the same time, it is important to point out that 41.9 percent of the research participants say that it is true only in some respect, and 15.08 percent say that it is not true at all, that the NUPS students have more professional experience than those graduated in other educational institutions.

Following the comparison of the three public service sectors examined, we found that there are significant differences between the sectors in all the factors, and in most cases this is due to the fact that the participants working in law enforcement evaluated the entrants graduated from NUPS significantly more positively than the respondents did in the other two areas. The only exception was the 'they are more committed to the public service' factor, because it was evaluated less positively by the respondents working in law enforcement. Nevertheless, it is important to point out that in public administration the respondents consider professional skills, the interest in work and the 'staying in the organization for longer' factors considerably less positively than the respondents in the other two sectors.

At the end of the questionnaire about entrants, we asked about the reasons for leaving the job. In this regard, we first wanted to know, that according to the questionnaire respondents, approximately how many percent of the young entrants leave the organization relatively early – that is, in the first three years of work.

A significant part of respondents (20.5%) cannot answer this question, which may also indicate that there is no systematic data collection on the subject in the organization or, if any, the results did not reach the respondents. According to another, larger group of respondents (37.5%), the organizational fluctuation of entrants is only 0-20 percent. This result, on the one hand, corresponds to the interview data, as roughly one third of those respondents saw that the rate of emigration is below 20 percent, and, on the other hand, it also means that the organizations concerned have retention capability. At the same time, it would be necessary to strengthen this ability in vulnerable areas, since in 10.6% of the organizations asked there is already a significant (21-40%) ratio of exit, while in 6.5% and 5.3% of them this ratio is definitely high (40-60% and above 60%, respectively).

From our point of view it is extremely important not only to know the percentage of outgoing people, but also to get an idea of the reasons for leaving the job. Therefore, this is what we asked next. The list of possible causes was drawn up on the basis of the opinions

given in the interviews. The distribution of the results and the mean of these are shown in the following two diagrams:

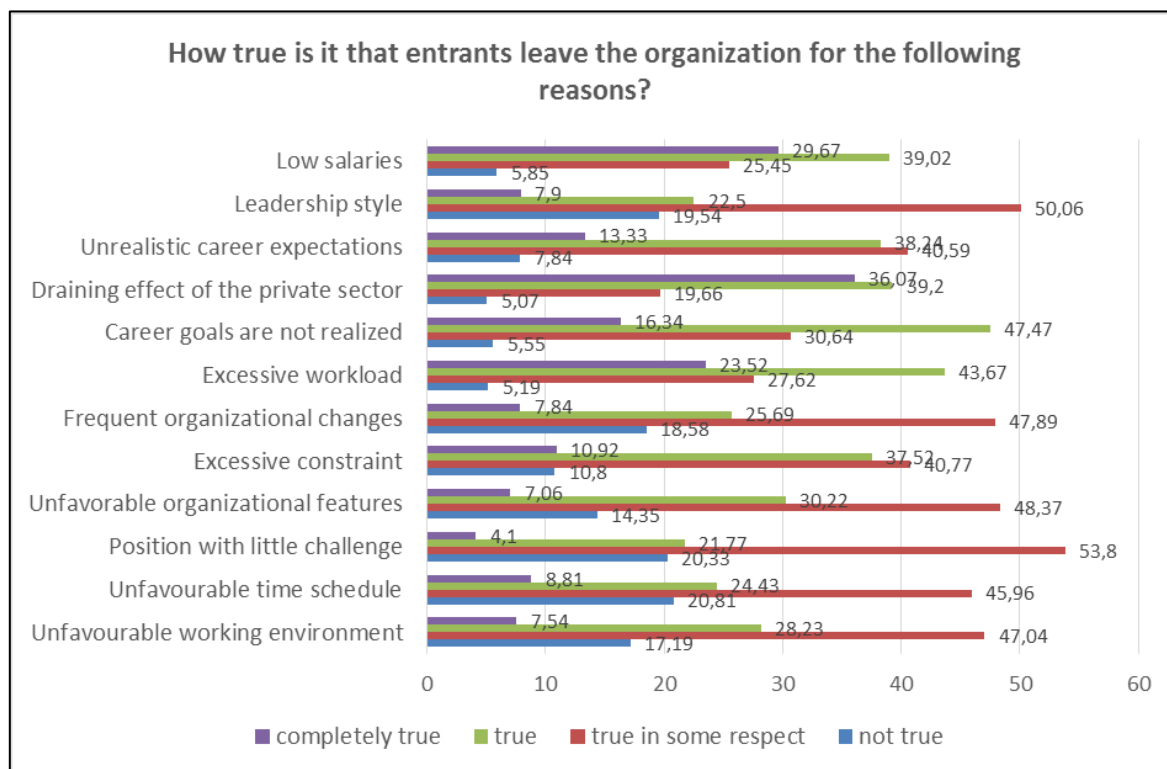

Figure 4: Reasons for exit
Source: authors' editing

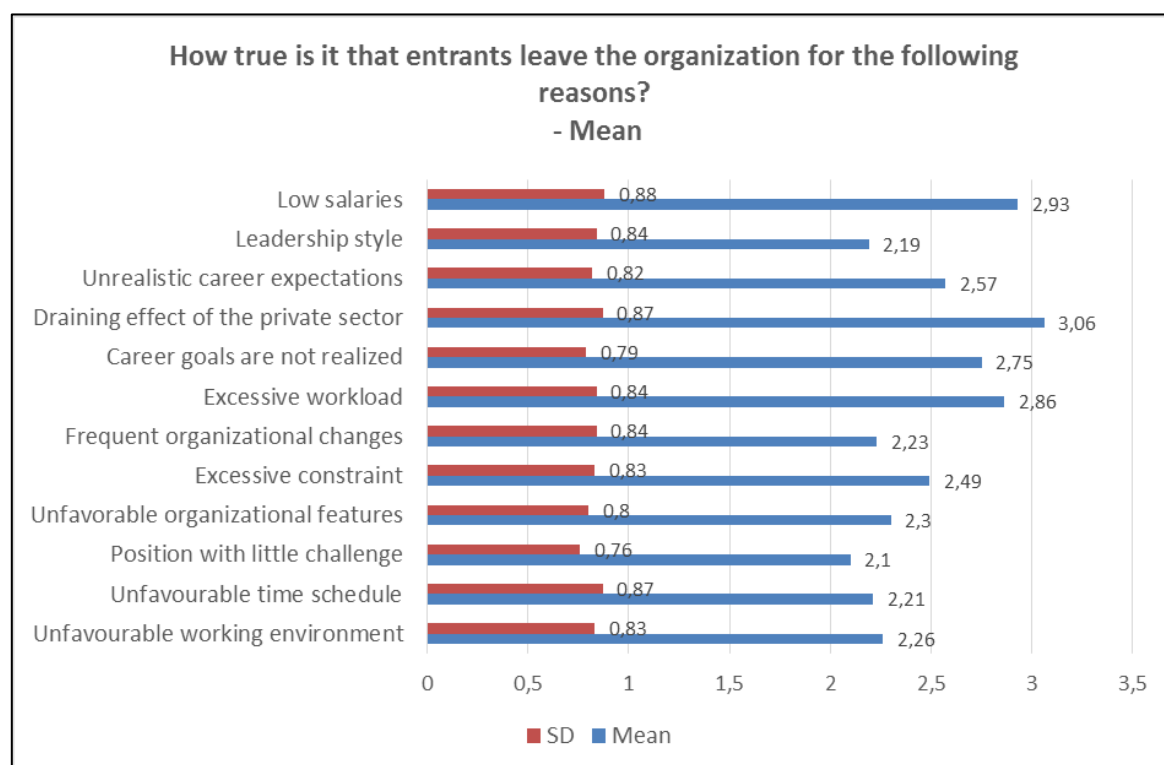

Figure 5. Mean of the reasons for leaving the job
Source: authors' editing

The results of the questionnaire survey confirmed the experiences of the interviews, as the most typical reasons of exit mentioned by the respondents were again the draining effect of the private sector (mean: 3.06), low salaries (mean: 2.93) and excessive workload (mean: 2, 86). According to the respondents, the least important reasons for leaving the job are the 'position with little challenge' and the leadership style. The reasons for exit were compared to each other on a sectoral basis, too. The results are shown in the following cross-table.

Table 1: Reasons for exit by sector

		Public administration	Municipal administration	Law enforcement
Low salaries	not true	5,60%	3,17%	8,02%
	true in some respect	27,65%	7,94%	32,92%
	true	40,49%	35,56%	38,68%
	completely true	26,25%	53,33%	20,37%
Unfavourable working environment	not true	18,44%	28,57%	7,61%
	true in some respect	52,51%	53,02%	33,54%
	true	25,09%	13,65%	43,21%
	completely true	3,97%	4,76%	15,64%
Unfavourable time schedule	not true	23,69%	33,65%	7,41%
	true in some respect	53,79%	53,97%	26,95%
	true	17,62%	8,57%	46,71%
	completely true	4,90%	3,81%	18,93%
Position with little challenge	not true	17,04%	16,83%	28,40%
	true in some respect	55,31%	55,24%	50,21%
	true	24,50%	22,86%	16,26%

		Public administration	Municipal administration	Law enforcement
	completely true	3,15%	5,08%	5,14%
Unfavorable organizational features	not true	13,89%	21,59%	10,49%
	true in some respect	53,68%	55,87%	34,16%
	true	27,30%	18,41%	43,00%
	completely true	5,13%	4,13%	12,35%
Excessive constraint	not true	10,85%	15,87%	7,41%
	true in some respect	46,32%	48,89%	25,72%
	true	35,94%	26,98%	47,12%
	completely true	6,88%	8,25%	19,75%
Frequent organizational changes	not true	13,19%	28,89%	21,40%
	true in some respect	50,41%	48,57%	43,00%
	true	28,24%	16,19%	27,37%
	completely true	8,17%	6,35%	8,23%
Excessive workload	not true	4,78%	7,30%	4,53%
	true in some respect	29,52%	34,92%	19,55%
	true	44,69%	35,87%	46,91%
	completely true	21,00%	21,90%	29,01%
Career goals are not realized	not true	4,43%	4,44%	8,23%
	true in some respect	28,24%	25,40%	38,27%
	true	50,53%	52,38%	38,89%

		Public administration	Municipal administration	Law enforcement
	completely true	16,80%	17,78%	14,61%
Draining effect of the private sector	not true	3,50%	3,81%	8,64%
	true in some respect	18,32%	9,52%	28,60%
	true	41,19%	36,51%	37,45%
	completely true	36,99%	50,16%	25,31%
Unrealistic career expectations	not true	7,47%	7,94%	8,44%
	true in some respect	41,89%	42,54%	37,04%
	true	38,51%	36,51%	38,89%
	completely true	12,14%	13,02%	15,64%
Leadership style	not true	21,47%	25,71%	12,14%
	true in some respect	52,51%	53,02%	43,83%
	true	20,42%	16,19%	30,25%
	completely true	5,60%	5,08%	13,79%

The green fields in the table show, that the significant differences are mostly between the law enforcement and the other two sectors. Accordingly, the proportion of respondents in law enforcement, who mentioned unfavourable working environment, time schedule, organizational features, excessive constraint and leadership style as 'true' or 'completely true', were significantly higher. Nonetheless, according to the respondents working in law enforcement it was only 'true in some respect' that entrants leave the job because 'career goals are not realized' or because of the draining effect of the private sector. Based on the results, low salaries and draining effect of the private sector as reasons for exit, are significantly more true in municipal administration than in the other two areas. At the same

time, excessive workload and unfavorable organizational features were significantly less important in this sector compared to the other two.

In addition to the reasons for exit, we also wanted to know which areas entrants go to from the organizations concerned. The results are summarized in the diagram below:

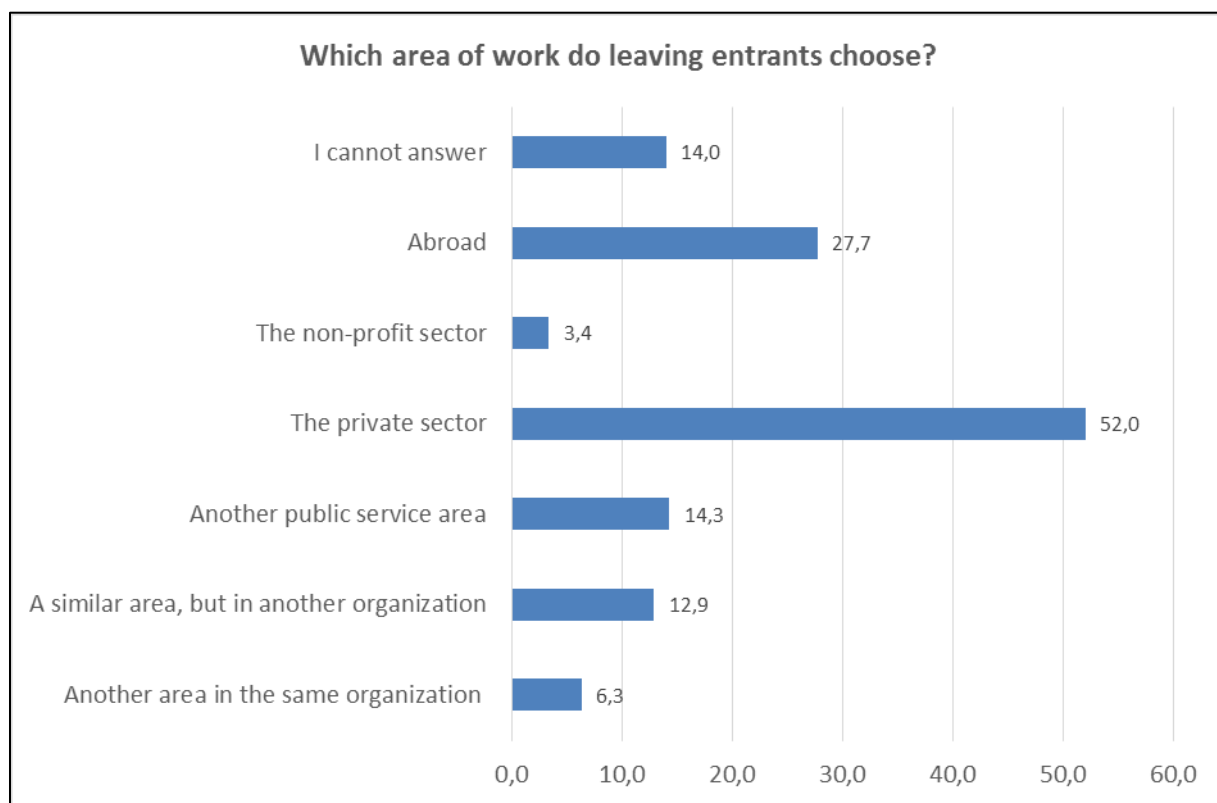

Figure 6: Entrants' new areas of work
Source: authors' editing

Draining effect of the private sector was identified by the respondents as the primary cause of exit, therefore, according to the majority of respondents (52.0%), most of the people leaving the organization choose the private sector. In addition, relatively many (27.7%) answered that outgoing people find a new job abroad. This also means that a large part of the interviewees see that outgoing young people do not only leave the organization but also the entire public sector. This is also reinforced by the fact that only 6.3 percent of the participants think that entrants find a new job in another area, but in the same organization. All in all, it can be said that in most cases keeping the entrants in the organization means keeping them in the a public sector.

Conclusion

Our hypothesis on the career motivation of young people was only partially justified. According to the interviewees and those filling the questionnaires, the three most important reasons for choosing a career were job security, interesting work and the opportunity for professional development. At the same time, based on the questionnaire, family traditions and former traineeship work are the least frequently mentioned causes for choosing public service. The exception is the respondents of the law enforcement organizations, because, compared to the other two areas, they find that career choice due to family tradition is significantly more typical.

Our next hypothesis was that entrants who graduated in the faculties of NUPS – due to their area-specific qualifications – are more professionally prepared and committed to public service than those coming from other educational institutions. This statement was also partially confirmed by our research. All in all, respondents working in law enforcement assessed the entrants coming from NUPS significantly more positively than the respondents in the other two areas. Results show that young people who graduated from NUPS are more strongly committed to public service engagement and more interested in work than those from other higher education institutions. Starting of law enforcement studies is basically motivated by them, at least the results of the survey among the students of the Department of Customs and Finance Guard indicate that.³¹⁹ At the same time, the respondents say it is not true or only true to a certain extent that the NUPS's students have more professional experience than those from other educational institutions. This result suggests that the targeted development of competences needed for practical work is also needed for those who have field-specific qualification.

Our assumption outlined for the reasons for exit is fully consistent with the research results. The interviewees and the respondents of the questionnaire survey – similarly to us – think that the most important reasons for exit are the draining effect of the private sector and the low salaries. This was significantly more important for those working in the field of municipal administration. In addition, excessive workload is also considered to be a factor of exit. In law enforcement, besides the above mentioned, unfavourable working conditions,

³¹⁹ ERDŐS Ákos: *Alkalom vagy tervszerűség? – A pénzügyőr tisztjelöltek pályára lépésének rövid vizsgálatáról*. Manuscript, 2018.

time schedules, organizational features, excessive constraints and leadership style were also mentioned as important factors.

Comparing our own research results with the aforementioned studies, it is clear that good payment or promising salary is the not most attractive factor, which makes entrants choose positions in the public sector. Rather, those people want to work in administrative and law enforcement organizations, for whom job security, interesting tasks and possibility of professional development are the most important aspects. Those who choose the public sector are often led by internal commitment. However, in contrast to the outcomes of earlier researches, in our case, social responsibility as a factor that makes the public service job attractive, was less pronounced.

The decisive reasons for exit are almost identical to the results of the Public Service Human Mirror Research conducted a few years ago, suggesting that the most important causes of exit are the draining effect of the private sector, low salaries and excessive workload. That is, low salary is a much more dominant factor as a reason for exit. All this suggests that 'good payment' has a much more important role in retaining the entrants in the organization than in attracting them to the public sphere. It also means that it is difficult to maintain the commitment of the qualified and well-prepared colleagues with few years of experience to the organization, and that it will be a huge challenge for the organizations to keep them in public service.

References

- [1] ERDŐS Ákos: *Alkalom vagy tervszerűség? – A pénzügyőr tisztjelöltek pályára lépésének rövid vizsgálatáról*. Manuscript, 2018.
- [2] GELLÉN Márton: *A közszféra és a magánszféra viszonya az egyéni karrierutak tervezésében*. Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás, No. 2013/4., 42. p.
- [3] IMRE Miklós: *Az állam és a közigazgatás gazdasági szerepe és feladatai*. In: VEREBÉLYI Imre – IMRE Miklós (ed.): *Jobb közigazgatás helyben járás és visszafejlődés helyett*. Századvég Kiadó, Budapest, 2009, p. 29.
- [4] LINDER Viktória: *Személyzeti politika – humánstratégiai a közigazgatásban*. (Doctoral thesis) Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Debrecen, 2010, p. 195, p. 203.
- [5] MOLNÁR György – KAPITÁNY Zsuzsa: *Munkahely a közszférában. Biztonság és hivatás, a szubjektív szempontok szerepe*. Közgazdasági Szemle, Vol. LX., No. 7-8.,

2013, 794. p., 808-809. pp. Source:
http://epa.oszk.hu/00000/00017/00205/pdf/EPA00017_kozgazdasagi_szemle_2013_07-08_781-813.pdf (downloaded: 2018. 04. 30.)

- [6] PAPP Bence: *A munkaerő-piaci bizonytalanság hatása a közsféra és a versenyszféra közötti bérkülönbségekre.* Közgazdasági Szemle, Vol. LXII., No. 5, 2015, 477 p., Source: <http://epa.oszk.hu/00000/00017/00226/pdf/> (downloaded: 2018. 04. 30.)
- [7] SZABÓ Szilvia: *A közszolgálati életpálya modell – Emberi erőforrás áramlás a közszolgálatban.* („Közszolgálati Humán Tükör 2013” résztanulmány). Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2014, 13-14. pp. Source: http://magyaryprogram.kormany.hu/download/5/0b/a0000/07_HR_EletpalyaModell_AROP2217.pdf (downloaded: 2018. 04. 30.)

Potoczki Zoltán: A pénzverési jövedék rövid magyarországi története

Bevezetés

A jelenlegi jövedéki szabályozásban meghatározott adótárgyak többsége évszázadok óta az állami bevételek alapjául szolgál. Az e körbe tartozó különböző bevételi források voltak a történelem során a regálék, illetve egyedáruságok. A regálék (királyi haszonvétek) kezdetben az állam legfontosabb bevételi forrásait képezték. A 16. századtól már megkülönböztették egyrészt azokat a királyi kiváltságokat, amelyek a főhatalom elidegeníthetetlen részei (regália major), mint a pénzverés, sorsjáték, posta, löporgyártás, másrészt a magánjogi jellegzetességeket mutató, átruházható haszonvételeket (regália minor), mint például az italmérési, vásártartási, malomüzemeltetési jogokat. Magyarországon kezdetben – az Árpád-házi királyok uralkodása alatt – a só kitermelése és forgalomba hozatala, illetve az ezüst bányászata és a pénzverés volt a legfontosabb. Jelen tanulmány a pénzverési egyedáruság rövid, hazai történetéről szól.³²⁰

A nemesfém monopólium kezdetei

Az Árpád-korban a föld méhének kincsei vonatkozásában királyi bányászati monopólium érvényesült: bárki bárhol bányászhatott, de a bánya területét a kincstár kisajátította, más földekre cserélve azokat. A magánföldesúri birtokon feltárt nemesfémek tekintetében háromféle gyakorlat alakult ki ebben az időszakban:

1. A bányát magában foglaló földterületet a király megfelelő birtokkal megváltotta.
2. A földesurak maguk üzemeltették a bányákat és a királynak megfizették az urburát.
3. A bánya működésének idejére a terület kikerült a földesúr kezéből, aki az urbura harmadával, azaz a kitermelt arany 1/30-ával, ezüst esetén pedig 1/24-ével gyarapodott.³²¹

³²⁰ SIMON István: Pénzügyi jog II. Osiris Kiadó Budapest, 2012. forrás: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_penzugyi_jog_2/ch04s03.html Letöltés ideje: 2017. november 22.

³²¹ WEISZ Boglárka: Királyi jövedelmek az Anjou-korban. Adók-és adófizetők. Rubikon, 2012/6, 38.o.

Ez a gyakorlat sem a főurakat, sem az egyházat nem tette érdekeltté a földjeiken található bányakincsek feltárásának elősegítésében. 1325-ben I. Károly reformjainak köszönhetően a nemesfémek teljes egészében meghatározott áron kötelesek voltak beszolgáltatni a pénzverő kamarának, amely vert pénzzel fizetett érte. Mindemellett a feltárt bányához tartozó földterület is ekkortól már a tulajdonos birtokában maradt. Az Anjou uralkodók a magánbirtokokon fekvő bányák urburájának egyharmadát – Zsigmond korától pedig a felét – átengedték a föld tulajdonosának. I. Károly 1335-ben a kibányászott nemesérc beváltását – szabott árfolyamon – kizárólagosan a királyi kamarák jogává tette, ezzel eltörölve a veretlen arany és ezüst szabadkereskedelmi forgalmát, megtiltotta a nemesércek kivitelét, és a kibányászott nemesérc a király birtokába jutott. Ezen intézkedéssel igyekezett országon belül tartani a magyar nemesfémből vert, értékálló magyar forintot. A bányászat a fentebb vázolt reformoknak köszönhetően fejlődésnek indult: 1328-ban alapították Kőrmöcbányán a korabeli Európa egyik legjelentősebb aranybányáját. Az arany- és ezüstbányákat a 13. század második felétől a bányászok (főleg német telepesek) szabadon kutathatták, a kitermelt arany tizedét, az ezüst nyolcadát kellett a királynak *urbura* (mai szóhasználat: bányajáradék, bányailleték, bányászatból származó kincstári bevétel, jövedelem) címen beszolgáltatniuk.³²²

Pénzverés Magyarországon

A pénzverés/pénzkibocsátás nem csupán gazdasági szükséglet, hanem egyben a szuverenitás egyik kifejezőeszköze is. Talán ennek is betudható, hogy az első magyar pénzérmén a kibocsátó, I. István (1000-1038) nevét még csak fel sem tüntették, ugyanakkor kiemelt szerepet kapott a központi hatalom legfontosabb szimbóluma, „a király lándzsája” (*Lancea Regis*).³²³ Az előlapi éremkép (felhőből kinyúló kéz zászlós lándzsát tart), valamint a körirat (*lancea regis* azaz a király lándzsája) arra utal, hogy a magyar király nem vazallus fejedelem, mert a német császárhoz hasonlóan neki is van – a kortársak szemében legfontosabb hatalmi jelvénynek számító – uralkodói lándzsája. Ebben az időszakban ugyanis bizonyos szempontból a német-római császárok szent lándzsája, még a koronát is felülmúló, nagyhatalmi jelkép volt. Ez a magyarázata annak, hogy első pénzeinken nem a pápától kapott korona, és nem a császártól, hanem az égből kapott lándzsa testesíti meg a magyar király hatalmát. A pénz hátlapján, az úgynevezett Karoling templomábrázolás jelenik meg, a *Regia*

³²² u.o.

³²³ TÓTH Csaba: *Lancea Regis: Az első magyar pénz*. Rubicon 2012/6 26.o.

Civitas (királyi város) körirat pedig nem egy konkrét városra, sokkal inkább a keresztény Magyar Királyságra utal.³²⁴

Az I. István által feltehetően a koronázása után kibocsátott pénz kis példányszámban készült, így a mindennapi pénzforgalomban nem játszhatott számottevő szerepet. A rendszeres pénzverés megindítását 1020 körülre tehetjük, ekkortájt jelent meg Szent István második ezüstpénze, a *Stephanus rex* és *regia civitas* köriratú féldenár (éremképében egyenlőszárú kereszt látható négy ékkel), amelynek számos változata, és még több külföldi utánverete ismert. Az István uralkodásának második felében szorosabbá vált bizánci-magyar kapcsolatok idején történhetett a bizánci mintájú állami egyenes adó bevezetése.³²⁵ Ennek a denárnak ugyanis már sok ezer példánya került elő a magyarországi sír- és kincsleletekből, sőt, a kereskedelem révén még a távoli Skandináviába is eljutott, ahonnan a korabeli hamisítványai, utánveretei is ismertek. Mennyisége alapján éppen ezért elegendő lehetett arra, hogy betölthesse a neki rendelt szerepet a korabeli pénzforgalomban, így az adófizetésben is. Vélhetően ebben rótták fel az írásokban is ismert „szabadok dénárjai” (*denarii liberi*) elnevezésű adót is. István törvényeiben maradt fenn az ősi vérdíj-rendszer emléke is, ennek alapja viszont nem az ezüst dénár volt, hanem a sokkal értékesebb, *pensa auri* néven említett bizánci arany soldius, illetve az ezzel egyenértékű tinó.³²⁶

A periodikus pénzújítás (*renovatio monete*) rendszerét Salamon király idejében, német mintára vezették be. A reform a királyné személyéhez, Judithoz köthető, aki a magyar pénzverést Rajna-vidéki zsidóknak adta bérbe. Az ifjú király pénzei súlyban és ezüstartalomban is alatta maradtak elődei érméinek. A rossz pénzekkel együtt járó, kincstár által generált infláció fontos állami bevételi forrássá vált: a régi pénzeket a központi vásárhelyeken árfolyamon alul váltották be, az újak használatát pedig kötelezővé tették.³²⁷

Szent László király (1077–1095) komoly erőfeszítéseket tett a pénzügyek továbbfejlesztése érdekében is. A királyi kincstár egyik legfontosabb bevételi forrása a pénzverésből és a pénzbeváltásból (*cambium*) származó haszon, a 'kamara haszna' (*lucrum camere*) volt. László két évente bocsátott ki új pénzt, uralkodása végéig már kifejezetten jó minőségű érmeket. Arra törekedett, hogy a magyar pénzrendszert beillesse az európai pénzforgalmi rendszerbe, ezért igazodott a korszak vezető valutájához: súlyosabb

³²⁴GYÖNGYÖSSY Márton: Magyar pénztörténet 1000-1526. 1.o.
<http://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Tortenelem/83K%E1lnoki/GY%D6NGY%D6SSY%20K%D6NYV/10%20GYONGYOSSY.pdf> Letöltés ideje: 2017. december 20.

³²⁵GYÖNGYÖSSY: i.m. 228. o.

³²⁶TÓTH Csaba: i.m. 26. o.

³²⁷GYÖNGYÖSSY: i.m. 229.o.

ezüstpénzeiből (denáraiból) negyven darab ért egy bizánci aranypénzt (solidus). Ezzel rögzült a két nemesfém-valuta közötti értékviszony. Éppen ezért, amennyiben a korabeli források egy aranyat említenek, akkor azalatt rendszerint negyven ezüstdenár értendő. Ezt nevezték László király pensa-jának vagy bizantius-nak.

A határokon átvélő kereskedelmi kapcsolatok az átválthatóság érdekében rendezett, az európai pénzrendszerekhez illeszkedő magyar pénzérték-viszonyokat kívántak meg, amint a fejlődő belkereskedelem is. A törvényesen lebonyolított adásvételek egyetlen helyszíne ekkoriban a vásár volt, ahol a király a vásárvámon keresztül érvényesíthette a kereskedelmi forgalom megadóztatásának felségjogát. A korabeli kereskedelemmel foglalkozó népelemektől, a böszörményektől – akiket káliz néven is említene, és pénzváltással is foglalkoztak –, a zsidóktól, valamint a magyarul olaszoknak nevezett vallonlatinoktól – az uralkodó szintén jelentős bevételekre számíthatott. László áttérése a nehézdenár-alapra nem hagyta érintetlenül az adórendszert sem, hiszen öt – nyolc denárra kötelezett – szabad háztartás évi adója immár egy bizánci aranysolidus értékét tette ki, azaz a király pénzlábbal kapcsolatos intézkedése egyúttal burkolt adóemelés is volt.³²⁸

Könyves Kálmán (1095-1116) idejében a pénzügyigazgatás és a pénzforgalom irányítása mohamedán vallású kereskedők kezébe került (izmaelitáknak, kálizoknak). A külföldi pénzek kényszerbeváltása révén a kincstár hatalmas jövedelemre tett szert, amelyet a bérletrendszer keretében szedtek be. Mivel külföldi pénzek az országban nem foroghattak, a harmadik keresztes hadjárat résztvevőit a magyar pénzváltók jelentősen megkárosították, az átváltáskor az idegenek feltehetően a pénzük értékének mintegy 60–80%-át is elveszítették. A pénzverőket és a pénzváltókat (nummularii seu monetarii) először 1111-ben említik hazai források. A pénzverők valószínűleg a pénzverőmester (magister monetariorum regis) vezetésével olyan testületet alkottak, mint más királyi népek (udvarnokok, lovászok, erdőőrök stb.).³²⁹

A 11. század végétől kezdődő pénzrontás mélypontját II. (Vak) Béla (1131– 1141) uralmának végén érte el: az ekkor vert érmék a legrosszabb minőségű középkori magyar ezüstpénzek. Hóman Bálint megfogalmazásában: „II. Béla, a tehetetlen vak király, pénzverése elrettentő példája a középkori pénzverési visszaéléseknek, a királyi hamispénzverésnek”.³³⁰ II.

³²⁸ GYÖNGYÖSSY: i.m. 230. o.

³²⁹ GYÖNGYÖSSY: i.m. 231. o.

³³⁰ A pénzrontás és pénzhamisítás témakörét illetően lásd bővebben: HÓMAN Bálint: Magyar pénztörténet 1000–1325. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1916.

Béla idején már nem két évente, hanem évente bocsátottak ki új pénzt, mivel a királyi kincstár megbízhatóbb jövedelmi forrása ebben az időszakban a rendszeres pénzűjtés lett.

A fentebb említett „kamara haszna”, mint pénzváltásból/pénzrontásból származó államkincstári bevétel mellett kiemelést érdemel a „*collecta*” adójogi intézménye. A *collecta* egyfelől egyfajta rendkívüli adóként is funkcionált – például háborúk esetén –, de fő funkcióját tekintve gyakorlatilag egyfajta helyettesítő adó volt, mivel leginkább a kamara haszna helyett szedték be. Ilyen helyettesítő bevételi forrásként funkcionált például 1264-ben, Béla szlavón herceg – IV. Béla kisebbik fia – esküvőjén, amelynek apropóján Szlavóniában háztartásonként hétdénáros adó formájában szedték be: ekkor is a kamara hasznát próbálták pótolni vele. Gutkeled István, aki 1248-1260 között töltötte be a szlavón báni méltóságot, „egész Szlavóniában” királyi engedéllyel pénzverdét állíttatott, és báni dénárokat (banales) veretett, hogy az osztrák pénzt kiszorítsa. Ezeket az értékálló érméket nem cserélték évenként mint Magyarországon, ezért a kamara haszna adót úgy pótolták, hogy helyette *collectát* vetettek ki. Ennek mértéke hét báni márka volt, melyet 1271-től szedtek be. A *collecta* elsődlegesen pénzben lerovandó adó volt. Ezzel az adóval a 13. század elejéig a várjobbágyok, továbbá a királyi szerviensek is tartoztak. A tatárjárást követően a királyok először többnyire az egyházaknak majd a későbbiekben egyre több földesúrnak adták meg azt a kedvezményt, hogy csökkentették, vagy eltörölték a *collectát*.³³¹ Adójogi szempontból a legfontosabb jelentősége a *collectának* az volt, hogy kiváltotta a „kamara hasznát”, és ezáltal anélkül biztosította a költségvetési bevételeket, hogy az államnak a pénzrontáshoz kellett volna nyúlnia. Így módon megmaradtak a bevételek is, ugyanakkor a fizetőeszköz értéke is stabil maradt.

A 13. század első felét az ország pénzforgalmában jelentős szerepet játszó külföldi eredetű pénzek nyomán a friesachi denárok korának nevezzük. A korszak okleveleiben „*frisatici*” gyűjtőnéven említett érmék alatt eredetileg a salzburgi érsek Friesach karintiai városban, vagy később annak mintájára a karintiai hercegek és más dél-ausztriai egyházi és világi tartományurak pénzverdéiben vert pfennigjeit kell értenünk. A jó minőségű pénzek viszonylag hamar meghódították térségünket, hazai elterjedésükhöz II. András (1205–1235) merániai Gertrúddal kötött házassága feltehetően nagymértékben hozzájárult. A tatárjárás előtti időben a királyi hatalom bevételei lecsökkentek. A tatárjárást követően reformok váltak szükségessé, de ezek bevezetésére csak a súlyos pusztítás után gondolhatott az új király, IV. Béla (1235–1270). 1250 körül kibocsátott pénzének többek között az volt a célja, hogy a vert

³³¹ BÉLI Gábor: Adók, adószerű bevételek az Árpád-korban. Rubikon, 2012/6. 33.o.

pénz visszanyerje elvesztett hitelét. Az állandó finomságú pénzek általános stabilizációhoz vezettek, és ez kedvező hatást gyakorolt a kereskedelemre is. A pénzforgalomból eltűntek az idegen pénzek, így 1244 után mind gyakrabban említenek egy új valutát, a denármárkát (*marca denariorum*).³³²

Kiemelést érdemel ebből a korszakból az esztergomi érsek jogköre a pénzverés tisztaságának ellenőrzésére, vagyis a *pizetum* jog gyakorlása, amely IV. Béla uralkodása alatt jött létre. 1239-ben a pápához fordult engedélyért, hogy zsidó és izmaelita kamaraispánokat alkalmazhasson. Az engedélyt megkapta, de azzal a feltétellel, hogy a kamarabérlőkkel szemben a királynak gondoskodnia kellett a keresztény ellenőr alkalmazásáról. Ezt a kontroll funkciót az esztergomi érsek pizetáriusa látta el. Munkája során felügyelte a pénzverés tisztaságát, melyért cserében, fizetségül minden pénzzé vert ezüstmárka után egy pondust (*pizetumot*), vagyis a márka 1/48-ad részét kapta. A pizetumjog a 14. században élte a fénykorát, az ezt követő időszakban jelentősége fokozatosan csökkent. Bár az idők folyamán fokozatosan eljelentéktelenedett, kiüresedett, ennek ellenére a pizetum jog hosszú agóniája egészen a korona bevezetéséig, 1892-ig tartott, amikor a kormányzat egyszerűen megszüntette azt.³³³

Anjou kori pénztörténet

Magyarország középkori politika- és gazdaságtörténetének egyik legjelentősebb időszaka az Anjou-dinasztia uralkodásának idejéhez kapcsolódik. I. Károly ugyanis nem csupán megszilárdította Magyarországon a király politikai hatalmát, hanem mindemellett létrehozott egy stabil, erős gazdasági alapokon nyugvó, modern, a korabeli Európában versenyképesnek számító államot is. Európa jelentős országai a 13. század közepére áttértek az aranyvalutára.

Az első aranyból készült értékpénzeket Firenzében verték (*fiorino d'oro*, 1252), de rövidesen saját – firenzei mintájú – aranypénz-kibocsátásba kezdett Genova, Milánó, Velence és a nápolyi Anjou-királyság is. Európa két nyugati hatalma, Franciaország és Anglia is áttért az aranypénz használatára. Nemzetközi viszonylatban széles körben elterjedt a firenzei forint és a velencei dukát. A belföldi pénzügyletekben, a kiskereskedelemben viszont Európa-szerte továbbra is ezüstpénzeket használtak, az értékes és jó minőségű garasokat. A nemzetközi tendenciák a magyar gazdaságra is hatottak. Ennek eredményeképpen az ország délnyugati vidékein (Dalmácia, Horvátország) itáliai arany- és ezüstpénzeket használtak, míg más

³³² GYÖNGYÖSSY: i.m. 235. o.

³³³ TÓTH Csaba: A pizetum jog. *Rubicon* 2012/6, 35. o.

területeken megjelent a pénzforgalomban a cseh garas is. Így a kereskedelmi ügyleteknél a számításokat garasban vagy veretlen ezüstrúdban végezték. Kézenfekvő volt a veretlen ezüst elterjedése hazánkban, hiszen a középkori Magyarország kifejezetten gazdag volt nemesfémekben. Mindemellett a nemesfémek „értékállóbbnak” bizonyultak, mint a megújuló királyi pénzek, mivel ez utóbbiak értéke a pénzrontások következtében egyre csökkent.³³⁴

A magyar aranyforint első említése az olmützi püspök 1326-ban íródott végrendeletében maradt fenn, ez alapján a magyar aranypénzverés megindulását 1325-re tehetjük. Ekkor kezdték meg az első magyar aranypénz, a firenzei mintára készített aranyforint verését. I. Károly a pénzreformjának részeként az ország területét pénzverés szempontjából 10 kamarára osztotta. A kamarabérleti szerződések szerint a pénzkibocsátás három helyen: a budai, körmöcbányai és az erdélyi pénzverő kamarában folyt. A mintegy 3,5 g súlyú, 23 $\frac{3}{4}$ karát finomságú magyar aranyforintot a korabeli külföldi források azonos értékűnek fogadták el a középkor legértékesebb aranypénzeivel, a firenzei forinttal és a velencei dukáttal.³³⁵ I. Lajos idején jelent meg a dénárnál értékesebb ezüstpénz, a garas.³³⁶

Az Anjou-korszak egyik érdekessége pénzverési szempontból Buda város feltételezett önállósága: Nyugat-Európában az uralkodók gyakran adományoztak pénzverési jogot különféle egyházi (érsek, püspök) és világi (hercegek grófok) hatalmasságok, de akár városok számára is. Említést érdemel, hogy Magyarországon Buda városa az Anjou időkben – ha rövid időre is – feltehetőleg rendelkezett autonóm pénzverési jogkörrel. Írásbeli forrás ugyan nem maradt fenn róla, azonban létezett az ezüst dénároknak egy csoportja, amelyet jellegzetes éremképe, esetleg körirata alapján a város által kibocsátott pénznek tarthatunk. Ennek előlapján *Libertas Budensium* (a budaiak szabadsága) felirat köriratban az Anjouk címere helyezkedik el, míg a hátlapon magára a városra utaló várfal fölött egy kis delfin látható. A delfin a középkorban a tengeri kereskedelemre, átvitt értelemben pedig a kereskedelmi szabadságjogokra utalt.³³⁷

A Magyar Királyság pénzügyi igazgatása

II. András korától a királyi pénzügyek központi irányítója a tárnokmester (magister tavernicorum), aki 1291 után országos, a nádort rangban közvetlenül követő főméltóság lett.

³³⁴ GYÖNGYÖSSY: i.m. 242. o.

³³⁵ TÓTH Csaba: Florenus Hungaricalis. A magyar aranyforint. Rubikon, 2012/6, 36-37. o.

³³⁶ TÓTH Csaba: A középkori éremművészet csúcsa. Rubikon, 2012/6, 39.o.

³³⁷ TÓTH Csaba: Buda város autonóm pénzverése. Rubikon, 2012/6, 41.o.

A tisztséget betöltő főurak azonban nem sokat törődtek e megbízatásukkal, így az nem jelentett többet pusztá címnél. A pénzverés tényleges igazgatása a bérletrendszer keretei között zajlott. A királyi főpénzverde továbbra is Esztergomban működött, a források gyakran említik az itteni pénzverőket. A kamaraispánok – a verde vezetői – rendszerint esztergomi polgárok voltak. A pénzverők szabad községi szervezetben (villa monetarium Strigoniensium) éltek, vezetőjük választott bíró lehetett, fölöttes hatóságuk a kamaraispán (comes camere) volt. 1222 és 1234 között számos panasz és bírálat hangzott el a király zsidó és izmaelita kamaraispánjai ellen, ám II. András továbbra is velük kötött haszonbérleti szerződést. A bérletrendszerrel végérvényesen fölbomlott a pénzverés régi szervezete, mert a kamaraispán többé nem királyi tisztviselő, hanem a királlyal magánjogi szerződéses viszonyban álló üzletember, haszonbérletlő lett.³³⁸

A pénzügyigazgatás legfontosabb részét az Anjou-korban a kamarai kerületek képezték. Az Árpád-korban hat kamara létezett: az Esztergom-budai, a Szerémi, a Zágrábi, az Erdélyi, a Szepesi és a Szatmári Kamara. Ezekből a Zágrábi kamara idővel báni tisztséggé alakult át, így amikor I. Károly bérbe adta a kamarákat, ez csak a fennmaradó öt kamarát érintette. A bérlettel a kamaraispánok kötelezettséget vállaltak arra, hogy jó, és értékálló pénzt vernek, cserébe a kamara hasznát is beszedhették. Az 1320-as években újabb kamarai központokat alakítottak ki (Körmöcbánya, Pécs, Szomolnokbánya – később helyette Kassa –, Lippa). A kamarák alá meghatározott megyéket rendeltek, így adóközveteket alakítottak, melyek élén egy-egy kamaraispán állt. A helyi kamarák gondoskodtak a pénzverésről és az új pénz forgalomba hozásáról, kivetették és beszédtek a *kamara hasznát*, felügyelték a joghatóságuk alá tartozó nemesfém- és sóbányákat, valamint az utóbbiakhoz kötődő királyi vámokat. A kamaraispánok tevékenységét a tárnokmester felügyelte, aki az esztergomi érsekkel együtt a pénzverést is ellenőrzése alatt tartotta. A kamara haszna adót a kötelező pénzváltáskor kellett megfizetnie a Magyar Királyság minden alattvalójának (kivéve a nemeseket és az egyháziakat). Ha egy adott évben új pénz kibocsátására, így pénzváltásra nem került sor, akkor az uralkodók a kamara haszna címén *collectát* vetettek ki. A pénzváltáskor fizetett kamara haszna mértéke 2 pondus volt, míg a pénzváltáskor kivetett collecta már fél (3 pondus), vagy egy fertót (6 pondus) tett ki. Mindazok, akik az új pénz kibocsátásakor nem voltak hajlandók a régi pénzt beváltani – általában az új pénz silányabb minősége miatt – szintén fél fertó (3 pondus) büntetéspénzt fizettek. Az adót a megyékre vetették ki, s nagysága attól függött, hogy hány teljes földbérrel tartozó jobbágy él az adott

³³⁸ GYÖNGYÖSSY: i.m. 236. o.

megyében. Amikor I. Károly a kötelező pénzváltást 1336-ban a falvakban megszüntette, az adó kivetését és beszedését a megye helyett a kamaraispánra bízta.³³⁹

A kamaraispánt a tárnokmester és az esztergomi érsek emberei ellenőrizhették. A pénzverő-szerszámokat és a fémrudakat pecsétjükkel és három kulccsal lezárt szekrényben őrizték, amelyet csak a kamaraispánnal együttes jelenlétükben lehetett felnyitni. Így módon történt továbbá a pénzezüst öntése és a pénzverés, valamint minden héten próbával kellett ellenőrizniük a vert pénz finomságát és súlyát. Jogosultságuk egyébiránt a kamarai igazgatás és üzem minden részére kiterjedt. Fizetésüket a kamaraispánnak kellett állnia, ezenfelül a bírságok és a büntetésjövödelmek egyharmadára tarthattak igényt.³⁴⁰

A városokban kötelező volt biztosítani az új pénz forgalmát. Ezekre egy összegben rótták ki azt a pénzmennyiséget, amelyet kötelesek voltak átváltani. Amennyiben ezt nem tették meg, a kamarai finomítást kellett megfizetniük. Az adó összege mindkét esetben ugyanannyi volt, vagyis az új pénz értékének egyharmada. Ez az összeg arányait tekintve megegyezett a falvakban pénzváltáskor kirótt kamara haszna mértékével. Mindemellett mindazok, akik a kamaránál, vagy a bányavárosokban nemesfémeket vagy pénzt váltottak be új pénzre, szintén egyharmad levonást szenvedtek el. I. Lajos a kamara hasznát apjához hasonlóan vetette ki, és mértékét az 1351. évi törvényben szintén három garasban állapította meg, igaz ez már 2,5 pondusnak felelt meg, ami bizonyos mértékű emelést jelentett.³⁴¹

A Luxemburgi Zsigmond (1387-1437) által 1405-ben kiadott dekrétum írásos formában, uralkodói felségjogként deklarálta a pénzverést. Az erről szóló törvénycikk kimondta, hogy az arany- és ezüstpénz veretése királyi felségjog, ugyanakkor mintegy „kötelezte” az uralkodót, hogy éljen a jogával és kellő mennyiségű és minőségű pénzt veressen annak érdekében, hogy az elterjedjen a pénzforgalomban. Mindemellett a pénzhamisítás problematikája is bekerült a korabeli szabályozásba: 1405-ben ugyanis a magyar történelemben először nyilvánították a pénzverést királyi felségjoggá. A törvény meghatározta a pénzhamisítás fogalmkörét és annak minősített eseteit (királyi pénz el nem fogadása, a pénzek körülnyírása, a súlyos és könnyű példányok szétválogatása és maga a tulajdonképpeni hamispénz-verés), továbbá rendelkezett ezek büntetéséről. A pénzhamisítás tehát elsődlegesen nem gazdasági bűncselekménynek, hanem a királyi felségjog megsértésének számított.³⁴² Az 1405-ös dekrétum egy másik törvénycikke hozta létre a királyi

³³⁹ WEISZ Boglárka: Királyi jövödelmek az Anjou-korban. In: Adók-és adófizetők. Rubikon, 2012/6, 36-37. o.

³⁴⁰ GYÖNGYÖSSY i.m. 247. o.

³⁴¹ WEISZ: i.m. 37. o.

³⁴² TÓTH Csaba: A pénzhamisítás megítélése a középkori magyar jogban. Rubikon, 2012/6. 41.o.

pénzváltói tisztséget (campsor regius). Az új szabályozás szerint minden városban működött királyi pénzváltó, szemben a korábbi gyakorlattal, amikor a pénzváltás egyedüli lehetséges helye a pénzverőkamara volt. A királyi pénzváltó kizárólagos jogosultságot kapott arra, hogy aranyforintokért ezüstpénzt és ezüstpénzekért aranyforintokat váltson. Mindenki más, aki pénzt váltott vagy váltani szándékozott, büntetésre számíthatott: a jogtalanul beváltott és a beváltandó pénzt a kincstár számára a királyi pénzváltónak kellett átadni.³⁴³

A Magyar Királyság jövedelmeit már a 14. század közepétől a királyi (fő)kincstartó (summus thesaurarius) kezelte. A kincstartók – főúri származásúak lévén – a 15. század közepéig alig folytak bele a kincstár ügyeibe, azonban Hunyadi Mátyás (1458-1490) kincstári reformjai következtében, egyre nagyobb befolyásuk lett a kincstári ügyekre. A kincstartó alá tartoztak – már amikor éppen nem voltak elzálogosítva, vagy bérbe adva – a bánya- és pénzverő kamarák, a sókamarák, a külkereskedelmi vámot beszedő harmincadhivatalok vezetői. A királyi adószedőket és az időnként működő erdélyi jövedelemigazgatóság vezetőit is ő nevezte ki. Az 1518. évi 14. törvénycikk alapján a kincstartó alá tartozott Huszt vára (a Máramarosi Sókamarával), a pénzverő- és bányakamarák, sóbányák és sókamarák, a határvámok (harmincad és huszad), a szabad királyi városok, a szászok adói és az erdélyi románok által fizetett ötvened adó. Mátyás pénzügyi reformjai után a kincstartó vezetésével pénzügyi főhivatal jött létre, amelyet familiárisaival a kincstartó igazgatott. Helyettese az alkincstartó volt, titkár és jegyzők is közreműködtek, a kincstárnak volt fizetőmestere, (pénztárosa, *distributor pecuniarum Regiae Majestatis*) és számvevője is. A kincstartó saját számadásainak és működésének ellenőrzésére azonban nem alakult ki hivatali szervezet, a kincstartó a királyi tanácsban, esetenként pedig az országgyűlés előtt számolt el. Annak ellenére, hogy a kincstartó többnyire saját familiárisait alkalmazta hivatalában, a 15. század végére, a 16. század elejére kialakult a központi igazságügyi és pénzügyi szerveknél egyaránt érvényesülni tudó, szakképzett, állandó hivatalnokréteg.³⁴⁴

A számítási pénzek rendszere

A középkori pénzeket nem darabra számolták, hanem olyan kisebb-nagyobb egységekben, amelyek eredete rendszerint egy-egy korábbi pénzértékviszonyra nyúlik vissza. A nyugat-európai denár-font és denár-márka elnevezés alatt azért értettek 240 illetve 160-180 pénzt, mert eredetileg éppen ennyi darabot készítettek ezekből a súlyegységekből, és a név

³⁴³ GYÖNGYÖSSY: i.m. 252. o.

³⁴⁴ KENYERES István: A Magyar Királyság jövedelmei és kiadásai Hunyadi Mátyás és a Jagellók korában. Rubicon, 2012/6, 42-43. o.

még akkor is tovább élt, amikor már teljesen más pénzláb szerint folyt a pénzverés. Az Árpád-kori Magyarországon az I. Béla uralkodása alatt kialakult pénzaszámítás volt használatban. Ebben az időben egy bizánci aransolidus, a *pensa auri* éppen 40 darab ezüstpénzzel volt egyenértékű, ennek emléke maradt meg még századokkal később is, amikor a *pensa* alatt a negyvendenáros összeget értették. A forintszámítás a késő-középkorban alakul ki, amikor Zsigmond, majd Mátyás uralkodása alatt hosszú időn keresztül stabil értékarány állt fenn az aranyforint és az ezüst dénár között. A 100 denáros forint, mint számítási pénz még akkor is használatban volt, amikor egy aranyért már akár 300-400 kis ezüstpénzt is megadtak. A fogalmi zavarok elkerülése érdekében kezdték el a 16. századtól az aranyforintot inkább dukátnak nevezni, a számítási egységet pedig, hogy megkülönböztessék a 60 krajcár értékű rajnai/rhénus forinttól (Rheinische Gulden), magyar vagy kamarai forintnak. A forintszámítás hosszú évszázadokig fennmaradt, még 1892 – a koronarendszer bevezetése – után is sokan jó ideig ebben gondolkodtak.³⁴⁵

Erdély pénzverése

A három részre szakadt Magyarország Habsburg uralom alatti részén a pénzverés teljesen idegen – ausztriai – befolyás alatt állott, ugyanakkor az erdélyi fejedelemség pénzverdéiben többnyire helyi ötvösök és vésnökök dolgoztak. Az erdélyi pénzverés kezdetét a Szapolyai János és Ferdinánd között kötött nagyváradi béke dátumával (1538. február 24.) szokás számítani, bár János király pénzei ekkor tulajdonképpen nem voltak egyebek, mint a magyar királynak Erdély területén vert pénzei. A pénzverés adminisztrációját nem a fejedelmi udvarházi kezelésében végezték, hanem az bérbe volt adva: az aranybeváltó kamara hol Szebenben, hol pedig Kolozsváron működött. Említést érdemel, hogy nemcsak városok, hanem magánosok is nyertek időnként pénzverési engedélyt. Az aranykereskedés szabad volt – csak a kivitelét tiltották időnként – a pénzbeváltás helyszínei pedig Szebenben és Nagybányán voltak. A bevett aranyat és ezüstöt pénzzé verve adták vissza a feleknek, természetesen a megfelelő pénzverési nyereség – *lucrum camerae* – levonásával. Ez az aranypénzeknél a 16. században márkánként 3 dukát 48 garas tiszta nyereség (*residuum*) és még további 48 garas külön nyereség (*lucrum extra rationem*) volt. A pénzverés feletti ellenőrzést Szebenben, Kassán és Nagybányán a városi tanács gyakorolta. Az erdélyi pénzverés csak az arany- és ezüstpénzekre terjedt ki, főképpen a dukát- és tallérverésre. A

³⁴⁵ TÓTH Csaba: A számítási pénzek rendszere. *Rubikon*, 2012/6, 42.o.

pénzláb azonos volt a német-római császár pénzeinek ligájával, tehát az egykorú magyar pénzekével is.³⁴⁶

Az ország egyesítését követően Lipót nevében 1692-ben Kolozsváron és Szebenben verték az ország pénzét. Az 1709. évi pátens szabályozta a forgalomban levő pénzek értékét. I. József idejében minden pénzt Szebenben vertek, és uralma alatt új pénztípusként jelenik meg az egykrajcáros. Mária Terézia halálával (1780) megszűnt az erdélyi pénzverés.³⁴⁷

A pénzermék leáldozása

Mint láthattuk, Magyarországon a török uralom utáni felszabadulását követően az Ausztriában szokásos pénzermék terjedtek el. A krajcár eredetileg a 13. században Tirolban vert ezüstpénz volt, amely a denár többszörösét érte. A garasokhoz hasonló, nehéz ezüstpénz az előlapján levő kereszt (németül Kreuz) után kapta a nevét: a német „Kreuzer” magyar nyelvterületen „krajcár” néven honosodott meg. Az osztrák tartományokban a XV. századtól már sokfelé verték, Magyarországon I. Lipót vezette be 1659-ben.³⁴⁸

Magyarország egykori nemesfémgazdagsága a II. Rákóczi Ferenc-féle szabadságharc (1703-1711) idejére már a múlté lett, a bányák leromlott állapota, valamint a hadiszerencse forgandósága miatt kiaknázásuk komoly akadályokba ütközött. Bár a kurucok már a szabadságharc elejétől kezdve vertek nemesfém pénzeket, ezek viszonylag kis mennyiségben készültek, ráadásul rendszerint külföldre vándoroltak, főleg a fegyvervásárlások ellenértékeként. Emiatt a hazai pénzforgalom számára már 1704-ben megkezdődött a rézpénzek kibocsátása, a rajtuk lévő *Pro Libertate* felirattal, melyet emiatt Libertasnak is hívtak. A rézpénzek a szabadságharc idején elértéktelenedtek, több helyen megtagadták elfogadásukat, míg végül gyártásuk is megszűnt. A rossz emléké Rákóczi-féle rézpénzek után jó fél évszázaddal Mária Terézia tett újra kísérletet a réz váltópénzek bevezetésére. Az addig ezüsből vert polturák, denárok és krajcárok 1760 után vert rézváltozatait a lakosság kezdetben gyanakvással fogadta, ám a rézpénzek fokozatosan a mindennapi pénzforgalom részeivé váltak.³⁴⁹ A gazdaság fejlődése és az egykori nemesfém bányák jelentőségének csökkenése következményeként a XVIII. századra már nyilvánvalóvá vált, hogy a fém-pénzek egyre kevésbé alkalmasak általános értékmérőként betölteni a funkciójukat.

³⁴⁶ HUSZÁR Lajos: Az erdélyi pénzverés története. http://adatbank.transindex.ro/html/alcim_pdf9310.pdf Letöltés ideje: 2017. december 18.

³⁴⁷ HUSZÁR: i.m.

³⁴⁸ TÓTH Csaba: A krajcárrendszer bevezetése. Rubikon, 2012/6. 48. o.

³⁴⁹ TÓTH Csaba: A Libertás. A réz váltópénzek megjelenése. Rubikon, 2012/6. 58.o.

A Kossuth-bankó

A 19. századra a papírpénz általánosan elfogadott fizetőeszközzé vált, az 1848-49-es szabadságharc pénzforgalmának jelentős része már papír alapú volt. A különféle pénzjegyek közül, amelyeket csak „Kossuth-bankónak” hívtak, egyedül a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank nevével fémjelzett, Kossuth Lajos pénzügyminiszter és a bank két vezetőjének aláírásával ellátott egy- és két forintosok számítottak valódi bankjegyeknek, a többi papíralapú fizetőeszköz az állam jóállásával kibocsátott, úgynevezett államjegy, illetve kincstári utalvány volt. A szabadságharc bukása után ezeket a pénzeket büntetés terhe mellett be kellett szolgáltatni, majd megsemmisítés várt rájuk.³⁵⁰

A 20. század fordulója

1892-ben a forintot, mint törvényes fizetőeszközt a korona váltotta fel. A törvényes átváltási kurzus 1 forint = 2 korona volt, vagyis az 1909-es adóbevételeknél a koronában kifejezett összegeket felezni kell, ha az 1869-es vagy az 1889-es összegekkel párhuzamba állítjuk őket. A nemesfémhez kötött érték előnye, hogy évtizedes távlatban sem kell jelentősebb pénzromlással (inflációval) számolni. Az ilyen időszakban összehasonlított összegek is azonos értékű pénzzel történnek.³⁵¹ Az I. világháborút követően, a Monarchia szétesése és a korona-rendszer inflációja következtében új pénz bevezetésére került sor. 1926-ban megjelent a pengő. Az ország érmeértéke az aranyérték volt, számolási egysége pedig a pengő lett. Az értékpénzt alkotó aranyérmék ötvözete kilenc-egy arányból álló arany-réz volt. Egy kilogramm ötvözött aranyra 3420 pengő esett. Arany értékpénzül 10 és 20 pengős érmék voltak verhetők. Egy kilogramm ötvözött aranyból 342 darab 10 pengős, illetve 171 darab 20 pengős készülhetett. Arany értékérmeket nemcsak az állam, hanem a „magánosok” számára is lehetett készíteni. Az ő részükre felszámított pénzverési díj mértékét a pénzügyminiszter rendelet formájában határozta meg.³⁵² A fentebbiekből következően a nemesfémek szerepe ugyan csökkent az explicite megjelenő pénzforgalomban, ugyanakkor az elterjedő papírbankók mögött értékfedezetként továbbra is komoly jelentőséggel bírt.

³⁵⁰ TÓTH Csaba: A Kossuth-bankó. Rubikon 2012/6. 64. o.

³⁵¹ SZABÓ István: A polgári adórendszer megteremtése Magyarországon. Rubikon 2012/6. 67.o.

³⁵² TAKÁCS György: Közadózásunk (jelen esetben pénzügyi jogi ismeretek, magyarázatok). Magyar Magánalkalmazottak Szabad Szakszervezetének Kiadása, 1946, Budapest

A Magyar Királyság bevételeinek alakulása a pénzverési egyedáruság tükrében

III. Béla idejéből maradt fenn az első olyan kimutatás, amely felsorolja az uralkodó jövedelmeit. A készpénzben és természetben évenként befolyó több, mint 241 000 márka (kb. 56 tonna) ezüst jelentősebb része, mintegy negyede (60 000 márka) a pénzverés hasznából származott. Mindebből következően a pénzverési jövedék ebben a korban még kiemelt jelentőséggel bírt: megelőzte a kor egyik legjelentősebb jövedéki bevételi forrását jelentő sójövedéket is (16 000 márka).³⁵³ Mátyás idejében, az 1470-80-as években több, mint 600 000 aranyforint felett rendelkezett a király. A legjelentősebb bevételi forrás ekkor a jobbágyság által fizetett és igen gyakran szedett hadiadóból származott (49-61%), a második legfontosabb bevételi forrás a só volt (11-13%), ezt követte a bánya- és pénzverőkamarák (8-9%), valamint a külkereskedelmi vámok (harmincad, Erdélyben a huszad) (7-8%).³⁵⁴

Látható, hogy ebben az időszakban a kincstári bevételek jóval kisebb arányát tették csak ki a pénzverésből származó jövedelmek. Az 1570-es évekre az ország összbevétele mintegy 640 000 magyar forintot tett ki, melynek jelentős része (35%) a külkereskedelmi vámokból és a harmincadokból állt, ezt követték a pénzverésből és a bányakamarákból származó bevételek (25%), majd a kincstári uradalmakból származó jövedelmek (20%). Az ország három részre szakadását követő időszak tekintetében ugyanakkor nehéz számot adni Magyarország bevételeiről, hiszen Erdély, a Török Hódoltság területei, illetve a Habsburg örökös tartományok magyarországi részei nem csupán politikailag-katonailag, hanem költségvetési szempontból is külön egységeket alkottak, ráadásul a folyamatos harcok miatt ezen országrészek területei képlékenyek is voltak. Magyarország „felszabadítását” követően a Habsburg Monarchia országaiból, tartományaiból származó bevételek mintegy 20-25%-a származott a 18. században. A magyarországi területekről származó jövedelmek több mint a fele bányászatból és pénzverésből, valamint a kamarai bevételekből (pl: sókamari bevételek) származott, míg a hadiadók a bevételek mintegy harmadát tették ki.³⁵⁵

A 19. századra a pénzverésből származó bevételek jelentősége lecsökkent. A század első felében majdnem minden létező adótípus fellelhető volt. A legnagyobb állami adóbevétel egy közvetett adóból, a sójövedékből származott.³⁵⁶ Az 1848-as szabadságharc és forradalom

³⁵³ TÓTH Csaba: III. Béla jövedelem kimutatása. Rubicon 2012/6, 27.o.

³⁵⁴ KENYERES István: A Magyar Királyság jövedelmei és kiadásai Hunyadi Mátyás és a Jagellók korában. Rubicon, 2012/6. 43. o.

³⁵⁵ Antal: Adók a 18. századi Magyarországon. Rubicon 2012/6. szám 60. o.

³⁵⁶ FÓNAGY Zoltán: Adózás 1848 előtt és után. Rubicon 2012/6. 62. o.

idején az 1848:8 törvénycikkben kikiáltották az arányos közteherviselés kötelezettségét, ám a hadiesemények miatt az országgyűlés csak 1849-ben fogadta el a polgári Magyarország első adótörvényét, amely a gyakorlatban a szabadságharc összeomlása miatt nem tudta kifejteni hatását. A közteherviselés alapjára helyezett új adórendszer bevezetése az önkényuralom kormányzatára maradt. Az államgépezet legerőteljesebb tevékenysége – az elnyomás mellett – az adóügy területén bontakozott ki leginkább. Már 1849. október 20-án megjelent a császári nyílt parancs, amely az egyenlő teherviselés megvalósítását a birodalom örökös tartományainak mintájára rendelte el Magyarországon.³⁵⁷ Ekkorra a pénzverésből származó bevételek súlya már teljesen jelentéktelenné vált. A kiegyezést követően a Monarchia fennállásának fél évszázada alatt a magyar adórendszerben komoly változások mentek végbe.

A „klasszikus” egyenes adók (földadó, házadó, rendkívüli helyzetekben hadiadó) mellett megjelentek és egyre nagyobb súllyal bírtak a közvetett adók: a legnagyobb tételt ezek tekintetében a különböző termékek (szesz, dohány, sör, hús, cukor, só...stb.) után kivetett jövedéki és/vagy fogyasztási adók tették ki. A két adó közti különbség ekkor abban rejlett, hogy a jövedéki adó esetében már a termék (például szesz) előállításakor is adót kellett fizetni míg a fogyasztási adó esetében az adott termék (pl: cukor, hús, bor) forgalomba hozatalakor. Mindemellett arra is volt példa, hogy a jövedéki adóval terhelt termék kereskedelmi forgalomba hozatalakor az adott terméket forgalmi adóval is terheljék. A dualizmus idejére a forgalmi típusú adók aránya megnőtt az egyenes adók arányához képest: 1869-ben még a „klasszikus” adóbevételek 53%-át még az egyenes adók tették ki és 47% volt a közvetett adók aránya, addig 1909-ben az arány jelentősen, 27%-73%-os arányra változott a fogyasztási adók javára.³⁵⁸

A pénzverési jövedék metamorfózisa – a jegybanki tevékenység térnyerése

Mint láthattuk, az idők során a „klasszikus” pénzverési tevékenység a XIX. századra átalakult, melynek eredményeként egyre nagyobb szerepet töltött be az állami pénzkibocsátásban, a pénzügypolitikában és a bankok szabályozásában a jegybank tevékenysége.

A XIX. század elején Magyarország a Habsburg uralkodóház fennhatósága alatt állt. A birodalomban a jegybanki feladatokat előbb az 1816. július 1.-től működő Osztrák Nemzeti Bank, majd az 1878. szeptember 30-án létrejött és paritásos alapon dolgozó Osztrák-Magyar

³⁵⁷ FÓNAGY: i.m. 64. o.

³⁵⁸ SZABÓ István: A polgári adórendszer megteremtése Magyarországon. Rubikon 2012/6. szám. 67. o.

Bank látta el. Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc idején a megalakuló első független magyar kormány a jegybanki feladatok ellátását a Pesti Magyar Kereskedelmi Bankra bízta. Az első világháború következményeként 1918. október végén az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlott, az Osztrák-Magyar Bankot felszámolták. A központi banki feladatkört az 1921. július 11-én megalakult Magyar Királyi Állami Jegyintézet vette át. Az önálló magyar jegybank, a Magyar Nemzeti Bank részvénytársasági formában 1924. június 24-én kezdte meg munkáját. A központi bank teremtette meg az első világháborút követően inflálódott korona stabilizációját, majd kibocsátotta az új valutát, a pengőt. Átvette az állami számlák vezetését, az államadósság kezelését. Kamat- és hitelpolitikájával, váltóleszámítolási elveivel és gyakorlatával irányította az ország hiteléletét, befolyásolta a bankrendszer működését. Hatáskörébe került a devizagazdálkodás felügyelete is.

A második világháború időszakában a jegybank erőfeszítései dacára a nemzeti valuta, a pengő inflációja bontakozott ki. A háború befejezését követően a pengő értékvesztése a világtörténelem eddigi legnagyobb méretű pénzromlását produkálta. A Magyar Nemzeti Bank közreműködésével valósult meg 1946. augusztus 1-jén a stabilizáció és jelent meg az új fizetőeszköz, a forint. A magyar tulajdonú részvények 1947 végén lezajlott államosítását követően a bankrendszert rövid idő alatt átalakították. A kereskedelmi bankokat és a takarékpénztárakat felszámolták, a bankrendszert egyszintűvé tették. A Magyar Nemzeti Bank 1948 második felétől a jegybanki hatáskörök mellett kereskedelmi banki feladatokat is ellátott. Mint államosított központi bank, irányítása kormányzati fennhatóság alá került. 1987. január 1-jével – a rendszerváltást megelőző jelentős gazdasági jogszabály változások egyik elemeként – Magyarországon visszaállt a kétszintű bankrendszer. A Magyar Nemzeti Bankról 1991 októberében elfogadott – majd többször módosított – törvény helyreállította a jegybank függetlenségét, újraszabályozta feladatkörét. A Magyar Nemzeti Bankról szóló 2001. évi LVIII. törvény alapján az árfolyamrendszer megválasztása tekintetében a kormány az MNB-vel egyetértésben dönt.³⁵⁹ A Magyar Nemzeti Bank a Központi Bankok Európai Rendszerének, valamint a Pénzügyi Felügyeletek Európai Rendszerének a tagja.³⁶⁰

³⁵⁹ Az MNB története. Forrás: <https://www.mnb.hu/a-jegybank/informaciok-a-jegybankrol/az-mnb-tortenete>
Letöltés ideje: 2018. május 29.

³⁶⁰ 2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bankról 1§. 1)

Konklúzió

Mint láthattuk, kizárólag a magyar államot illeti meg a jog, hogy pénzürméket veressen, ezek ötvözetét, súlyát és alakját meghatározza, valamint bankjegyeket bocsásson ki. A pénzüverési jövedék nem csupán az értékmérő eszköz előállításának, forgalomba hozatalának a monopóliumát jelentette, hanem azok kiadásakor, újraverésekor, cseréjekor az állam egyfelől meghatározott értékarányt tartott vissza magának, illetve adott helyzetben kevésbé értékálló pénzürmék kibocsátásával inflálta is azokat. Miközben az állam pénzüveréshez kapcsolódó és azon túlmutató, fentebb vázolt kizárólagos jogosítványai folyamatosan bővültek, ezzel párhuzamosan a szorosabb értelemben vett pénzüverésből származó költségvetési bevételek fokozatosan csökkentek. A kereskedelem intenzívebbé válásával és a pénzüforgalom bővülésével az államnak egyre nagyobb nehézséget okozott az ország színesfém készletének – vert pénz formájában – országból történő kiáramlásának megakadályozása.

A papírpénz elterjedésével a pénzüverés jelentősége csökkent, helyét a modern állam bankjegy kibocsátási tevékenysége vette át: így lett a király pénzüverési jövedékéből jegybanki monopólium. A nemesfém-alapú monetáris politika – vagy legalábbis a jegybanki aranytartálék-képzés – jelentősége valamilyen szinten megmaradt, bár fontos hangsúlyozni, hogy a modern államok vonatkozásában a pénzükibocsátás fedezetét elsősorban már nem a jegybanki aranytartálékok, hanem az adott ország gazdasági teljesítőképessége nyújtja. A mai modern államok pénzügyi szuverenitása tehát leginkább a monetáris politika területén mutatkozik meg: A pénzükibocsátás, az árfolyampolitika, az inflációs politika a mindenkori magyar állam szuverenitásának egyik fontos eleme ugyan, de a pénzügypolitika mindemellett szerves módon kapcsolódik a nemzetközi pénzügyi-gazdasági folyamatokhoz is. Az adott állam pénzügypolitikáját, mozgásterét mindemellett – a gazdasági környezeten túl – olyan integrációs folyamatok is befolyásolhatják, szűkíthetik, mint például az Európai Unió közös valutája, az euró, illetve a monetáris unióhoz kapcsolódó közös pénzügypolitika (közös jegybank), mely leginkább a frankfurti székhelyű Európai Központi Bank tevékenységén érhető tetten. A pénzükibocsátáshoz kapcsolódó állami monopólium középkorban elkezdődő szűkülése, mozgásterének nemzetközi folyamatok általi befolyásoltsága tendenciaként mutatkozik meg, és mindez – a fentebbiekben vázoltak alapján – egy korántsem lezárult folyamat eredménye.

Felhasznált irodalom

- [1] Az MNB története. Forrás: <https://www.mnb.hu/a-jegybank/informaciok-a-jegybankrol/az-mnb-tortenete> (Letöltés ideje: 2018. május 29.)
- [2] 2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bankról
- [3] BÉLI Gábor: Adók, adószerű bevételek az Árpád-korban. Rubikon, 2012/6
- [4] FÓNAGY Zoltán: Adózás 1848 előtt és után. Rubikon 2012/6.
- [5] HÓMAN Bálint: Magyar pénztörténet 1000–1325. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1916.
- [6] HUSZÁR Lajos: Az erdélyi pénzverés története. Web forrás: http://adatbank.transindex.ro/html/alcim_pdf9310.pdf (Letöltés ideje: 2017. december 18.)
- [7] KENYERES István: A Magyar Királyság jövedelmei és kiadásai Hunyadi Mátyás és a Jagellók korában. Rubicon, 2012/6.
- [8] GYÖNGYÖSSY Márton: Magyar pénztörténet 1000-1526. web: <http://gepeskonyv.btk.elte.hu/adatok/Tortenelem/83K%E1lnoki/GY%D6NGY%D6SSY%20K%D6NYV/10%20GYONGYOSSY.pdf> (Letöltés ideje: 2017. december 20.)
- [9] SIMON István: Pénzügyi jog II. Osiris Kiadó Budapest, 2012. web: http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_penzugyi_jog_2/c_h04s03.html (Letöltés ideje: 2017. november 22.)
- [10] SZÁNTAY Antal: Adók a 18. századi Magyarországon. Rubicon 2012/6. szám
- [11] TAKÁCS György: Közadózasunk (jelen esetben pénzügyi jogi ismeretek, magyarázatok). Magyar Magánalkalmazottak Szabad Szakszervezetének Kiadása, Budapest, 1946. TÓTH Csaba: Lancea Regis: Az első magyar pénz. Rubicon 2012/6. szám
- [12] TÓTH Csaba: A pizetum jog. Rubicon 2012/6. szám
- [13] TÓTH Csaba: Florenus Hungaricalis. A magyar aranyforint. Rubikon, 2012/6.
- [14] TÓTH Csaba: A középkori éremművészet csúcsa. Rubikon, 2012/6.
- [15] TÓTH Csaba: Buda város autonóm pénzverése. Rubikon, 2012/6.
- [16] TÓTH Csaba: A Kossuth-bankó. Rubikon 2012/6
- [17] TÓTH Csaba: A pénzhamisítás megítélése a középkori magyar jogban. Rubikon, 2012/6.
- [18] TÓTH Csaba: A számítási pénzek rendszere. Rubikon, 2012/6.
- [19] TÓTH Csaba: A krajcárrendszer bevezetése. Rubikon, 2012/6.

- [20] TÓTH Csaba: A Libertás. A réz váltópénzek megjelenése. Rubikon, 2012/6.
- [21] TÓTH Csaba: III. Béla jövedelem kimutatása. Rubicon 2012/6. szám
- [22] SZABÓ István: A polgári adórendszer megteremtése Magyarországon. Rubikon 2012/6. szám.
- [23] WEISZ Boglárka: Királyi jövedelmek az Anjou-korban. Adók-és adófizetők. Rubikon, 2012./6

Razzhyvin, Vitalii: Main Problems in the machine-building industry of Ukraine: Innovation and Investment support of large enterprises

Introduction

The proposed article is devoted to the problems of investment and innovation development of Ukrainian industrial enterprises and their support by the state.

The experience of developed countries shows that the acceleration of socio-economic development is most effective as a result of the implementation of an innovative model of the economy. Therefore, the creation of a national innovation system should be considered as one of the strategic objectives of the states, which seeks to develop dynamically.

However, numerous statistical assessments, both official and expert, indicate that at this stage, the level of innovation of the Ukrainian economy in general and industry, in particular, is rather low. This results in low added value and labor productivity. In recent years, innovation has been made by a small part of Ukrainian enterprises. The main direction of innovation activity is the acquisition of new means of production. The current taxation system does not stimulate long-term accumulation of enterprises, which would allow the latter to implement innovative projects.

Among the main reasons for such a situation, one can determine the depreciation of fixed assets, as well as the lack of investments for their updating and introduction of technologies. The main source of investment in innovation is the own funds of enterprises and loans received. On the other hand, the Ukrainian innovation sphere has not yet become attractive for foreign investors. The influx of foreign investors is hampered by the insufficiently favorable investment climate in the national economy, caused by factors such as incomplete and insufficient quality legislative basis for doing business; high corruption risks, as well as the continuation of hostilities in the East of Ukraine.

In such conditions, the lack of free budget funds is a habitual and rational practice of government structures to save resources by reducing the total amount of financial assistance to entrepreneurship, focusing on "short money," and pinpointing structures, industries and

areas that can generate revenue in the near term. That is, these structures and enterprises must already be high-tech, innovative and maneuverable, and therefore - not too cumbersome.

Literature review

Today, innovation is becoming a key development factor for most businesses. Characteristic is the growing number of scientific works, where activities are explored.

The founder of the innovation theory of economic development is J. SCHUMPETER, who introduced the category of innovation into the scientific circle (Schumpeter, 1934; 2006). Issues of innovation in connection with institutional evolutionary economic theory were covered by foreign scientists, in particular, ARTHUR, ERMOLIEV and KANIOVSKI (1987), DAVID (1985; 1992); METCALFE (1992; 1995), NAKICENOVIC and GRÜBLER (1992), SILVERBERG et al (1988), M. TUHAN-BARANOVSKY (1997, 315-316; 2004), M. CONDRATYEV (1989), P. DRUCKER (1964), W. MITSCHERLICH (1910), R. SOLOW (1956; 1957) ETC.

J. M. Keynes also supported the theory of innovation development and made a significant contribution to the theory of the relationship of investment and innovation with economic changes. Keynesian approach to theories of economic growth is demonstrated in writings of N. KALDOR (1957) i J. ROBINSON (1956).

In the 80's and 90's of the 20th century, the concept of national innovation systems was put forward, which was almost simultaneously developed by many authors. Among others, works can be singled out B.-Å. LUNDVALL (1985), C. FREEMAN (1988; 1995) and R. NELSON (1995). In particular, V. MAYEVSKY (2003), D. SUKHAREV (2003), V. POLTEROVICH (2009), R. KAPELYUSHNIKOV (2015) investigated the investment and innovation activity in the institutional context inherent in the post-Soviet transformational economies. At the same time, despite careful research by scientists and practitioners of innovations and investments in industry, a number of issues related to investments and innovations for large taxpayers remains insufficiently considered. Therefore, the task is to consider aspects of investment and innovation activity in relation to enterprises - so-called "big taxpayers" in the conditions of the Ukrainian economy, that is, questions of its organization, institutionalization and influence on the efficiency of the functioning of such enterprises.

The state and characteristic features of innovative development of the Ukrainian economy

The study of the level and efficiency of innovation and investment activity of the Ukrainian economy shows a low level of use in the production of scientific and technological achievements. Thus, the portion of sales of innovative products in total sales is low and further reduced: in 2010 it was 3.8% in 2015 - 1.4% (table 1). In 2016 there is some improvement in innovation indicators. However, it may be due to transition to observe the international methodology form number "Survey of innovation activity". According to international financial organizations, Ukraine belongs to countries with a very low share of high-tech products in export (up to 5%), while on average this figure in the world reaches 21%. In some countries, it is even higher, for example, in the Philippines - 65%, in the United States - 32%, in Ireland - 41% (CHEMODUROV, 2013).

Table 1. Implementation of Innovations at Industrial Enterprises

Year	Share of enterprises that introduced innovations, %	Introduced new technological processes	Introduced production of innovative types of products, names	The share of realized innovative products in the volume of industrial, %
2003	11,5	1482	7416	5,6
2004	10,0	1727	3978	5,8
2005	8,2	1808	3152	6,5
2006	10,0	1145	2408	6,7
2007	11,5	1419	2526	6,7
2008	10,8	1647	2446	5,9
2009	10,7	1893	2685	4,8
2010	11,5	2043	2408	3,8
2011	12,8	2510	3238	3,8
2012	13,6	2188	3403	3,3
2013	13,6	1576	3138	3,3
2014	12,1	1743	3661	2,5
2015	15,2	1217	3136	1,4
2016	16,6	3489	4139	—

Source: (Implementation of innovations at industrial enterprises, 2017))

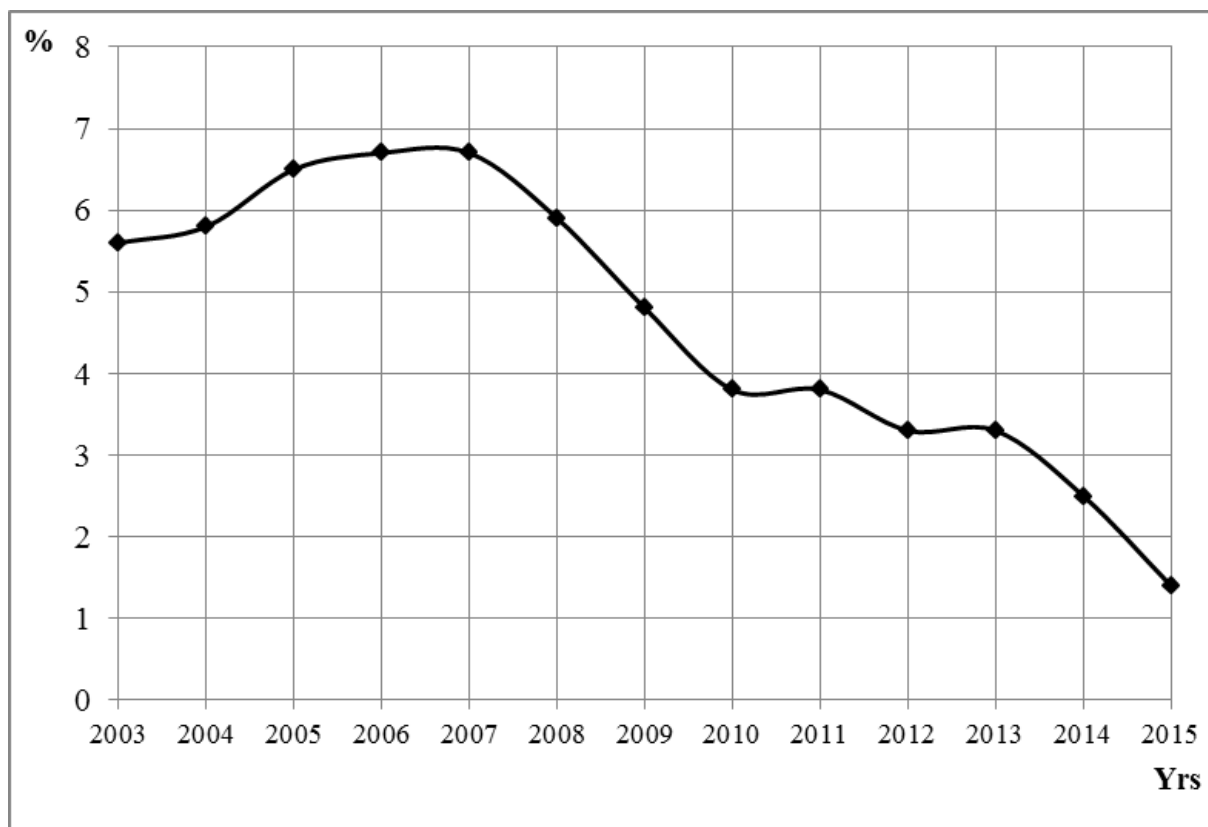

Chart 1. The Share of Realized Innovative Products in the Volume of Industrial
 Author' calculations based on (State Statistics Service of Ukraine. Implementation of innovations at industrial enterprises, 2017).

This is due to many reasons: inefficient tax regulations, the state of depreciation of fixed assets of enterprises, the complexity of financing at the expense of enterprises' own funds.

The research showed that the low innovation activity of the enterprises of the machine-building industry in Ukraine is related to the following factors:

- availability of outdated fixed assets;
- insignificant amount of realized innovative products;
- a decrease in the number of new types of new equipment developed;
- a decrease in the level of perception of innovation management by the management;
- a small proportion of products manufactured in Ukraine for the first time;
- reduction of the degree of updating of the production of the machine-building complex;
- the negative dynamics of the level of withdrawal from the production of obsolete products;
- low level of national exports.

Among the main reasons for the lack of development of innovation and investment activity in Ukraine, the following are found:

- insufficient financial support of the scientific and technical sphere;
- lack of incentives to innovate in private business;
- lack of cheap long- and medium-term loans;
- negative impact of major industrial and infrastructure factors;
- lack of venture capital market and competition in innovation entrepreneurship.

It should be noted that the most active in attracting foreign investment countries is also characterized by active state support for innovation, which contributes to the expansion of investment opportunities in these countries.

In an innovative direction, the economic development of mechanical engineering is one of the main industries that can bring a significant proportion of added value. However, innovation and investment activity of machine-building enterprises is one of the weaknesses of the modern economy of Ukraine. The above tendency in the Ukrainian economy as a whole is also characteristic of Ukrainian engineering, mainly due to the low level of financing and investment volumes (CHEMODUROV, 2013).

The current state of international investment in the machine-building industry of Ukraine is unpredictable and rather unstable because of the crisis in heating economy. Meanwhile, the share of funds allocated from the state and local budgets for innovation, was only 0.5% of the total funds allocated for the financing of the industry. Commercial investment in order to develop the technological base of the enterprise was carried out by economic entities at the expense of their own or borrowed funds (FEDULOVA, 2009).

At the same time, the current structure of the economy has developed in Ukraine, when the largest current budget receipts come from large and medium-sized enterprises - "big taxpayers". By definition, "big taxpayer" is a legal entity that over the past 4 consecutive quarters has an amount of income from all activities over UAH 1 billion. (≈33.3 million Euro) or paid to the State Budget of Ukraine more than UAH 12 million. (≈400000 Euro) taxes.

Most of these enterprises evolutionarily are quite cumbersome, have a large number of employees, a large number of outdated funds, extensive production. Moreover, they are precisely budget-making enterprises not only at the regional level but also at the national level: while the number of large taxpayers as of January 1, 2017 is 2512 enterprises and does not exceed 0.15% of the total number of business entities in Ukraine, their the share of tax payments amounted to 58.3% of the total taxpayer's tax collection in Ukraine (Office of Large

Taxpayers of the State Fiscal Service, 2017). The results for the 8 months of 2017 exceeded the similar indicators in 2016 by 21% - mainly due to the tax increase of deductions at large industrial enterprises, in the first place, mining and processing. This once again proves the importance for the Ukrainian economy of precisely industrial runway, in particular, machine-building.

Data analysis

The statistical data of the State Statistics Service of Ukraine serve as the main source for analysing the current state of Ukrainian enterprises. Since this service does not provide detailed information on economic and financial activities in terms of runway, the article further uses statistical data for groups of large and medium enterprises. The correctness of such a substitution is determined by the fact that all these enterprises are similar in character to the runway, and the difference lies in the fact that some of them, for whatever reason, pay less taxes than are necessary to be considered a runway. The total number of these 2 groups of enterprises exceeds the amount of runway by about 6 times, that is, less than an order of magnitude.

The specific weight of large and medium-sized enterprises according to various indicators of the Ukrainian economy is given in Table 2

Table 2. The Share of Large and Medium-Sized Enterprises in the Ukrainian Economy

Year	absolute meaning(value)				fraction		
	total	big	medium	big & medium	big	medium	big & medium
The number of legal persons							
2010	2183928	586	20983	21569	0,00027	0,0096	0,0099
2011	1701620	659	20753	21412	0,00039	0,0122	0,0126
2012	1600127	698	20189	20887	0,00044	0,0126	0,0131
2013	1722070	659	18859	19518	0,00038	0,0110	0,0113
2014	1932161	497	15906	16403	0,00026	0,0082	0,0085
2015	1974318	423	15203	15626	0,00021	0,0077	0,0079
The volume of sold products, (goods and services), mln. UAH							
2010	3596646	1401597	1396364	2797961	0,390	0,388	0,7779
2011	4202455	1775829	1607628	3383457	0,423	0,383	0,8051
2012	4459819	1761086	1769430	3530516	0,395	0,397	0,7916
2013	4334453	1717391	1662565	3379957	0,396	0,384	0,7798

2014	4459702	1742508	1723152	3465659	0,391	0,386	0,7771
2015	5556540	2053190	2168765	4221954	0,370	0,390	0,7598
Number of employees, thousands of persons							
2010	10772,7	2400,3	3393,3	5793,6	0,223	0,315	0,5378
2011	10164,5	2449,0	3252,6	5701,6	0,241	0,320	0,5609
2012	9957,6	2484,2	3144,2	5628,4	0,249	0,316	0,5652
2013	9729,1	2383,7	3012,1	5395,8	0,245	0,310	0,5546
2014	8796,7	1915,1	2696,5	4611,6	0,218	0,307	0,5242
2015	8180,0	1708,6	2604,7	4313,3	0,209	0,318	0,5273

Author' calculations based on (State Statistics Service of Ukraine. Number of economic entities by types of economic activity, 2017; State Statistics Service of Ukraine. Volume of sold products (works, services) of economic entities by types of economic activity, 2017; State Statistics Service of Ukraine. Number of employees on economic entities by types of economic activity, 2017)

Table 3 shows the financial condition of production in large and medium enterprises as a whole, as well as in terms of industry (data for 2010-2016 years).

Table 3. Financial Results Prior to Taxation by Types of Economic Activity with Distribution Lo large and Medium Enterprises, mln. UAH

	Summary	Profitable Enterprises		Loss-making Enterprises	
	Financial Result	%	Financial Result	%	Financial Result
2010 year					
economy total	54405,7	59	189640,8	41	135235,1
big	28471,1	68,3	74278,4	31,7	45807,3
medium	41581,7	63,4	87592,4	36,6	46010,7
industry total	31221,1	58,7	68933,1	41,3	37712
big	31158,9	69,7	50753,8	30,3	19594,9
medium	939,1	57	15276,7	43	14337,6
2011 year					
economy total	118605,6	65,1	255545,9	34,9	136940,3
big	92572,1	69,2	131043,5	30,8	38471,4
medium	31090,8	66,3	87526,8	33,7	56436
industry total	58662,3	62,6	106688,2	37,4	48025,9
big	55206,4	69,1	82996,8	30,9	27790,4

medium	4035,2	59,9	20063,1	40,1	16027,9
2012 year					
economy total	75670,2	64,5	248035,9	35,5	172365,7
big	37182,2	70	96928,6	30	59746,4
medium	47742	66,2	111313,2	33,8	63571,2
industry total	21353,4	62,4	86504,1	37,6	65150,7
big	19756,2	69,6	63383,3	30,4	43627,1
medium	3133,4	61,8	19614,6	38,2	16481,2
2013 year					
economy total	11335,7	65,9	209864,5	34,1	198528,8
big	28003,5	68,6	88724,8	31,4	60721,3
medium	8390,1	65	81498,8	35	73108,7
industry total	13698,3	63,3	81336,9	36,7	67638,6
big	18281,2	65,1	59506	34,9	41224,8
medium	-1152,9	60,8	17779,8	39,2	18932,7
2014 year					
economy total	-564376,8	66,3	233624,7	33,7	798001,5
big	-189934,1	51,8	81040,7	48,2	270974,8
medium	-199180,3	62,6	103427,9	37,4	302608,2
industry total	-166414	63,3	76253,3	36,7	242667,3
big	-86308,3	49	48639,9	51	134948,2
medium	-68097,7	58	23050	42	91147,7
2015 year					
economy total	-348471,7	73,7	387652,3	26,3	736124,0
big	-145403,9	55,7	105387,9	44,3	250791,8
medium	-91161,8	71,1	186781,4	28,9	277943,2
industry total	-181360,9	72,9	90315,9	27,1	271676,8
big	-123360,9	47,2	46833,3	52,8	170194,2
medium	-51550,6	67,0	35397,1	33,0	86947,7
2016 year					
economy	69214,2	73,4	443409,7	26,6	374195,5

total					
big	60870,0	66,0	158665,9	34,0	97795,9
medium	33203,9	76,1	177573,8	23,9	144369,9
industry					
total	-11841,0	72,7	140764,6	27,3	152605,6
big	3575,7	59,2	80790,7	40,8	77215,0
medium	-15726,2	70,8	50133,0	29,2	65859,2

Source: (State Statistics Service of Ukraine. Financial results prior to taxation by type of industrial activity with distribution to large, medium, small and microenterprises, 2017)

In Table 4 shows the profitability (rentability) of production in large and medium-sized enterprises as a whole and in section in terms of industry and industry such as machine building (data for 2010-2016 years).

Table 4. Profitability of Operating Activity of Enterprises by Types of Economic Activity

	The result of operating activities, mln. UAH.	Operating expenses, mln. UAH.	The level of profitability (loss-making),%
	2010 year		
Total	100799,5	2494800,5	0,0404
industry	48602,3	1371650,4	0,0354
machine building	10026,1	143600,1	0,0698
	2011 year		
Total	186600,8	3167959,7	0,0589
Industry	81805,4	1742908,8	0,0469
Machine building	17788,6	191449,2	0,0929
	2012 year		
Total	146404,8	2938536,6	0,0498
Industry	52583,2	1568185	0,0335
Machine building	11353,6	107011,4	0,1061
	2013 year		
Total	108626,3	2790647,9	0,0389
Industry	46273,4	1527700,7	0,0303
Machine building	9236,5	139902,9	0,0660
	2014 year		
Total	-133698,7	3296514,5	-0,0406
Industry	26645,9	1654486,8	0,0161

Machine building	-3405,7	144838,1	-0,0235
	2015 year		
Total	42155,2	4149202,2	0,0102
Industry	18387,9	2114857,8	0,0087
Machine building	5553,5	163778,9	0,0339
	2016 year		
Total	314053,6	4270452,7	0,0735
Industry	96335,3	2301933,8	0,0418
Machine building	12550,1	166199,2	0,0755

Source: (State Statistics Service of Ukraine. Cost-effectiveness of operating activities of large and medium-sized enterprises by types of industrial activity, 2017)

Finally, the Table 5 gives data on the value of the state of fixed assets in the economy as a whole, also in terms of industry and manufacturing (data for 2010-2015 years).

Table 5. Availability and condition of fixed assets

Fixed asset	2010	2011	2012	2013	2014	2015
total						
initial (revalued) value, mln. UAH.	6648861	7396952	9148017	10401324	13752117	7641357
residual value, mln. UAH.	1731296	1780059	2135987	2356962	2274922	3047839
depreciation, %	74,0%	75,9%	76,7%	77,3%	83,5%	60,1%
industry						
initial (revalued) value, mln. UAH.	1101199	1116367	1603646	1749110	1937821	3842517
residual value, mln. UAH.	407616	482459	685030	753733	769518	889183
depreciation, %	63,0%	56,8%	57,3%	56,9%	60,3%	76,9%
processing industry						
initial (revalued) value, mln. UAH.	705712	644566	677880	599980	756277	1656971
residual value, mln. UAH.	233963	278180	289830	299216	325762	400706
depreciation, %	66,8%	56,8%	57,2%	50,1%	56,9%	75,8%

Source: (State Statistics Service of Ukraine. Availability and condition of fixed assets 2017)

Result

The second table shows that large and medium enterprises, accounting for a small percentage of all legal entities in the Ukrainian economy (<1%), provide over ¾ of all sales and more than half of employment. This clearly shows that this contingent of enterprises is extremely important both from an economic point of view and from a social point of view.

At the same time, the analysis of the above statistical data gives grounds to assert that the production and financial situation of large and medium-sized enterprises of the Ukrainian economy, first of all in the industry, is not very satisfactory even in comparison with similar indicators on the economy as a whole and in a number of key indicators has a negative trend.

So, according to the analysis of the Table 3, for the general improvement of financial results in recent years (2015, 2016) in the economy as a whole and enterprises of large and medium enterprises, in particular, the financial condition of industrial enterprises is worse than for the rest. They have experienced a less deep decline, but the growth rates are now much slower: unlike the national economy as a whole, the industry ended 2016 with losses. This can be seen on the Chart 2

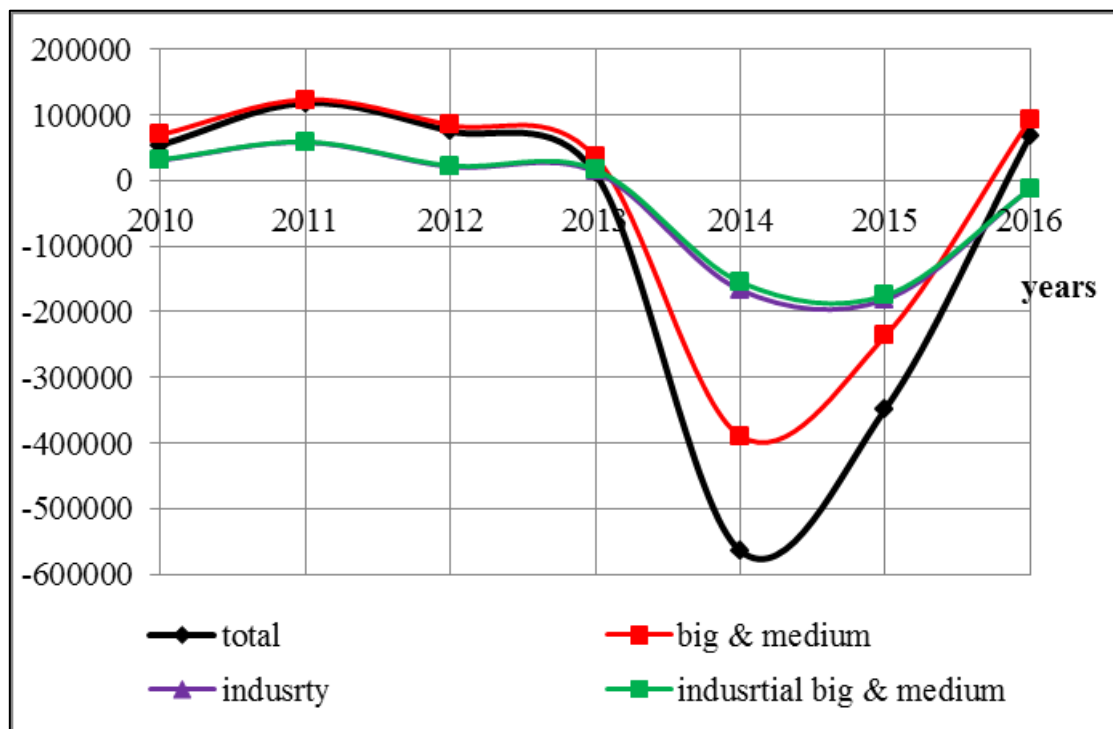

Figure 2. Changing the Financial Result Before Taxation

Author' calculations based on (State Statistics Service of Ukraine. Financial results, 2017)

The thesis is confirmed by a comparison of the share of profitable and unprofitable enterprises for the economy and industry. In particular, the share of profitable large industrial enterprises in 2010 exceeded the same share for large enterprises in the economy as a whole. Since then, it has been steadily declining for 5 years and only slightly increased in 2016. However, even after growth this share is less than 90%.

Chart 3 shows changes in terms of profitability values for the Ukrainian economy as a whole, industry and mechanical engineering, which, as noted above, is a very important industry for innovation and investment development.

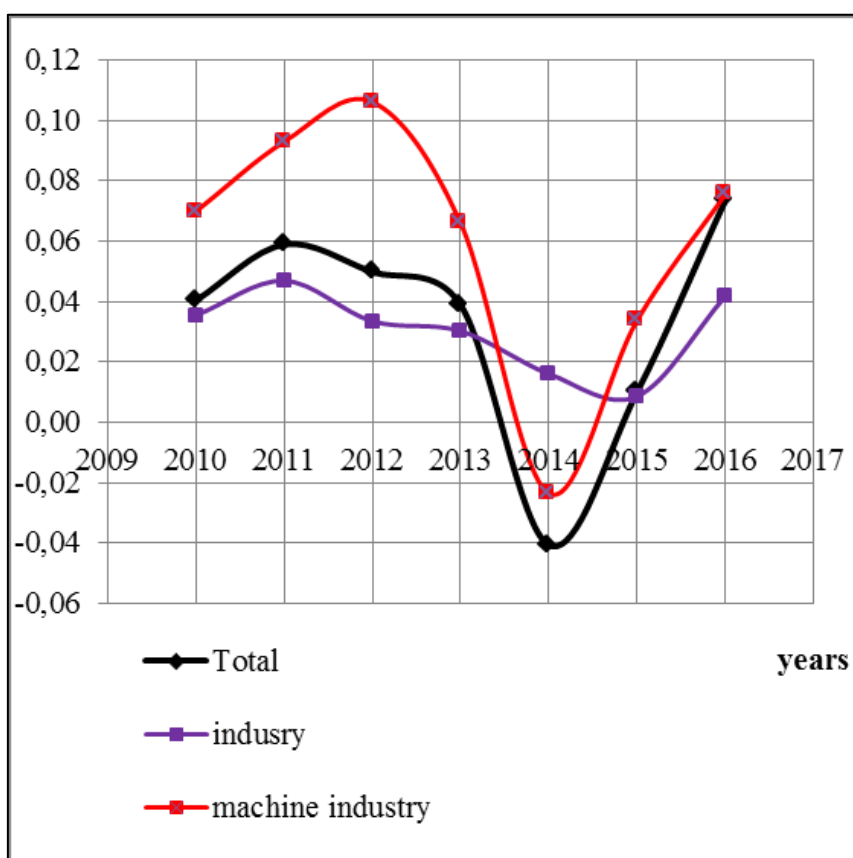

Chart 3. Changing the value of profitability

Author' calculations based on (State Statistics Service of Ukraine. Profitability, 2017)

Figure dynamics of profitability, visually very similar to the previous schedule changes in financial condition. It is also observed a characteristic dip in 2014, the year followed by reduction indicators. It can also be seen that mechanical engineering is a more profitable type of activity, compared to most other industries and the economy as a whole, but more importantly, the dynamics of profitability changes in this sector determines the dynamics, not even industry, but the national economy as a whole. That means, it can be said that machine building is a system-forming industry for the Ukrainian economy, and therefore

it is not it should pay special attention to the development of stimulating innovation and investment measures.

The fact that such measures are in time is evidenced by the state and dynamics of fixed assets of Ukrainian enterprises (Chart 4).

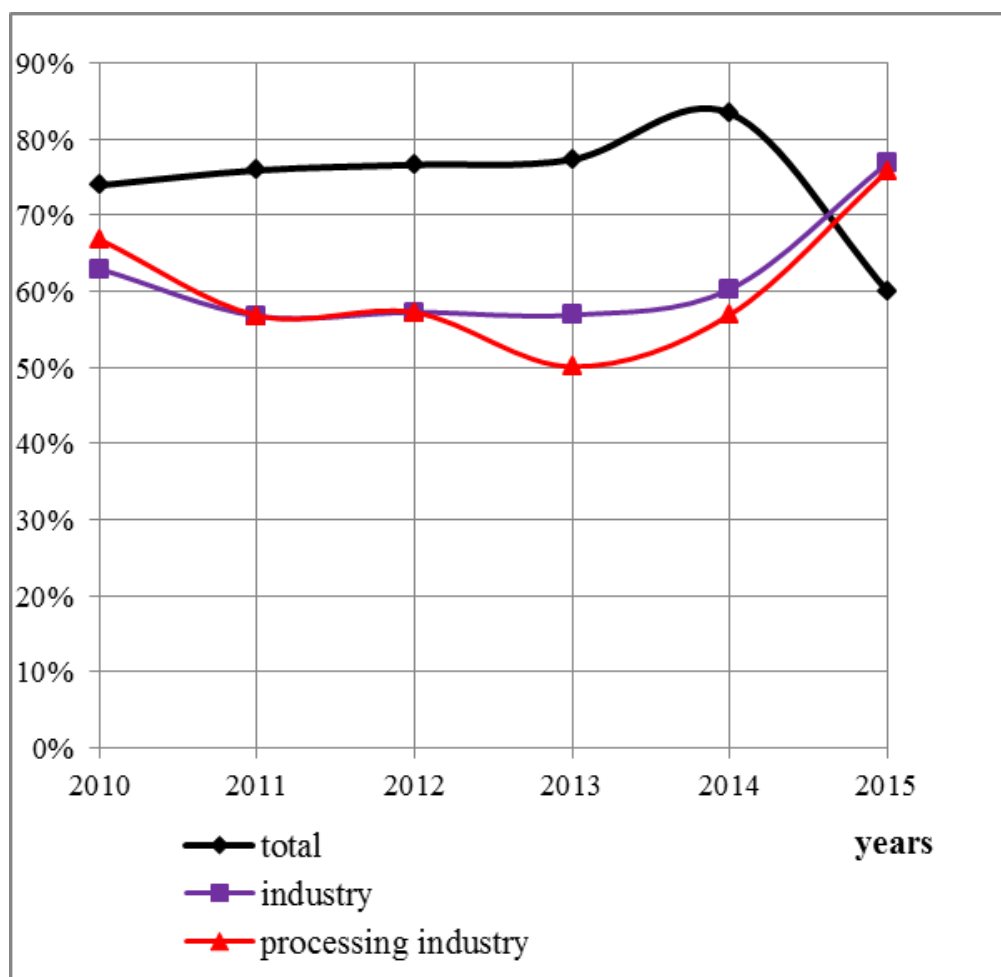

Chart 4. Changing the size of the depreciation of fixed assets of Ukrainian enterprises
 Author's calculations based on (State Statistics Service of Ukraine. Availability and condition of fixed assets, 2017)

Fixed assets are very critically worn throughout the economy, in 2014 this value reached 83.5%. In this regard, the state of fixed assets of industrial enterprises in general and manufacturing enterprises in particular (we use statistical data on enterprises of manufacturing industry instead of missing data on machine-building enterprises) was comparatively better. But if in the future in the economy there is a renewal of fixed assets, then the industry has only worsened the indicators. As a result, in 2015, for the first time in the investigated period (from 2010), the depreciation of fixed assets of industrial enterprises (including manufacturing enterprises) exceeded the average economy.

Conceptual approaches to creation of the system of stimulation of innovation and investment development of enterprises

The analysis carried out follows the following main conclusions. The overall economic and financial situation of Ukrainian enterprises is low. First of all, it concerns their profitability (profitability). Despite the fact that the bottom point has already passed, a complete recovery of the economy has not yet occurred, the irreversibility of the process of growth and development at the moment can not be guaranteed. One of the main reasons for such a state of affairs is the large deterioration of the main means of production.

The problem is compounded by the fact that in the system-generating activities, for which the Ukrainian economy has manufacturing industry, in particular, machine building, the situation is even worse than the average economy. Therefore, a vital step is the reorientation of the economy, in particular, machine building, on the innovation and investment direction of development.

On the other hand, in the current structure of the economy, big taxpayers play a decisive budgetary role, and large and medium-sized enterprises. At the same time, most large and medium-sized enterprises have the same financial and economic characteristics with which they, from a rational point of view, should not fall into the sight of potential investors, as well as state bodies involved in the distribution of funds and business support. At the same time, due to its economic (lion's share of budget revenues) and social (providing high employment) roles, such enterprises are not appropriate to close, but on the contrary - should be supported and, if possible, developed. Hence, the improvement of the organization of innovation and investment activities at enterprises, in particular, in the engineering industry, can contribute to the strengthening of the market position of large taxpayers, which can raise the economic potential of the country as a whole.

In this regard, it is advisable to develop the directions of innovation and investment activity, first of all, state-owned, taking into account the allocation of competitive advantages for big taxpayers, their promotion to potential investors, as well as methods of encouraging companies themselves to invest in their own renewal and innovative development.

However, in Ukraine, in the field of state support for innovation activity, the best situation has not been achieved, due to the following reasons:

- the lack of a well-considered state, in particular, the tax policy of stimulating the innovation activity of enterprises and industries, financing of research and development on the residual principle;

- perceived "brain drain" abroad because of low living standards, the inability to find a use their inventions and "know-how" in the country;
- as a result, low innovation activity of enterprises; a gradual but rather radical decrease in the activity of fundamental and applied science.

Taking into account the experience of regulating innovation processes in countries with different levels of economic systems development, two pole models of state participation in innovation activity in the country's economy can be distinguished:

- the state is an active participant in the market of innovations and the regulatory body entrusted with the management of the whole scientific and technical sphere, and the regulation has a strict legislative character;
- state intervention is minimal, and all measures to intensify scientific and technological development and introduction of innovations are based on the mechanism of market self-regulation and self-organization.

However, in pure form, none of these models is effective and requires symbiosis. A two-factor mechanism for regulating innovation, which organically combines elements of market competition and the mechanism of direct state regulation, is a prerequisite for an effective innovation policy of the state. The varying degree of use of the first or second model is determined by three general investment-innovation strategies of state intervention: an active intervention strategy (France, Japan, the Netherlands), decentralized regulation strategy (US, UK) and a mixed strategy (Scandinavian countries, primarily Sweden).

The essence of the strategy of active intervention lies in the fact that the state recognizes scientific, scientific, technical and innovative activities as a decisive factor for the growth of the national economy. On this basis, the state allocates a list of the most important programs and projects for economic development and actively participates in their organization and financing.

The strategy of decentralized regulation is a more complex mechanism of state participation in the scientific and innovation field. In this case, there are no strict policy links that are typical of the active intervention strategy. The state also plays an active regulatory role, but it is here to create, maintain and maintain the necessary economic, legal and other conditions for successful management.

An intermediate option is a mixed strategy that is commonly used by countries, a large proportion of the export-oriented sectors of the economy of which is a state-owned enterprise

sector, and as a consequence, the state is interested in maintaining their high export potential of the industries. In general, such a timetable is not mandatory - it is sufficient that the national economy is conditionally divided into two major and important parts: state and non-state. Then, the state applies a strategy of active intervention in relation to the public sector, and the strategy of decentralized regulation - to non-state.

A set of methods and means of state support for innovation in business structures is quite wide. These are various state measures that stimulate the innovative activity of the business; adjustment of tax, patent and licensing legislation; depreciation deductions; technology transfer control; system of contractual relations; removal of a number of restrictions on environmental protection, anti-trust legislation; different forms of support between organizational co-operation and small innovative business.

In our opinion, at the current stage it is advisable to focus on 2 directions of improvement of innovation and investment activity of state support of innovation and investment activity of enterprises: tax incentives and institutional provision of their investment and innovation activity.

The stimulation of innovation and investment processes by the state requires the use of effective monetary and monetary policy instruments to ensure the necessary balance between monetary and macroeconomic indicators. Tax privileges are a traditional method of influencing the development of innovations in industry. In particular, there is a practice where the cost of research and experimental development is attributed to current production costs and deducted from taxable profits.

In countries with a developed market economy, the tools of indirect methods of managing innovation activity are concentrated mainly in the field of preferential taxation.

UNCTAD, the World Bank and economists (AUERBACH, 1988; TANZI, 2000; United Nations, 2005) proposed different classifications of tax incentives which can be summarized as following:

- reduced corporate income tax rates;
- loss carry forwards;
- accelerated depreciation;
- tax holidays;
- investment allowances and credits, granted in addition to the depreciation allowances as a percentage of appropriate investment expenditures;
- favorable deduction rules, super deductions;
- reinvestment incentives;

- investment tax credits (flat investment tax credit and incremental investment tax credit);
- reduced withholding taxes;
- personal income tax, payroll tax and social security reductions;
- sales tax exemptions;
- reduced tariffs (import duties), notably on imported capital equipment and component parts or increased tariffs on finished goods, produced by investor, in order to protect the internal market from imported competitive goods;
- property tax reductions;
- preferential treatment of long-term capital gains;
- deductions for qualifying expenses;
- duty-free zones, allowing both tariff and VAT exemptions, and special economic zones, where investors enjoy special tax incentives, which are not applied on the rest of the recipient country;
- tax reductions/credits for foreign hard currency earnings, which are widespread in the developing countries in order to receive currency earnings (HOLLAND, 1998; KLEMM, 2009).

The following list of tax privileges can be summarized in 8 main categories, depending on the scope of application, namely, tax incentives applied to the income/profit, to sales, to the added value (independent categories); applied to the capital investment, to the work force and to other types of expenditures (category related to the expenditures); and also tax incentives applied to both imports and exports (category related to the foreign trade). Table 6 describes different types of tax incentives according to each area of application.

Table 6. Main Categories of Tax Incentives

Area of application	Types of tax incentives
Income/profit	Reduced corporate income tax rates; tax holidays; loss carry forward; tax credit; tax deduction
Sales	Reduced corporate income tax rates depending on the turnover
Added value	Reduced corporate income tax rates for local production; tax credits taking into account the net added value
Capital	Accelerated depreciation; investment allowances and credits; reinvestment

investment	incentives
Work force	Personal income tax, payroll tax and social security reductions
Other expenditures	Reduced corporate income tax rates with expenditures on training, marketing and promotion on external markets
Imports	Reduced or zero tariff rates
Exports	a) Tax incentives related to the production: zero export tax rates; reduced corporate income tax rates depending whether the activity is related to the currency exchange or export supplies; b) Tax incentives related to the operational expenditures: export tax refund; tax deduction for expenditures abroad; tax allowances for capital goods, purchased for export industries

Source: (SOKOLOVSKA, 2015).

According to the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine, 2017, "institutional provision of investment and innovation activities is a set of state and non-state institutions that ensure the availability of legal, organizational and economic conditions necessary for the conduct and development of investment and innovation activities." One of the first steps should be:

- development of a system for assessing the innovation and investment activity of enterprises, containing criteria for the effectiveness of this activity, the effectiveness of its state support measures, as well as;
- improvement of the mechanism of innovation and investment activity of enterprises, which envisages, in particular, implementation and support of the state register of investment projects, which includes state registration of investment projects that require state support, as well as creation of mechanisms for the implementation of Ukrainian legislation and implementation of program documents at national and regional levels, aimed at stimulating investment and innovation activity in Ukraine.

Conclusion

The conducted research makes the following conclusions. The general state of the enterprises of the Ukrainian economy is at a low level of efficiency, characterized by low profitability, low value added of products. One of the main reasons for this situation is a near-critical depreciation of fixed assets. Also, the unsatisfactory situation has arisen in the area of innovation activity of enterprises, as well as its state support.

Industry is a system-forming type of activity of the Ukrainian economy, and the manufacturing industry, machine building - system-forming industries. At the same time, the functioning of the economy is largely determined by large and medium-sized enterprises, a large proportion of which belongs to a group of enterprises - large taxpayers. Therefore, it is important for the national economy to support and develop such enterprises.

At the same time, the main indicators of financial and economic activity in system enterprises are not better, and in some cases even worse than the average economy. In particular, this refers to the level of depreciation of fixed assets.

Therefore, now the reorientation of the economy in the direction of innovation and investment development is not just a desirable but vital solution.

However, most large and medium-sized enterprises are not very attractive to investors because of the inadequate performance of their business.

In this regard, it is necessary to improve the system of state support for innovation and investment activity of enterprises, within the framework of which it is necessary to develop criteria of efficiency of innovation and investment activity of enterprises taking into account the competitive advantages of large taxpayers, as well as methods of stimulation of innovation reorientation of enterprises.

The development of such a system for assessing and stimulating innovation and investment activity is the direction of further research. Its creation can contribute to the improvement of innovation activity of enterprises, intensification of production and increase of the favorable investment climate in Ukraine's economy.

References

- [1] ARTHUR, B., ERMOLIEV, Y. and KANIOVSKI Y. 1987. Path-dependent processes and the emergence of macrostructure, *European Journal of Operations Research*, 30, 294-303.
- [2] AUERBACH, A.J. and HINES, R.jr. 1988. Investment tax incentives and frequent tax reforms. NBER Working Paper №2492.
- [3] DAVID, P.A., 1985. Clio and the economics of QWERTY. *American Economic Review*, 75, 332-337.
- [4] DAVID, P.A., 1992. Heroes, herds and hysteresis in technological change: Thomas Edison and the battle of the systems. *Industrial and Corporate Change*, 1, pp.139-180.

- [5] DRUCKER, P.F., 1964. *Managing for Results: Economic Tasks and Risk-Taking Decisions*. Butterworth-Heinemann.
- [6] FREEMAN, C., 1988. Japan: A new national innovation system? In: G. Dosi, C. Freeman, R.R. Nelson, G. Silverberg and L. Soete, eds. 1988. *Technology and economy theory*. London: Pinter.
- [7] FREEMAN, C., 1995. The “National System of Innovation” in Historical Perspective. *Cambridge Journal of Economics*, 19, pp.5-24.
- [8] HOLLAND, D. and Vann, R.J., 1998. Income Tax Incentives for Investment. *Tax Law and Drafting*, 2, pp. 986-1020.
- [9] KALDOR, N., 1957. A model of economic growth. *Economic Journal*, 67, pp. 561-624.
- [10] KLEMM, A., 2009. Causes, Benefits, and Risks of Business Tax Incentives. IMF Working Paper №WP/09/21. Washington, D.C.: International Monetary Fund.
- [11] LUNDVALL, B.-Å., 1985. Product innovation and user-producer interaction, industrial development, Research Series 31. Aalborg: Aalborg University Press.
- [12] LUNDVALL, B.-Å., ed., 1992. *National Systems of Innovation*. London: Francis Pinter.
- [13] METCALFE, S., 1992. Variety, structure and change: An evolutionary perspective on the competitive process. *Revue d'Economie Industrielle*, 65, pp. 46-61.
- [14] METCALFE, S., 1995. Economics, Organizations and Management: A review of Milgrom and Roberts. *Industrial and Corporate Change*, 4, pp. 491-497.
- [15] MITSCHERLICH, W., 1910. *Der wirtschaftliche Fortschritt. Sein Verlauf und Wesen*. Hirschfeld: Leipzig.
- [16] NAKICENOVIC, N. and GRÜBLER, A. eds., 1992. *Diffusion of Technologies and Social Behaviour*. Berlin/Heidelberg/New York: Springer Verlag.
- [17] NELSON, R.R., 1995. Recent evolutionary theorizing about economic change. *Journal of Economic Literature*, 33, pp. 48-90.
- [18] ROBINSON, J., 1956. *The accumulation of capital*. London: Macmillan.
- [19] ROMER, P., 1990. Endogenous technological change. *Journal of Political economy*, 98(5), pp. 71-102.
- [20] SCHUMPETER, J., 1934. *The theory of economic development*. Cambridge, 1934.
- [21] SCHUMPETER, J., 2006. *History of Economic Analyses*. London: Routledge.
- [22] SILVERBERG, G., Dosi, G. and ORSENIGO, L., 1988. Innovation, diversity and diffusion. A self-organization model, *Economic Journal*, 98, pp.1032-1054.

- [23] SOKOLOVSKA, O.V. and SOKOLOVSKYI D.B., 2015. Market and government failures related to the introduction of tax incentives regime. *Economy and sociology*, 4, pp.17-26.
- [24] SOLOW, R.M., 1956. A contribution to the theory of economic growth. *Quarterly Journal of Economics*, February, pp. 65-94
- [25] SOLOW, R.M., 1957. Technical change and the aggregate production function. *Review of Economics and Statistics*, 39(3), pp. 312–320.
- [26] TANZI, V. and ZEE, H., 2000. Tax Policy for Emerging Markets: Developing Countries. IMF Working Paper WPN00/35. Washington, D.C.: International Monetary Fund.
- [27] United Nations, 2005. State Support Measures for Services: An Exploratory Assessment with Scanty data. United Nations Conference on Trade and Development. Geneva, 25 february.
- [28] State Statistics Service of Ukraine [SSSU]. Implementation of innovations at industrial enterprises. 2017 [online]. Available at: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html. [Accessed 24.09.2017].
- [29] State Statistics Service of Ukraine [SSSU]. Number of employees on economic entities by types of economic activity, 2017. [online]. Available at: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/knp/knp_u/arch_knp_u.htm. [Accessed 24.09.2017].
- [30] State Statistics Service of Ukraine. Number of economic entities by type of economic activity, 2017. [online]. Available at: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/ksg/ksg_u/arch_ksg_u.htm. [Accessed 24.09.2017].
- [31] State Statistics Service of Ukraine [SSSU]. Availability and condition of fixed assets, 2017. [online]. Available at: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/ibd/nsoz/arh_nsoz_u.html. [Accessed 24.09.2017].
- [32] State Statistics Service of Ukraine [SSSU]. Volume of sold products (works, services) of economic entities by types of economic activity, 2017. [online]. Available at: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/orps/orps_u/arch_orps_u.htm. [Accessed 24.09.2017].
- [33] State Statistics Service of Ukraine [SSSU]. Cost-effectiveness of operating activities of large and medium-sized enterprises by types of industrial activity, 2017. [online].

- Available at: <http://officevp.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/310105.html>>. [Accessed 24.09.2017].
- [34] State Statistics Service of Ukraine [SSSU]. Financial results prior to taxation by type of industrial activity with distribution to large, medium, small and micro enterprises, 2017. [online]. Available at: http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2011/fin/fin_rez/fn_ed_vsm/fn_ed_vsm_u/arhfn_e_d_vsm_u.htm>. [Accessed 24.09.2017].
- [35] KAPELYUSHNIKOV, RI, 2015. The idea of "age-old stagnation": three versions. Preprint WP3/2015/02. [online]. Available at: https://www.hse.ru/data/2015/04/14/1094739091/WP3_2015_02.pdf>. [Accessed 24.09.2017].
- [36] KONDRATIEV, N.D. 1989. Problems of economic dynamics. L.I. Abalkin, ed. M.: Economics.
- [37] MAEVSKY, V., 2003. On the relationship between economic theory and orthodoxy. Issues of economy, 11, p. 4-14.
- [38] Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. A reference on the status of institutional provision of investment and innovation activities in Ukraine, 2017. [online]. Available at: http://meold.kmu.gov.ua/minec/control/publish/article/main?art_id=127481&cat_id=127480>. [Accessed 24.09.2017].
- [39] Large Taxpayers Office of the State Fiscal Service. (2017) Tax revenues from big business exceeded UAH 176 bln. [online]. Available at: <http://officevp.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/310105.html>>. [Accessed 24.09.2017].
- [40] POLTEROVICH, VL, 2009. The hypothesis about innovation pause and the strategy of modernization. Issues of economy, 6, p. 4-22.
- [41] SUKHAREV, O., 2003. Evolutionary Macroeconomics in the Schumpeterian Dimension. Issues of economy, 11, p. 41-52.
- [42] TUGAN-BARANOVSKY, MI, 1997. Periodic industrial crises. Favorites Moscow, 1997.
- [43] TUGAN-BARANOVSKY, MI, 2004. Industrial crises. Essay from the social history of England. YOU. Derevyankin, ed. K.: Science. opinion.
- [44] FEDULOVA, LI, 2009. Organizational mechanisms for the formation of a productive regional innovation system. Strategic Priorities, 4 (13), p. 157-165.
- [45] CHEMODUROV, O. M., 2013. Problems of financing innovative activity of enterprises. Economy of Ukraine, 1, p. 40-49.

Szabó Andrea: Gondolatok a tudásmenedzsment folyamatáról

Bevezetés

A tudás, melynek hordozója az emberi erőforrás, vállalati vagyónként kezelése nem új keletű felismerés, ahogyan annak megértése sem, hogy ha értékke akarjuk tenni a tudást, ugyanolyan gonddal kell szervezni és hasznosítani, mint más anyagi jellegű javakat. Egy globális gazdaságban a tudás³⁶¹ válhat a szervezet legjelentősebb versenyelőnyévé, akár egy bevételi hatóság esetén is.

Az intellektuális tőke, azaz a kapcsolati, szervezeti és humán tőke szellemi tevékenység eredménye, a dolgozók tudásának, képességeinek összege. Ebből adódóan pénzben nem fejezhető ki, hatása elsősorban közvetetten mutatkozik meg.³⁶²

A közösségi és szervezeti tudás megőrzésének és átadásának eszközei közel egyidősek az emberiséggel. A hagyományörzés, mint szokások, eljárások, ismeretek átadása, valójában tudásmegosztási feladat, mely a tudásközösségek fenntartását célozza meg, ezért nevezhetjük tudásmenedzsment tevékenységnek. A közösségek számos módját alakították ki a tudásátadásnak az egyszemélyes mester-tanítvány viszonytól kezdve, a csoportos tanításig.³⁶³

A tudásmenedzsment fogalma

A tudásmenedzsment Szeghegyi szerint: *„a tudással történő eredményes és hatékony gazdálkodást jelenti. A szükséges tudás előállításának, kezelésének, alkalmazásának, megosztásának, közzétételének, további kutatások motivációjának folyamata. Lehetővé teszi egyének, csoportok számára, hogy a tudást kollektíven és rendszerezetten alkalmazzák üzleti*

³⁶¹ Vö.: „A XXI. századi felsőoktatás sikerének egyik kulcsfontosságú, ha nem legfontosabb eleme a minél szélesebb körben megvalósuló nemzetközi együttműködés kiépítése, feltételeinek biztosítása és működtetése.” in: BALASSA Bence: A nemzetközi együttműködés jelentősége. Magyar Rendészet XVII. évf. 2017./4. szám. NKE, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. (67. oldal).

³⁶² SZEGHEGYI Ágnes: A tudásmenedzsment stratégiai szerepe a vállalatoknál. In: Vállalkozásfejlesztés a XXI. században. Tanulmánykötet. Óbudai Egyetem Keleti Károly Gazdaság Kar. Budapest, 2011. 54. old. http://kgk.uni-obuda.hu/sites/default/files/04_Szeghegyi%20Agnes.pdf (letöltve: 2018.06.10.)

³⁶³ KISS Ferenc: Tudásközösségek – a hagyományörzés legősibb és legkorszerűbb módja. In: Noszkay Erzsébet (szerk.): Tudásból várat. Tudásmenedzsment elméleti és módszertani megközelítésben: Magyar Tudományos Akadémia Vezetés- és Szervezéstudományi Bizottság Tudásmenedzsment Albizottság II. számú gyűjteményes kötete, 2009-2011. N and B Kiadó, Budapest, 2011. 140. old. Idézi: BOGNÁRNÉ LOVÁSZ Katalin: Tudásmenedzsment a könyvtárakban, különös tekintettel a felsőoktatási könyvtárak tudásgazdálkodásban betöltött szerepére. Doktori disszertáció. ELTE BTK. Budapest, 2012. 55. old.

céljaik elérésében.”³⁶⁴ Kihangsúlyozza, hogy nem a tudás mennyisége a meghatározó, hanem a saját és mások tudásának fejlesztése.

A tudásmenedzsment feladata az információkkal és a humán erőforrásokkal való gazdálkodás, a szervezet kommunikációs csatornáinak megtervezése, megvalósítása és a szervezeti kultúra kialakítása, módosítása.

A tudásgazdálkodás célja lehet többek között

- a szervezeten belül felhalmozott tudás feltérképezése, összegyűjtése, rendszerezése, szolgáltatása és hasznosítása,
- a tudással kapcsolatos tevékenységek elméleti hátterének, gyakorlatának és eszközrendszerének kialakítása,
- a döntéshozatali munka elősegítése a megfelelő információ megfelelő szakembernek, megfelelő formában, megfelelő időben történő eljuttatása által,
- keret szolgáltatása egy közösség szellemi javainak gazdaságos felhasználásához.³⁶⁵

A humán erőforrásokkal való gazdálkodás az állandóan változó, formálódó folyamatok, ismeretek, készségek, képességek komplex rendszere.³⁶⁶

Összegezve megállapíthatjuk tehát, hogy a szervezeti kultúra kialakítása a tudás megosztása, a folyamatos tanulás, a szervezeti tudásbázis állandó építése a napi munkafolyamatok szerves része.

Stratégiai programok a tudásalapú társadalom megteremtése érdekében

A tudásalapú társadalom megteremtésére számos európai és arra épülő hazai stratégia és program készült. Ezek közül a legfontosabbak az alábbiak:

1. **Európa 2020** – a Lisszaboni stratégia folytatása, amely Európa gazdasági vezető szerepének visszaszerzését célozta meg. Egy európai uniós növekedési stratégia, amelynek célja, hogy változó világunkban az EU gazdasága intelligens, fenntartható és inkluzív legyen. Öt nagyszabású célt tűztek ki maga elé a foglalkoztatás, az innováció, az oktatás, a társadalmi befogadás és az éghajlat/energiapolitika területén, melyeket 2020-ig kíván megvalósítani. Mindegyik tagállam saját nemzeti célokat fogadott el az említett

³⁶⁴ SZEGHEGYI Ágnes: A tudásmenedzsment stratégiai szerepe a vállalatoknál. In: Vállalkozásfejlesztés a XXI. században. Tanulmánykötet. Óbudai Egyetem Keleti Károly Gazdaság Kar. Budapest, 2011. 61. old. http://kgk.uni-obuda.hu/sites/default/files/04_Szeghegyi%20Agnes.pdf (letöltve: 2018.06.10.)

³⁶⁵ SZEGHEGYI (2011) 61. old.

³⁶⁶ SZEGHEGYI (2011) 62. old.

területeken, és a stratégia megvalósítását konkrét uniós és tagállami intézkedések segítik.³⁶⁷

2. **Horizont 2020** – a kutatási és innovációs keretprogram az Európa 2020 stratégia „Innovatív Unió” elnevezésű kiemelt kezdeményezésének egyik alappillére. Első ízben foglalja egységes keretbe valamennyi európai uniós kutatás- és innováció finanszírozási eszközt és minden eddigénél nagyobb hangsúlyt fektet arra, hogy a tudományos áttörésekből üzleti lehetőségeket biztosító és sokunk életét jobbra tévő innovatív termékek és szolgáltatások születhessenek.³⁶⁸
3. **Széchenyi 2020** – A Széchenyi 2020 mögött álló Európa 2020 fekteti le az Európai Unió stratégiai szempontjait a következő programozási periódusra nézve, amely egy a gyors, fenntartható és inkluzív növekedést célzó stratégia. Az Európa 2020 pontos célokat és az ezeknek megfelelő eszközöket határoz meg az Európai Unió számára a 2020-ig terjedő horizonton.³⁶⁹ Kiemelt jelentőségűek a Közigazgatás- és Közszolgáltatás Fejlesztési Operatív Program (KÖFOP) és a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP).

A tudásmenedzsment folyamat elemei és a tudásközpontú környezet megvalósításának lehetőségei

Ha megvizsgáljuk a tudásmenedzsment-folyamattal foglalkozó kutatásokat, akkor láthatjuk, hogy a tudásmenedzsment-folyamat a tudásigények meghatározásával kezdődik, majd a meglévő tudáselemeket kell feltérképezni, elsősorban azokat, amelyek lényegesek a szervezet számára és melyek segíthetik a szervezeti célok megvalósítását. A tudásfeltárás két irányból is történhet, egyrészt meghatározzuk milyen tudáselemekkel, kompetenciákkal rendelkeznek a szervezet tagjai, illetve hol találhatóak a szervezetben, másrészt megállapítjuk a hiányzó tudás mibenlétét. A következőkben rögzítjük a feltárt elemeket, illetve megkezdődik a tudásmegosztás folyamata is. A feltárt hiányzó tudáselemek megszerzése történhet szakértők bevonásával, új munkatársak felvételével, együttműködések kialakításával, és megvalósulhat az egyéni és szervezeti tanulás különféle formái során. A tudásfejlesztésére alkalmazhatunk belső és külső továbbképzéseket, tanfolyamokat, akár e-

³⁶⁷ Európa 2020. Az Európai Unió hivatalos oldala. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/europe-2020-strategy_hu (letöltve: 2018. 06. 14.)

³⁶⁸ Horizont 2020 program. Nemzeti Innovációs Hivatal honlapja. <http://nkfih.gov.hu/palyazoknak/tamogatott-projektek/horizont-2020/> (letöltve: 2018.06.14.)

³⁶⁹ Széchenyi 2020 program. https://www.palyazat.gov.hu/szechenyi_2020 (letöltve: 2018. 06. 14.)

learning megoldásokat is. Az így megszerzett tudást rögzítjük, és újra elindul a tudásmegosztás folyamata.³⁷⁰

És akkor nézzük, hogy milyen lehetőségeink vannak a tudásalapú környezet kialakítására:

- tudástárak létrehozása, amelyek a tudást, az embertől elválasztott entitásként dokumentumokba – feljegyzésekbe, jelentésekbe, prezentációkba, cikkekbe tanulmányokba, egyetemi jegyzetekbe – ágyazva tárolják,
- a tudáshoz való hozzáférés segítése, amely projektekben a tudás birtoklóit és lehetséges felhasználóit teszik a középpontba, például szakértői hálózatok létrehozásával, komplex tudásportálok létrehozásával,
- a tudáskörnyezet, a szervezeti kultúra fejlesztése – ebbe a típusba sorolhatjuk mindazon tevékenységeket, amelyek a tudásmenedzsmentet támogató környezet kialakítására szolgálnak, pl. motivációs intézkedések,
- a tudás mint vagyon elismerése – amelybe tartozik a tudástőke értékének mérése és növelésére tett intézkedések.³⁷¹

Ideális esetben ezek a projektek együtt valósulnak meg, illetve egy projekt keretében több típus jellemzői is megjelenhetnek. Hiába próbálkozunk tudástárak létrehozásával, ha nem biztosítjuk a szervezet dolgozói számára a hozzáférést; illetve nem szívesen osztanak meg információt, tudást olyan szervezetekben, ahol ez nem épült be a szervezeti kultúrába. A dolgozók nem szívesen osztják meg és kodifikálják a tudásukat, ha úgy érzik, hogy az intézmény vagy vállalat vezetése a tudásukat, mint fontos szervezeti vagyont, nem ismeri el.

Összegzés

A tudásmenedzsment alkalmazását a közszektorban részben ugyanazok a tényezők mozgatják, mint az üzleti szektorban: a hatékonyabb, ugyanakkor professzionális feladatvégzés, ezáltal a közösségi igényeknek való jobb megfelelés. Az állampolgárok és közösségeik e tekintetben egyre kevésbé tesznek különbségek a különböző szektorok között, így a közszervezetektől is ugyanazt várják el, amit az üzleti szervezetektől.

A közszektor specialitása ugyanakkor, hogy az általa kezelendő problémakörök gyakran rendkívül komplexek (pl. munkanélküliség, környezetszennyezés, bűnözés,

³⁷⁰ BOGNÁRNÉ Lovász Katalin: Tudásmenedzsment a könyvtárakban, különös tekintettel a felsőoktatási könyvtárak tudásgazdálkodásban betöltött szerepére. Doktori disszertáció. ELTE BTK. Budapest, 2012. 65. old.

³⁷¹ V.Ö. BOGNÁRNÉ LOVÁSZ Katalin: Tudásmenedzsment a könyvtárakban, különös tekintettel a felsőoktatási könyvtárak tudásgazdálkodásban betöltött szerepére. Doktori disszertáció. ELTE BTK. Budapest, 2012. 78. old.

adóelkerülés stb.). Ebből következően az azokra vonatkozó, esetleg nem kellően megalapozott döntéseknek szerteágazó és hosszú távú negatív következményei lehetnek. Szintén a komplex problémák jellemzője, hogy gyakran csak több közszervezet együttes, összehangolt és sok esetben a korábbi gyakorlatot meghaladó, újszerű fellépésével oldhatóak meg sikeresen.³⁷² A közszolgálati szervezetek emberi erőforrás-gazdálkodási rendszerét, életpálya-modelljét úgy kell tehát átalakítani, hogy az kedvezzen a tudás megőrzésének, úgy, ahogyan az a Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Programban is megfogalmazást nyert, a munkakör-alapú emberi erőforrás-gazdálkodási rendszer megteremtésével, illetve a közszolgálati szervezetek közötti átjárhatóság megteremtésével.³⁷³

A közszeaktor szervezeteinek emellett fokozottabban kell megfelelniük a jogszerűség, transzparencia, elszámoltathatóság, illetve a tiszta, részrehajlás nélküli működés elveinek. Nem különben a felelősségvállalás és felelősségre vonás kérdése tekintetében. Kiváltképp a rendészet területén, amely hierarchikus felépítése révén sajátos felelősségi rendszert alapoz meg.³⁷⁴ Ezeknek az igényeknek ismét csak a szervezeten belüli és kívüli tudás szisztematikus összegyűjtésével, szintetizálásával, adekvát alkalmazásával és számos esetben publikussá tételével lehet megfelelni.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a tudásalapú szervezet építésének feltételei a szervezeten belüli bizalom megteremtése, a kommunikáció folyamatos optimalizálása, a tanulásra történő ösztönzés és a tudás menedzselése. Egy tudásalapú szervezet funkcionális és formális szervezetről virtuális, keresztfunkciós, informális közösséget hoz létre.

Felhasznált irodalom:

- [1] BALASSA Bence: A nemzetközi együttműködés jelentősége. Magyar Rendészet XVII. évf. 2017./4. szám. NKE, Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018.
- [2] SZEGHEGYI Ágnes: A tudásmenedzsment stratégiai szerepe a vállalatoknál. In: Vállalkozásfejlesztés a XXI. században. Tanulmánykötet. Óbudai Egyetem Keleti Károly

³⁷² DRÓTOS György: Tudásmenedzsment. Az integritás tanácsadó továbbképzési szak vonatkozó tantárgyának írásbeli tananyaga. Nemzeti Közszołgálati Egyetem Vezető- és Továbbképzési Intézet. Budapest, 2013. 17. old. <https://cmsadmin-pub.uni-nke.hu/document/vtkk-uni-nke-hu/drotos-gyorgy-tudasmenedzsment-tananyag-integritas-kepzes.original.pdf> (letöltve: 2018. 06. 10.)

³⁷³ MAGASVÁRI Adrienn: Hogyan támogatja a munkaköralapú emberi erőforrás-gazdálkodási rendszer bevezetését a BSC módszertana? TAYLOR Gazdálkodás- és szervezésstudományi folyóirat, IX. évfolyam, 2. szám, 2017, 140. old.

³⁷⁴ ERDŐS Ákos: Felelősség a rendvédelemben, múltban és jelenben. Magyar Közigazgatás, Új folyam, 2. sz., pp. 118-121., 119. old.

- Gazdaság Kar. Budapest, 2011. 54. old. http://kgk.uni-obuda.hu/sites/default/files/04_Szeghegyi%20Agnes.pdf (letöltve: 2018.06.10.)
- [3] KISS Ferenc: Tudásközösségek – a hagyományörzés legősibb és legkorszerűbb módja. In: Noszky Erzsébet (szerk.): Tudásból várat. Tudásmenedzsment elméleti és módszertani megközelítésben: Magyar Tudományos Akadémia Vezetés- és Szervezéstudományi Bizottság Tudásmenedzsment Albizottság II. számú gyűjteményes kötete, 2009-2011. N and B Kiadó, Budapest, 2011. 140. old. Idézi: BOGNÁRNÉ LOVÁSZ Katalin: Tudásmenedzsment a könyvtárakban, különös tekintettel a felsőoktatási könyvtárak tudásgazdálkodásban betöltött szerepére. Doktori disszertáció. ELTE BTK. Budapest, 2012. 55. old.
- [4] Európa 2020. Az Európai Unió hivatalos oldala. https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/european-semester/framework/europe-2020-strategy_hu letöltve: 2018. 06. 14.
- [5] Horizont 2020 program. Nemzeti Innovációs Hivatal honlapja. <http://nkfih.gov.hu/palyazoknak/tamogatott-projektek/horizont-2020> letöltve: 2018.06.14.
- [6] Széchenyi 2020 program. https://www.palyazat.gov.hu/szechenyi_2020 letöltve: 2018. 06. 14.
- [7] BOGNÁRNÉ LOVÁSZ Katalin: Tudásmenedzsment a könyvtárakban, különös tekintettel a felsőoktatási könyvtárak tudásgazdálkodásban betöltött szerepére. Doktori disszertáció. ELTE BTK. Budapest, 2012. 55. old.
- [8] DRÓTOS György: Tudásmenedzsment. Az integritás tanácsadó továbbképzési szak vonatkozó tantárgyának írásbeli tananyaga. Nemzeti Közszerződési Egyetem Vezető- és Továbbképzési Intézet. Budapest, 2013. 17. old. <https://cmsadmin-pub.uni-nke.hu/document/vtkk-uni-nke-hu/drotos-gyorgy-tudasmenedzsment-tananyag-integritas-kepzes.original.pdf> letöltve: 2018. 06. 10.
- [9] ERDŐS Ákos: Felelősség a rendvédelemben, múltban és jelenben. Magyar Közigazgatás, Új folyam, 2. sz., pp. 118-121.
- [10] GERGELY Róbert: Tudatos tudásmenedzsment, versenyképes tudás. In Róbert Péter (szerk.): Magyarország társadalmi-gazdasági helyzete a 21. század első évtizedeiben. Kautz Gyula Emlékkonferencia elektronikus formában megjelenő kötete. Széchenyi István Egyetem Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar, Győr, 2011.

<http://kgk.sze.hu/images/dokumentumok/kautzkiadvany2011/menedzsment/GergelyRobert.pdf> (letöltve: 2018. 06.10.)

- [11] NOSZKAY Erzsébet: A tudásmenedzsment hazai fejlődéstörténete az MTA VSZB Tudásmenedzsment Albizottsága munkájának és eredményeinek tükrében. http://www.titoktan.hu/raktar/e_vilagi_gondolatok/Tudasmenedzsment-hazai-fejl.pdf (letöltve: 2018.06.10.)
- [12] FEHÉR Péter: Tudásmenedzsment: a jövő szolgáltatása – Szolgáltatások a 3. évezredben BKÁE, 2002. [http://asap9.bke.hu/C12570440059BB35/450EBAE7A9C71C65C1257091004E86F2/\\$FILE/FeherPeter_TUDMAN.pdf](http://asap9.bke.hu/C12570440059BB35/450EBAE7A9C71C65C1257091004E86F2/$FILE/FeherPeter_TUDMAN.pdf) (letöltve: 2018.06.10.)
- [13] ERDŐS Ákos: Felelősség a rendvédelemben, múltban és jelenben. Magyar Közigazgatás, Új folyam, 2. sz., pp. 118-121., 119. old.
- [14] MAGASVÁRI Adrienn: Hogyan támogathatja a munkaköralapú emberi erőforrás-gazdálkodási rendszer bevezetését a BSC módszertana? TAYLOR Gazdálkodás- és szervezéstudományi folyóirat, IX. évfolyam, 2. szám, 2017, 140. old.

Szilvásy György Péter: Néhány megjegyzés a pénzügyőrök szolgálati jogviszonya és az alapjogi korlátozások kapcsolatáról

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (a továbbiakban: NAV) olyan sajátos központi hivatal, mely a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény (a továbbiakban: NAV tv.) szerint államigazgatási és fegyveres rendvédelmi feladatokat is ellát.³⁷⁵ A NAV szervezetének legutóbbi átalakítása nyomán szükségessé vált a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény (továbbiakban: Ksztv.) módosítása is, melynek köszönhetően ma már központi hivatalt is létrehozhat törvény akkor, ha az fegyveres rendvédelmi feladatokat lát el³⁷⁶ (ez idő szerint a NAV az egyetlen ilyen központi hivatal).

Tekintettel a NAV e sajátos „Janus-arcú” feladatrendszerére – ami részben abból fakad, hogy két korábbi központi államigazgatási szerv összevonása nyomán jött létre –, érthető, hogy személyi állományának meghatározó részét kormánytisztviselők és a hivatásos állomány tagjai: pénzügyőrök alkotják.³⁷⁷ Jelen tanulmányban – a terjedelmi korlátokra tekintettel csak vázaltszerűen – a pénzügyőröket érintő egyes releváns alapjogi kérdéseket szeretnék áttekinteni.

Az alapjogok korlátozása

Az alapjogok (az Alaptörvény megfogalmazásában: alapvető jogok) közismerten korlátozhatók,³⁷⁸ kivéve néhány, ún. abszolút jogot, melyeket a tudomány – és a magyar Alkotmánybíróság gyakorlata is – korlátozhatatlannak tekint. Ilyen különösen az élet és

³⁷⁵ NAV tv. 1. § (1) bekezdés

³⁷⁶ Ksztv. 73/A. § (1) bekezdés. Korábban központi hivatalokat kizárólag kormányrendelet hozott létre, míg a NAV kormányhivatal volt. Lásd ennek kapcsán: SZABÓ Andrea: *Kormányhivatal – rendészet?* Magyar Rendészet, 4, 2012. pp. 147-154.; valamint: SZABÓ Andrea: *Egy új „státusú” központi hivatal rendvédelmi feladatai.* In: DEÁK József, GAÁL Gyula, SALLAI János (szerk.), *A toll sokszor erősebb, mint a kard. Rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Főrizs Sándor 65. születésnapja tiszteletére.* NKE Szolgáltató Nonprofit Kft, Budapest, 2016. pp. 200-210.

³⁷⁷ NAV tv. 15. § (1) bekezdés

³⁷⁸ Az alapvető jogok korlátozásának általános feltételrendszerét az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése határozza meg.

méltóság, de egyes eljárási jogosultságok is (pl. az ártatlanság véelme).³⁷⁹ A hivatásos szolgálatban az alapjog-korlátozás két irányban jelenik meg:

- egyrészt a hivatásos állomány tagjai – intézkedések, kényszerítő eszközök alkalmazása útján³⁸⁰ – jogosultak *mások* alapjogainak korlátozására;
- másrészt a hivatásos állomány tagjai önként vállalják *saját* alapjogaik – a más közszolgálati jogviszonyokban megjelenő mértéken jelentősen túlmenő – korlátozását.

Jóllehet jelen tanulmányban elsődlegesen a második témakör bemutatására vállalkozom, a kényszerítő eszközök körében röviden utalni kívánok a lőfegyverhasználatra, mely közismerten a legsúlyosabb eszköz, hiszen alkalmazása – végső esetben – az élet jogszerű elvételét valósíthatja meg. A NAV tv. 46. § (1) bekezdése a lőfegyverhasználat kereteit viszonylag széles körben vonja meg, szinte teljes egészében ismételve a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) 54. § (1) bekezdésének szövegét. Ennek magyarázata nyilván az lehet, hogy a NAV éppen úgy nyomozóhatóság, mint a rendőrség, és elsősorban a hatáskörébe tartozó bűncselekmények felderítése, megszakítása, az ezzel összefüggő erőszakos cselekmények elhárítása a rendőrökhöz hasonló veszélyeztető helyzeteket eredményezhet.

A lőfegyverhasználat egyebekben a rendészeti területén működő valamennyi szervnél előfordulhat (a katasztrófavédelmet kivéve), jóllehet lényegesen szűkebb keretek között. Mindenképpen egyedinek mondható ugyanakkor a NAV tv. azon rendelkezése, mely szerint – két kivétellel – tilos a szolgálati fegyvert elővenni, bárkire ráfogni, tüzelési készenlétbe helyezni vagy valakivel szemben a fegyverhasználatot kilátásba helyezni, ha a lőfegyverhasználatnak a törvényben meghatározott feltételei nem valósultak meg.³⁸¹ [Ez a szabály egyébként szerepelt már a Vám- és Pénzügyőrségről szóló 2004. évi XIX. törvény 15. § (6) bekezdésében is. Ezzel szemben a lőfegyverhasználat általános feltételei akkor még lényegesen szűkebbek voltak a hatályos törvényben felsorolt esetekhez képest.]

Alapjog-korlátozás a Hszt.-ben

Ismert, hogy a pénzügyőrök hivatásos szolgálati jogviszonyára ma már alapvetően a NAV tv. vonatkozik. Ez azonban nem változtat azon a helyzeten, hogy e körben továbbra is

³⁷⁹ Lásd e körben az Alaptörvény 54. cikk (1) bekezdését, valamint a legújabb tankönyvirodalomból pl.: BALOGH Zsolt, GÁRDOS-OROSZ Fruzsina: *Az alapvető jogok korlátozása*. In: HALÁSZ Iván (szerk.), *Alkotmányjog Dialóg Campus Kiadó*, Budapest, 2018. p. 235.

³⁸⁰ Lásd részletesen a NAV tv. III. Fejezetének rendelkezéseit.

³⁸¹ NAV tv. 45. § (6) bekezdés. Ilyen szigorú korlátozó szabályt más szervezeti törvényekben nem találunk.

általános háttérszabályként tekinthetünk a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvényre (a továbbiakban: Hszt.). A Hszt. alapjogi korlátokat tartalmazó IV. Fejezete például egészében alkalmazandó a NAV tekintetében is.³⁸²

A szolgálati jogviszony létesítésekor a hivatásos állomány tagja önként vállalja egyes, a Hszt.-ben foglalt alapvető jogainak korlátozását. Mint erre már korábban is utaltunk, e korlátozások mértéke jelentősen meghaladja a bármely más, munkavégzésre irányuló jogviszonyban előforduló korlátokat. Az alábbiakban a Hszt. által felsorolt alapjogkorlátozásokat kívánom vázaltszerűen ismertetni.

A szabad mozgás és a tartózkodási hely szabad megválasztása

A Hszt. hatálya alá tartozó szervek mindegyikére igaz, hogy illetékességük az egész ország területére kiterjed. A hivatásos állomány tagjai esetében – általában szolgálati érdekből – bármikor előfordulhat, hogy kiemelkedő szaktudásuk miatt, vagy pl. létszámproblémák kezelése érdekében korábbi szolgálatteljesítési helyük helyett akár az ország másik végében kötelesek szolgálatukat folytatni, adott esetben úgy, hogy lakó- vagy tartózkodási helyüktől is több száz kilométerre kerülnek. Vezénylés akár az érintett akarata nélkül is alkalmazható, ez esetben azonban annak időtartama korlátozott.³⁸³

A Hszt. a mozgásszabadság körében három fő korlátot nevesít:

- szolgálati érdekből a hivatásos állomány tagja kötelezhető arra, hogy szolgálatteljesítési időn kívüli elérhetőségét bejelentse, tartózkodási helyéről a szolgálati előljárót tájékoztassa, szolgálatképes állapotát fenntartsa;
- kötelezhető továbbá arra, hogy külföldre utazását a szolgálati előljárónak bejelentse (a külföldre utazás azonban pénzügyőrök esetében nem tiltható meg, nem korlátozható);
- végül: tartózkodási helyéről még szabadsága ideje alatt is visszarendelhető a szolgálatteljesítési helyére [ez esetben azonban nem okozható a pénzügyőrnek aránytalan jog- vagy érdeksérelem, összhangban a Hszt. 3. §-ával és 101. § (2) bekezdésével].³⁸⁴

³⁸² A Hszt. IV. Fejezetéhez tartozó §-ok nem szerepelnek a NAV tv. 17. § (1) bekezdésének – egyébként igen terjedelmes – felsorolásában, a NAV tv. 17/B. § (2) bekezdése pedig egyetlen ponton rendel eltérést a Hszt. fenti szabályaihoz képest (az összeférhetetlenség kapcsán).

³⁸³ NAV tv. 17/D. §

³⁸⁴ Hszt. 19-20. §

A véleménynyilvánítás szabadsága

A szolgálati rend és fegyelem fenntartásának egyik legerősebb eszközét határozza meg a Hszt., amikor kimondja, hogy a hivatásos állomány tagja a részére kiadott parancsot, intézkedést nem bírálhatja, arról a jog- és érdekvéonyesítő tevékenysége körén kívül véleményt nem mondhat, a szolgálati rendet és a fegyelmet sértő nyilatkozatot nem tehet, a sajtónyilvánosság igénybevételével hivatalos eljárásban magánvéleményt nem nyilváníthat.³⁸⁵

A bírálat alóli kivétel a bűncselekmény elkövetésére adott parancs vagy rendelkezés, melyet nem kötelező végrehajtani; valamint a jogszabálysértő parancs vagy rendelkezés, melynek felismerhető jogellenessége esetén a szolgálati előjáró figyelmét erre fel kell hívni.³⁸⁶ A NAV tv. azonban – helyesen, hasonlóan az Rtv.-hez – nem elégszik meg ennyivel, hiszen kimondja, hogy a pénzügyőr nem alkalmazhat kínzást, kényszervallatást, kegyetlen, embertelen vagy megalázó bánásmódot, az erre vonatkozó utasítást *köteles megtagadni*. A pénzügyőr az ilyen magatartás tanúsítójával szemben, annak megakadályozása érdekében, a munkakörére, a rendfokozatára, a személyére tekintet nélkül köteles fellépni.³⁸⁷

Az intézkedés vagy kényszerítő eszköz alkalmazása során esetlegesen bekövetkező (vélt vagy valós) jog- vagy érdeksérelmeket egyébként az érintett – az Rtv.-hez hasonlóan – *panasz eljárásban* róhatja fel, melyet a NAV az általános közigazgatási rendtartás szabályai szerint folytat le, és végső soron akár a bíróság hozhat döntést.³⁸⁸

A Hszt. szerint a fent meghatározott tilalmi rendelkezés megsértőjének magatartását fegyelmi eljárásban kell vizsgálni.³⁸⁹ Ez ugyanakkor – általában véve – nem zárja ki, hogy súlyosabb esetekben – katonai bűncselekmények, pl. bujtoztatás vagy szolgálati tekintély megsértése folytán – az érintettel szemben büntető eljárás is induljon. A pénzügyőrök esetében

³⁸⁵ Hszt. 21. § (1) bekezdés. Erdős Ákos véleménye szerint a véleménynyilvánítás szabadságának korlátozása a rendészeti szervek esetében a szigorú hierarchikus működés egyik jellemző reprezentációja, amely szoros összefüggésben áll a rendészet társadalmi rendeltetéséből fakadó átlátható felelősségi kapcsolatok kialakításának követelményével. Lásd ERDŐS Ákos: *Felelősség a rendvédelemben, múltban és jelenben*. Rendvédelmi Füzetek, 1, 2012. p. 42.

³⁸⁶ Hszt. 103. §

³⁸⁷ NAV tv. 35/E. § (2) bekezdés

³⁸⁸ NAV tv. 35/F. §. A panasz jogintézményéről, az eljárási szabályokról általánosságban lásd többek közt:

BALLA Zoltán: *A panaszjog mint a rendészet furcsa jogorvoslati eszköze*. In: BODA József, FELKAI László, PATYI András (szerk.), Ünnepi kötet a 70 éves Janza Frigyes tiszteletére. Liber amicorum in honorem Friderici Janza septuagenarii. Dialóg Campus Kiadó, Nordex Kft., Budapest, 2017. pp. 57-64.;

BUZÁS Gábor: *A rendőri intézkedés jogi jellege*. Rendvédelmi Füzetek, 33, 2002. pp. 1-34.;

MERKL Zoltán: *A panasz jogintézménye, a különböző eljárási szabályok alkalmazása*. Belügyi Szemle, 1, 2017. pp. 83-96.

³⁸⁹ Hszt. 21. § (4) bekezdés

azonban ilyen szankció nem fordulhat elő, figyelemmel arra, hogy a pénzügyőr a büntető törvény szerint nem minősül katonának.³⁹⁰

A Hszt. tartalmaz a fentiek mellett egy olyan jelentős szabályt is, mely kifejezetten a hivatásos állomány tagjának védelmét szolgálja. A törvény szerint a hivatásos állomány tagja *nem kötelezhető arra*, hogy politikai nézeteiről vagy pártszimpátiájáról – közvetlenül vagy közvetve – nyilatkozatot tegyen. A hivatásos állomány tagját a szolgálati viszonyával összefüggő jogai gyakorlásában és előmenetelében a politikai nézetei vagy pártszimpátiája hátrányosan nem érintheti és abból előnye sem származhat.³⁹¹ Ez a „védelmi” szabály szoros összefüggésben áll nem csak a véleménynyilvánítási szabadsággal, hanem a diszkrimináció tilalmával is, melyek végső soron az emberi méltóság védelmének kötelezettségéből is levezethetők. A szabály jelentősége annál nagyobb, minthogy a pénzügyőrök *párttagságát* sem a Hszt., sem a NAV tv. nem tiltja.

Gyülekezési jog

A gyülekezési jog kiemelt jelentőségű szabadságjog, mely az emberi méltósággal és a véleménynyilvánítási szabadsággal is viszonylag szoros összefüggésben áll. Főszabály szerint gyakorlása nem tűri az engedélyezési eljárást (csak bejelentési kötelezettséggel „terhelt”).³⁹²

Természetesen nem ez a helyzet a szolgálati rend és fegyelem fenntartásának kötelezettsége miatt a hivatásos szolgálati jogviszonyban, ahol a Hszt. előírja, hogy szolgálati helyen nyilvános rendezvény csak az állományilletékes parancsnok *engedélyével* tartható. Engedély pedig nem adható – azaz a tervezett rendezvény lényegében megtiltható – akkor, ha a törvényben felsorolt okok fennállnak (pl. politikai cél, a szolgálati rend és fegyelem ellen irányuló vagy azt bíráló rendezvény stb.).³⁹³

A törvény egyébként a választási vagy egyéb politikai rendezvényeken történő egyenruha-viselés lehetőségét is kizárja, illetve korlátozza. Ez alól a hivatásos állomány helyszínen szolgálatot ellátó tagjai kivételt képeznek, de ez a szabály nyilvánvalóan elsősorban a rendőrség közrendvédelmi állományára vonatkozhat, a pénzügyőrökre esetlegesen a létesítményőrzési feladatok ellátása során merülhet fel az alkalmazása.³⁹⁴

³⁹⁰ Lásd a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 127. § (1) bekezdését.

³⁹¹ Hszt. 21. § (6) bekezdés

³⁹² Lásd a gyülekezési jogról szóló 1989. évi III. törvény 6-7. §-át.

³⁹³ Hszt. 22. §

³⁹⁴ Hszt. 23. §. Lásd még ennek kapcsán MERKL Zoltán: *A gyülekezési jog hatása a rendőri intézkedésekre, a változtatások indokai*. Belügyi Szemle, 5, 2015. pp. 61-73. o.

Egyesülési jog

Az egyesülési jog alapvetően szervezetek létrehozásának, azokhoz történő csatlakozásnak a lehetőségét védelmező szabadságjog. A rendészet területén ennek különös jelentőségét adja, hogy az egyesülési jog alapján jönnek létre a *szakszervezetek* is, melyek érdekképviselési feladataik ellátásában nagy szabadságot élveznek.³⁹⁵

Nem tartozik ugyanakkor az egyesülési jog (szabadság) körébe a *közttestületek* létrehozása. A közttestület mindig törvény alapján jön létre, és igen gyakran kötelező tagsággal is jár – ilyen módon e társadalmi viszonyoknak a „szabadság”-eleme egészében vagy részben hiányzik. A rendészet területén fontos közttestület a Hszt. által létrehozott *Magyar Rendvédelmi Kar*, mely a hivatásos állomány tagjainak önkormányzattal rendelkező rendvédelmi szakmai közttestülete. A Kar is kötelező tagsági viszony alapján működik, azaz a hivatásos szolgálati jogviszonyt létesítő személy *ex lege* a Kar tagjává válik.³⁹⁶ A Kar szervezetén belül Nemzeti Adó- és Vámhivatal Tagozat is működik.³⁹⁷

Az egyesülési jog (szabadság) körében is irányadó, hogy a Hszt. – elsősorban a szolgálati rend és fegyelem fenntartása érdekében – a szervezetekhez történő csatlakozás lehetősége elé is komoly korlátokat állít. Így többek közt a pénzügyőrök sem csatlakozhatnak olyan szervezetekhez, amelyek tevékenysége a NAV feladataival ellentétes lenne.³⁹⁸ Ennek ellenőrizhetősége érdekében a törvény a tagsági jogviszony lehetőségét az állományilletékes parancsnok irányába történő bejelentéshez köti, sőt a parancsnoknak tiltási jogosultságot is biztosít.³⁹⁹

Az anyanyelv használata

A Hszt. kimondja, hogy a hatálya alá tartozó szerveknél a szolgálati érintkezés nyelve a magyar, ezen túlmenően azonban a hivatásos állomány tagja anyanyelvét szabadon használhatja.⁴⁰⁰ Az anyanyelv szabad használata önmagában nem tekinthető alapjognak, ugyanakkor lehetősége a diszkrimináció általános tilalmából, végső soron a jogegyenlőség követelményéből fakad.

³⁹⁵ Ilyen szervezet pl. a Vám- és Pénzügyőri Dolgozók Szakszervezete, de számos más, a belügyi/rendészeti ágazatban működő szakszervezet is emlithető lenne.

³⁹⁶ Hszt. 291. §

³⁹⁷ <http://www.rendvedelmikar.hu/?pageid=mrk-tagozatai&tag=nemzeti-ado-es-vamhivatal-tagozat> (letöltve: 2018. április 20-án)

³⁹⁸ Nyilvánvaló – bár nem túl életszerű – példa lenne, hogy egy cigarettacsempészettel vagy a jövedéki adó megfizetésének elkerülésével foglalkozó egyesülethez történő csatlakozás kizárt lenne egy pénzügyőr esetében.

³⁹⁹ Hszt. 24. §

⁴⁰⁰ Hszt. 26. §

Joggal merülhet fel, miért mondja ki a törvény a fenti szabályokat, hiszen a szolgálati jogviszony létesítésének egyik általános feltétele a magyar állampolgárság.⁴⁰¹ Ez természetesen igaz, azonban a Hszt. nem zárja ki sem többes állampolgárok, sem honosított magyar állampolgárok számára a jogviszony létesítését – és ezekben az esetekben könnyen előfordulhat, hogy a pénzügyőr nem magyar anyanyelvű. (Végső soron akár az is lehetséges, hogy – például – magyar apától és nem magyar anyától született természetes személy létesítsen szolgálati jogviszonyt, aki az Alaptörvény alapján magyar állampolgárként született,⁴⁰² de anyanyelve nem a magyar lesz.)

Választójog

A Hszt. 20. alcíme alatt valójában részben a közhivatal-viseléssel összefüggő tilalmakat (tulajdonképpen összeférhetetlenségi szabályokat), részben a passzív választójog *gyakorlásával* összefüggő többletkötelezettségeket tartalmaz. Önmagában tehát a törvény sem az aktív, sem a passzív választójogot nem korlátozza.⁴⁰³

A hivatásos állományban elvárt „politikamentesség” érdekében a törvény tiltja bármilyen képviselői vagy (fő)polgármesteri tisztség betöltését. Tiltja továbbá az alpolgármesteri tisztség ellátását is, amit azért is indokolt külön kiemelni, mert alpolgármester nem kizárólag önkormányzati képviselő lehet.⁴⁰⁴

Nem tiltott ugyanakkor az, hogy a hivatásos állomány tagja induljon a választásokon, azaz jelöltként nyilvántartásba vegyék. Ilyen esetben azonban a jelöltséggel összefüggő, választójogi szempontból releváns tényeket (nyilvántartásba vételt, visszalépést, megválasztást vagy meg nem választást) haladéktalanul köteles az állományilletékes parancsnoknak bejelenteni, ezek ugyanis konkrét munkajogi következményekkel járnak (pl. a jogviszony szünetelését vagy akár megszűnését eredményezhetik).⁴⁰⁵

A törvény rendelkezik arról, hogy a hivatásos állomány tagjának aktív választójoga nem korlátozható: választásokon, népszavazásokon történő szavazását lehetővé kell tenni, végső esetben nem a lakóhelyen, de a szolgálatteljesítési helyen igen. Ez különösen vezényelt személyek esetében lehet jelentős kérdés. Ilyen esetekben a hivatásos állomány tagját a

⁴⁰¹ Hszt. 33. § (1) bekezdés

⁴⁰² Lásd az Alaptörvény G) cikk (1) bekezdését.

⁴⁰³ Hasonlóan lásd BOGNÁR László: *A hivatásos szolgálati jogviszony szabályozása, a jogok gyakorlásának és a kötelezettségek teljesítésének alapvető szabályai, illetve az alapvető jogok korlátozása a szolgálati jogviszonyban*. In: GYÖRGY István, HAZAFI Zoltán (szerk.), *Közszerológiai életpályák a közigazgatásban és a rendvédelemben*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. p. 133.

⁴⁰⁴ Lásd a Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 74. §-át.

⁴⁰⁵ Hszt. 27. §

szavazást megelőzően legalább tizenöt nappal értesíteni kell, annak érdekében, hogy a szavazáshoz szükséges átjelentkezést el tudja végezni.⁴⁰⁶

A munka és foglalkozás szabad megválasztása

A munkához való jog és az ahhoz kapcsolódó jogok a második generációs alapjogok centrális elemének tekinthetők. A közszférában – a versenyszféra viszonyaival szemben – a munkavégzésben számos többletjog, ám többletkötelezettség is jelentkezik.⁴⁰⁷ A kötelezettségek vonatkozásában mindez különösen igaz a hivatásos szolgálati jogviszonyban (pl. az élet kockáztatása semmilyen más munkavégzésre irányuló jogviszonyban nem elvárt, kivéve természetesen a honvédségi szolgálatellátás bizonyos területeit).

A Hszt. szerint a hivatásos állomány tagja szolgálati beosztásában a polgári szakképesítését a szolgálat ellátására vonatkozó szabályoknak megfelelően gyakorolhatja. Ez bizonyos mértékig a munka, foglalkozás szabad megválasztásának korlátját jelentheti, hiszen a rendészet szerveinél az állománytáblázatok és a kötött hierarchikus beosztási rendszerek alapvetően meghatározzák az ellátható feladatok és hatáskörök rendjét.

A fentiek mellett a szolgálati jogviszony igen szigorú összeférhetetlenségi szabályoktól is terhelt. Mint azt fentebb láthattuk, politikai típusú tisztségek viselése alapvetően összeegyeztethetetlen a szolgálati jogviszonnyal. Ezen túlmenően ugyanakkor számos további részletszabályt is figyelembe kell venni, melyeket a NAV tv. részben a Hszt.-től eltérően szabályoz.⁴⁰⁸ Itt alapvetően egy négy szintű szabályozás figyelhető meg, ahol a legszigorúbb esetben az adott tevékenység tilalmazott, ezután lehet engedélyhez kötött, bejelentéshez kötött, vagy a legenyhébb esetben még bejelentéshez sem kötött.

Politikai tevékenységet érinthet, ugyanakkor az egyesülési szabadsággal szoros összefüggésben álló kérdés a párttagság létesítése, illetve párttisztség viselése. Az Alaptörvény a rendőrség és a nemzetbiztonsági szolgálatok hivatásos állományú tagjai számára a párttagságot általánosan tiltja,⁴⁰⁹ ezt a tilalmat pedig a Hszt. az Országgyűlési Őrségre is kiterjeszti.⁴¹⁰ A Hszt. hatálya alá tartozó más szervek hivatásos állományú tagjai

⁴⁰⁶ Hszt. 28. §

⁴⁰⁷ Lásd pl. GYÖRGY István: *A közszolgálati életviszonyok sajátosságai*. In: GYÖRGY István, HAZAFI Zoltán (szerk.), *Közszolgálati életpályák a közigazgatásban és a rendvédelemben*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. pp. 25-28.

⁴⁰⁸ Lásd a NAV tv. 33/B-33/F. §-ait. Egyes szabályok ugyanakkor feleslegesek, így pl. az, hogy a pénzügyőr nem lehet önkormányzati képviselő [NAV tv. 33/B. § (6a) bekezdés], mivel ez a Hszt. 27. § (1) bekezdésében megfogalmazott általános tilalom alapján nyilvánvaló.

⁴⁰⁹ Alaptörvény 46. cikk (5) bekezdés

⁴¹⁰ Hszt. 108. § (1) bekezdés

azonban lehetnek párttagok, kizárólag *párttiszséget* (pl. pártelnöki, választmányi elnöki tisztséget) nem viselhetnek. A párttiszség (és egyébként a szolgálati feladat teljesítése közben folytatott politikai tevékenység) tilalmát a NAV tv. is a Hszt.-vel egyezően szabályozza. A párt nevében vagy érdekében vállalt közszereplés tilalma is fennáll a pénzügyőrök esetében, ide nem értve azt az esetet, ha a pénzügyőr választáson jelöltként vesz részt (amint korábban erre utaltunk, a passzív választójog nem korlátozott, ekkor azonban szolgálati jogviszonya szünetelni fog).⁴¹¹ A pénzügyőrök „egyszerű” *párttagságát* tehát a jogalkotó elfogadhatónak tartotta.

A munkához való joggal már a kezdetektől szoros összefüggésben áll a jogszerű munkabeszüntetés, a sztrájk joga is. Közismert, hogy Magyarországon a hivatásos szolgálati jogviszonyban sztrájknak nincs helye. Ezt azonban nem a Hszt. mondja ki, a törvény pusztán annyit említ, hogy az érdekképviselői szerv nem szervezhet sztrájkot.⁴¹² A konkrét tilalmat valójában a sztrájkokról szóló – még a rendszerváltás idején elfogadott – törvény tartalmazza, mely egyértelműen utal rá, hogy a NAV-nál a hivatásos állományúak nem jogosultak a sztrájkjog gyakorlására.⁴¹³ Ezzel a kategorikus tilalommal a jogalkotó kinyilvánította, hogy a rendszert területén működő szervek rendeltetésszerű és folyamatos működése, a közrend és közbiztonság fenntartása, a szolgálati rend és fegyelem védelme minden esetben magasabb értéknek tekintendő, mint az, hogy a „dolgozók” jogaik vagy érdekeik érvényesítése érdekében munkabeszüntetést tartsanak. Egy ilyen tilalom összhangban áll nemzetközi kötelezettségeinkkel (és az Alkotmánybíróság gyakorlatával) is, jóllehet elméletileg ennél enyhébb szabályozás is elképzelhető lenne.⁴¹⁴

⁴¹¹ NAV tv. 33/B. § (3) bekezdés

⁴¹² Hszt. 24. § (2) bekezdés

⁴¹³ A sztrájkokról szóló 1989. évi VII. törvény 3. § (2) bekezdése.

⁴¹⁴ Az állampolgári/alapvető jogok korábbi biztosa, Szabó Máté például úgy vélte, a teljes sztrájktilalom a jogbiztonsággal összefüggő visszasságot okoz. E körben elképzelhetőnek tartott volna egy differenciáltabb és rugalmasabb szabályozást is. Lásd az AJB 6567/2009. sz. jelentést (letöltve: 2018. április 20-án):

https://www.ajbh.hu/-/a-rendvedelmi-dolgozok-sztrajkjogarol?redirect=https%3A%2F%2Fwww.ajbh.hu%2Fjelentesek-inditvanyok-allasfoglalasok%3Fp_p_id%3D3%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dmaximized%26p_p_mode%3Dview%26_3_redirect%3D%252Fjelentesek-inditvanyok-allasfoglalasok%253Fp_p_id%253D1_WAR_ajbhdocumentlibrarydisplayportlet%2526p_p_lifecycle%253D0%2526p_p_state%253Dnormal%2526p_p_mode%253Dview%2526p_p_col_id%253Dcolumn-1%2526p_p_col_count%253D1%2526_1_WAR_ajbhdocumentlibrarydisplayportlet_mvcPath%253D%25252Fhtml%25252Fportlet%25252Fajbh%25252Fdl_display%25252Fsearch.jsp%2526_1_WAR_ajbhdocumentlibrarydisplayportlet_backToViewURL%253Dhttps%25253A%25252F%25252Fwww.ajbh.hu%25252Fjelentesek-inditvanyok-allasfoglalasok%25253Fp_p_id%25253D1_WAR_ajbhdocumentlibrarydisplayportlet%252526p_p_lifecycle%25253D0%252526p_p_state%25253Dnormal%252526p_p_mode%25253Dview%252526p_p_col_id%25253Dcolumn-1%252526p_p_col_count%25253D1%252526_1_WAR_ajbhdocumentlibrarydisplayportlet_fileOrderByType%25253Dasc%252526_1_WAR_ajbhdocumentlibrarydisplayportlet_mvcPath%25253D%2525252Fhtml%252525

A tulajdonjog gyakorlásának korlátozása

A tulajdonjog klasszikus szabadságjognak tekinthető, mely azonban sajátos pozíciót foglal el az alapvető jogok rendszerében, egyebek közt azért is, mert korlátozása az általános szabályoknál szélesebb körben lehetséges (pl. közérdekből a tulajdon teljes egészében – kártalanítás mellett – kisajátítható).⁴¹⁵

Hangsúlyozni kell, hogy a Hszt. nem a tulajdonjog, hanem egyes részjogosítványai (a birtoklás és a használat joga) *gyakorlásának* korlátozását teszi lehetővé. A rendelkezési jog gyakorlásának megszüntetése, vagy különösen a tulajdonjog teljes elvonása a Hszt. alapján természetesen nem lehetséges.

A törvény hatályos szabályai korábban sem voltak ismeretlenek, ám azok alacsonyabb jogforrási szinten nyertek megfogalmazást. Ombudsmani észrevételek nyomán is döntött úgy a jogalkotó, hogy az alapjoggal összefüggő korlátozásokat indokolt törvényi szinten rendezni.

A Hszt. 30. §-ában foglalt (egyes vagyontárgyakat, magáncélú telekommunikációs eszközöket, készpénzt vagy egyes készpénz-helyettesítő fizetési eszközöket érintő) korlátozás lehetőségét a NAV tv. 15/D. §-a konkretizálja. E körben a törvény az *integritási érdeket* külön hangsúlyozza. A tanulmány lezárásáig azonban a NAV tv. 82/A. § (1) bekezdésének b) pontja által adott felhatalmazás alapján a vonatkozó miniszteri rendelet nem született meg, így jelen pillanatban a kérdést csak belső munkajogi szabályozók rendezik.⁴¹⁶

Összefoglalás

A törvényalkotó az alapjogok korlátozásának viszonylag széles mozgásterével rendelkezik, az Alaptörvény I. cikkének (3) bekezdése alapján és az Alkotmánybíróság gyakorlatának megfelelően mindaddig, amíg a *szükségesség és arányosság* keretei közt marad. A hivatásos szolgálatban – az Alkotmánybíróság által is elismerten – a közrend és a

2Fportlet%2525252Fajbh%2525252Fdl_display%2525252Fview.jsp%252526_1_WAR_ajbhdocumentlibrarydisplayportlet_folderOrderByCol%25253DNAME%252526_1_WAR_ajbhdocumentlibrarydisplayportlet_currentFolderId%25253D12332%252526_1_WAR_ajbhdocumentlibrarydisplayportlet_folderOrderByType%25253Ddesc%252526_1_WAR_ajbhdocumentlibrarydisplayportlet_fileOrderByCol%25253DNAME%2526_1_WAR_ajbhdocumentlibrarydisplayportlet_currentFolderId%253D12332%26_3_keywords%3D6567%26_3_groupId%3D10180%26_3_struts_action%3D%252Fsearch%252Fsearch&inheritRedirect=true , valamint többek közt PAJCSICSNÉ Csóré Erika: *A rendvédelmi szervek sztrájkjáról – ombudsmani szemmel.* Belügyi Szemle, 9, 2010. pp. 73-85.

⁴¹⁵ Van olyan szerző – egyetemi tanár és az MTA doktora –, aki még a tulajdonjog emberi jogi jellegét is, megalapozottan, vitatja. Lásd SZIGETI Péter: *Emberi jogunk-e a tulajdonjog?* Állam- és Jogtudomány, 3, 2009. pp. 399-416.

⁴¹⁶ A belügyi ágazatban ezt a kérdést a 21/2015. (VI. 15.) BM rendelet, az Országgyűlési Őrséget érintően pedig a 24/2015. (VI. 15.) BM rendelet rendezi. A jogi szabályozás a készpénzt vagy készpénz-helyettesítő fizetési eszközt érintően pl. 10 ezer forintot meghaladó összeg birtoklásának megtiltását teszi lehetővé.

közbiztonság, a szolgálati rend és fegyelem fenntartásának általános követelménye⁴¹⁷ a közszolgálat más területeihez képest is lényegesen szélesebb alapjog-korlátozásokat tesz lehetővé, melyeket azonban a hivatásos állomány tagja előre ismerhet és önként vállal. Ez nyilvánvalóan igaz a pénzügyőrökre is, akik, ha nem is egy alkotmányban nevesített szervnél dolgoznak, mégis egy kiemelt jelentőségű állami intézmény olyan tagjai, akiket a törvény a rendészet területén titkos információgyűjtésre is felhatalmazott, nyomozati és löfegyver-használati joggal is felruházott.

Zárásként ugyanakkor ismételten fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a munkáltatói jogkörök gyakorlása során nem hagyható figyelmen kívül a Hszt. 101. §-ának (2) bekezdésébe foglalt szabály, mely az alapjogok törvényen alapuló korlátozása kapcsán is irányadó:

„Ha a munkáltatói jogkör gyakorlása során a munkáltatói intézkedés a hivatásos állomány tagja jogainak korlátozásával jár, a munkáltatói jogkör gyakorlójának a több lehetséges és alkalmas korlátozás közül azt kell választania, amely az eredmény biztosítása mellett a hivatásos állomány érintett tagjára a legkisebb sérelemmel jár.”

Az alapjogok korlátozása sem lehet korlátlan: a fenti szabály a „korlátozás korlátozása”, melynek érvényre juttatását a Hszt. 3. §-ában foglalt együttműködési kötelezettség mindenkor kötelezővé teszi még a szigorú alá-fölé rendeltségen alapuló jogviszonyok területén is.

Felhasznált irodalom

[1] *Az alapvető jogok biztosának AJB 6567/2009. sz. jelentése* (letöltve: 2018. április 20-án)

[2] https://www.ajbh.hu/-/a-rendvedelmi-dolgozok-sztrajkjogjarol?redirect=https%3A%2F%2Fwww.ajbh.hu%2Fjelentesek-inditvanyok-allasfoglalasok%3Fp_p_id%3D3%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dmaximized%26p_p_mode%3Dview%26_3_redirect%3D%252Fjelentesek-inditvanyok-allasfoglalasok%253Fp_p_id%253D1_WAR_ajbhdokumentlibrarydisplayportlet%2526p_p_lifecycle%253D0%2526p_p_state%253Dnormal%2526p_p_mode%253Dview%2526p_p_col_id%253Dcolumn-1%2526p_p_col_count%253D1%2526_1_WAR_ajbhdokumentlibrarydisplayportlet_m

⁴¹⁷ A szolgálati, vagy a büntetőjogban használatos fogalommal *katonai* rend és fegyelem fenntartásának büntetőjogi aspektusai kapcsán lásd pl.: FEJES Erik: *A katonai büntető anyagi jogi fogalma a magyar jogrendben*. Magyar Jog, 5, 2016. pp. 263-264.; HAUTZINGER Zoltán: *A katonai büntetőjog rendszertana*. Pécs: AndAnn, 2010. pp. 108-110.

vcPath%253D%25252Fhtml%25252Fportlet%25252Fajbh%25252Fdl_display%25252Fsearch.jsp%2526_1_WAR_ajbhdokumentlibrarydisplayportlet_backToViewURL%253Dhttps%25253A%25252F%25252Fwww.ajbh.hu%25252Fjelentesek-inditvanyok-allasfoglalasok%25253Fp_p_id%25253D1_WAR_ajbhdokumentlibrarydisplayportlet%252526p_p_lifecycle%25253D0%252526p_p_state%25253Dnormal%252526p_p_mode%25253Dview%252526p_p_col_id%25253Dcolumn-1%252526p_p_col_count%25253D1%252526_1_WAR_ajbhdokumentlibrarydisplayportlet_fileOrderByType%25253Dasc%252526_1_WAR_ajbhdokumentlibrarydisplayportlet_mvcPath%25253D%2525252Fhtml%2525252Fportlet%2525252Fajbh%2525252Fdl_display%2525252Fview.jsp%252526_1_WAR_ajbhdokumentlibrarydisplayportlet_folderOrderByCol%25253DNAME%252526_1_WAR_ajbhdokumentlibrarydisplayportlet_currentFolderId%25253D12332%252526_1_WAR_ajbhdokumentlibrarydisplayportlet_folderOrderByType%25253Ddesc%252526_1_WAR_ajbhdokumentlibrarydisplayportlet_fileOrderByCol%25253DNAME%2526_1_WAR_ajbhdokumentlibrarydisplayportlet_currentFolderId%253D12332%26_3_keywords%3D6567%26_3_groupId%3D10180%26_3_struts_action%3D%252Fsearch%252Fsearch&inheritRedirect=true

- [3] BALLA Zoltán: *A panaszjog mint a rendészet furcsa jogorvoslati eszköze*. In: BODA József, FELKAI László, PATYI András (szerk.), Ünnepi kötet a 70 éves Janza Frigyes tiszteletére. Liber amicorum in honorem Friderici Janza septuagenarii. Dialóg Campus Kiadó, Nordex Kft., Budapest, 2017. pp. 57-64.
- [4] BALOGH Zsolt, Gárdos-Orosz Fruzsina: *Az alapvető jogok korlátozása*. In: Halász Iván (szerk.), Alkotmányjog. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. pp. 231-235.
- [5] BOGNÁR László: *A hivatásos szolgálati jogviszony szabályozása, a jogok gyakorlásának és a kötelezettségek teljesítésének alapvető szabályai, illetve az alapvető jogok korlátozása a szolgálati jogviszonyban*. In: György István, Hazafi Zoltán (szerk.), Közszolgálati életpályák a közigazgatásban és a rendvédelemben. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. pp. 129-134.
- [6] BUZÁS Gábor: *A rendőri intézkedés jogi jellege*. Rendvédelmi Füzetek, 33, 2002. pp. 1-34.
- [7] ERDŐS Ákos: *Felelősség a rendvédelemben, múltban és jelenben*. Rendvédelmi Füzetek, 1, 2012. pp. 40-76.
- [8] FEJES Erik: *A katona büntető anyagi jogi fogalma a magyar jogrendben*. Magyar Jog, 5, 2016. pp. 263-267.

- [9] GYÖRGY István: *A közszolgálati életviszonyok sajátosságai*. In: György István, Hazafi Zoltán (szerk.), *Közszolgálati életpályák a közigazgatásban és a rendvédelemben*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2018. pp. 25-28.
- [10] HAUTZINGER Zoltán: *A katonai büntetőjog rendszertana*. AndAnn, Pécs, 2010.
- [11] MERKL Zoltán: *A gyűlekezési jog hatása a rendőri intézkedésekre, a változtatások indokai*. Belügyi Szemle, 5, 2015. pp. 61-73.
- [12] MERKL Zoltán: *A panasz jogintézménye, a különböző eljárási szabályok alkalmazása*. Belügyi Szemle, 1, 2017. pp. 83-96.
- [13] PAJCSICSNÉ CSÓRÉ Erika: A rendvédelmi szervek sztrájkjogáról – ombudsmani szemmel. Belügyi Szemle, 9, 2010. pp. 73-85.
- [14] <http://www.rendvedelmikar.hu/?pageid=mrk-tagozatai&tag=nemzeti-ado-es-vamhivatal-tagozat> (letöltve: 2018. április 20-án)
- [15] SZABÓ Andrea: *Egy új „státusú” központi hivatal rendvédelmi feladatai*. In: Deák József, Gaál Gyula, Sallai János (szerk.), *A toll sokszor erősebb, mint a kard*. Rendészettudományi tanulmányok Prof. Dr. Fórizs Sándor 65. születésnapja tiszteletére. NKE Szolgáltató Nonprofit Kft, Budapest, 2016. pp. 200-210.
- [16] SZABÓ Andrea: *Kormányhivatal – rendészet?* Magyar Rendészet, 4, 2012. pp. 147-154.
- [17] SZIGETI Péter: *Emberi jogunk-e a tulajdonjog?* Állam- és Jogtudomány, 3, 2009. pp. 399-416.

Zsámbokiné Ficskovszky Ágnes: Innováció és elektronizáció az áruosztályozásban

Bevezetés

Az áruosztályozás során számtalan információra van szükségünk ahhoz, hogy a pontos vámtarifaszámot meg tudjuk állapítani. A nómenklatúrában található áruleírások, vámtarifaszám szövegek és egyéb információk sokszor kevésnek bizonyulnak, ha egy árucikket be szeretnénk osztályozni. Ennek oka elsősorban abban rejlik, hogy a vámtarifa besorolási rendszerét úgy kellett kialakítani, hogy az magába foglaljon bármilyen a földön létező árucikket. Ez azonban azt is jelenti, hogy az árukat nem név szerint, hanem többek között anyagi, összetételi jellemzők, külső tulajdonságok, fizikai paraméterek, technológiai jellemzők, használati célok stb. alapján tudjuk besorolni. Ezek teljes mértékű meghatározása, leírása önmagában a kódrendszerben nem kivitelezhető, így számos egyéb információforrásra is szükségünk van (pl.: vámtarifa magyarázatok, áruosztályozási rendeletek stb.) ahhoz, hogy egy-egy árucikk vámtarifaszámát meghatározhassuk. A vámtarifa logikai alaprendszerének kialakítása önmagában is egy hosszadalmas folyamat volt, azonban elmondható, hogy ennek a bonyolult árukódolási rendszernek a fejlődése a mai napig sem fejeződött be. Ennek oka elsősorban az, hogy az egyre újabb technológiák, anyagok, termékek megjelenésével, a vámtarifa is próbál lépést tartani, melynek következtében évről-évre kisebb-nagyobb változásokon megy keresztül.

Ahhoz, hogy ezeket a változásokat követni tudjuk, és a besoroláshoz szükséges információkhoz is hozzá tudjunk férni, rendkívül nagy segítséget nyújt az elektronikus vámtarifák megjelenése, melyek nélkül ma már igen nehezen boldogulnánk. Különösen igaz ez azokra az adatbázisokra, amelyek nem „csak” a vámtarifát, hanem az áruosztályozáshoz szükséges egyéb forrásokat is magukban foglalják. Ilyen például a magyarországi „TARIC web” elnevezésű internetes oldal is, melyről részletesen szó lesz a tanulmányban. A szükséges tudásanyag sokrétűsége miatt igen sok időbe és fáradságba telne, ha a fontos információkat az elektronikus adatbázisok nélkül, egyéb helyekről például jogszabályokból, közlönyökből, papír alapú információforrásokból próbálnánk összegyűjteni.

Az új termékek tarifális besorolása során az is kihívást jelent, hogy a különböző érintett felek eltérően értelmezhetik a nómenklatúrák szövegét, mely nem csak technikai, de üzleti-pénzügyi szempontból is lényeges, hiszen az az új termékek besorolása kihatással van a

költségek kialakítására és az árukkal kapcsolatos tarifális intézkedések alkalmazására is.⁴¹⁸ Ezen problémák feloldásában szintén nagy jelentősége lehet azon adatbázisoknak, melyekben a lehető legtöbb információt megtalálhatjuk egy-egy áru osztályozásával kapcsolatban.

A vámtarifák elektronikus verziójának megjelenése és az említett komplex adatbázisok létrejötte különös jelentőséggel bír az Európai Unióban. Az elektronikus vámtarifa rendszer, valamint az ahhoz kapcsolódó adatbázisok az EU-ban nem csak az áruosztályozás, hanem az egész vámjogi szabályozás tekintetében kiemelten fontosak, hiszen a számos, uniós érdekeket biztosító intézkedés, rendelkezés is csak így követhető nyomon napi szinten. Az egyes termékekhez kapcsolódó szerződéses vámtételek, illetve a kedvezőbb vámtétel alkalmazásának feltételei (a kihirdető rendelet, határozat száma), valamint az esetleges korlátozások és intézkedések is csak az elektronikus vámtarifa rendszerben (TARIC) követhetők napi frissítéssel.

A Kombinált Nomenklátúra és a TARIC rendszer bevezetése hazánkban

Az unióban alkalmazott vámtarifa elnevezése: „**Kombinált Nomenklátúra**”⁴¹⁹, rövidítve: **KN**. A Kombinált Nomenklátúra egy olyan nemzetközi áruazonosító, termékosztályozási rendszer, melyet napjainkban az Európai Unió valamennyi tagállama, valamint a csatlakozni kívánó államok is alkalmaznak mind vámcélokra, mind pedig statisztikai adatgyűjtés céljából. Ezen kívül a Kombinált Nomenklátúra kódszámaival történik mind az uniós, mind pedig a hazai jogi normákban azon áruk, termékek, termékkörök meghatározása, melyekkel kapcsolatban az adott jogi norma valamilyen intézkedést, szabályt, rendelkezést, korlátozást, engedélykötelezettséget vagy fizetési kötelezettséget, stb. kíván alkalmazni.⁴²⁰ Fontos kiemelni, hogy a Kombinált Nomenklátúra az ún.: **Harmonizált (Összehangolt) Áruleíró és Kódrendszeren**, más néven **HR nomenklatúrán (rövidítve: HR)** alapul.⁴²¹ A Harmonizált Áruleíró és Kódrendszer a Vámigazgatások Világszervezete (WCO) által kifejlesztett olyan többcélú nemzetközi termék nomenklátúra., amelyet több mint

⁴¹⁸BRIGSTOCK, Philip: Problems of interpretation and application in tariff classification; some consequential customs compliance risks and mitigation p.18.

⁴¹⁹ A Tanács 1987. július 23-i 2658/87/EGK rendelete a vám- és a statisztikai nomenklatúráról, valamint a Közös Vámtarifáról HL L 256 1987.9.7.

⁴²⁰ ZSÁMBOKINÉ Ficskovszky Ágnes: Vámtarifa ismeretek. In.: Erdős Ákos (szerk.): Integrált pénzügyőri Ismeretek I. kézikönyv. Nemzeti Közszerzői Egyetem Vám-és pénzügyőri Tanszék, Budapest, 2018. 239. oldal

⁴²¹ Az összehangolt Áruleíró és Kódrendszerrel Brüsszelben, 1983. évi június hó 14. napján megkötött nemzetközi egyezmény.

200 ország és gazdasági közösség használ, illetve a nemzetközi kereskedelemben az áruazonosítás 98%-a HR kód alapján történik.⁴²²

A Kombinált Nomenklátúra kódszámainak tehát arra a vámtarifára építették fel, melyet a világ legtöbb országában alkalmaznak, így a vámtarifaszámok első hat számjegye gyakorlatilag a világon mindenhol, ahol a HR nomenklatúrát használják, ugyanazon árukört takarja. Tekintettel arra, hogy az EU csatlakozásunk előtti magyar vámtarifa is erre a rendszerre épült, ezért az áruosztályozásban önmagában az új vámtarifa bevezetése nem jelentett különösebb újdonságot.

Hazánk 1996. január 1-től alkalmazta ezt az új „**Magyar** Kombinált Nomenklatúrát”, és ettől az időponttól kezdődően a Magyar Kereskedelmi Vámtarifa évről évre követte a KN változásait.⁴²³ A szabályozás jogi alapját ekkor a vámtarifáról szóló 1995. évi CI. törvény, annak végrehajtásáról szóló 18/1996 (III.25.) IKM-PM együttes rendelet, valamint a Kereskedelmi Vámtarifa kihirdetéséről szóló 64/1995. (XI. 24.) IKM-PM együttes rendelet alkotta. Ez utóbbi rendelet 2. számú mellékletében találhattuk meg magát az árubesoroláshoz szükséges vámtarifát. Az e rendelettel kihirdetett vámtarifánk – Uniós csatlakozásunk előkészületeinek jegyében – már az Európai Unió Kombinált Nomenklatúrájának megfelelő alszámokat is tartalmazta (7-8. számjegy).⁴²⁴

1996-tól már tehát az Európai Közösség nomenklatúráját alkalmaztuk, ekkor még azonban a vámtarifaszámok számjegyei kiegészültek további számjegyekkel, melyek a magyar nemzeti vámpolitika érdekeinek megfelelően voltak kialakítva. Magyarországon azonban még ebben az időben nem volt hozzáférhető elektronikusan a vámtarifa, az áruosztályozáshoz szükséges minden forrás alapvetően papír alapú formátumban volt elérhető.

Az elektronizációs fejlesztés Európai Unió csatlakozásunkhoz közeledve hazánkban is elkezdődött. A Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnokságának (VPOP) 2002 elején - az Inter-operabilitási Projekt (IOP) keretében - feladata volt azoknak a váminformatikai rendszereknek a fejlesztése, implementálása, amelyek megléte és működése az EU részéről elvárásként fogalmazódott meg. Ez a munkacsoport végezte továbbá a rendszerek tesztelését, implementálását, a felhasználók felkészítését, az informatikai fejlesztések miatt szükségessé

⁴²² Bővebben lásd: <http://www.wcoomd.org/en/topics/nomenclature/overview/what-is-the-harmonized-system.aspx>

⁴²³ HORVÁTHNÉ-ZSÁMBOKINÉ: A Kombinált Nomenklátúra I. Jegyzet, munkafüzet és gyakorlókönyv. Rendőrtiszti Főiskola, 2011. 223.o.

⁴²⁴ ZSÁMBOKINÉ Ficskovszky Ágnes: A Kombinált Nomenklátúra gyakorlati alkalmazása az adótörvényekben - I. rész. „ADÓ” Adó-és Pénzügyi Szaklap, XXXI. évf. (2017) 11. Budapest, Wolters Kluwer Kft., 65o.,

vált jogforrás-változások előkészítését, és minden egyéb ide kapcsolódó feladatot. Az IOP két alprojektre tagolódott: a közösségi árutovábbításokat menedzselő új számítógépesített árutovábbítási rendszer (New Computerised Transit System – NCTS) bevezetését előkészítő NCTS_HU elnevezésű, illetve a további szükséges fejlesztéseket, elsősorban a vámárnyilatkozat feldolgozó rendszer fejlesztését végző ITMS_HU (integrált tarifakezelő rendszer – Integrated Tariff Management System, ITMS) megjelölésű csoportra.⁴²⁵ Ez utóbbi a következő öt alprojektet foglalja magában:

1. TARIC alprojekt (Közösségi Integrált Vámtarifa)
2. TQS alprojekt (Tarifális Kvóták és Megfigyelések)
3. EBTI alprojekt (Európai Kötelező Tarifális Felvilágosítás)
4. CDPS alprojekt (Vámárnyilatkozat Feldolgozó Rendszer)
5. ISPP/SMS alprojekt (Informatikai Rendszer a Feldolgozási Eljárásokhoz / Mintakezelő Rendszer)

A Kombinált Nomenklátúra teljes integrációja csatlakozásunkkal egy időben történt meg, és ezzel összefüggésben került bevezetésre az elektronikus vámtarifa (TARIC) alkalmazása is. Az elektronikus rendszer bevezetése hazánkban jelentős mértékű könnyebbséget hozott az áruosztályozást végzők számára. A korábbi papír alapú vámtarifa kezelésével járó nehézségek megszűntek, bármikor, bárhol elérhetővé vált a vámtarifa, valamint a kódokhoz kapcsolt vámtételek és uniós intézkedések könnyedén áttekinthetővé váltak.

Az Európai Unió TARIC adatbázisa

A Kombinált Nomenklatúrával egyidejűleg a 2658/87/EGK Rendelet (2. Cikk) hívta életre a Közösség Integrált Tarifáját⁴²⁶ (rövidítve: TARIC⁴²⁷) is, mely egy olyan elektronikus adatbázis, más néven elektronikus használati vámtarifa, amely a KN nomenklatúrára épül, azonban azon túl tartalmazza az összes alkalmazandó vámtételt, valamint minden, a tarifához kapcsolódó vám-, kereskedelem- és mezőgazdaság-politikai intézkedést, így lehetővé teszi a

⁴²⁵ SUBA László: A vámhatóság interoperabilitása – és annak kommunikációja (A 2004-es EU-csatlakozás kihívásai). Hadtudományi Szemle, 2015. VIII. évfolyam 4. szám. 307. o.

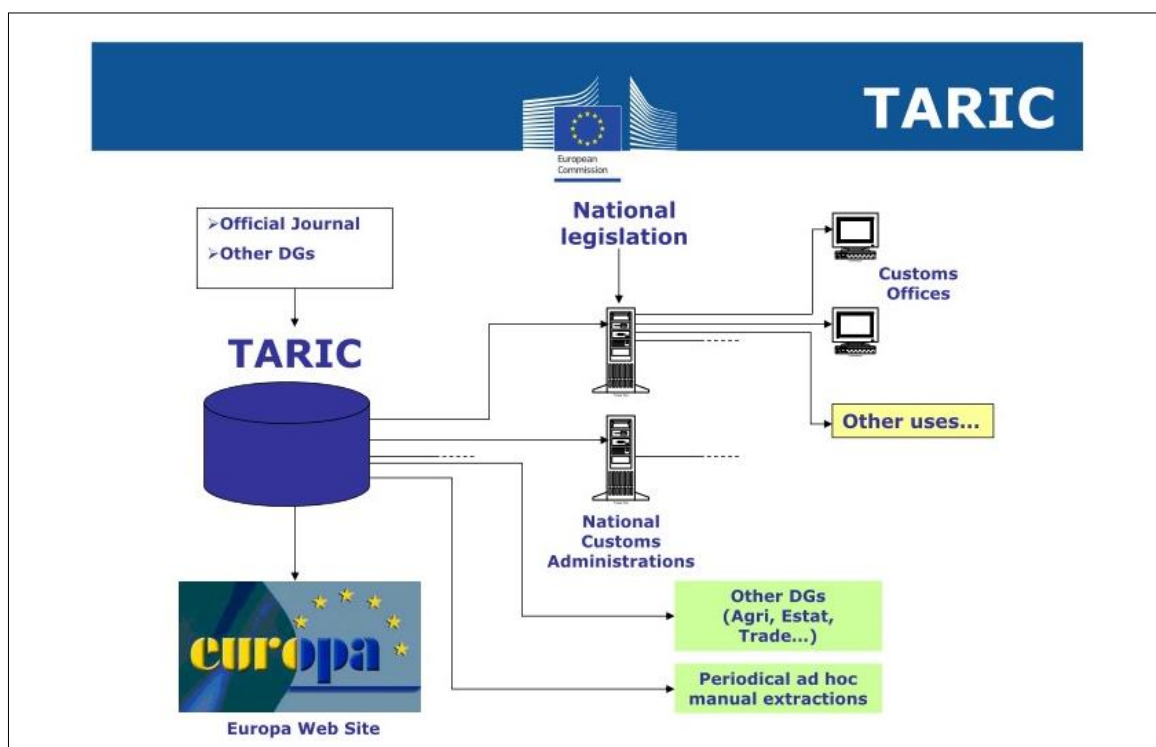
⁴²⁶ Az adatbázis a következő linken érhető

el:http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/taric_consultation.jsp

⁴²⁷ TARIC = "TARif Intégré de la Communauté" francia nyelvű kifejezésből képzett mozaikszó

nemzeti vámigazgatások számára a feladatok egységes végrehajtását az Európai Unió minden tagállamában.⁴²⁸

A TARIC célja a közösségben kodifikált tarifális, kereskedelmi és mezőgazdasági jogszabályok összefoglalása egységes módon. Az adatbázis központi kezelését az Adóügyi és Vámuniós Főigazgatóság biztosítja.

A TARIC rendszer működésének sematikus ábrája.

Forrás: [http://www.eu-](http://www.eu-pregovori.rs/files/File/documents/prezentacije_explanatorni/Pg_29/%2BThe_Common_Customs_Tariff_-_TARIC_(Integrated_Community_Tariff).pdf)

[pregovori.rs/files/File/documents/prezentacije_explanatorni/Pg_29/%2BThe_Common_Customs_Tariff_-_TARIC_\(Integrated_Community_Tariff\).pdf](http://www.eu-pregovori.rs/files/File/documents/prezentacije_explanatorni/Pg_29/%2BThe_Common_Customs_Tariff_-_TARIC_(Integrated_Community_Tariff).pdf)

A TARIC rendszer nem csak a vámtételeket tartalmazza, hanem megtalálhatóak benne mindazon ún.: intézkedések is, amelyek alkalmazása egy áru kapcsán felmerülhetnek. Ilyen intézkedések például:

- tarifális intézkedések (pl.: harmadik országos vámtételek, vámfelfüggesztések, vámkontingensek és preferenciális vámtételek),
- mezőgazdasági intézkedések (pl.: mezőgazdasági alkotóelemek, a cukor és a liszt tartalom kiegészítő vámjai, stb.)

⁴²⁸ ZSÁMBOKINÉ Ficskovszky Ágnes: Vámtarifa ismeretek. In.: Erdős Ákos (szerk.): Integrált pénzügyőri Ismeretek I. kézikönyv. Nemzeti Közszerológiai Egyetem Vám-és pénzügyőri Tanszék, Budapest, 2018. 245. oldal

- kereskedelempolitikai intézkedések (pl.: dömpingellenes intézkedések, kiegyenlítő vámok, védintézkedések, megtorló intézkedések stb.);
- intézkedések az import-export mozgások korlátozására (pl.: tilalmak, behozatali és kiviteli korlátozások és mennyiségi határértékek)
- és a statisztikai adatok összegyűjtésére vonatkozó intézkedések (pl.: import és export megfigyelés).⁴²⁹

Az intézkedések integrálásával és kódolásával a TARIC biztosítja azok egységes alkalmazását, és minden gazdasági szereplőnek lehetővé teszi, hogy világos képet kapjon az importálás vagy az exportálás során alkalmazandó valamennyi intézkedésről.

Itt fontos megjegyezni azt, hogy a TARIC rendszer önmagában nem tekinthető jogforrásnak. Az áruosztályozásnak és minden egyéb jogalkalmazói döntésnek, amely a TARIC rendszerben található információkon alapult, az abba beintegrált eredeti jogszabályra történő hivatkozással támasztható alá. Így tehát, ugyan a rendszerben részletesen hozzáférünk a Kombinált Nomenklatúrához, azt nyilvánvalóan a hatályos uniós rendelet beintegrálásával tették lehetővé. Ebből következően az áruosztályozás mindig a Tanács 1987. július 23-i 2658/87/EGK a vám- és a statisztikai nomenklatúráról, valamint a Közös Vámtarifáról szóló rendeletére, valamint annak az aktuális évben⁴³⁰ hatályos állapotára hivatkozással végezhető el jogszerűen.

A TARIC-ban található kódszámok felépítése

Tekintettel arra, hogy a TARIC rendszerben található kódszámok a Kombinált Nomenklatúrán alapulnak, ezért az egész rendszer alapját a 8 számjegyű KN-kódok képezik. A 2658/87/EGK tanácsi rendelet 3. cikke határozza meg, a TARIC-kódszámok egyes számjegyeinek jelentését:

„(1) Minden KN-alszámhoz egy nyolc számjegyű kódszám tartozik:

- a) az első hat számjegy a Harmonizált Rendszer szerinti nomenklatúra vámtarifaszámaihoz és vámtarifa-alszámaihoz kapcsolódó kódszám;*
- b) a hetedik és nyolcadik számjegy határozza meg a KN-alszámokat.*

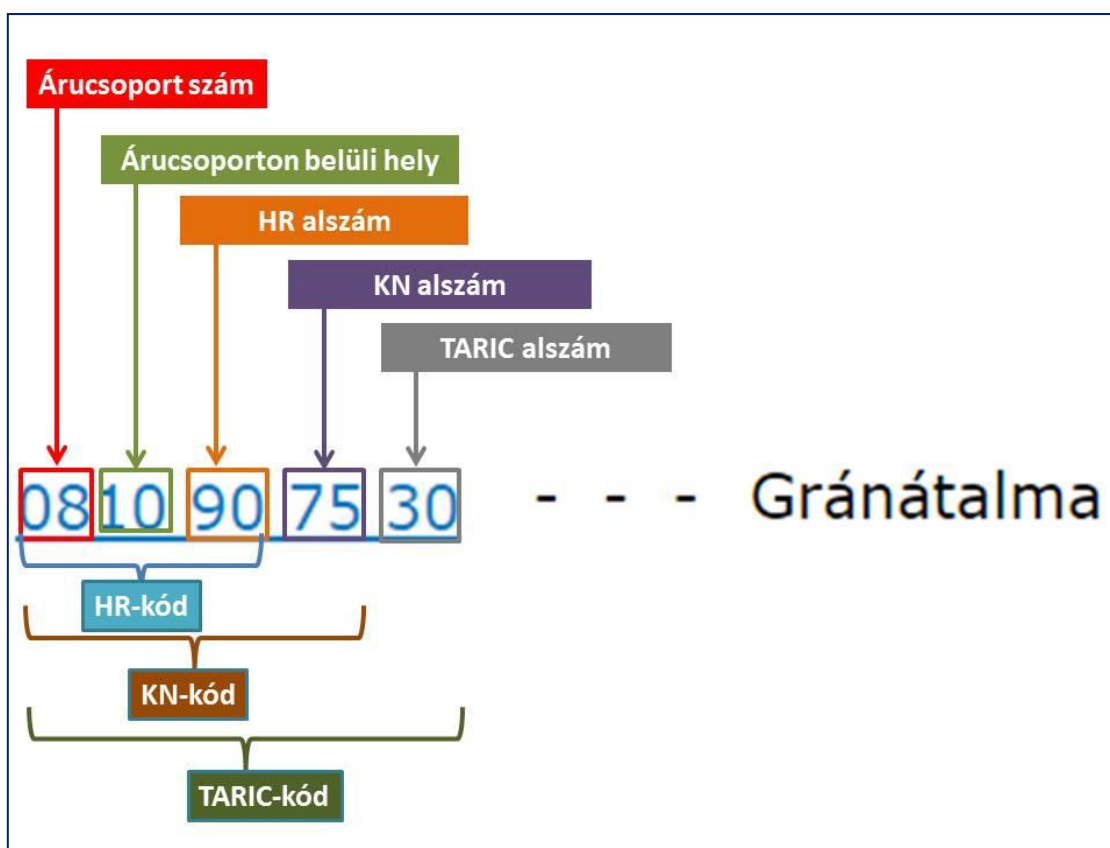
⁴²⁹ NAMDARIAN, Iraj: The eCustoms Central Applications Platform for the Government to Government (G2G) and Government to Business (G2B) Data Exchange and Retrieval HAICTA 2011. p. 295.

⁴³⁰ 2018-ban a Bizottság (EU) 2017/1925 (2017. október 12.) Végrehajtási Rendelete HL L 282. 2017. október 31.

Ha a Harmonizált Rendszer szerinti vámtarifaszám vagy vámtarifaalszám közösségi célból nincs tovább bontva, a hetedik és nyolcadik számjegy „00”.

(2) A TARIC vámtarifa-alszáma a 9. és 10. számjegy azonosítja, amelyek az (1) bekezdésben említett kódszámokkal együtt alkotják a Taric kódszámaikat. Községi albontás hiányában a 9. és 10. számjegy „00”.

A KN számjegyei azonban nem mindig elegendőek ahhoz, hogy a Közösség teljes vámtarifáját, az intézkedéseket is beleértve kódolni lehessen, ezért a közösségi jogalkotó további alszámokat hozhat létre a KN számokhoz történő kilencedik és tizedik számjegy hozzáadásával, amelyeket beépítenek a TARIC-ba. Az említett 3. cikk (3) bekezdése erről így fogalmaz: „Kivételesen olyan különös közösségi intézkedések alkalmazása céljából, amelyek a 9. és 10. számjegy szintjén egyáltalán nincsenek, vagy nem teljesen vannak ellátva kóddal, további négy számjegyű TARIC -kódot lehet használni.”

A TARIC-kódok felépítése
(A szerző saját készítésű ábrája)

Tagállami intézkedések megjelenítése

A TARIC alapvetően nem tartalmazza a nemzeti illetékekre vonatkozó információkat, például a HÉA-mértékeket és a jövedéki adókulcsokat. A rendszer azonban arra is lehetőséget ad, hogy figyelembe vegye a nemzeti sajátosságokat, például a jövedéki- vagy a forgalmi adót, ezért a tagállamok egy tizenegyedik számjegyet is felvehetnek a további differenciálás eszközeként.⁴³¹

Ez utóbbit alkalmazza Németország és Franciaország⁴³², de leggyakrabban a tagállamok ún.: kiegészítő kódokat használnak ezek megkülönböztetése érdekében⁴³³. Ezek azonban az Unió által üzemeltetett TARIC adatbázisból nem érhetőek el közvetlenül. Azok a tagállamok, melyek ilyen kódokat alkalmaznak, saját hatáskörben teszik közzé azokat. Tagállamonként változó lehet, hogy ezt milyen módon teszik meg, azonban ezen a téren is kiemelt jelentősége van az elektronikus adatbázisok használatának. Nagymértékben leegyszerűsödik a kiegészítő kódok alkalmazása, ha a TARIC kódokhoz hozzárendelve, közvetlenül elérhetőek elektronikusan. Kijelenthető, hogy Magyarország e-tekintetben élen jár, saját fejlesztésű TARICweb nevű adatbázisával.

A TARIC további hiányosságaként említhető, hogy az áruosztályozásban alapvető fontosságú háttér információkat sem találhatjuk meg az oldalon. Ilyenek például a HR nómenklatúrához tartozó ún.: magyarázó jegyzetek, a KN magyarázat, az EU Bizottsága által hozott, az egyes áruk Kombinált Nómenklatúra szerinti besorolásáról szóló rendeletek, az az Európai Bíróság áruosztályozási kérdésekben hozott ítéletei stb. Holott ezek elengedhetetlenül szükségesek a helyes árubesorolás elvégzéséhez. Elmondható, hogy Magyarország e-tekintetben is kiemelkedő a többi tagállamhoz viszonyítva, hiszen a hazai adatbázis mindezeket lekérdezhetővé teszi.

Magyarországon kívül csupán néhány tagállamban láthatunk példát arra, hogy a nemzeti sajátosságokat, vagy a besoroláshoz szükséges egyéb információkat elektronikus rendszerbe integrálva találhatjuk meg.

⁴³¹ WOLFFGANG, Hans-Michael - OVIE, Talke: Emerging issues in European customs law. World Customs Journal, April 2008. Volume 2, Number 1 p. 3.

⁴³² WEERTH, Carsten (2008) : Structure of Customs Tariffs Worldwide and in the European Community, Global Trade and Customs Journal, ISSN 1569-755X, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, Vol. 3, Iss. 6, pp. 221-225 p.223.

⁴³³ A Tanács vám-és statisztikai nómenklatúráról, valamint a Közös Vámtarifáról szóló 1987. július 23-i 2658/87/EGK rendeletének 5. cikke szerint a tagállamok nemzeti célokra kiegészítő kódokat hozhatnak létre.

Hasonló adatbázis működik például:

- **Németországban:** EZT-Online⁴³⁴ (Elektronischer Zollltarif) néven
Napi frissítésű elektronikus vámtarifa, amely 2006⁴³⁵ óta a német ATLAS⁴³⁶ rendszer részét képezi, összekapcsolva a brüsszeli TARIC rendszerrel.
- **Lengyelországban:** ISZTAR⁴³⁷ (Informacyjny Systemu Zintegrowanej Taryfy Celnej)
Integrált vámtarifarendszer, amely teljes mértékben összeegyeztethető a TARIC rendszerrel és amelyből naprakész vámtarifaadatok nyerhetők a lengyel vám-informatikai rendszerek számára.⁴³⁸
- **Litvániában:** LITAR⁴³⁹ (Lietuvos Respublikos integruotas tarifas)
A Litván Köztársaság integrált vámtarifája is a TARIC rendszerre épül, azonban uniós tarifális intézkedéseken túl lehetővé teszi részletes információk elérését a litván nemzeti kiegészítésekről is.⁴⁴⁰

Kódszámok keresése az uniós TARIC rendszerben⁴⁴¹⁴⁴²

Amint ahogy arról korábban már volt szó, a TARIC rendszer egy olyan központi, uniós adatbázis, melyet minden tagállamnak alkalmaznia kell. Következésképpen a rendszer minden tagállami nyelven elérhető, és minden nyelven ugyanazon adattartalommal rendelkezik.

⁴³⁴ <http://auskunft.ezt-online.de/ezto/Init.do#ziel>

⁴³⁵ WITTE, Peter: Zolllkodex mit Durchführungsverordnung und Zollbefreiungsverordnung, 4., neubearbeitete Auflage, Verlag C.H.Beck München 2006 /Witte – Wolfgang (Hrsg.): Lehrbuch des Zollrechts der Europäischen Union, 8., vollständig überarbeitete und aktualisierte Auflage NWB, 2016

⁴³⁶ Automatisiertes Tarif und Lokales Zoll-Abwicklungs-System: a német vámigazgatás elektronikus vámárnyilatkozat-feldolgozó rendszere 1999 óta; forrás: Witte, Peter: Zolllkodex mit Durchführungsverordnung und Zollbefreiungsverordnung, 4., neubearbeitete Auflage, Verlag C.H.Beck München 2006 Titel I. Kap.1. Geltungsbereich

⁴³⁷ http://isztar.mf.gov.pl/isztar/taryfa_celna/web/main_EN

⁴³⁸ GWARDZIŃSKA, Ewa: The standardisation of customs services in the European Union. World Customs Journal, March 2012. Volume 6, Number 1 p. 96.

⁴³⁹ http://litarweb.cust.lt/taric/web/help_EN

⁴⁴⁰ JABLONSKIS, Alvydas: common trade policy of the European Union. In: Intellectual Economics, 2011 - mr.uni.eu. p. 632.

⁴⁴¹ E fejezet kizárólag a bárki számára hozzáférhető, publikus weboldalon (http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/taric_consultation.jsp?Lang=hu) található információkon alapul.

⁴⁴² A fejezetben található ábrák kizárólag a szerző saját készítésű ábrái.

A TARIC honlapján található TARIC főképernyő három fő „fület” tartalmaz:

- intézkedések fül: a TARIC kódtól és földrajzi helytől (származási vagy célország) függően alkalmazandó vámtételeket, kereskedelempolitikai és egyéb intézkedéseket találhatjuk meg a helyes TARIC kódok pontos meghatározásával/kikeresésével.
- földrajzi adatok fül: földrajzi terület keresése az ország neve, ISO kódja vagy országcsoport keresésével. A kapott eredmény az ISO országkód és az ország neve mellett tartalmazza az összes országcsoport kódját, avagy a külkereskedelmi szempontból releváns szervezet/gazdasági közösség/társulás stb. rövidítését, amelyhez a keresett ország tartozik.
- rendelet fül: az intézkedések keresési lehetősége a Hivatalos Lap száma, a megjelenési dátum, vagy a rendelet keletkezési dátuma alapján. A kapott eredmény az Eurlex-re mutató linket is tartalmaz.

Alapértelmezettként az intézkedések fül jelenik meg legfelső lapként.

A lekérdezések során lényeges a referencia dátum beállítása. A lekérdezés referencia dátuma azt az időpontot jelöli, amelyre vonatkozóan a tarifa információkat meg szeretnénk tudni. Erre azért is fontos odafigyelni, mert a TARIC rendszerben található adatok folyamatos frissülésének következtében eltérő információkhoz juthatunk akár már egy-egy napi különbséggel is. A referenciadátum alapértelmezettként mindig az aznapi dátum. Ezt kell megváltoztatnunk, ha másik napra vonatkozó adatokat szeretnénk lekérdezni, A lekérdezések

során ugyanis mindig az adott időpontban érvényes intézkedéseket, rendeleteket és földrajzi információkat fogjuk látni. Ezt a „változás” ikonra kattintva tudunk megtenni.

The screenshot shows the 'TARIC lekérdezés' (TARIC query) interface. At the top, there's a navigation bar with 'Az Európai Bizottság > Főoldal > Adatbázisok > TARIC > Intézkedések'. Below this, there are links for 'User Guides, Information and Downloadable data: [Info]', 'Súgó', 'What's new?', 'Információ', and 'GYIK'. The main heading is 'TARIC lekérdezés' with a sub-header 'Legutóbbi módosítás: 25-06-2018'. The interface has three tabs: 'Intézkedések' (selected), 'Földrajzi adat', and 'Rendelet'. Under 'Intézkedések', there's a section 'Keresés kód és terület szerint' with input fields for 'Árukód' (with a 'Böngészés' icon) and 'származási/célország'. Below these is a button 'Intézkedések beolvasása'. A date picker is open, showing the date '26 / 06 / 2018'. The date picker includes a calendar view for June 2018, with the date '26' highlighted. The calendar view shows the days of the week (H, K, Sze, Cs, P, Szo, V) and the dates (1-30). The date '26' is highlighted in blue.

Ahhoz, hogy a pontos adatokat le tudjuk kérdezni, szükség van az áru pontos TARIC-kódjára is. A „böngészés” ikonra kattintva megnyithatjuk a teljes nómenklatúrát, melyben szabadon böngészve választhatjuk ki a keresett áru kódját. A rendszerben folyamatosan lenyitva tudunk haladni áruosztályok→árucsoportok→vámtarifaszámok→vámtarifa alszámok (HR→KN→TARIC) sorrendben.

Ezt a folyamatot szemléltetik az alábbi ábrák is, melyek egy konkrét árucikk, a „friss léalma” TARIC kódjának meghatározását mutatják be az áruosztályozási folyamat lépéseinek megfelelően.

TARIC lekérdezés

Intézkedések Földrajzi adat Rendelet

Keresés kód és terület szerint

Árukód [Böngészés] származási/célország

[Összetett keresés]

Intézkedések beolvasása

A lekérdezés aktuális referenciadátuma: 26-06-2018 [Változás]

I. ÁRUOSZTÁLY ÉLŐ ÁLLATOK; ÁLLATI TERMÉKEK
II. ÁRUOSZTÁLY NÖVÉNYI TERMÉKEK
III. ÁRUOSZTÁLY ÁLLATI VAGY NÖVÉNYI ZSÍR ÉS OLAJ ÉS EZEK BONTÁSI TERMÉKEI; ELKÉSZÍTETT ÉTELZSÍR; ÁLLATI VAGY NÖVÉNYI EREDETŰ VIASZ
IV. ÁRUOSZTÁLY ÉLELMISZER-KÉSZÍTMÉNYEK; ITALOK, ALKOHOLTARTALMÚ FOLYADÉKOK ÉS ECET; DOHÁNY ÉS ELKÉSZÍTETT DOHÁNYPÓTLÓK
V. ÁRUOSZTÁLY ÁSVÁNYI TERMÉKEK
VI. ÁRUOSZTÁLY A VEGYIPAR VAGY VELE ROKON IPAROK TERMÉKEI
VII. ÁRUOSZTÁLY MŰANYAGOK ÉS EZEKBŐL KÉSZÜLT ÁRUK; GUMI ÉS EBBŐL KÉSZÜLT ÁRUK
VIII. ÁRUOSZTÁLY NYERSBŐR, KIKÉSZÍTETT BŐR, SZŐRME ÉS EZEKBŐL KÉSZÜLT ÁRUK; NYERGES- ÉS SZÍJGYÁRTÓÁRUK; UTAZÁSI CIKKEK, KÉZITÁSKÁK ÉS HASONLÓ TARTÓK; ÁLLATI BÉLBŐL KÉSZÜLT ÁRUK (A

TARIC lekérdezés

Intézkedések Földrajzi adat Rendelet

Keresés kód és terület szerint

Árukód [Böngészés] származási/célország

[Összetett keresés]

Intézkedések beolvasása

A lekérdezés aktuális referenciadátuma: 26-06-2018 [Változás]

I. ÁRUOSZTÁLY ÉLŐ ÁLLATOK; ÁLLATI TERMÉKEK
II. ÁRUOSZTÁLY NÖVÉNYI TERMÉKEK
6. ÁRUCSOPORT ÉLŐ FÁK ÉS MÁS NÖVÉNYEK; HAGYMÁK, GUMÓK, GYÖKEREK ÉS HASONLÓK; VÁGOTT VIRÁGOK ÉS DÍSZÍTŐLOMBÓZAT
7. ÁRUCSOPORT ÉLELMEZÉSI CÉLRA ALKALMAS ZÖLDSÉGFÉLÉK, ÉS EGYES GYÖKEREK ÉS GUMÓK
8. ÁRUCSOPORT ÉLELMEZÉSI CÉLRA ALKALMAS GYÜMÖLCS ÉS DIÓFÉLÉK; CITRUSFÉLÉK VAGY A DINNYEFÉLÉK HÉJA
9. ÁRUCSOPORT KÁVÉ, TEA, MATÉTEA ÉS FÜSZEREK
10. ÁRUCSOPORT GABONAFÉLÉK
11. ÁRUCSOPORT MALOMIPARI TERMÉKEK; MALÁTA; KEMÉNYÍTŐK; INULIN; BÚZASIKÉR
12. ÁRUCSOPORT OLAJOS MAGVAK ÉS OLAJTARTALMÚ GYÜMÖLCSÖK; KÜLÖNFÉLE MAGVAK ÉS GYÜMÖLCSÖK; IPARI VAGY GYÓGYNÖVÉNYEK; SZALMA ÉS TAKARMÁNY

Keresés kód és terület szerint

Árukód [Böngészés] származási/célország

0800000000

[Összetett keresés]

Intézkedések beolvasása

A lekérdezés aktuális referenciadátuma: 26-06-2018 [Változás]

II. ÁRUOSZTÁLYNÖVÉNYI TERMÉKEK

8. ÁRUCSOPORT ÉLELMEZÉSI CÉLRA ALKALMAS GYÜMÖLCS ÉS DIÓFÉLÉK; CITRUSFÉLÉK VAGY A DINNYEFÉLÉK HÉJA

(-)

0801 Kókuszdió, brazílió és kesudió frissen vagy szárítva, héjastól is : (TN701)

0802 Más dióféle frissen vagy szárítva, héjastól is : (TN701)

0803 Banán, beleértve a plantain fajtát is, frissen vagy szárítva : (TN701)

0804 Datolya, füge, ananász, avokádó, guajava, mangó és mangosztán frissen vagy szárítva : (TN701)

0805 Citrusfélék frissen vagy szárítva : (TN701)

0806 Szőlő frissen vagy szárítva : (TN701)

0807 Dinnye (beleértve a görögdinnyét is) és papaya frissen : (TN701)

0808 Alma, körte és birs frissen : (TN701)

0809 Kajsziarack, cseresznye, meggy, őszibarack (beleértve a nektarint is), szilva és kökény frissen : (TN701)

0810 Más gyümölcs frissen : (TN701)

0811 Gyümölcs és diófélék nyersen vagy gőzöléssel vagy vízben forrázással főzve is fagyaszta, cukor vagy más édesítősanyag hozzáadásával is : (TN701)

0812 Gyümölcs és diófélék ideiglenesen tartósítva (pl. kén-dioxid-gázzal, sós lében, kénes vízben vagy más tartósító oldatban), de közvetlen fogyasztásra nem alkalmas állapotban : (TN701)

0813 Szárított gyümölcs a 0801-0806 utas alá tartozók kivételével; diófélék vagy az ebbe az árucsoportba

Intézkedések Földrajzi adat Rendelet

Keresés kód és terület szerint

Árukód [Böngészés] származási/célország

0808000000

[Összetett keresés]

Intézkedések beolvasása

A lekérdezés aktuális referenciadátuma: 26-06-2018 [Változás]

II. ÁRUOSZTÁLYNÖVÉNYI TERMÉKEK

8. ÁRUCSOPORT ÉLELMEZÉSI CÉLRA ALKALMAS GYÜMÖLCS ÉS DIÓFÉLÉK; CITRUSFÉLÉK VAGY A DINNYEFÉLÉK HÉJA

(-)

0801 Kókuszdió, brazílió és kesudió frissen vagy szárítva, héjastól is : (TN701)

0802 Más dióféle frissen vagy szárítva, héjastól is : (TN701)

0803 Banán, beleértve a plantain fajtát is, frissen vagy szárítva : (TN701)

0804 Datolya, füge, ananász, avokádó, guajava, mangó és mangosztán frissen vagy szárítva : (TN701)

0805 Citrusfélék frissen vagy szárítva : (TN701)

0806 Szőlő frissen vagy szárítva : (TN701)

0807 Dinnye (beleértve a görögdinnyét is) és papaya frissen : (TN701)

0808 Alma, körte és birs frissen : (TN701)

0808 10 - Alma : HR alszám

0808 30 - Körte :

0808 40 - Birs

0809 Kajsziarack, cseresznye, meggy, őszibarack (beleértve a nektarint is), szilva és kökény frissen : (TN701)

Intézkedések beolvasása	
A lekérdezés aktuális referenciadátuma: 26-06-2018 [Változás]	
II. ÁRUOSZTÁLY NÖVÉNYI TERMÉKEK	
8. ÁRUCSOPORT ÉLELMEZÉSI CÉLRA ALKALMAS GYÜMÖLCS ÉS DIÓFÉLÉK; CITRUSFÉLÉK VAGY A DINNYEFÉLÉK HÉJA	
(-)	
0801	Kókuszdió, brazíli dió és kesudió frissen vagy szárítva, héjastól is : (TN701)
0802	Más dióféle frissen vagy szárítva, héjastól is : (TN701)
0803	Banán, beleértve a plantain fajtát is, frissen vagy szárítva : (TN701)
0804	Datolya, füge, ananász, avokádó, guajava, mangó és mangosztán frissen vagy szárítva : (TN701)
0805	Citrusfélék frissen vagy szárítva : (TN701)
0806	Szőlő frissen vagy szárítva : (TN701)
0807	Dinnye (beleértve a görögdinnyét is) és papaya frissen : (TN701)
0808	Alma, körte és birs frissen : (TN701)
0808 10	- Alma :
0808 10 10	- - Ipari alma (boralma) ömlesztve, szeptember 16-tól december 15-ig
0808 10 80	- - Más : KN alszám
0808 30	- Körte :
0808 40	- Birs

Intézkedések beolvasása	
A lekérdezés aktuális referenciadátuma: 26-06-2018 [Változás]	
II. ÁRUOSZTÁLY NÖVÉNYI TERMÉKEK	
8. ÁRUCSOPORT ÉLELMEZÉSI CÉLRA ALKALMAS GYÜMÖLCS ÉS DIÓFÉLÉK; CITRUSFÉLÉK VAGY A DINNYEFÉLÉK HÉJA	
(-)	
0801	Kókuszdió, brazíli dió és kesudió frissen vagy szárítva, héjastól is : (TN701)
0802	Más dióféle frissen vagy szárítva, héjastól is : (TN701)
0803	Banán, beleértve a plantain fajtát is, frissen vagy szárítva : (TN701)
0804	Datolya, füge, ananász, avokádó, guajava, mangó és mangosztán frissen vagy szárítva : (TN701)
0805	Citrusfélék frissen vagy szárítva : (TN701)
0806	Szőlő frissen vagy szárítva : (TN701)
0807	Dinnye (beleértve a görögdinnyét is) és papaya frissen : (TN701)
0808	Alma, körte és birs frissen : (TN701)
0808 10	- Alma :
0808 10 10	- - Ipari alma (boralma) ömlesztve, szeptember 16-tól december 15-ig
0808 10 80	- - Más :
0808 10 80 10	- - - Lé Alma (PN001) TARIC alszám
0808 10 80 90	- - - más (PN001)

A magyar fejlesztésű TARIC_WEB oldal⁴⁴³

Az uniós TARIC rendszer tehát óriási lépést jelentett az áruosztályozás megkönnyítésében, azonban a hazai fejlesztésű TARIC Web⁴⁴⁴ adatbázis bevezetéséig, az áruk tarifális besorolásánál figyelembe veendő egyéb forrásokból származó információkat továbbra is külön-külön kellett összeszednie a besorolást végzőknek. A vámtarifaszámok pontos meghatározása során ugyanis nem elegendő önmagában a nómenklatúrát forgatnunk, amellet más források igénybevételére is szükség lehet. Így szükségünk van például a HR és a KN nómenklatúrák magyarázatára, egyes konkrét árukkal kapcsolatos bizottsági rendeletre vagy a HR nómenklatúrához kapcsolódó áruosztályozási véleményekre stb. Ezek a források váltak könnyedén hozzáférhetővé a magyar oldal elindulásával, amely az évek alatti fejlesztések eredményeként egyre több funkcióval bővült és egyre többféle keresési lehetőségre ad módot.

A TARIC_HU jelenlegi funkcióinak bemutatására teljes mélységében terjedelmi okok miatt ebben a tanulmányban nincs lehetőség, ezért az alábbiakban az áruosztályozás szempontjából leglényegesebb információk kerülnek röviden ismertetésre.

A TARIC_WEB nyitó oldala

⁴⁴³ A fejezetben található ábrák kizárólag a szerző saját készítésű ábrái.

⁴⁴⁴ Az oldal az alábbi linken érhető el: <http://kkk.nav.gov.hu/eles/1/taricweb/>

Nómenklatúra lekérdezés

Az uniós TARIC-hoz hasonló módon itt is lehetőség van a teljes nómenklatúrán belüli böngészésre és a teljes TARIC kódok kikeresésére. További funkcióként jelenik meg azonban a magyar oldalon, hogy a vámtarifaszámok szövegének leírásaiban is lehetőség van a keresésre, valamint az, hogy a kiválasztott TARIC-kódhoz kapcsolódóan a további áruosztályozással összefüggő (melyekről a továbbiakban lesz szó) információkat az azokra mutató ikonokra kattintással közvetlenül elérhetjük.

Nómenklatúra lekérdezés
Verzió: 39/21

Felhasználói menü

- Nómenklatúra lekérdezés
- Tarifa információ lekérdezés
- Közös lekérdezés
- Megjegyzések
- HR Magyarázat
- KN Magyarázat
- Áruosztályozási vélemények
- Áruosztályozási rendeletek
- EB ítéletek
- Korrelációs tábla
- KERPOL EB ítéletek
- Joganyag
- Terméktáblázat

EU vámadatbázisok

TARIC Nomenklatúra lekérdezés

TARIC kód:

A leírás tartalmazza:

Szimulációs dátum: 2018.07.03

OK

Nómenklatúra lekérdezés
Verzió: 39/21

Felhasználói menü

- Nómenklatúra lekérdezés
- Tarifa információ lekérdezés
- Közös lekérdezés
- Megjegyzések
- HR Magyarázat
- KN Magyarázat
- Áruosztályozási vélemények
- Áruosztályozási rendeletek
- EB ítéletek
- Korrelációs tábla
- KERPOL EB ítéletek
- Joganyag
- Terméktáblázat

EU vámadatbázisok

TARIC kód: 1704 90 30

Szimulációs dátum: 2018.07.03

Vissza

HRM KNM ÁOV ÁOR EBI KERPOL EBI KERPOL MJ

A kiválasztott TARIC kódhoz tartozó további információk

A kiválasztott kódhoz a rövidített elnevezések ikonjára kattintással nyílnak meg az ahhoz tartozó lehetséges áruosztályozási információk.

Tarifa információ lekérdezés

Ez a lehetőség hasonló a korábban már bemutatott EU TARIC oldalhoz. A szimulációs dátum illetve a származási/cél ország kiválasztásával, valamint az áru TARIC-kódjának megadásával (vagy kikeresésével⁴⁴⁵) az áru behozatalával/kivitelével kapcsolatos információk jelennek meg. Az uniós TARIC-tól eltérően azonban itt nem csak az EU-s, hanem a nemzeti intézkedéseket is megtalálhatjuk.

Tarifa információ lekérdezés
Verzió: 39/21

Felhasználói menü

- Nomenklatúra lekérdezés
- Tarifa információ lekérdezés**
- Keresés lekérdezés
- Megjegyzések
- HR Magyaránzat
- KN Magyaránzat
- Áruosztályozási vélemények
- Áruosztályozási rendeletek
- EB ítéletek
- Korrelációs tábla
- KERPOL EB ítéletek
- Joganyag
- Terméktáblázat

EU vámadatbázisok

Tarifa információ lekérdezés

TARIC kód:

A leírás tartalmazza:

Szimulációs dátum: 2018.07.03

Irány: ☒ Import ☐ Export

Származási/rendeltetési hely: Afganisztáni Iszlám Állam [AF]

Tarifa információ

Böngészés a nomenklatúrában

Felhasználói menü

- Nomenklatúra lekérdezés
- Tarifa információ lekérdezés
- Keresés lekérdezés
- Megjegyzések
- HR Magyaránzat
- KN Magyaránzat
- Áruosztályozási vélemények
- Áruosztályozási rendeletek
- EB ítéletek
- Korrelációs tábla
- KERPOL EB ítéletek
- Joganyag
- Terméktáblázat

EU vámadatbázisok

Frissítve: 2018.07.03, 00:13:30

Áruosztály	ÉLELMISZER-KÉSZÍTMÉNYEK; ITALOK, ALKOHOLTARTALMÚ FOLYADÉKOK ÉS ECET; DOHÁNY ÉS ELKÉSZÍTETT DOHÁNYPÓTLÓK			
Árucsoport	Italok, szesz és ecet			
Szimulációs dátum	2018.07.03			
Taric Kód	Leírás	Lábjegyzet	A.O. kapcsol.	KERPOL Int.
2201	Víz, beleértve a természetes vagy mesterséges ásványvizet és a szénsavas vizet is, cukor vagy más édesítőanyag hozzáadásával és ízesítés nélkül; jég és hó	TN 701	-	-
2202	Víz, beleértve a természetes vagy mesterséges ásványvizet és a szénsavas vizet is, cukor vagy más édesítőanyag hozzáadásával vagy ízesítve és más alkoholmentes ital, a 2009 vtsz. alá tartozó gyümölcs- vagy zöldséglevék kivételével	TN 701	-	-
2203	Malátából készült sor	TN 701	-	-
2204	Bor friss szőlőből, beleértve a szeszezett bort is; szőlőmust, a 2009 vtsz. alá tartozó kivételével	TN 701	-	-
2205	Vermut és friss szőlőből készült más bor növényekkel vagy aromatis anyagokkal ízesítve	TN 701	-	-
2206	Más erjesztett ital (pl.: almabor, körtebor, mézbor, szaki); erjesztett italok keverékei és erjesztett italok és alkoholmentes italok máshol nem említett keverékei	TN 701	-	-
2207	Nem denaturált etil-alkohol legalább 80 térfogatszázalék alkoholtartalommal; etil-alkohol és más szesz denaturálva, bármilyen alkoholtartalommal	TN 701	-	-
2208	Nem denaturált etil-alkohol, kevesebb mint 80 térfogatszázalék alkoholtartalommal; szesz, likőr és más szesz ital	TN 701	-	-
- 2208 20	- Szőlőbor vagy szőlőtörköly desztillációjából nyert szesz	-	-	-
- 2208 30	- Whisky	-	-	-
- - 2208 30 11	- Bourbon whisky, tartályban (palackban)	-	-	-
- - - 2208 30 11	- Legfeljebb 2 literes	-	Részletek	Részletek
- - - 2208 30 19	- Több mint 2 literes	-	Részletek	Részletek
- - 2208 30 30	- Skót whisky	-	-	-
- - - 2208 30 30	- Házasított malátawhisky (single malt whisky)	-	Részletek	Részletek
- - - 2208 30 41	- Kevert malátawhisky, tartályban (palackban)	-	-	-

TARIC kód kiválasztása

⁴⁴⁵ A három pontra kattintással a teljes nomenklatúrában tudunk böngészni, majd a pontos vámtarifaszám kiválasztásával a további információkat betölteni. Ez a funkció az uniós weboldal „böngészés” fülhöz hasonlatos.

Szimulációs dátum: 2018.01.03							
Írány	Típus	Leírás	Kiegészítő kód	Rendelészám	Jogszabály	Lábjegyzet	Összetett termék
Import	482	Korlátozások alá eső alszám bejelentése (nettó tömeg/mennyiségi egység) (2018.01.01 -)			R0952/13	CD 651	Részlet
Export							
Import	750	Ökológiai termékek behozatalának ellenőrzése (2017.01.01 -)			R0834/07	CD 808	Részlet
Import	103	Harmadik ország vámtétele 0 % (2000.01.01 -)			R2204/99		
Import	109	Kiegészítő mennyiségi egység UNSUP I alc. 100% (2008.01.01 -)			R2658/87		
Export							
Import	JEE	Jót. hatálya alá tartozó termék engedély kötelezettsége (2017.07.01 -)			20068/16		Részlet
Export							
Import	AJA	Jövedéki adó 333385 HUF / hl alc. 100% (2017.07.01 -)	X XA7		20068/16		
Import	AJA	Jövedéki adó (2017.07.01 -)	X XJ8		20068/16		
Import	AJA	Jövedéki adó (2017.07.01 -)	X XJ9		20068/16		
Import	AAF	Általános forgalmi adó 27 % (2012.01.01 -)	X 6XX		20127/07		
Import	AAF	Általános forgalmi adó (2008.01.01 -)	X 9XX		20127/07		

Uniós és nemzeti intézkedések megjelenítése

Megjegyzések

A Kombinált Nomenklatúrában található megjegyzések az áruosztályozás szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bírnak. A KN-en belül három különböző típusú megjegyzés található, amelyek közül kettő a HR nomenklatúrához kapcsolódva világszerte érvényesül (ezek a „Megjegyzések”⁴⁴⁶ valamint az ún. „Alszámos megjegyzések”⁴⁴⁷) míg a harmadik típus, az úgynevezett "Kiegészítő megjegyzések"⁴⁴⁸, csak az EU területén érvényesek.⁴⁴⁹ A „Megjegyzések” elhelyezkedhetnek az áruosztályok vagy árucsoportok előtt is, ennek függvényében „áruosztály előtti” vagy „árucsoport előtti” megjegyzések elnevezéssel különböztethetjük meg ezeket.

Fontos még az elnevezések pontos használata abból a szempontból is, hogy az alszámos és kiegészítő megjegyzések alapvetően a vámtarifa alszámok alá soroláshoz adnak instrukciókat. Az áruk besorolása során a megjegyzéseket kötelezően alkalmazni kell, nem hagyhatók figyelmen kívül. Ezért fontos a TARIC_WEB adatbázisnak ez a funkciója, mellyel közvetlenül hozzáférhetünk ezekhez a megjegyzésekhez.

⁴⁴⁶ Notes

⁴⁴⁷ Subheading notes

⁴⁴⁸ Additional notes

⁴⁴⁹ WEERTH, Carsten (2008): HS 2007: Notes of the Tariff Nomenclature and the Additional Notes of the EC, World Customs Journal, ISSN 1834-6715, Centre for Customs and Excise Studies (CCES), Charles Sturt University and the University of Münster, Kingston, Australia / Münster, Germany, Vol. 2, Iss. 1, pp. 111-115, p.112.

HR Magyarázat

A HR nómenklatúrához tartoznak ún. „Magyarázó megjegyzések”⁴⁵⁰, is melyeknek hivatalos elnevezése hazánkban: „A Harmonizált Áruleíró és Kódrendszer Magyarázata”, rövidebb nevén: „HR Magyarázat”. A HR Magyarázatot a WCO Tanácsának és Politikai Bizottságának általános irányítása alatt álló HR Bizottság (Összehangolt Rendszer Bizottság) a HR értelmezésének és alkalmazásának egységessége érdekében adja ki, az egyezmény 7. cikk 1. b) pontjában megfogalmazott felhatalmazása alapján. A HR Magyarázat nem képezi a Harmonizált (Összehangolt) Áruleíró és Kódrendszer szerves részét, azonban tekintettel arra, hogy a HR nómenklatúrának a WCO által jóváhagyott, hivatalos értelmezését jelentik nemzetközi szinten, valamint az Európai Unió Bírósága is számos ítéletében kihangsúlyozta, hogy „a Közös Vámtarifa egységes alkalmazása lényeges eszközeinek minősülnek és ily módon hasznos segítséget nyújtanak annak értelmezéséhez”⁴⁵¹, elengedhetetlenül szükséges ezek ismerete az áruk besorolása során.

A HR Magyarázat hazánkban NAV elnöki tájékoztató formájában⁴⁵² jelenik meg, és azon túl, hogy a TARIC_WEB adatbázisban tördelt, avagy vámtarifaszámhoz kötött

⁴⁵⁰ HS Explanatory Notes

⁴⁵¹ Lásd pl. többek között: Kloosterboer Services ítélet, C-173/08, EU:C:2009:382, 25. pontját; vagy az Agroferm-ítélet, C-568/11, EU:C:2013:407, 28. pontját.

⁴⁵² A Nemzeti Adó- és Vámhivatal Elnöke által kiadott Tájékoztató A Harmonizált Áruleíró és Kódrendszer Magyarázatról és az Áruosztályozási Véleményekről szóló 8002/2008. (II. 8.) VPOP tájékoztató módosításáról.

szerkesztett formában elérhető, a NAV hivatalos honlapján egységes szerkezetben is megtalálható.⁴⁵³

KN Magyarázat

A HR nómenklátúra magyarázatán túl, a Kombinált Nómenklátúra alszámaihoz is kapcsolódnak magyarázó jegyzetek. Az ezeket tartalmazó KN Magyarázat a Hivatalos Lapban kerül kihirdetésre, azonban formátumát tekintve tájékoztatóként adják ki. Egységes szerkezetben ritkán jelenik meg (legutóbb a Hivatalos Lap C 133/1 számában, 2008. 05. 30-án.), melynek az azóta kiadott módosításait külön-külön részekben közzétéve találhatjuk meg. Alkalmazását tekintve fontos kiemelni, hogy bár a 2658/87/EGK rendelet 9. cikk 1 a) bekezdés második francia bekezdése és a 10. cikke alapján a Bizottság (a Vámkódex Bizottság Tarifális és Statisztikai Nómenklátúra Szekciójának vizsgálatát követően) fogadja el és teszi közzé a Kombinált Nómenklátúra Magyarázatát, mely hivatkozhat a HR magyarázatra, nem foglalja el annak helyét, hanem kiegészítésének kell tekinteni és azzal együtt kell alkalmazni.⁴⁵⁴ Az Európai Bíróságnak a HR Magyarázatnál leírt álláspontja, a KN Magyarázat esetében is érvényesül, azaz az értelmezés során figyelembe kell venni rendelkezéseit.⁴⁵⁵

⁴⁵³ https://www.nav.gov.hu/nav/vam/vaminformaciok/aruosztalyozsa/tarifalis_vonatkozasu/4002_2018_tajekoztatas.html

⁴⁵⁴ ZSÁMBOKINÉ Ficskovszky Ágnes: A Kombinált Nómenklátúra gyakorlati alkalmazása az adótörvényekben - II. rész. . In. „ADÓ” Adó-és Pénzügyi Szaklap, XXXI. évf. (2017) 12-13. pp. 83-87., Budapest, Wolters Kluwer Kft., 84. o.

⁴⁵⁵ Lásd többek között pl.: Develop Dr. Eisbein ítélet, C-35/93, EU:C:1994:252, 21. pontja; British Sky Broadcasting Group és Pace ítélet, C-288/09 és C-289/09, EU:C:2011:248, 92. pontja).

Áruosztályozási vélemények

A HR Nómenklatúrához kapcsolódó, konkrét árukra vonatkozó áruosztályozási vélemények⁴⁵⁶ részletesen meghatározott árukra vonatkoznak, sokszor képpel vagy rajzzal illusztrálva, a konkrét, általában 6 számjegyű vámtarifaszámot hozzárendelve. Az Áruosztályozási Véleményeket a HR Magyarázathoz hasonlóan a WCO HR Bizottsága adja ki, szintén a HR értelmezésének és alkalmazásának egységessége érdekében. Az áruosztályozás során betöltött szerepükkel kapcsolatban elmondható, hogy az EU Bírósága a HR Magyarázathoz hasonló módon foglal állást ezekkel kapcsolatban is. Szintén több esetben rámutatott arra, hogy a Közös Vámtarifa egységes alkalmazása lényeges eszközének minősül és így módon hasznos segítséget nyújtanak annak értelmezéséhez.⁴⁵⁷

⁴⁵⁶ Classification Opinions

⁴⁵⁷ Többek között lásd pl.: a C-11/93. sz., Siemens Nixdorf ügyben 1994. május 19-én hozott ítélet [EBHT 1994., I-1945. o.] 12. pontját

Áruosztályozási vélemények

Verzió: 39/21

Felhasználói menü

- Nómenklatúra lekérdezés
- Tarifa információ lekérdezés
- Közös lekérdezés
- Megjegyzések
- HR Magyarázat
- KN Magyarázat
- Áruosztályozási vélemények**
- Áruosztályozási rendeletek
- EB ítéletek
- Korrelációs tábla
- KERPOL EB ítéletek
- Joganyag
- Terméktáblázat

EU vámadatbázisok

AOV - Keresés

Szimulációs dátum:

2018.07.05

Kapcsolódó tartalom típus:

Vámtarifaszám ▾

Kapcsolódó tartalom érték:

Keresőszó:

☒ Teljes Szöveg
☐ Szórészlet

Logikai kapcsolat:

☒ És
☐ Vagy
☐ Kivéve

Keresőszó:

☒ Teljes Szöveg
☐ Szórészlet

Keresés

A keresett árucsoport vagy
vámtarifaszám
(6 számjegyig)

Keresés szövegre vagy
szórészletre

Áruosztályozási Rendeletek

Az áruosztályozás Uniós szintű összehangolása során kiemelkedő jelentőséggel bír az Európai Bizottság Vámkódex Bizottságának tevékenysége. A Vámkódex Bizottság az Unió Adóügyi és Vámuniós Főigazgatóságának (DG TAXUD) keretén belül működik és az áruosztályozással kapcsolatos kérdések főként a Vám- és statisztikai nómenklatúrával foglalkozó részleghez tartoznak. Hazánk Európai Unióhoz történt csatlakozásának időpontjától kiemelt fontossággal bír, hogy a Bizottság áruosztályozással összefüggő döntéseit nyomonkövessük. Annál is inkább, mert ezek a döntések Rendelet formájában jelennek meg, ennél fogva kötelezően alkalmazandóak.⁴⁵⁸ Ebben a menüpontban ezeket a rendeleteket is megtalálhatjuk vámtarifaszámokra, vagy kulcsszavakra keresés útján.

⁴⁵⁸ ZSÁMBOKINÉ Ficskovszky Ágnes: *A Kombinált Nómenklatúra gyakorlati alkalmazása az adótörvényekben - II. rész.* . In. „ADÓ” Adó-és Pénzügyi Szaklap, XXXI. évf. (2017) 12-13. pp. 83-87., Budapest, Wolters Kluwer Kft., 85. o.

Áruosztályozási rendeletek

Verzió: 39/21

Felhasználói menü

- Nómenklatúra lekérdezés
- Tarifa információ lekérdezés
- Közös lekérdezés
- Megjegyzések
- HR Magyarázat
- KN Magyarázat
- Áruosztályozási vélemények
- Áruosztályozási rendeletek**
- EB ítéletek
- Korrelációs tábla
- KERPOL EB ítéletek
- Joganyag
- Terméktáblázat

EU vámadatbázisok

AOR - Keresés

Szimulációs dátum: 2018.07.05

Kapcsolódó tartalom típus: Vámtarifaszám

Kapcsolódó tartalom érték:

Keresőszó:

Logikai kapcsolat: És ☒ Vagy ☐ Kivéve ☐

Keresőszó:

A keresett árucsoport vagy vámtarifaszám (8 számjegyig)

Keresés szövegre vagy szórészletre

EB ítéletek

Korábban már szó esett arról, hogy az Európai Unió Bírósága rendre állást foglal különféle, a Kombinált Nómenklatúra értelmezésére vonatkozó kérdésekben, ezért az áruk helyes besorolásához ma már elengedhetetlen az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali eljárás keretében hozott, tarifális vonatkozású ítéleteinek tanulmányozása is. Az áruosztályozás során tehát feltétlenül ismernünk kell az Európai Bíróság vonatkozó ítélkezési gyakorlatát, annál is inkább, mert az ítéletekben megjelenő osztályozási alapvetések/értelmezések adott esetben közvetlenül kihatnak a vámtarifára és a hozzá tartozó magyarázatokra is.⁴⁵⁹

Ez a menüpont arra ad lehetőséget, hogy az általunk besorolni kívánt árukkal kapcsolatban utána nézhessünk, hogy akár közvetlenül a kérdéses áruval, akár annak besorolása során alkalmazott bármely osztályozási kérdéssel összefüggésben van-e a bíróság által adott megfogalmazott álláspont.

Ebben a menüpontban az ítéleteket megtalálhatjuk vámtarifaszámokra, ítélet-számokra vagy kulcsszavakra való keresés útján.

⁴⁵⁹ ZSÁMBOKINÉ Ficskovszky Ágnes: *A Kombinált Nómenklatúra gyakorlati alkalmazása az adótörvényekben - II. rész.* . In. „ADÓ” Adó-és Pénzügyi Szaklap, XXXI. évf. (2017) 12-13. pp. 83-87., Budapest, Wolters Kluwer Kft., 85. p.

EB ítéletek

Verzió: 39/21

Felhasználói menü

- Nomenklatúra lekérdezés
- Tarifa információ lekérdezés
- Közös lekérdezés
- Megjegyzések
- HR Magyarázat
- KN Magyarázat
- Áruosztályozási vélemények
- Áruosztályozási rendeletek
- EB ítéletek**
- Korrelációs tábla
- KERPOL EB ítéletek
- Joganyag
- Terméktáblázat

EU vámadatbázisok

EBI Keresés

Szimulációs dátum:	2018.07.06
Kapcsolódó tartalom típus:	Vámtarifaszám
Kapcsolódó tartalom érték:	
Keresőszó:	
Logikai kapcsolat:	☐ És ☐ Vagy ☐ Kivéve
Keresőszó:	

Keresés

A keresett vámtarifaszám (8 számjegyig) vagy ítélet száma

Keresés szövegre vagy szórészletre

Közös lekérdezés

A közös lekérdezés menüpontban a keresett vámtarifaszámhoz kapcsolódó, az előbbi pontokban említett összes információra kereshetünk rá egyidejűleg. Tehát amennyiben egy konkrét termék besorolása kapcsán kíváncsiak vagyunk a hozzákapcsolódó összes, lehetséges áruosztályozási rendelkezésre, akkor ezt ebben a menüpontban tehetjük meg.

Közös lekérdezés

Verzió: 39/21

Felhasználói menü

- Nomenklatúra lekérdezés
- Tarifa információ lekérdezés
- Közös lekérdezés
- Megjegyzések
- HR Magyarázat
- KN Magyarázat
- Áruosztályozási vélemények
- Áruosztályozási rendeletek
- EB ítéletek
- Korrelációs tábla
- KERPOL EB ítéletek
- Joganyag
- Terméktáblázat

EU vámadatbázisok

Közös lekérdezés - Keresés

Szimulációs dátum:	2018.07.06
Kapcsolódó tartalom típus:	Vámtarifaszám
Kapcsolódó tartalom érték:	
Keresőszó:	
Logikai kapcsolat:	☐ És ☐ Vagy ☐ Kivéve
Keresőszó:	

Keresés

A keresett vámtarifaszám (2-8 számjegyig)

Keresés szövegre vagy szórészletre

Keresés helye:

- ☒ HR Magyarázat
- ☒ KN Magyarázat
- ☒ Áruosztályozási Vélemények
- ☒ Áruosztályozási Rendeletek
- ☒ EB ítéletek
- ☒ Megjegyzések

A lekérdezni kívánt információ kiválasztása

Korrelációs tábla

A vámtarifaszámok változását az Európai Bizottság Adózás-és Vámuniós Főigazgatósága /DG TAXUD/ egy korrelációs táblázatban teszi közzé. A korrelációs tábla minden évben megközelítőleg a Kombinált Nomenklatúra kihirdetésével egy időben kerül közzétételre. A táblát két példányban jelentetik meg, az oda-vissza ellenőrizhetőség érdekében. Az egyik tábla tartalmazza az aktuális (érvényes) adatokhoz rendelt előzmény adatokat, a másik táblában az előzmény adatokhoz rendelik az aktuális adatokat. A Korrelációs tábla lekérdezés funkciót azért hozták létre, hogy a fentiekben hivatkozott vámtarifaszám változásokra vonatkozó információk a felhasználók számára közvetlenül megismerhetővé és elérhetővé váljanak.

A megadható paraméterek:

- Évszám1, Évszám2: legördülő menüben választható ki
- Vámtarifaszám: 8 jegyű szám adható meg

Amennyiben változás tapasztalható, úgy az eredmény képernyőn megjelenik a korrelációs táblát aktivizáló hivatkozás, mely a konkrét paraméterekkel megjeleníti a változáshoz kapcsolódó korrelációs táblázatot.⁴⁶⁰

Korrelációs tábla
Verzió: 39/21

Évszámok kiválasztása

Felhasználói menü

- Nomenklatúra lekérdezés
- Tarifa információ lekérdezés
- Közös lekérdezés
- Megjegyzések
- HR Magyarázat
- KN Magyarázat
- Áruosztályozási vélemények
- Áruosztályozási rendeletek
- EB ítéletek
- **Korrelációs tábla**
- KERPOL ED kételek
- Joganyag
- Terméktáblázat

EU vámadatbázisok

Korrelációs tábla lekérdezése

Évszám 1.: 2017
Évszám 2.: 2018
Vámtarifaszám: 36030010
Keresés

A keresett vámtarifaszám (8 számjegyig)

Évszám 1. szerinti állapot

Keresés alanya:
36030010 Biztonsági gyújtózsínór; robbantó gyújtózsínór

Évszám 2. szerinti állapot

2 egységet találtam.

Vámtarifaszám	Leírás
3603002000	Biztonsági gyújtózsínór
3603003000	Robbantó gyújtózsínór

⁴⁶⁰ A TARIC_WEB rendszer felhasználói kézikönyve. Vám- és Pénzügyőrség Rendszerfejlesztő Központ. 63. o. https://openkkk.nav.gov.hu/Dokumentumok/K%C3%A9zik%C3%B6nyvek/TARIC_Web_felhasznaloi_%20kezikonyv_%20v_4_2_20110511.pdf

Kereskedelempolitikai intézkedésekkel összefüggő menüpontok

Tekintettel arra, hogy a kereskedelempolitikai intézkedések, szűkebb értelemben az EU-ba irányuló import kapcsán esetlegesen felmerülő antidömping/szubvenciós vámokról rendelkező EU-s joganyagok, szorosan összefüggnek az áruosztályozással, ezért a TARIC_WEB oldalon helyet kaptak az ezekkel összefüggő fontosabb információk lekérdezésének lehetőségei is.

KERPOL EB ítéletek

Ebben a menüpontban az Európai Unió Bíróságának kereskedelempolitikai intézkedésekkel kapcsolatos ítéleteiben kereshetünk, melyek ugyanúgy, mint a fentiekben bemutatott áruosztályozással összefüggésben hozott ítéletek, fontos útmutatást nyújtanak a kereskedelempolitikai intézkedések egyes részletkérdéseinek, fogalmainak értelmezésében.

Joganyag

Ez a menüpont lehetőséget ad a kereskedelempolitikai intézkedésekkel kapcsolatos komplex lekérdezésekre. Keresni lehet az antidömping- és kiegyenlítő vámokra vonatkozó rendelkezések között, a vizsgált időszak kezdő és záró időpontjának megadásával, a joganyag számának, a 2-8 számjegyű vámtarifaszámnak, illetve az indító vagy származási ország ISO kódjának megadásával. Továbbá, természetesen itt is lehetőség van szövegre vagy szórészletre történő keresésre is.

Joganyag

Verzió: 39/21

Antidömping vám,
kiegyenlítő vám, vagy
minden típus kiválasztása

Keresés a joganyag száma,
vámtarifaszám (2-8
számjegy), indító vagy
származási ország ISO
kódja alapján

Felhasználói menü

- Nomenklatúra lekérdezés
- Tarifa információ lekérdezés
- Közös lekérdezés
- Megjegyzések
- HR Magyarázat
- KN Magyarázat
- Áruosztályozási vélemények
- Áruosztályozási rendeletek
- EB ítéletek
- Korrelációs tábla
- KERPOL EB ítéletek
- Joganyag**
- Terméktáblázat

EU vámadatbázisok

KERPOL Joganyag - Keresés

Vizsgált időszak kezdete:

Vizsgált időszak vége:

Rendelkezés típusa:

Kapcsolódó tartalom típusa:

Kapcsolódó tartalom értéke:

Rendezés:

Keresőszó:

Logikai kapcsolat: ☒ És ☐ Vagy ☐ Kivéve

Keresőszó:

Keresés

☒ Teljes Szöveg ☐ Szórészlet

Keresés szövegre vagy szórészletre

Terméktáblázat

A Terméktáblázat termékenkénti bontásban tartalmazza az összes aktuális (2004.05.01-jei időponttól kezdődően érvényes) kereskedelempolitikai intézkedést (antidömping-és kiegyenlítő vámintézkedéseket). A Terméktáblázat a joganyag számát és címét, a termék megnevezését és vámtarifaszámot (csak és kizárólag az intézkedésben közzétett vámtarifaszámot, függetlenül annak esetleges későbbi HR vagy KN változásból adódó módosításától) és az érintett országot tartalmazza.⁴⁶¹

Terméktáblázat					
Verzió: 39/21					
Felhasználói menü - Nomenklatúra lekérdezés - Tarifa információ lekérdezés - Közös lekérdezés - Megjegyzések - HR Magyarázat - KN Magyarázat - Áruosztályozási vélemények - Áruosztályozási rendeletek - EB ítéletek - Korrelációs tábla - KERPOL EB ítéletek Terméktáblázat EU vámadatbázisok					
KERPOL Terméktáblázat Megtekintés					
PdfViewer.aspx 1 / 360					
Jogszabály száma	Termék	Vámtarifaszám	Jogszabálytípus	Érintett ország	
2014/C 297/02	Aceszulfám-kálium	ex 2106 90 92, az ex 2106 90 98, az ex 2934 99 90 és az ex 3824 90 97	Értesítés a Kínai Népköztársaságból származó aceszulfám-kálium, valamint a Kínai Népköztársaságból származó, egyes készítményekben és/vagy keverékekben található aceszulfám-kálium behozatalára vonatkozó dömpingellenes eljárás megindításáról	KNK	
2015/787		ex 2106 90 92, az ex 2106 90 98, az ex 2934 99 90 (TARIC-kód: 2934 99 90 21), az ex 3824 90 92, az ex 3824 90 93 és az ex 3824 90 96	a Kínai Népköztársaságból származó aceszulfám-kálium, valamint a Kínai Népköztársaságból származó, egyes készítményekben és/vagy keverékekben található aceszulfám-kálium behozatalára vonatkozó ideiglenes dömpingellenes	KNK	

⁴⁶¹ A TARIC_WEB rendszer felhasználói kézikönyve. Vám- és Pénzügyőrség Rendszerfejlesztő Központ. 67. o. https://openkkt.nav.gov.hu/Dokumentumok/K%C3%A9zik%C3%B6nyvek/TARIC_Web_felhasznaloi_%20kezikonyv_%20v420110511.pdf

Összegzés

Az elektronikus vámtarifák megjelenése látható módon sok tekintetben leegyszerűsítette az áruosztályozás gyakorlati végrehajtását, azonban a fejlődés korántsem zárult le. A magyar TARIC_WEB oldal egyedülálló módon egyszerűsíti le az áruk besorolása során használatos legfontosabb információforrásokhoz való hozzáférést. Magyarországon kívül csak néhány uniós tagállamban működik hasonló rendszer, ilyen például a korábban már említett német EZT rendszer is, ahol nem csak a nemzeti rendelkezésekhez, hanem például a vámtarifa magyarázatokhoz is hozzáférhetünk. De az unión kívül is találhatunk példát ilyen adatbázisok működésére, mint például a svájci „TARES” elnevezésű elektronikus adatbázis, ahol több nyelven, ugyancsak közvetlenül elérhető többek között a HR magyarázat, az Áruosztályozási vélemények, az Áruosztályozási rendeletek stb.

Az európai szinten egységes árubesorolás előmozdítása érdekében mindenképpen szükséges lenne egy, a TARIC-WEB-hez vagy a német EZT-hez hasonló komplex adatbázis létrehozására.. Ennek kezdeti lépései már megtörténtek, a Bizottság tervbe vette egy olyan konzultációs modullal rendelkező, tarifális besorolási információs rendszer létrehozását, amely az összes besorolási információ (függetlenül azok természetétől) hozzáférhetővé és egyszerűen elérhetővé tétele révén egységes platformot teremtene. Ennek eredményeként a gazdálkodók, valamint a tagállami vámhatóságok számára is egyszerűbbé válna a besorolással kapcsolatos releváns információk megtalálása.⁴⁶²

A rendszer kifejlesztése azonban még nem valósult meg. Remélhetőleg az Unió váminformatikai rendszereinek ilyen formájú bővítése hamarosan megtörténik és minden tagállam számára lehetőség nyílik a tanulmányban részletezett elengedhetetlenül fontos információk közvetlen elérésére.

Felhasznált irodalom

- [1] BRIGSTOCK, Philip: Problems of interpretation and application in tariff classification; some consequential customs compliance risks and mitigation
- [2] GWARDZIŃSKA, Ewa: The standardisation of customs services in the European Union. World Customs Journal, March 2012. Volume 6, Number 1

⁴⁶²A Bizottság Végrehajtási Határozata (2014. április 29.) az Unió Vámkódex munkaprogramjának létrehozásáról (2014/255/EU) II. rész, a Vámkódex alkalmazásához szükséges elektronikus rendszerek kifejlesztéséhez és telepítéséhez kapcsolódó projektek jegyzékének 16. pontja.

- [3] HORVÁTHNÉ-ZSÁMBOKINÉ: A Kombinált Nomenklatúra I. Jegyzet, munkafüzet és gyakorlókönyv. Rendőrtiszti Főiskola, 2011. 223.o.
- [4] JABLONSKIS, Alvydas: common trade policy of the European Union. In: Intellectual Economics, 2011 - mruni.eu.
- [5] NAMDARIAN, Iraj: The eCustoms Central Applications Platform for the Government to Government (G2G) and Government to Business (G2B) Data Exchange and Retrieval HAICTA 2011.
- [6] SUBA László: A vámhatóság interoperabilitása – és annak kommunikációja (A 2004-es EU-csatlakozás kihívásai). Hadtudományi Szemle, 2015. VIII. évfolyam 4. szám.
- [7] WEERTH, Carsten (2008) : Structure of Customs Tariffs Worldwide and in the European Community, Global Trade and Customs Journal, ISSN 1569-755X, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, Vol. 3, Iss. 6
- [8] WEERTH, Carsten (2008): HS 2007: Notes of the Tariff Nomenclature and the Additional Notes of the EC, World Customs Journal, ISSN 1834-6715, Centre for Customs and Excise Studies (CCES), Charles Sturt University and the University of Münster, Kingston, Australia / Münster, Germany, Vol. 2
- [9] WITTE, Peter: Zollkodex mit Durchführungsverordnung und Zollbefreiungsverordnung, 4., neubearbeitete Auflage, Verlag C.H.Beck München 2006 /Witte – Wolfgang (Hrsg.): Lehrbuch des Zollrechts der Europäischen Union, 8., vollständig überarbeitete und aktualisierte Auflage NWB, 2016
- [10] WOLFFGANG, Hans-Michael - OVIE, Talke: Emerging issues in European customs law. World Customs Journal, April 2008. Volume 2, Number 1
- [11] ZSÁMBOKINÉ Ficskovszky Ágnes: A Kombinált Nomenklatúra gyakorlati alkalmazása az adótörvényekben - I. rész. „ADÓ” Adó-és Pénzügyi Szaklap, XXXI. évf. (2017) 11. Budapest, Wolters Kluwer Kft.,
- [12] ZSÁMBOKINÉ Ficskovszky Ágnes: A Kombinált Nomenklatúra gyakorlati alkalmazása az adótörvényekben - II. rész. . In. „ADÓ” Adó-és Pénzügyi Szaklap, XXXI. évf. (2017) 12-13. pp. 83-87., Budapest, Wolters Kluwer Kft.,
- [13] ZSÁMBOKINÉ Ficskovszky Ágnes: Vámtarifa ismeretek. In.: Erdős Ákos (szerk.): Integrált pénzügyőri Ismeretek I. kézikönyv. Nemzeti Közszerzői Egyetem Vám-és pénzügyőri Tanszék, Budapest, 2018.
- [14] A Tanács 1987. július 23-i 2658/87/EGK rendelete a vám- és a statisztikai nomenklatúráról, valamint a Közös Vámtarifáról HL L 256 1987.9.7.

Recenzió

Lukács Dalma- Recenzió - Luciano Luciani: A Guardia di Finanza munkássága a nemzeti művészeti örökségek védelmében az első és második világháború után

Edereti cím: Luciano Luciani: L'opera della Guardia Di Finanza Per la Tutela Del Patrimonio Artistico Nazionale Nel Primo e Nel Secondo Dopoguerra.

Egy Magyarországon még kevésbé kutatott témát szeretnék ismertetni, mely a Guardia di Finanza szerepe a kulturális örökségvédelemben. A szervezet e kis ágának megszületését mutatja be és követi végig Luciano Luciani a két világháború (főleg a második) időszakában, valamint a későbbi éveket. A mű a jelen helyzetet már nem vázolja, azonban fontos megemlíteni, hogy a kulturális javak védelmére napjainkban külön osztály nem létezik, a szervezett bűnözésnél és egy új típusú kihívásnál, a terrorizmus kérdéskörénél merül fel az örökségvédelem a jelenlegi Guardia di Finanza szervezeténél. Ezen felül a határvédelemmel, a pénzmosás vizsgálatával és megfékezésével, valamint a tárgyak eredeti tulajdonosának megtalálásával foglalkoznak a Carabinieri TPC⁴⁶³ és a MiBACT⁴⁶⁴ kooperációjában.

Az 1936-os születésű dandártábornok, Luciano Luciani már 1957-es tisztté avatása után parancsnoki pozíciót töltött be több városban, később pedig a Stato Maggiore del Comando Generale (Általános parancsnokság vezéri karának) vezetőjévé léptetik elő. Hosszú parancsnokságáért megkapta a Medaglia d'oro al Merito di lungo Comando-t⁴⁶⁵ valamint a Croce d'oro con stelletta al Merito di Servizi-t⁴⁶⁶.⁴⁶⁷ Munkássága során termékeny író volt,

⁴⁶³ Comando Carabinieri Per la Tutela del Patrimonio Culturale

⁴⁶⁴ Ministero dei Beni e delle Attività Culturali e del Turismo- A Kulturális ügyekért és turizmusért felelős Minisztérium

⁴⁶⁵ Fordítás: Hosszú parancsnokságért járó medalion

⁴⁶⁶ Fordítás: Arany kereszt szolgálati érdem csillaggal

⁴⁶⁷ Biografia di Luciano Luciani in: <http://www.gdf.gov.it/chi-siamo/storia-del-corpo/i-comandanti-in-seconda/luciano-luciani> (2018.05.04.)

számos műve jelent meg, melyek témái főként az első és második világháború, valamint Olaszország és a Guardia di Finanza kapcsolata köré összpontosul.

Jelen rövid tanulmány felépítése nyolc fejezetből áll. Az egyes fejezeteket külön-külön is ismertetem. Egy általános, bevezető résszel kezdődik az értekezés. Itt kifejti, hogy a különböző művészeti alkotások lopása, ajándékozása, pusztítása és fosztogatása már a korai civilizációk idején jelen volt. Az egyénnek és a nemzetnek is egyaránt fontos a szépség és a művészet, illetve ennek a velejárója, hogy megóvják ezeket. A tűzvészek és a háborúszakok elősegítették a tárgyak kereskedelmét, de pusztításukat egyaránt. Olaszország kimagasló a kulturális javak védelmének fontosságát figyelembe véve, melynek az első legfontosabb szabályozásához az 1931-es törvény vezetett, majd nyolc évvel később, 1939-ben a 'Codice Urbani'-t kiegészítve a kulturális javakat kategóriákra különítették el: ingó és ingatlan javakat, történeti, néprajzi, régészeti, stb.

A második fejezetben a 'Guardia di Finanza és a nemzeti művészeti örökségvédelem' címet kapja. Itt kirajzolódik a szervezet korábbi felépítése, történeti háttére. A korai években a határ menti feladatok bizonyultak a legfontosabbnak, mint a védelem és a vám beszedése. Kezdetben, 1774-től Legione Truppe Leggere, majd 1862-től Regia Guardia di Finanza, s 1881-től Regia Guardia di Finanza látta el a feladatokat és szolgáltak a mai Guardia di Finanza elődjéül. A második világháború után növelni kellett az adókat, melyhez szükség volt megfelelő adóhivatalhoz és fejlesztésekhez. Az állam ezt a feladatot a Guardia di Finanzának adományozta, mely az „adó rendőrséget” a gazdasági nyomozások irányába is terelte. A kulturális javak védelmének megjelenése a szervezetnél főként a 2. világháborúnál alakult ki, amikor német katonák kulturális javakat pusztítottak, mint a Monte Cassinoi kolostort, vagy amikor elszállították ezeket az anyaországból, Olaszországból.

A harmadik fejezet középpontjában Rodolfo Siviero áll. A német fosztogatások következtében kialakult az olaszokban egy olyan mechanizmus, miszerint műtárgyaikat nem engedhetik kivinni a hazájukból. Ennek érdekében létrehoztak egy titkos csoportot Rodolfo Siviero vezetésével, kiknek feladata a műtárgyak védelme volt. A központjuk, csakúgy, mint a német fosztogatóknak, Firenzében volt. A partizánakciók, valamint kémek segítségével jelentős sikereket értek el. 1945 után a kiáramlott műtárgyak visszaszerzése került középpontba. Erre a feladatra szintén Rodolfo Sivierot kérték fel, aki a Külügyminisztérium megbízottjaként jelent meg és feladata az volt, hogy kutassa fel és szerződések által juttassa vissza a tárgyakat. Minden műtárgyat nem sikerült megtalálniuk, hiszen meg is semmisülhettek, valamint az illegális kereskedelemnek köszönhetően magántulajdonba kerülhettek. A különítményhez a Guardia di Finanza tagjai is csatlakoztak.

A soron következő téma az illegális ásatók feltárása. Közép-Olaszország és a Pó-delta vidékén jellemző volt, hogy az egykori etruszk lelőhelyeket megbolygatták a második világháború után. Bár a mai napig számos törvény tiltja az illegális ásatásokat, mégsem bizonyultak hatásosnak a jogi szabályozások. A tárgyak azonosításának nehézsége és az, hogy az elkövetők gyakran jogilag tiszta tevékenységgel álcázva végzik a folyamatot, elősegítették, hogy speciális szakembereket képezzenek ki. Az elkövetők gyakran alkalmazták a „régóta megvan” mondatot, amivel a bírók nem tudtak mit kezdeni. Az anyagvizsgálatokon túl, a Guardia di Finanza tagjai olyan helyzetekbe hozták a tulajdonosokat különböző kérdésekkel, mely után bebizonyosodott, hogy hazudnak. Különösen az 50-es és 60-as években növekedett meg az ásatások száma, melyeknél nagyon érdekes régészeti leletek kerültek elő, azonban később kiderült, hogy ezen tárgyak jelentős része hamis.

Ötödik fejezetként az 1920 és 1970 közötti időszakot öleli fel a mű. A kor kihívása volt az illegális kereskedelem, pénzmosás, adócsalás és az illegális hitel, mely arra ösztönözte a Guardia di Finanza szakembereit, hogy folyamatosan magas szinten képzettek legyenek és naprakészek az új típusú kihívásokra. A vám és adó ellenőrzését, illetve a nyomozási folyamatokat mind szárazföldön, mind vízen figyelemmel kellett kísérniük. 1926-ban két darab, akkor már 10 éve a perugiai San Pietro templom oltáráról ellopott Pietro Perugino festményt a bolognai vasútállomáson találtak meg. Minden tartomány fontosabb városában (Róma, Firenze, Nápoly, Velence, Perugia, Siena, Arezzo, Viterbo, Taranto, stb) egy speciális műtárgyakra kialakított csoport tevékenykedett. Az illegális ásatók megfékezése és visszaszorítása volt az egyik cél, melyhez nappali őrizetet is nyújtottak.

A hatodik fejezetben két módszert, illetve feladattípust ismertet Luciano Luciani. A Spina Necropolis-nál (Ferrara) töltött felügyeleti tevékenységüket emeli ki, hiszen ebben az időben elterjedt a hír az illegális ásatók között, hogy etruszk sírokat rejt a terület. Bár a szakemberek a legközelebbi falutól 10 km-re voltak, az étkeztetésük és a körülményeik nem voltak megfelelőek, mégis sikerrel jártak. 1954 és 1960 között több mint kétezer sírt tártak fel itt a régészek, ezzel megelőzve az illegális ásatókat. Így a Guardia di Finanza csapata a régészeti lelőhelyek védelméért is felelős volt.

Hetedik fejezetként egy másik módszert emel ki, mely alkalmazható a kulturális javak védelmére, a helikopter adta lehetőségeket. Nehéz volt a földfelszínen ellenőrizni a lelőhelyeket, így az Augusta- Bell 47-es helikopterek alkalmazása óriási segítség volt. A levegőből könnyebben azonosíthatóak új lelőhelyek, melyeket térképre vetettek, de ezen felül a már ismert, de még fel nem tárt régészeti helyeket is könnyebb volt bejárni. Bár az ásatást este végzik az elkövetők, mégis nappal mennek felmérni a terepet, így a helikopterből

könnyebb azonosíthatták őket, majd értesítették a szárazföldi erőket. Jelentős sikereket értek el így Lazio egész területén, Puglia területén, valamint délnyugat Szicíliában.

Az összefoglaló, utolsó fejezetben kifejti, hogy a munka kooperációban tud megvalósulni, melyben az egyik legfőbb partner a csendőrség, azaz a Carabinieri. Ezen felül megemlíti a kiállításait és kiadványait a műtárgyak kapcsán.

Míg a cím a Guardia di Finanza tevékenysége és a kulturális javak viszonyára utal, addig a tartalomban csupán a második fejezet végén köszön ez vissza. Véleményem szerint hosszú volt a bevezető rész és mintegy in medias res csöppenünk a téma fontos részébe, a harmadik fejezetnél, kevés átkötéssel. Ezen felül, mint már említettem a bevezető részben is, a jelenkori helyzetről nem tesz részletesebb említést⁴⁶⁸, pedig a szervezet mai jogköre és a kulturális javak ilyen mély szintű védelme mára alábbhagyott és a **Comando Carabinieri Tutela Patrimonio Culturale** (Carabinieri TPC) vette át ezen feladatok nagy részét. Manapság a gazdasági bűncselekmények, illetve a szervezett bűnözés és a terrorizmus kapcsán kerülnek a kulturális javak előtérbe. Ezen felül bár említi a kiadványokat, mégis meg kell jegyezni, hogy az utolsó két kiadvány között 13 év telt el.⁴⁶⁹

Sajnálatos módon a tanulmány nem tartalmaz képeket, pedig a fontosabb embereket, illetve kulcsfontosságú pillanatokat megörökítették mind a két világháború során. Ezzel színesíthették volna a publikációt és nagyobb szintre emelték volna a mű értékét. A mű olaszul íródott, de jól érthető a szöveg, könnyű olvasni.

A tanulmányból kitűnik az író két szenvedélye: a történelem és a Guardia di Finanza munkássága. A kulturális javak védelme szempontjából egy fontos mérföldkő kialakulását mutatja be Luciano Luciani ezen művében, mely elindította a nemzeti és nemzetközi speciális osztályok kialakulását. Magyarországon is hasznos lenne a műtárgyvédelemben részt vevő szervezetek kialakulását és fordulópontjait megvizsgálni, a kulturális javakra való tekintettel. A Guardia di Finanza további szervezetei átalakulását, jogkörét és a Carabinieri TPC munkásságát érdemes lenne összehasonlítani, hiszen több feladatot is átvettek a pénzügyőrségtől. Az új típusú kihívások új fajta reagálást is kívánnak meg, így a szervezett bűnözés és a terrorizmus összefonódása, valamint ezek hatása az illegális műtárgykereskedelemre szintén előtérbe kerül. Ez a jelenlegi Guardia di Finanza munkásságában is visszaköszön. Ha a 2014 és 2016 közötti kétéves időszakot vesszük

⁴⁶⁸ Nem szabad elfelejteni, hogy a mű 2008-ban íródott, közel 11 éve, azonban átalakult szervezeti jogköréről nem esik szó a 2000-es évekből sem.

⁴⁶⁹ Symposium: a tavola tra mito e cultura. Recupero archeologico della Guardia di Finanza. 2016.; L'Arte Ritrovata. La Guardia di Finanza a tutela dei Beni Culturali. Academia Internazionale ARCO- Roma, 2003.

figyelembe, akkor megállapíthatjuk, hogy több mint 360 ezer régészeti műtárgyat és 91 elloptott festményt gyűjtöttek be, ezen kívül 192 ezer hamisított művet foglaltak le a Guardia di Finanza tagja.⁴⁷⁰ Ezek között szerepelnek azok a Van Gogh képek is, melyeket egy amszterdami múzeumból loptak el több, mint tíz évvel ezelőtt, majd Nápoly mellett egy maffiaellenes rajtaütésen a Guardia di Finanza tagjai megtaláltak és a nyomozás lezárása után visszajuttatták a képeket eredeti helyükre.

Felhasznált irodalom

- [1] Academia Internazionale ARCO (Szerk.): L'Arte Ritrovata. La Guardia di Finanza a tutela dei Beni Culturali. Róma, 2003.
- [2] Luciano Luciani: L'opera della Guardia Di Finanza Per la Tutela Del Patrimonio Artistico Nazionale Nel Primo e Nel Secondo Dopoguerra. In: Nicola Labanca- Luigi Tomassini: Forze armate e beni culturali. Unicopli.2008. pp.237-248. ISBN-13: 9788840012308
- [3] Symposium: a tavola tra mito e cultura. Recupero archeologici della Guardia di Finanza. DeBooks.Róma, 2016. ISBN: 978-09907874-5-7.

⁴⁷⁰ Az adatokért szeretnék köszönetet mondani Col. t. ISSMI Ciro Natale-nak, a Szervezett Bűnözés Elleni Főosztály vezetőjének. Guardia di Finanza -Servizio Centrale Investigazione Criminalità Organizzata. (Comandante del Gruppo Analisi e Relazioni Operative.)

Tudósítás

Lészkó Éva-Sivadó Máté: Beszámoló egy kerekasztal beszélgetésről

Rendkívül érdekes rendezvényen vagyunk túl, melyet a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Bűnügyi Tudományok Intézete szervezett 2018. március 28-án az NKE Ludovika Campusán **Budapesti droghelyzet – eredmények és a problémák alulnézete** címmel.

A résztvevők:

- **Dávid Ferenc biopolitikai szakértő, Kék Pont Alapítvány**
- **Balotai Attila r. alezredes, BRFK Felderítő Főosztály vezetője**
- **Deseő Ákos r. százados, BRFK Felderítő Főosztály munkatársa**
- **Erdős Ákos püör. őrnagy, egyetemi tanársegéd, addiktológiai konzultáns, PhD. hallgató, NKE Rendészettudományi Doktori Iskola**
- **Nyiri Noémi koordinátor, Kőbányai Kábítószerügyi Egyeztető Fórum**
- **dr. Miletics Marcell, Baptista Szeretetszolgálat, utcafront program vezetője**
- **Török Zsófia aktivista, Kontúr Közhasznú Egyesület**
- **Balogh Lídia PhD, tudományos segédmunkatárs, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet**
- **Wittmann Edina PhD hallgató, NKE Rendészettudományi Doktori Iskola**

Moderátor: Dr. Németh Zsolt és Dr. Sivadó Máté

Az ötletgazda, Dr. Németh Zsolt célja az volt – immáron sokadszorra – hogy egy asztalhoz ültesse a drogszakma látszólag ellenkező oldalán tevékenykedő szakembereit, gondolunk itt a segítő (civil) szervezetek és a rendészeti szervek képviselőire. A civilek a rendőröket érzéketlen, sokszor durva parancsvégrehajtónak látják, az egyenruhások pedig sokszor a munkájuk akadályozásával, és a drogfogyasztás elősegítésével vádolják az előbbieket. Hasznosnak tűnt megismertetni a résztvevőket egymás szempontjaival, tapasztalataival, illetve belelátni egymás munkájába. A rendezvény Dávid Ferenc biopolitikai szakértő bevezető előadásával indult, majd szabadon megtette minden résztvevő a hozzászólását, ezt követte a vita.

Dávid Ferenc nyitó előadásában elmondta, hogy sajátos nézőpontot oszt meg, melyet az 1999 óta a drogszektorban eltöltött idő alapján fogalmaz meg. Munkahelyének, a Kék Pontnak, célja az emberek (droghasználók) életminőségének javítása. Biopolitikai műhely is egyben: a társadalmi kontextust próbálják megváltoztatni a droghasználók kapcsán. Tapasztalatuk szerint a hatalom, a hatalom gyakorlásából képes kizárni embereket (kábitószer használók a legkirekesztettebbek e téren). Ez egyfajta stigmatizáció, amely nagymértékben megnehezíti a munkájukat.

A nagy dilemma a témában: legalizáció kontra dekriminalizáció. Segítő szervezet révén a legalizáció nem lehet céljuk, nem ez a dolguk. Tudni kell azonban azt is, hogy pusztán rendészeti eszközökkel sem lehet eredményeket elérni, ráadásul ezek az eszközök nem célravezetőek.

Előadásában kiemelte a Tépőzár című projektet, amelynek célja, hogy a heti több alkalommal marihuánát használók 30 napig tartózkodjanak a fogyasztástól. Ez a sokak által jól ismert Száraz Novemberhez hasonló projekt. A reklámozásában komoly akadályt jelentett, hogy ezt hagyományos Facebook-eseményként nehéz fenntartani, mivel illegális tevékenységhez adnák emberek a nevüket. Ezért anonim, zárt fórumot hoztak létre a Kék Pont alapítvány oldalán. Öngondozás segítségét várják a projektől. A Száraz Novemberhez hasonlóan azt szeretnék, hogy a fogyasztók szembesüljenek azzal, hogy milyen mértékben kontrollálják a szerhasználatukat.

Említést tett egy korábbi tevékenységükről, a Tűcsere programról, amely Józsefvárosban korábban hosszú éveken keresztül zajlott. Ennek keretében a HIV és a Hepatitis C fertőzésre koncentráltak, arra, hogy az intravénás szerhasználók tartózkodjanak a más által korábban már használt fecskendő használatától.

Korábban az Illatos úton volt jelen a Kék Pont ezzel az ártalomcsökkentő programmal, ahol nagy mennyiségben cseréltek tűt a kliensek. Ezt követően nyitották ki a Kálvária téren is a Tűcsere programot, ahol szintén jelentős mennyiségű szerhasználóval találták szemben magukat. A kliensek 60-70 %-ánál *amfetamin*, 30 %-ánál *heroin* fogyasztás volt kimutatható. 2010-ben jelentős *extasy* hiány jelentkezett Budapesten, alapanyagok hiányában más szereket állítottak elő a terjesztők. Legsikeresebbnek bizonyuló helyettesítő szer a *mefedron* lett, amely 2010-ben letarolta Magyarországot. Legális volt, olcsó, neten rendelhető, a teljes kábítószer-piacot átalakította.

Innentől kezdve a „tűcsérébe” bekerülők 90 %-a mefedront használt, 10 % mást. Napi 1-2 grammal kezdték, ami gyorsan felmentek 6-7 grammra.

A *mefedron* megjelenésével budapesti partykultúra átalakult, underground és mainstream vonalon is, viszonylagos autonóm parti-szolgáltatók üzemeltetésében. A Hajógyári-sziget több tízezer embert vonzó komplexum volt, amelyen kábítószer-használat zajlott.

Ebben az időben Magyarországon a *speed* is rossz minőségű volt, 5 %-os *amfetamin* tartalmú szert használtak, ez is a *mefedron* térhódítását segítette. Dizájnerdrog hatás lépett fel, melyre az intézményrendszer nem tudott válaszolni, beleértve a rendőrséget is. *Metylon*, *butilon*, majd végül név nélküli drogok jelentek meg, úgy, hogy semmilyen adekvát megoldást nem sikerült kidolgozni.

A Hajógyári-sziget szórakozóhelyeit azóta bezárták, most kezd megint átalakulni a partykultúra Budapesten. Mostanra új stimulánsok jelentek meg, az amfetamin-piac teljesen átalakult (*katinol* használat). A *mefedron* eltűnésével az *extasy* piac normalizálódott. A diszkó razziák megszűntek.

Dávid Ferenc összegzőként elmondta, hogy a választási kampány keretében országos szintű kampány indult, amely a drogfogyasztók és a Kék Pont eltüntetését célozta Józsefvárosból, az utóbbi sikerült is. Manapság szintetikus anyagokat használnak a fogyasztók, ezzel párhuzamosan a józsefvárosi droghasználati szintér rejtetté vált.

Komoly problémaként említi, hogy a kormányzat megszünteti vagy csökkenti a drog-programok támogatását. Országos egészségügyi intézmény által validált programot lehet csak fenntartani. Egész Magyarországon így csak 2-3 szervezet maradt, így például a Szcientológiai Egyház, az iskolákban ő tartanak „prevenciós előadást” valós hatás nélkül. Iskolák tömegei hívják a Kék Pont alapítványt prevenció miatt, de le kell mondani, mert nincs validált programjuk. Bizonyos helyeken annyit megtesznek, hogy elmondják, szintetikus kannabiodok kontra marihuána esetén inkább utóbbit javasolják.

Budapesten a *szintetikus kannabinoidok* szegregátumokban vannak jelen (Hős utca, Kőbánya, Csepel). Kék Pont jelenleg nem menedzseli a helyszíneket – felépülési pontot építettek. Az változó, hogyan kerülnek oda a kliensek, általában a rendőrség küldi elterelés céljából. Budapestről robbanásszerűen kerültek ki a *dizájner drogok* vidékre, amelyek bedarálják a nyomor negyedeket. Ez elsősorban nem függőségi vagy rendőrségi probléma, hanem a nyomor problémája. Semmilyen más alternatíva nincs ezek előtt az emberek előtt.

Balotai Attila r. alezredes a BRFK Felderítő Főosztály vezetője elmondta, hogy a Budapesti Rendőr-főkapitányságon belül működik a Felderítő Főosztály és azon belül a Kábítószer Bűnözési Osztály. Beszért a vietnami elkövetőkről, akik Budapesten *marihuánát* termesztettek jelentős volumenben, de a rendőri szerveknek sikerült őket Budapestről

eltávolítani. 2017-ben 220 kg kábítószert foglaltak le, ebből 170 kg *marihuánát*. A beszállítók közt főként cseheket, vietnamiakat és koszovói albánokat találunk.

A legnagyobb gondot a *dizájner drogok* okozzák. Kínából vagy más távol-keleti országból szállítják be Magyarországra, Spanyolország, illetve Hollandia vagy Románia közbeiktatásával. Ha tiltólistára kerül 1-1 molekula, kicserélik és új vegyületet hoznak létre. Hihetetlen mennyiségben adnak postára, jelentős felvásárló erő jelentkezik Budapestről és vidékről is. Olyan réteg fogyasztja, akik csak ezt tudják megfizetni. Miután a *marihuána* megfizethetetlen lett, a toxikus vegyületekhez nyúltak a fogyasztók, ami ellenőrizhetetlen és kimondottan káros. A szerek elemzésekor találtak patkánymérget, mosószert és téglaport is. A Hős utcában több mérgezés volt az elmúlt időszakban. Kínálat oldalon Budapest a célállomása a terjesztőknek és elosztó helye is egyben. Legtöbb szer Csehországból és Spanyolországból érkezik Budapestre. Budapestre eljönnek a dílerék, megvásárolják, elviszik nagyobb városokba és szétosztják. Döbbenetes számok jelentek meg a statisztikában 870 millió Ft értékben foglaltak le országszerte tavaly kábító hatású anyagot és jelentős csökkenés ebben az évben sem lesz a prognózisuk szerint.

Előadása végén a főosztályvezető úr elmondta, hogy nincs kapcsolatuk a civil szervezetekkel. Tudományos munkát nem végeznek, erre nincs idő, de fontos volna a kommunikáció, részvétel a különböző civil fórumokon.

Ezt követően a főosztályvezetőt kísérő **Deseő Ákos, r. százados** elmondta, hogy a kábítószert piac üzleti alapon működik. Amíg van kereslet, van kínálat is. A piaci réseket mindig felméri a terjesztők. Mindig van megfelelő réteg, aki kiszolgálja az igényeket. A piacot jellemezve elmondta, hogy akik korábban *heroint* használtak, most is *heroint* használnak. Sokan a *mefedronban* nem találták meg ugyanazt a hatást, mint a *heroinban*, ezért vissza is tértek az eredeti szerükhöz.

2007 tájékán jelentek meg először a vietnamiak Budapesten, 2008-ban számolták fel az első ültetvényüket a 11. kerületben egy bérelt házban, amelyet teljes mértékben átalakítottak a *marihuána* ültetvény igényeinek megfelelően. Európa más országaiban, így például Angliában tűnt fel először a vietnámi *marihuána* termesztés, majd később ért el Magyarországra. Mivel a külföldi hatóságok eredményesen léptek fel velük szemben átjöttek hozzánk. Csehországban és Romániában nem tudtak hirtelen lecsapni a hatóságok, ott tartósan berendezkedtek. Amit ott termesztettek, annak Budapest a piaca. Másik származási helye az itthon árult *marihuánának* Albánia, ahol jó klíma és egyéb kedvező feltételek a termesztéshez.

A déli határon felépült kerítés megnehezíti a kábítószert szállítását. Korábban a zöldhatáron át tudtak bejutni ez most nehezebb és költségesebb. Jellemzően kamionok

platóján, átalakított autókban próbálják átcsempészni a kábítószer. Meg is növekedett a határon történő lefoglalások száma.

Deseő Ákos szerint az ő szerepük a kínálatcsökkentés. Nem a fogyasztókat vegzálják, hanem azon szervezett bűnözőket fogják el, akik külföldről behozzák, vagy termelik, vagy kereskednek a kábítószerrel. Az eljárások sikeres lefolytatásához szükségük van a fogyasztókra is, mert a vásárlóval együtt tudják megfogni a kereskedőt, különben csak tartásért lehetne előállítani, felelősségre vonni. Új pszichoaktív szer esetében a terjesztési típusú magaratást szükséges bizonyítani, amihez szükséges a fogyasztó, ezen szerek esetében a birtoklás ugyanis nem bűncselekmény, hanem szabálysértés. Fogyasztókkal jellemzően járőrök találkoznak igazoltatás során.

Majd **Erdős Ákos püör. őrnagy** következett, aki elmondta, hogy a rendészeti oldallal, illetve addiktológiai konzultánsként a fogyasztói oldallal is találkozik.

A Nemzeti Adó- és Vámhivatal felderítéseit kikérve azt tapasztalta, hogy a felderítések száma hihetetlen módon növekedett. *Marihuána* tekintetében koszovói albán és szerb állampolgárok kerültek előtérbe. Albániában alapvetően tiltott a *marihuána* előállítása, ettől függetlenül szabadabb környezetben valósul meg a termesztése, 70 Ft/ gramm áron be lehet szerezni Albániában. Egy ott élő *marihuána* használó elmondta, akkor fogyasztják a szert akár hétköznapi is, ha másnap nem mennek dolgozni, illetve általában baráti társaságban történik a szerhasználat.

Ahogy Erdős Ákos fogalmazott, a szigorú tiltásnak óhatatlanul a degeneratív szerfogyasztási módszerek keresése a következménye. A *dizájner drog* jelenség is ebből alakult ki. A rendészetben is jelen vannak azok, akik látják a tiltó eszközök korlátait, ugyanakkor a rendőrök a közigazgatás részei, azt teszik, amit meghatároznak számukra fejfebbvalóik, illetve amit a jogszabályok megengednek. Egyértelmű, hogy elsősorban nem rendészeti eszközökkel lehet a drogproblémát megoldani. A fiatalokúakkal kapcsolatban nehézségekről is beszélt, elmondta, hogy a 16 éve alattiak alkoholfogyasztása jelentős mértékű és megjelenik a *kábítószer (kannabisz)* fogyasztás is. Hangsúlyos problémaként említette az intézményesített rendszer hiányát.

Nyiri Noémi koordinátor, a Kőbányai Kábítószerügyi Egyeztető Fórum tagja következett, aki elmondta, hogy nem egyenlő a KEF (Kábítószer Egyeztető Fórum) a civilekkel. A KEF rendszer Angliából indult, Magyarországon elkorcsosult formában jelent meg. Egyrészt sok helyen diszfunkcionális a működés, másrészt a KEF nem működik, ha nincs elég pénz, nincs elég ráfordított idő. Kőbányán van jó pár szervezet, akikkel együtt lehet működni, emiatt ott hatékony munka tudott kialakulni. Nem csak a civileken múlik ez.

Műhelyt szervezett a 14. kerületi Rendőrkapitánysággal, de nem kapott megfelelő szakmai támogatást, de megemlítette a Police Café kezdeményezést, amit jónak ítélt.

Hozzászólásában elmondta, hogy Budapesten kb. 1,5 éve indították el az első serdülő addiktológiai ellátást. Az ifjúságpszichológiai ellátás teljes egészében hiányzik, ami jelentős probléma. Érzékelik az iskolákban, hogy a szerhasználat egyre korábbi életkorban jelenik meg – 12-13 éves korban akár – ehhez viszont nem illeszkedik ellátórendszer. Tipikus léggömb effektus, le lehet kapcsolni a dílereket, de amíg lesz kereslet, addig lesz terjesztés is. Nem vesszük tudomásul azt, hogy pl. a női intravénás szerhasználók között sokat korábban szexuálisan abuzáltak. Rájuk nem a rekreációs szerhasználat jellemző, hanem pszichésen elviselhetetlen helyzetet próbálnak szerhasználattal elviselhetőbbé tenni, úgy, hogy közben a probléma gyökereit nem orvosolják.

dr. Miletics Marcell, a Baptista Szeretetszolgálat utcafront program vezetője szerint a legkomolyabb probléma a kábítószer-fogyasztó ember bűnözőként való megkonstruálása, ami borzasztóan káros stigma. A rendészeti és a szociális szférának együtt kellene ezen változtatni. Erre kimondottan jó lenne a KEF. Szolidáris beszédre lenne szükség, kiterjedt nyomortelepeket látnak és olyan társadalmi problémákat, amelyeknek a drog csak egy pici szelete. Interdiszciplináris megközelítés kellene. A Kontúr Közhasznú Egyesület ott volt a Hős utcában, de amint megjelent a Készenléti Rendőrség, megszűnt a tevékenységük. Tűcsere buszukat is szétszedték a rendőrök 2 éve, drogot keresve.

600 emberrel vannak kapcsolatban, javarészt a Népliget környékén, elveszítettek sok klienst a hatósági intézkedések miatt. Nagyon érzékeny ez a szféra, a bizalomra épül a tevékenység, amit egy-egy rendészeti akció szét tud verni. Volt tűcsere program, amely jól működött és visszaszorította a Hepatitist, az AIDS-t, stb. Most nem tudják, mi a helyzet, ráadásul ezek a vírusok nem maradnak bent, terjednek. Így, ha más nem, legalább népegészségügyi szempontból jó lenne, ha hagynák őket dolgozni.

A mostani droghelyzetben megduplázódott a vénás szúrások száma, kitudja milyen tűvel, ami rendkívül kockázatos. A hajléktalanok között megjelentek az új szerek, ugyanis olcsóbbak, mint a kannás bor. Várják a rendészet képviselőit, de nem a stigmatizálás a helyes beszéd a témában.

Török Zsófia aktivista, Kontúr Közhasznú Egyesület képviselőjében hangsúlyozta, hogy a Hős utcában a folyamatos rendőri jelenlét azt okozta, hogy a szerhasználók nem kint, hanem bent a házban fogyasztanak, ami miatt nagyon sok drogszemét keletkezik. Ott lakókat zavarja, hogy ha csak kimennek a boltba, heti ötször igazoltatják őket. Hős utca egy

társadalmi kórkép, nem drog probléma, hanem komplex társadalmi probléma. Így pl. lakhatási, jövedelem gondok összessége, melyeket szociál- és társadalompolitikai eszközökkel kéne kezelni. Javaslat szerint egy ehhez hasonló megbeszélésen tapasztalati szakértő vehetne részt, aki el tudná mondani, hogy a Hős utcában milyen élni, miért csinálják, amit csinálnak. Rendőrségi szociális munkás hasznos lenne, akkor talán nem csak rendészeti eszközökkel folya a beavatkozás. Probléma, hogy megszűntek a túcserék, civil szervezetek haldokolnak, mert nincs támogatás, a tankötelezettséget 16 éves korra csökkentése nagyon rossz. Tehát nem elég drogpolitikai eszközökkel kezelni a helyzetet.

Balogh Lídia PhD, tudományos segédmunkatárs, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Jogtudományi Intézet munkatársának a következőket mondta, 2018-ra átalakultak a médiafogyasztói szokások, online médiát is használunk, organikus elérés jellemző, véleménybuborékban élünk. A közösségi médiában új szereplők is formálhatják a véleményeket. Hírérték sorrend: 1.: ha valaki meghal, 2.: meglévő társadalmi problémából csinálnak szenzációt. Amerikában érdekes jelenség volt a crackfogyasztás csúcsán a 70-es években. A médianak nagy szerepe volt abban, hogy eltúlozták, hogy ha a várandós nő crack fogyasztó, akkor biztosan fogyatékos fog szülni (Crack-babyt). Ennek következtében az USA-ban csökkent az örökbefogadás az amerikai szegény gyerekek közül. A sztároknak is nagy szerepük volt abban, hogy ettől kezdve szívesebben fogadtak örökbe külföldről, jellemzően Afrikából. Nagy a jelentősége, hogy a közmédia hogyan nyilvánul meg az ilyen kérdésekben, mint fogyatékoság, drog, prostitúció. Ugyanis a kereskedelmi médiában erőforrás hiánya miatt nem mennek utána ezeknek a kérdéseknek.

Civilek és újságírók körében megoszlik a vélemény, mi a hasznosabb, prototípusok ábrázolása (tipikus prostituált, stb.), vagy arcot kell adni a problémának. Utóbbi tűnik hasznosabbnak, de ott az a kockázat, hogy ha 1-2 ember története ki van emelve, ösztönző reakcióképzés keletkezik a nézőtől, miszerint övele miért nem történhetne meg ugyanaz. Ez áldozathibáztatáshoz vezet.

Ezt követően vita indult az alábbiak szerint:

Dávid Ferenc: A Kék Pont munkájában nem lát adekvát kapcsolatot a rendőrséggel. Nem osztja a véleményt, hogy szociális munkás legyen a rendőrség állományán belül. A 2000-es évek elején a civilek és a rendőrség együttműködése virágzó volt. Hogyan jutottunk odáig, hogy nincs szociálpolitikai, társadalompolitikai törekvés.

Nyíri Noémi: A családból való kiemelés intézkedésig nagyon sok idő telik el, ha ez jól működne, meg lehetne előzni, hogy a rendőrségre kerüljön be a gyerek. Rendőrségi szociális munkával viszonylag korai szakaszban meg lehetne előzni dolgokat. Az elterelésben alkalmazni kellene önismereti terápiát, kapcsolatfejlesztési képzést. Az információáramlást fontosnak tartja, ehhez pedig párbeszéd kell.

Szigeti Ákos, OKRI: A bizonytalanságérzet problémájáról beszélt. Kvalitatív, ill. kvantitatív kutatást végeztek erről, aminek eredménye szerint a városi bizonytalanság kötődik a bűnözés és függőség kialakulásához. Hős utcában pl. a lakhatás problémája ilyen.

Dr. Németh Zsolt r. ezredes PhD, egyetemi docens: Miletics Marcellhez csatlakozott, együtt kellene az elhangzottakat kommunikálnia a rendőrségnek és szociális szférának – ennek óriási ereje lenne. Önkormányzaton keresztül bele kell szólni a társadalmi viszonyokba. KEF ennek nagyszerű terepe volna. A rendőrnek nem azért kell elmennie oda, hogy hirdesse az ígét, hanem hogy hallja, mi a probléma.

Deseő Ákos, r. százados: Ezek nagy részben jogalkotói problémák, amelyeket jogalkotói szinten kellene megoldani, nem a végrehajtás szintjén. A rendőrségen olyan működő civil szakember kellene, aki tud úgy beszélni, hogy az eredményes legyen. A rendőrségen belül van sokféle tréning hogyan kommunikáljanak romákkal, drogosokkal. Az iskolákban működő preventív előadások siralmasak.

Dr. Miletics Marcell: Célt tévesztett a DADA program, a rendészetnek semmi keresnivalója az iskolákban. Teljesen elhibázott lépés a program, civil módon, a személyiségfejlesztés oldalról kellene hozzá nyúlni a drogproblémához. Jogalkotói problémával szembesül a rendészet és azért kell igazoltatni, mert ez a szabály. Magyar ember sajnos még nem tudja, hogy a KÖZ ügye az Ő ügye.

Dr. Németh Zsolt: 4/2014. ORFK utasításban meg van fogalmazva, hogy a rendőr rendszeresen kísérje a jog változását és jelezze, ha valami nem jó. Hogy miért nem csinálja, nem tudni.

Dávid Ferenc: KEF addig nem működik, amíg az önkormányzat csupán végrehajtó, hatalom nélküli szerv.

Nyíri Noémi: A szülők hozzáállása rendszerint az, hogy, ha valami nem elrettentő, nem hat. Krokodil szer által roncsolt testű embereket ábrázoló képeket mutatnak, ami sose volt Magyarországon. Ártalomcsökkentő szemlélet kell és hatékony kommunikáció. Szülői képmutatást tapasztal sok esetben, „az én gyerekem nem csinálja”. Amíg erről nincs haladóbb szemléltető diskurzus, nem jutunk messzire.

Dr. Kovács Krisztina, BAGÁZS Közhasznú Egyesület: Bag-Dány településeken dolgoznak, egy 400 és egy 600 fős roma szegregátumban, ahol komplex módon lakhatási támogatástól droproblémákig mindennel foglalkoznak.

Drog, leginkább herbál, olcsón kapható, mindenki tudja, kik árulják, de félelem és bizalmatlanság van a lakosságban, ami megnehezíti a civil működést. Félnék attól, hogy ha beszélnek, a dílerrek bosszút állnak. Elbeszélésük szerint 72 órás őrizet után szabadon engedik az elkövetőket, ha nem találnak akkora mennyiséget, csak fogyasztásnak minősül a tettük. Hasznos lenne, ha kommunikáció szintjén együttműködne a civil és a rendészeti szféra. A kínálatot nem csökkenti 1-1 díler elfogása. A statisztikai adatok azt támasztják alá, hogy rosszul működik a rendszer.

Erdős Ákos: A DADA- programot szeretné megvédeni, de nem lehet. Szabályozás leírja, hogy a rendőr kizárólag büntető szempontból látja a problémát, megtiltja, hogy szociális szempontból értékelje. Súlyos és sokrétű problémáról van szó, így nem hatékony. Szociális és rendőrségi összefogás szempontjából a függőségek kapcsán a kábítószereket szeretjük előtérbe helyezni, de a kábítószer-használók az alkohol- és gyógyszerfüggők mellett hátulgombolós gyerekek. A rendőrség állománya munkavégzése során nagy nyomás alatt áll, mégis lehetetlenné válik, hogy szakemberhez forduljanak, ha szerhasználati problémájuk van.

Rompos Éva, igazságügyi vegyész szakértő: 20 éve dolgozik kábítószerekkel. Előadást csak, mint vegyész tart iskolában, de veszélyesnek érzi, nehogy az érdeklődést keltse fel. KKB ülésen ha nem megfelelő szakember ül, nem hozzák meg a megfelelő döntéseket. Mefedron azért tűnt el, mert listára került, nem a hatása miatt.

Batolai Attila: Nem érték egyet a fogyasztók kriminalizálásával. A megfelelő kezelés humánus szakértelem, jó tervvel működne. Pénz nincs sem a bűnüldözésben, sem a prevencióban. 25-30 kg kábítószerrel fogtunk el olyat, aki már eljárás alatt állt, ráadásul külföldi állampolgár volt, mégis fél év után kiengedték az előzetesből.

Saját nevükön vagyonnal nem rendelkeznek. Egy albán nem vesz a nevére autókat, vagy bármit, nem tudnak vagyont elkobozni tőlük, nincs eszköz a kezükben. Probléma lett a Hős utca, elsősorban a sajtóban való megjelenése okán. Majd néhány nappal később leszállt róla a sajtó. Azóta felderítő eszközökkel próbálkoznak, de esélyük nincs, rendőrként ennél hatékonyabban viszont nem tudjuk kezelni a helyzetet.

Nyíri Noémi: Nekik ugyanúgy kudarc, mint a rendőrnek, hogy bejön hozzájuk valaki, gyógyultan kellene, hogy kimenjen, de ekkora varázslat nincs. Kimegy ugyanoda, ugyanabba a nyomorba, aztán ennyi, kezdődik előlről minden. Szuperképessége senkinek nincs.

Ezt követően a rendezvény két moderátora összefoglalta a hallottakat:

Sivadó Máté: Úgy tűnik sok esetben, mintha társadalmi problémáért a rendőrség lenne a felelős, pedig még a bűnözésért sem az. KEF-ekben való rendőri működésről szóló kutatást meg kell nézni a rendőrség vezetőinek és le kell vonni belőle a tanulságokat. Ami nem megy rendőröknek, az a mellérendelt működés például a civil szervezetekkel kapcsolatban. Nagyon jól tudnak parancsot adni és teljesíteni.

Németh Zsolt: Kutatást kellene indítani, hogy aki elterelésen átesett, annak jót tett-e. Az emberi létről kéne beszélni, örömforrásokról, mint pl. a szexualitás. Farkas Ákos tanulmányában említi egy Liverpooli rendőr mondatát, miszerint: „A társadalom minden gondját berakják egy kukába és ráültetik a rendőrt.”

A rendezvény nagyon jó hangulatban zárult. Sok résztvevő cserélt egymással névjegykártyát, ami remélhetőleg későbbi együttműködésekhez vezethet. Talán csökkentheti az ellenérzést a civilek és a rendészeti szakemberek között, ha beleláthatnak egymás munkájába, illetve találkoznak hús-vér emberekkel a másik szférából. A rendezvény összes résztvevője reményét fejezte ki, hogy hasonló rendezvényre ismételten sor fog kerülni.

ISBN: 978-615-80567-3-1
2018